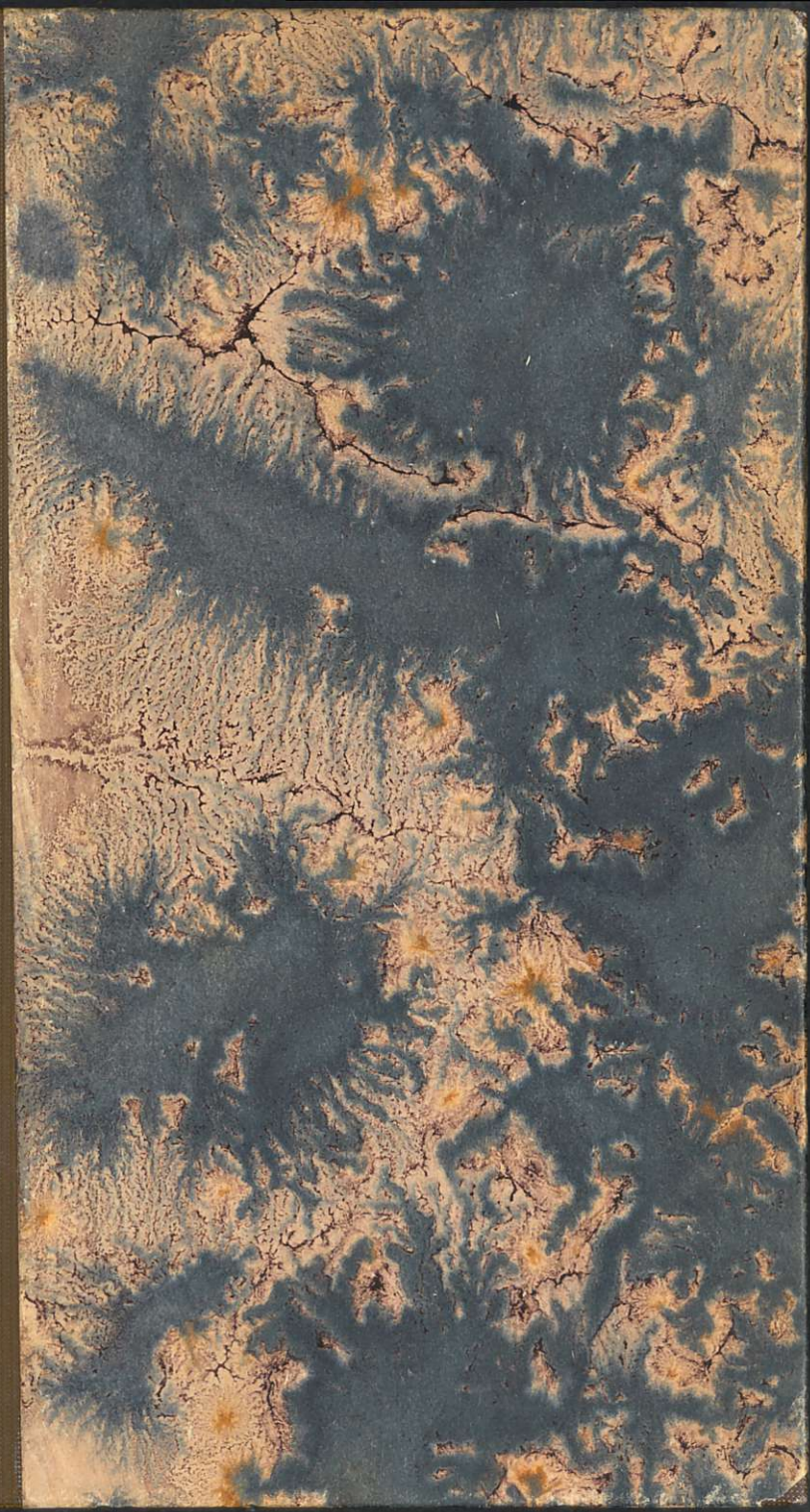

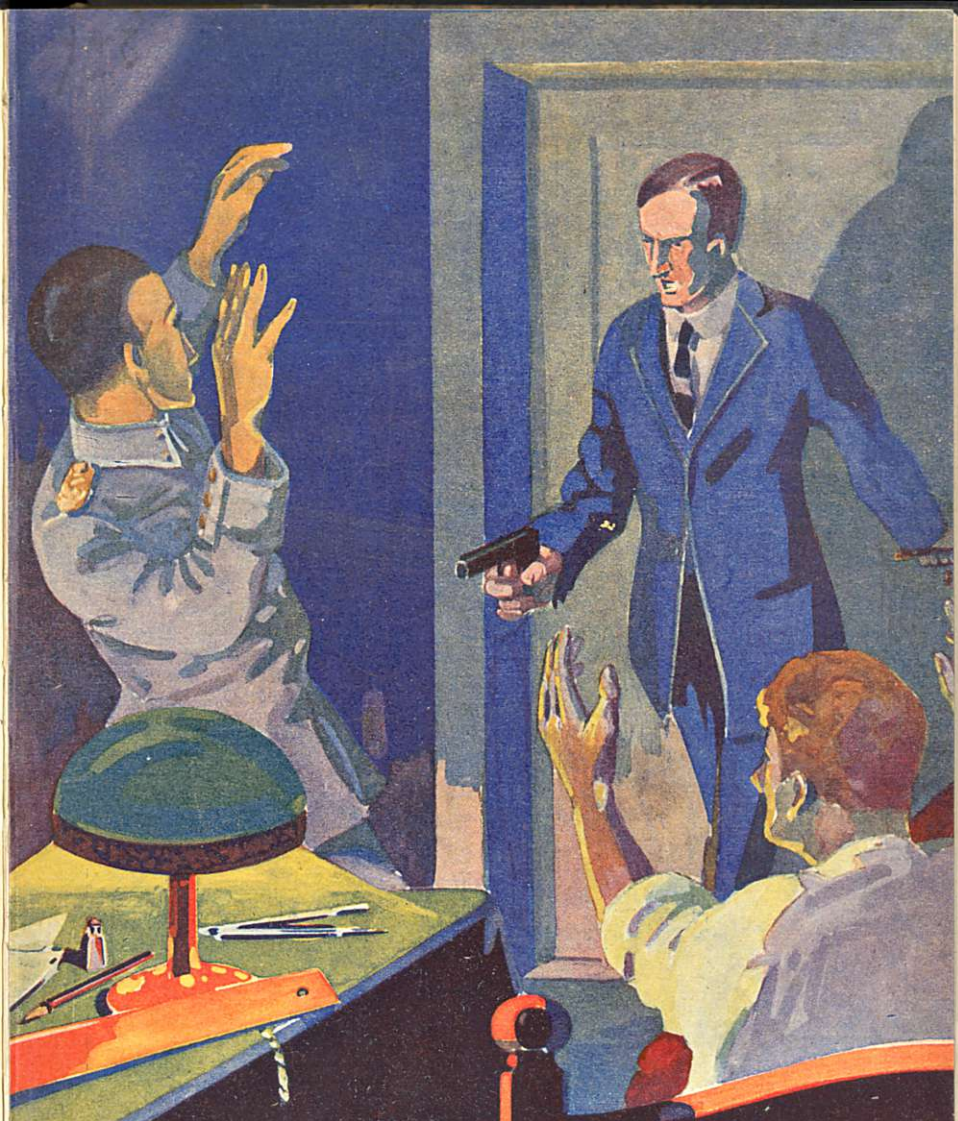
o
en.

1174

CS

OLLI KARILA

Pelastus

OLLENTIA

SYMPLETTIC NO ATADIFF ATJAMAS

TRIGONIAN

DE M. ...

STATUM ...

PELASTUS

SIXELLE ...

PELASTUS

...

SAMALTA TEKIJÄLTÄ ON ILMESTYNYT:

MAANALAISET

Seikkailuromaani. 12 mk.

VIEHÄTTÄVÄ VASTUSTAJATAR

Seikkailuromaani. 8 mk.

SALATUN KAUPUNGIN KAUNOTAR

Seikkailuromaani. 15 mk.

[Niilo Pärnänen]

OLLI KARILA

PELASTUS

SEIKKAILUROMAANI

ARVI A. KARISTO OSAKEYHTIÖ
HÄMEENLINNA

ESIHISTORIA

KARTAN yli pienessä, himmeästi valaistussa patterin kansliahuoneessa kumartuneet kenraalit pudistelivat tyytymättöminä päitänsä.

»Ei, mikä on mahdotonta, se on mahdotonta suomalaisillekin», sanoi armeijan päällikkö väsyneesti. »Tuota hyökkäystä ei voi torjua.»

»Ei ainakaan käytettävissämme olevilla voimilla ja välineillä», myönsi rannikkopuolustuksen päällikkö. »Kunpa olisi muutamia satoja lentokoneita ja pieni laivasto . . .»

Hän ei päättänyt puhettaan. Hänen lausumansa toivomus nostatti vain surumielisen hymyn armeijan päällikön ja divisionan komentajan kasvoille.

Lentokoneita! Laivasto!

Mistäpä ne otti? Olihan lentokoneita, olihan ilmailuvoimia, mutta riittämättömästi, peräti riittämättömästi. Ja laivastoa — niin, olihan sitäkin tynkä, jolla ei saanut aikaan juuri mitään.

Ulkona oli himmeä, lämmin, kesäinen yö. Saaren merenpuoliselle sivulle sijoitetulta patterilta kantautui hiljaista puhetta, ja välähti tulitikki, kun joku upseeri sytytti savukkeen. Saaren ja

mantereen väliseltä selältä kuului moottoriveneiden jyskytystä: siellä puikkelehtivat suojeluskuntalaivueen veneet tiedustelu- ja lähettimatkoillaan. Ja kauempana merellä näkyi himmeää tulenhohdetta: se oli laivojen piipuista kohoavaa kipunasadetta.

Oli käymässä parhaillaan suurehko taisteluharjoitus, johon ottivat osaa sekä maajoukot ja rannikkotykistö että laivasto. Niinikään olivat lähiseutujen suojeluskuntalaivueet lisäämässä laivaston perin vähäistä lukua.

Taisteluharjoituksen ytimenä oli maihinnousuyritys, jota laivasto tuki ja rannikkotykistön patterit estivät. Samalla suorittivat eri linnakkeet koeammuntansa armeijan korkeimpien päälliköiden tarkastuksen alaisina, ja rannikkotykistön upseerit olivat helposti käsitettävässä jännityksessä.

Manööverit sujuivat hyvin. Siitä olivat kenraalitkin täydellisesti yhtä mieltä. Mutta hyvin sujuessaan ne paljastivat sitäkin selvemmin voimien ja keinojen vajanaisuuden. Väristys karmi väkisinkin kenraalien pintaa, kun he kartalla arvioivat voimasuhteita.

Jos tuonne lahden rannalle tehtäisiin päätävä, laivaston ja ilmailuvoimien tukema maihinnousuyritys, niin se epäilemättä onnistuisi. Ei kulkuväylien miinoitus, eivät vähäiset laivasto- ja ilmailuvoimat eivätkä maajoukot voisi sitä estää.

Jonkunlainen kauhu sai kenraalit valtaansa. Tilanne oli alastoman selvä.

J o s ! Mutta »jos» sanan tilalle voitiin panna myöskin sana »kun».

K u n vihollinen hyökkäsi, olisi selkäpuoli auttamatta uhattuna. Armeijan urhoollisuus varsinaisella puolustuslinjalla ei hyödyttäisi paljoakaan: vihollinen voisi murskata sen takaapäin. Vähäiset voimat, jotka eivät riittäneet täydellisesti yhdellekään linjalle, olisi pakko hajoittaa kahdelle. Vihollisella olisi aloite käsissään. Täytyisi tyytyä vain tuskallisesti odottamaan, milloin ja mihin vihollinen suvaitsi hyökkäyksensä suunnata. Sen uhka sitoisi hyödyttömästi rannikolle suuret joukot, jotka kipeästi tarvittaisiin varsinaisella puolustuslinjalla. Vihollisella olisi meri hallussaan; se voisi rauhallisesti ja järjestelmällisesti valmistaa maihinnousunsa ja murskata kaiken vastarinnan.

Tämä taisteluharjoitus oli osoittanut ja osoitti edelleenkin, että maan koko puolustussuunnitelma ontui, ei huonouttaan, vaan siksi, että puuttui välineitä. Ei ollut laivastoa, ei ollut riittävästi ilmailuvoimia, joiden avulla olisi voitu säilyttää edes osittainen aloitevapaus. Ei ollut liikkuvaa puolustusta. Oli vain liikkumaton rannikkotykistö ja vaikeasti ja suhteellisen hitaasti liikuteltavat maajoukot.

Armeijan päällikkö sytytti savukkeen.

»Mitäs, me teemme minkä voimme. Enempää

ei meiltä voi vaatia. Tässä ei ole kysymyksessä taito eikä urhoollisuus. Me voimme ampua työkeillä niin pitkälle kuin ne kantavat ja niin kauan kuin pattereita ei ole pommitettu maan tasalle. Senjälkeen on loppu.»

Hän nousi ja ryhtyi kävelemään edestakaisin pienessä huoneessa.

»Milloin alkaa ammunta, luutnantti Lahtinen?» kysyi hän huoneen nurkassa kirjoittelevalta upseerilta, joka oli rykmentistä komennettu hänen käytettäväkseen.

»Kello yksi, herra kenraali», vastasi luutnantti nousten seisomaan. »Neljännestantonin kuluttua.»

Kenraali nyökkäsi ja kääntyi sitten molempiin kenraaleihin päin, jotka vieläkin tarkastelivat karttaa.

»Asia on selvä, voitte sen uskoa. Ellei määrärahoja laivastoa ja ilmailuvoimia varten myönnetä, vieläpä mahdollisimman pian, voi vain ihme taikka ihmettä vastaava keksintö meidät sodan sattuessa pelastaa. Nykyiset mahdollisuutemme eivät ainakaan minun oppimani strategian ja taktiikan mukaan voi taata muuta kuin tappion, urhoollisen tappion, mutta tappio siitä tulee joka tapauksessa. Joko meidän täytyy saada laivasto taikka vihollisen on se menetettävä. No niin, hyvät herrat, lähtekäämme! Ammunta alkaa.»

Rannikkopuolustuksen päällikkö ja divisionan komentaja kohottautuivat kartan äärestä ja seurasivat armeijan päällikköä ulos. Viimeisenä

astui luutnantti Lahtinen. Hän mietti kuulemaansa.

Ihme taikka keksintö! Niin, niin, kyllä hänkin sen ymmärsi.

Oli saatava laivasto. Tai vihollisen oli se menetettävä. Se oli helppo sanoa, paljon helpompi sanoa kuin tehdä. Laivastomäärärahoista ei ollut toivoa; kysymys niistä johti vain loppumatto-miin, ilkeihin ja hyödyttömiin riitoihin ja kinas-teluihin hallituksessa, eduskunnassa, puolueissa ja sanomalehdistössä. Niistä käytiin huutokauppaa poliittisella markkinatorilla.

Lämmin, mutta raikas tuulenhenki hyväili up-seerien kasvoja, kun he nousivat patterin har-jalle, missä upseerijoukko oli kokoontunut lähelle etäisyysmittaria.

Kymmenen minuutin kuluttua mylvähti en-simmäinen kymmentuumainen, ammus vihelsi yössä ja räjähti kaukana merellä. Seuraavassa hetkessä jymähti toinen tykki ja valaisi hetkeksi keltaisenpunervalla valollaan asemissaan olevat sotilaat ja ammuntaa seuraavan upseerijoukon.

Kauas kiiri pitkin tyyniä vesiä laukauksien ku-meä kaiku.

1.

DYTISCUS MARGINALIS HERÄTTÄÄ AJA- TUksen LUUTNANTTI LAHTISESSA.

Oli hiottavan kuuma heinäkuinen päivä, oikea suomalainen mätäkuun iltapuoli. Kaislarantainen lahti oli tyyni. Sen kirkkaalla pinnalla näkyi tuskin värettäkään. Harmaiden leppien lehdet eivät liikahtaneet. Ruohon oli aurinko kellastuttanut. Punervanharmaat rantakivet huokuvat kuumuutta. Ellei ilmassa olisi liidellyt sudenkorentoja ja perhosia, olisi voinut luulla, että luonto laiskotteli ja nukkui.

Unelias ja syvä rauha vallitsi myöskin patterilla. Likaisenvihertävät linnoitustykit kiilsivät auringonpaisteessa, suojuksin peitetyt kidat merelle suunnattuina. Pari vahtisotilasta, kiväärit hihnassa riippuen, käveli puolittain nukuksissa teräsbetonivarustuksella, silmäillen tylsinä ja haluttomina tyynelle, välkkyvälle merenselälle taikka patterin takana kohoavaan mäntymetsään. Puiden lomitse pilkoitti kasarminnurkkaus, ja varustukselle näkyi, että sunnuntailepoa viettävät sotilaat makailivat puiden varjossa taikka istuskelivat veltosti savukkeitaan poltellen. Päivällinen oli syöty. Kaikkia raukaksi rauha ja ikä-

vyys. Toiselta suunnalta, niinikään metsän keskeltä, kuului hiljaisia ja yksitoikkoisia ääniä: patterin päällystö oli kasinolla jälleen ryhtynyt »skruuvaamaan».

Koko ympäristö henki runoilijain ylistämää idyllistä rauhaa. Mutta ah, runoilijat eivät vietä kuukausia ja vuosia rannikkopuolustuksen ulkopattereilla. Oli niin pohjattoman, niin suunnattoman ikävää ja yksitoikkoista. Kirkkaansininen taivas, välkkyvä meri, tuoksuva metsä, jopa luonnonkauneus kokonaisuudessaankaan ei voinut ikävää haihduttaa.

Ja sitäpaitsi oli kuuma. Jokainen vetäytyi varjoon, paitsi vahtisotilaat, joilla ei siihen ollut tilaisuutta.

Sanoimme kaikki. Poikkeus oli kuitenkin.

Saaren mantereenpuolisella sivulla tunkeutui jo kuvaamamme lahti saaren sisään. Sen ulommaisella niemellä oli patteri ja patterilta näki, että kaislikon reunassa oli vene.

Perätuhdolla luutnantti Lahtinen onki ja torkkui. Keskituhdolla kersantti Koskinen torkkui ja onki.

Tyyninä ja liikkumattomina he istuivat aurinгон polttavassa paisteessa, ja vain pienet, sinertävät savupilvet — luutnantti Lahtisen savukkeesta ja kersantti Koskisen piipusta — ilmaisivat, etteivät he olleet kokonaan nukuksissa.

Ahtolan asukkaat, etenkin mustapintaiset ahvenet, nähtävästi halveksivat kaupungista saakka

tuotuja kastematoja. Ongenkohot eivät liikahtaneet. Onkijat eivät näyttäneet sitä lainkaan huomaavan. Totta puhuen he eivät pitkään aikaan olleet muistaneet niihin katsahtakaan. Heidän ajatuksensa — mikäli mätäkuisena iltana yleensä voi ajatuksista puhua — liitelivät kaukana.

Luutnantti, pitkähäkö, solakka, kalpeakasvoinen mies, jolla oli hiukan ihmettelevä ja lempeä katse, piteli vapaa polvien välissä ja imi savuketta tuijottaen veteen.

Juuri veneen vierellä oli yksinäinen kaisla ison kiven kupeella. Luutnantti kiinnitti katseensa kaislaan ja huomasi sitten muutamia vihertävänruskeita hyönteisiä, jotka liikuskelivat siinä kaislan vaiheilla. Ne sukeltelivat veden pinnan alle kivelle, kävelivät sitä pitkin, kiipeilivät kaislaa pitkin ja pujahtivat taas pinnalle työntäen takaruumiinsa ylös.

Joistakin alitajunnallisista kätköistä nousi Lah-tisen mieleen tieteellinen nimitys: *Dytiscus marginalis*.

Epäilemättä, niitä ne olivat. Sukeltajia, *Dytiscus marginalis*. Nokare koulunaikaista luonnontietoa oli siis säilynyt kaikesta huolimatta.

Hän syventyi tarkastelemaan näiden kovakuo-riaisten puuhia ja elämää. Se ei häntä lainkaan huvittanut, mutta ulkopatterilla ovat huvit luetut ja harvat. Kortinlyöntiä hän inhosi sydämensä pohjasta. Ennemmin hän onki ja torkkui.

Dytiscus marginalis!

Äkkiä luutnantti Lahtinen sai pähänpiston. Niin, totisesti, miksikäs ei! Eihän se suinkaan ollut mahdotonta. Hän tuijotti taas sukeltajakovakuoriaisiin ja mietti. Valo oli hänelle välähtänyt, ajatus lennähtänyt.

Ja sen ajatuksen oli herättänyt *Dytiscus marginalis*.

Häneltä unohtui täydelleen, missä hän oli ja mitä hän teki. Hän vain istui ja mietti ja katseli kovakuoriaisia.

»Luutnantti, nyki!» ilmoitti kersantti Koskinen.

Koneellisesti luutnantti veti onkensa. Todellakin, suurehko ahven pyristeli siiman päässä. Hän pudotti sen veneeseen.

»Soudetaan maihin!» sanoi hän.

Kersantti nyökkäsi ja tarttui airoihin, vedettyään ensin riippakiven takaisin. Hetken kuluttua kolahti veneen keula rantaan. Luutnantti kapusi maihin ja piteli irroittamaansa ahventa kädessään. Hän ei ollut vielä herännyt.

Hän heräsi vasta sitten, kun oli huomaamattaan laskenut ahvenen kirjoituspöydälle.

Siitä oli nyt kohta kaksi vuotta, tuosta mätäkuisesta illasta. Koko sen ajan luutnantti Lahtinen oli ollut pähänpistonsa vallassa ja työskennellyt sen toteuttamiseksi.

2.

TALVI-ILTA LESKIROUVA LOTTA TAKALAN, O. S.
KOIVUN, LUONA.

Kevyt ajoreki pysähtyi portin eteen, ja reestä hyppäsi upseeri kävelykäytävälle.

»Kello kahdeksan esikunnan edustalla!»

»Ymmärrän, herra luutnantti!»

Kersantti Koskinen nykäisi ohjia, ja hevonen lähti liikkeelle. Luutnantti Lahtinen avasi käyntiportin ja astui siistille pihalle, jonka takana kohosi matala, yksikerroksinen puurakennus.

Samassa hetkessä kun upseeri ilmestyi portista, kajahti talon kuistilta, puoleksi avoimen oven takaa, hätäntynyt naisääni:

»Oiva, Oiva!»

Lahtinen tunsu tätinsä, leskirouva Lotta Takalan äänen, mutta ei käsittänyt syytä hänen hätäänsä.

»Oiva, Oiva, pelasta Mosse!»

Luutnantti vilkaisi ympärilleen ja näki pihan nurkassa, suurehkon koivun alimmalla oksalla, harmaanvalkoisen kissan, tädin suosikin Mossen, joka rauhallisena, mutta karvat pystyssä katseli puun juurella tepastelevia kahta suurta koiraa.

»Pelasta Mosse, se putoaa puusta!» yllytti täti.

Tosin ei luutnantti tiennyt tapausta, että kissa olisi puusta pudonnut, mutta siitä huolimatta hän suuntasi askeleensa vainoojia ja vainottua kohti ja heristämällä miekkaansa ja karjaisemalla koirille sai ne nopeasti peräytymään pihasta. Sen-

jälkeen hän houkutteli kissan luokseen ja otti sen syliinsä.

Täti, joka oli seurannut koirien ja kissan kampaailua tuskallisin sydämin — sydän kun käski rientää pelastamaan kissaparkaa, mutta naisellinen pelko neuvoi karttamaan suuria koiria — tuli nyt kokonaan esille ja jäi portaiden yläpäähän odottamaan pelastajaa ja pelastettua. Övi-aukossa näkyi toinenkin naishenkilö, nuori, jonka luutnantti havaitsi ensi silmäyksellä. Se ei ollut Liina, tädin palvelijatar.

Täti otti vastaan lemmikkinsä hellin surkuttelein ja kantoi sen sisään. Luutnantti kopisteli lunta saappaistaan ja viivytteli ulkona. Kuka oli tuo nuori nainen suurine turkiskauluksineen, joka melkein kokonaan kätki kasvot?

Täti palasi kuistille.

»Joudu sisään!»

Nuori nainen sanoi jotakin kuiskaten tädille.

»Mitä joutavia, ei sinulla ole mihinkään kiirettä», sanoi täti äänekkäästi vastaukseksi. »Juomme kahvia heti.»

Ja täti työnsi nuoren naisen eteiseen, jonne myöskin luutnantti astui.

Kun neitonen oli kuoriutunut esille päällystämiseistaan, näki Lahtinen, ettei hän ollut vain nuori, vaan lisäksi kaunis, vieläpä erittäin kaunis. Täti viittasi kädellään.

»Luutnantti Lahtinen, sisarenpoikani — neiti Autio.»

Neitonen ojensi pienen, pehmeän ja lämpimän kätensä, jota luutnantti jotakin viehättäväksi tarkoitettua mutisten puristi. Sen omistajatar ei vastannut mitään luutnantin mutinaan, hymyili vain jonkun verran hämillään. Lahtinen huomasi olleensa kömpelö, eikä sen toteaminen ollut omansa hänen seurustelukykyään parantamaan. Hän tunsi punastuvansa. Se oli hänen julma kohtalonsa: hän ei ollut vielä menettänyt punastumiskykyään; ei edes sotilas- ja kasarmi-elämä ollut kyennyt sitä hävittämään. Ja lisäksi hän oli nyt lähes kaksi vuotta elänyt melkein erakkona. Kiukuissaan itselleen hän astui neitosen perässä saliin tai vierashuoneeseen.

»Sinua ei ole näkynyt pitkään aikaan», sanoi täti istuutuen sohvalle. »Missä sinä olet ollut?»

»Patterilla», vastasi sisarenpoika epäröimättä.

»Mutta olethan toki käynyt kaupungissa?»

»En, neljään ja puoleen kuukauteen en ole käynyt. Ja kun viimeksi kävin, pistäydyin kyllä tädin luona», selitti luutnantti ja istuutui pitkän pöydän toiseen päähän, kauas neiti Autiosta.

Harmaanvalkoinen kissa, nuollen huuliaan äsken latkitun maidon jäljeltä, hypähti kevyesti pelastajansa syliin ja painautui kodikkaasti kehrästen keräksi hänen polvelleen. Täti tarkkasi tyytyväisenä, vaikka hiukan kateellisena, lemmikkinsä käyttäytymistä. Luutnantti oli niinkään tyytyväinen kissaan. Sen, jolle kissa osoitti ystävyyttä, ei ollut vaikea pysytellä myös tädin ys-

tävyydessä. Ja luutnantilla oli syynsä, pätevät syynsä pysytellä sekä kissan että kissan omistajattaren kanssa mahdollisimman hyvissä väleissä. Alku oli lupaava. Suosiollinen kohtalo oli antanut hänelle tilaisuuden esiintyä itsevaltaisen kissan pelastajana.

Täti oli nähtävästi harkinnut luutnantin vastausta, sillä hän sanoi äkkiä:

»Eversti oli siis oikeassa: sinä puuhaillet jotakin keksintöä.»

Harmin puna peitti hänen sisarenpoikansa kasvot. Keksintö! Hänestä oli noloa neiti Aution läsnäollessa siitä puhella.

»Ei eversti tiedä mitään minun keksinnöistäni», ilmoitti hän jäykästi.

»Niin hän kertoi», puheli täti rauhallisena. »Ja sanoi senkin, että olet pyytänyt, ettei sinulle anneta kaupunkikomennuksia. Sinä haluat pysytellä patterilla häiritsemättä. Ajatteleppa, Elna, kesät talvet tuolla saarella!»

Vai niin, tyttö oli siis nimeltään Elna ja piti kai häntä jonkunlaisena hassahtaneena ilmiönä, jonakin ikiliikkujan keksijänä.

»Se lienee hyvin mielenkiirtoista», yritti tyttö värittävästi. Hänen äänensä soi pehmeänä ja raikkaana. Ja silmät, kosteat — niin, mutta minkä väriset? Ei voinut nähdä tässä hämärässä.

»Kyllä, neiti Autio», vakuutti Lahtinen totisena. Luoja paratkoon, elämä ulkopatterilla mielenkiintoista! Tekikö neiti hänestä pilkkaa? Hän

oli varuillaan. Hän ei ollut kahteen vuoteen juuri sanaakaan vaihtanut minkään naisen tai neitosen kanssa, ei ainakaan nuoren ja kauniin. Hän oli unohtanut, millä tavalla näitä kissantapaisia olen-toja oli käsiteltävä. Hänellä oli ollut muuta ja tärkeämpää mietittävänä.

Sitten hän kiinnitti katseensa Mosseen, joka kehräsi tyynenä ja tyytyväisenä hänen sylissään.

Keittiön puolelta kuului askelia ja pientä kolinaa.

»Ahaa, Liina on tullut kotiin», virkahti täti ja poistui keittiöön.

Kaipaavin katsein seurasi luutnantti hänen poistumistaan. Nyt hän oli jäänyt kahden kesken vieraan neitosen kanssa ja tunsii olevansa nauret-tava, auttamaton. Hän nimitti itseään vanhaksi saappaaksi ja papualaiseksi, mutta siitä ei ollut apua, sillä hän tiesi menettäneensä kaiken vähäi-senkin seurustelukykynsä kahden viime vuoden aikana, istuessaan kallioluodolla tai kalkutelles-saan pajassa »keksintöään». Mieleen ei juolahta-nut järjellisen eikä järjettömän ajatuksen tyn-kääkään. Hän unohti mainita jotakin edes il-masta, nerokasta tai typerää. Niinpä hän pysyi vaiti ja siunaili vain mielessään kohtaloa, kun se oli toimittanut hänelle syliin edes kissan, jota sopi silitellä ja katsella. Hän tunsii käyvänsä punai-seksi kuin krapu. Neitonen istui ihan liikkumatta; hengitystäkään ei kuulunut.

Lahtinen nosti hitaasti ja varovasti katsettaan ja vilkaisi neitoseen. Heidän katseensa yhtyivät;

toinen oli myös tarkastellut häntä, jotakin veitikkamaisen hymyilyn tapaista viivähti nuoren naisen suupielissä; luutnanttikin tunsi huuliensa nytkähtävän, ja seuraavassa silmänräpäyksessä oli tilanteen hullunkurisuus vähällä johtaa vastentahtoiseen, vapauttavaan nauruun. Mutta ei, nauru tyrehtyi, molemmat laskivat katseensa, ja kummankin kasvoille levisi pidätetyn harmin ja nolouden ilme.

Täti viipyi. Kaipaavina kohdistuivat hänen kummankin vieraansa silmäykset oveen. Tilanne oli ilkeä. Neitonen oli jo kyllä voittanut hämminkinsä, mutta pysyi yhä vaiti rangaistakseen tuota suurta, kömpelöä poikaa, joka istui tyhmän näköisenä kuin intialainen jumalankuva. Kieltämättä hän oli ulkomuodoltaan hauska: korkea, valkoinen otsa ja taaksepäin kammatut tummahkot hiukset muistuttivat jotakin hienostunutta taiteilijaa. Ja katse oli lempeä. Niinkuin lamppaalla! arvosteli neitonen itsekseen harminsa puuskassa.

Täti tuli ja hänen mukanaan Liina tarjottimineen. Hetken kuluttua oli mustaa, tuoksuvaa kahvia kaadettu kahteen pieneen ja yhteen suureen kuppiin.

»Oivalla on oma kuppinsa jo lyseoajoiltaan saakka», selitti täti.

Luutnantista tuntui tuo selitys tarpeettomalta. Neitosta hymyilytti, ja veitikkamaisuus sai hänessä vallan.

»Onko siinä kultainen kirjoitus: Kiltille pojalle?» tiedusti hän.

Täti naurahti, ja Lahtinen hymyili kaksimieliisesti. Ei, tuo neitonen ei sittenkään ollut niin tyhmä kuin hän aluksi luuli. Autio? Kuka hän mahtoi olla?

Lotta-täti johdatti keskustelun teatteriin, konsertteihin, seurarientoihin. Harrastihan hän kaikkea, vapaamuurariudesta ja sielunvaelluksesta lastensuojeluksi asti, ja siihen joukkoon sopivat kaikki asiat maan ja taivaan välillä. Hän oli kaikesta selvillä. Hänen sielunsa ei ollut kuivettunut eikä käpristynyt. Hyvin hän piti Liina-palvelijattarensa ja talonmiehensä kurissa ja nuhteessa, samoin kuin talonsa ja asiansa järjestyksessä, ja imi kuin sieni itseensä aatteita, uutisia ja asioita. Lahtista oli aina hirvittänyt hänen tietorikkautensa.

Luutnantti vain kuunteli. Hän huomasi nyt vasta, tämän kahvikeskustelun aikana, kuinka hirvittävästi hän oli jäänyt kaikista riennoista ja asioista takapajulle. Eipä hän ymmärtänyt niiden kahden keskustelusta mitään. Hän tuskin tunsii ainoatakaan heidän mainitsemistaan henkilöistä. Täti puhui vakavasti ja arvokkaasti niinkuin ainakin henkilö, joka on tottunut saamaan kunnioitusta sanoilleen, ja neiti Autio lausui näppärästi ja vienosti arvostelmiaan. Ne eivät tuntuneet sanomalehdistä opituilta.

Nyt Lahtisen oli helpompi olla. Hän sai va-

paammin tarkastella neitosta. Ja kuunnella hänen ääntään. Se ei ollut kimakka, niinkuin tädin ääni pyrki olemaan, eikä myöskään matala. Se oli mitä kaunein ja sointuvin, korkea, mutta silti pehmeä puheääni.

Tuo tyttö on musikaalinen, välähti luutnantin mielessä, ja hän loi vaistomaisesti katseensa pianoon.

Täti tuntui kuin vaistonneen hänen ajatuksiensa suunnan, sillä äkkiä hän vaihtoi keskustelun aihetta ja pyysi sisarenpoikaansa soittamaan.

Luutnantti hätkähti pelästyneenä. Soittaa! Lähes kahteen vuoteen hän oli tuskin lainkaan soittanut. Ja nyt, tuntemattoman neitosen läsnäollessa, joka oli ties minkälainen asiantuntija! Hän kieltäytyi hämmentyneenä.

»No, älä kursaile!»

Tädin äänessä oli terävähkö sointu, jonka Lah-tinen hyvin tunsu ja jonka uhkaan hänellä oli riittävät syynsä alistua. Vaikkapa täti olisi vaatinut häntä esittämään yksintanssia, ei hän olisi voinut ilman muuta kieltäytyä. Täti oli hyvällä tuulella, Mosse oli auttanut vierailun hyvään alkuun, ja nyt täytyi, vaikka hammasta purren, jatkaa ja olla tädille mieliksi.

Hän siirsi kissan tädin syliin, meni pianon luo ja sytytti sähkölampun nuottitelineen yläpuolella. Sitten hän selaili hetkisen nuotteja. Kas niin, tuossa oli muuan Beethovenin kappale, josta

täti erikoisesti piti. No niin, menköön syteen taikka saveen, luutnantti oli päättänyt olla diplomaattinen loppuun saakka.

Hän avasi pianon kannen, näppäili hetkisen koskettimia, huomasi, ettei piano ollut ensiluokkaisessa viiressä, istuutui ja alkoi soittaa. Sähköheijastajan valo lankesi hänen käsilleen, jotka hän huomasi mustuneiksi, arpisiksi, palaneiksi ja erilaisten happojen syömiksi. Olivatpa ne pianonsoittajan käsien näköiset!

Mutta hän ei tiennyt eikä tullut ajatelleeksi, etteivät täti eikä neiti Autio kahvipöytänsä hämärään nähneet hänen pajatyön runtelemia käsiään, vaan että hän kalpeine, lempeine kasvoineen ja runsaine hiuksineen, joiden läpi valo heijastui, oli kyllä katselemisen arvoinen.

Hän soitti. Aluksi jäykästi, hiukan takomalla niinkuin pajassa, mutta vähitellen, hänen itsensä huomaamatta, veikin musiikki hänet mukanaan, sormet tuntuivat taipuvan, ja hän unohti täydellisesti, kenelle ja missä hän soitti. Sävelet kumpusivat kirkkaina ja herkkinä huoneen hämärään, jonne huurteiset puut ja tähdittyvä taivas loivat himmeätä hohdettaan.

Sitten hän ajatuksissaan aloitti toisen sävellyksen, soitti senkin loppuun ja käänsi nuottilehettä edelleen. Siinähan ne kaikki olivatkin, tädin kolme lempikappaletta. Vasta nyt hän ikäänkuin heräsi. Mitä ihmeessä — hänhän oli soittanut pitkän aikaa! Pöydän äärestä ei ollut kuulunut

hiiskaustakaan. Hän kääntyi pianotuolillaan, mutta hänen valoon tottuneet silmänsä eivät nähneet mitään.

»Kiitos, Oiva! Se oli oikein kauniisti tehty. Sinä muistat minun kappaleeni», puheli täti lempeällä ja tyytyväisellä äänellä.

Soittaminen oli jollakin tavalla antanut luutnantille itseluottamusta. Hän tunsu vapautuneensa, nousi pianon äärestä ja kiersi sähköt palamaan, laskien samalla ikkunaverhot alas. Hänen kääntyessään takaisin siristeli neiti Autio hämäärään tottuneita silmiään varsin somasti ja näytti uneksivalta eikä lainkaan arvostelevalta.

Ehkäpä hän ei ymmärräkään mitään musiikista, ajatteli luutnantti rauhoittuneena.

Salissa tuntui vanikka, porvarillinen rauha. Henki ja aine olivat tasapainossa. Jykevähkö pöytä ja samanlaiset tuolit kertoivat ihmisistä, jotka eivät eläneet kermavaahdolla; ne antoivat aavistaa runsaita ja raskaita aterioita, hyvää ruokahalua ja hyviä vatsoja, mutta ajan ja käytön leimaama piano, laaja kirjahylly kirjoineen, joita ei ollut ostettu kansiansa takia ja metrikaupalla, huolellisesti ja harkiten sijoitetut taulut, jotka olivat arvokkaammat kuin niiden kehykset, olivat vääjäämättömiä todisteita vakaantuneesta hengenviljelyksestä, joka ei hajonnut taivaansiniseksi usvaksi, vaan imi mehunsa ja voimansa terveestä todellisuudesta, katselematta maailmaa mustien tai ruusunpunaisten silmälasien takaa.

Oleskelu täällä viihdytti ja rauhoitti. Huoneen puhdas ja raitis ilma oli hyväilevää, ja kaikessa oli jotakin lujaa, säännöllistä ja turvallista eikä kuitenkaan kuollutta ja kangistunutta. Täällä vallitsi terveen, sivistyneen suomalaisen kodin henki.

Tämä henki teki Lahtisen levottomalle, hiukan uneksivalle ja epäröivälle mielelle hyvää. Hän istahti reippaasti pöydän ääreen ja pyysi kupillisen kahvia.

»Se on tädillä hiukan toisenlaista kuin meillä upseerikasinolla», kehaisi hän.

»Sen kyllä uskon», tuumi täti kaataessaan hiukan jäähtynyttä nestettä luutnantin kuppiin. Hän ei ollut kiitokselle kylmäkiskoinen. Hänellä oli särmänsä, mutta myös arat kohtansa. Se silmäys, jonka hän loi sisarenpoikaansa ojentaessaan kuppia, oli lupaava. Luutnantti tunsu itsensä kurjaksi imartelijaksi siitäkin huolimatta, ettei ollut kiittänyt turhaan.

Neiti Autio nousi äkkiä.

»Hyvin paljon kiitoksia, hyvä täti, mutta nyt minun täytyy lähteä», sanoi hän päättävästi.

Luutnantti nousi myös. Hän ajatteli hetkisen virallisimman ystävällisesti tarjoutua saattajaksi, mutta neidin katse osoitti, että tarjous olisi kaikesta päättäen häpeällisesti hylätty. Niinpä hän vain puristi toistamiseen kättä, joka oli pieni ja pehmeä. Täti saattoi neidin eteiseen, ovi sulkeutui, ja vieras oli kadonnut.

Lahtinen ei ollut lainkaan huomannut, että hän oli huokaissut. Täti palasi.

»Hän on oikein hauska ja hyvä tyttö», sanoi täti. »Tehtailija Aution tytär. Rikas perijätär.»

Tädin ilmoittamat tiedot vaikuttivat luutnanttiin painostavasti hänen itsensäkään tietämättä sen syytä.

»Rikas perijätär ja köyhä luutnantti. Kirjoittanut Courths-Mahler. 23:nnesta painoksesta suomennettu. Hinta 10 markkaa.» Joltakin sellaiselta se tuntui. Ja tädin ääni oli ollut niin merkitsevä.

Jäätyään kahden sisarenpoikansa kanssa täti tiedusti hänen terveyttään. Luutnantti vakuutti olleensa terve ja aikovansa ollakin. Mitään erikoista ei hänelle ollut sattunut. Virkatehtävissään hän ei ollut saanut kiitosta eikä moitetta.

Kuulumisista oli nyt päästy. Luutnantti kiehmuteli tuolillaan. Pääasia oli vielä esittämättä. Täti oli kyllä suosiollisella tuulella, mutta sittenkin . . . Hän päätti kuitenkin rynnätä suoraan.

»Täti, minä tarvitsisin rahaa, paljon rahaa.»

»Vai niin», vastasi täti levollisesti. »Siihen keksintöönkö?»

Luutnantti punasteli.

»Niin. Vakuutan teille, hyvä täti, että keksintöni ei ole kuvittelua, vaikka sille rykmentissä nauretaankin.»

Tädin piirteet kovenivat.

»Nauretaan? Kutka nauravat?»

Lahtinen liikahteli tuolillaan.

»Toverit . . .», virkkoi hän viimein vastahakoisesti.

»Vai niin», tuli jälleen kuivasti.

»Katsokaas, täti, olen nyt käyttänyt lähes kahden vuoden aikana kaikki säästöni ja palkastani jokainoan liikenevän markan. Olen teoreettisesti jo ratkaissut kysymyksen, ainakin pääpiirteissään, mutta lopullisiin kokeiluihin tarvitsisin vielä rahaa, melkoisen paljonkin. Ellen saa, ovat kaikki tähän saakka uhraamani varat melkein hukkaan heitettyjä. Pyydän teiltä tietenkin lainaa ja maksan sen vähitellen.»

»Mikäs se keksintö on?» kysyi täti jaksamatta pidättää uteliaisuuttaan. »Ei suinkaan se ole mikään uusi tykki taikka lentokone?»

»Ei, ei kumpikaan. Mutta, täti, suokaa anteeksi: minä en voi enkä halua ilmoittaa, mitä keksintöni koskee. Jos sen ilmoitan, menettää se suuren osan arvostaan maallemme.»

»Siitä olisi siis hyötyä koko maalle?»

»Kyllä luulisin.»

»Ja saisitko siitä rahaakin?»

»Ainakin niin paljon, että kaikki vaivani ja sijoitukseni tulisivat korvatuiksi.»

»Eikä se ole mikään hupsu päähänpisto?»

»Ei, ei ikiliikkuja eikä mikään muukaan sentapainen.»

»Mutta sinulle nauretaan?»

Luutnantti hymyili hämillään.

»Niinhän sitä nauretaan, kun olen joskus aikaisemmin epäonnistunut keksinnöissäni. Mutta nyt on tehtävä jo melkein kokonaan ratkaistu.»

Täti nousi.

»Kuinka paljon tarvitsisit?»

Luutnantti mainitsi summan.

»Vai niin», nyökkäsi täti. Hän oli odottanut ainakin kaksi kertaa suurempaa pyyntöä. »No niin, sinä olet puoleksi Koivuja, eivätkä Koivut ole sellaisia, että heille naurettaisiin. Vai nauretaan sinun keksinnöillesi! Pidä vain huoli, että jäät viimeiseksi naurajaksi. Kas niin, tule konttoriin, niin saat, mitä tahdot.»

»Kiitos, täti!» Luutnantin äänessä kaikui vapautus. Hän nousi ja seurasi tätiään parin huoneen läpi pieneen, pitkulaiseen huoneeseen, missä oli valtavan suuri kirjoituspöytä, nahkainen sohva ja jyrävä kassakaappi, herra Takala-vainajan konttoriin.

Kymmenen minuutin kuluttua oli luutnantin taskussa pankkiosoitus ynnä muutamia seteleitä käteistä. Lotta-täti piti arvossa sukunsa kunniaa kaikkien hänen sisarenpojalleen virnistelevien upseeriveitikoiden uhallakin.

Hän hoputti Liinan laittamaan kevyen, kylmän illallisen. Luutnantilla oli hyvä ruokahalu. Sitten hän silitti Mossea jäähyväisiksi, meni tädin seuraamana eteiseen, kiinnitti miekkansa, kiskoi manttelin ylleen, kiinnitti vyönsä ja sanoi tädille hyvästi kiitollisin ja vilpittömin mielin. Tädillä oli särmänsä, mutta hän oli hyvä, oikein hyvä täti.

3.

LUUTNANTTI LAHTINEN UNEKSII RAUHASSA.

Taivas oli aivan selkeä ja tähdikäs, pakkaneen kiristyi hiljalleen, ja lumi narskui valittavasti, kun reki kersantti Koskisen ohjaamana liukui kaupunginrannasta jäälle. Luutnantti Lahtinen oli nostanut turkiskauluksensa pystyyn ja puollittain makasi reen perällä.

Oli niin hyvä miettiä ja uneksia.

Hän, rannikkotyökistörykmentti N:n toisen patteriston ensimmäisen patterin luutnantti Oiva Lahtinen, ja hänen seuralaisensa, kapitulanttikersantti Sakari Koskinen samaisessa patterissa, olivat viettäneet kaksi vuotta työssä ja touhussa.

Dytiscus marginalisin herättämä ajatus oli kasvanut ja vallannut kokonaan Lahtisen ja hänen välityksellään myös kersantin mielen. Senjälkeen heillä ei ollut hetkeäkään ikävä.

Eversti, rykmentin komentaja, pudisteli päätänsä, jos puhe sattui koskemaan luutnantti Lahtista. Hänellä oli syytä oudostella tätä upseeriaan, joka oli kerran ilmestynyt rykmentin esikuntaan hänen eteensä ja pyytänyt, että mikäli mahdollista häntä ei komennettaisi tehtäviin, jotka vaatisivat hänen poistumaan patterilta. Hän halusi välttää n. s. kaupunkikomennuksia ja lausui vakaumuksenaan, että rykmentin muut upseerit epäilemättä mielellään olisivat valmiit sellaisiin tehtäviin. Eversti oli murahtanut kiuvasi, että sen hän kyllä uskoi: kaikki ulkopat-

terin upseerit vastaanottivat ilomielin komennuskäskyt, jotka tarjosivat heille tilaisuuden pistäytyä kaupungissa, näkemässä ihmisiä ja hiukan huvittelemassa. Mutta mikäs muukalainen Jerusalemissa tämä luutnantti oli, nuori mies, joka pyysi, että hänen annettaisiin rauhassa istua Luojan ja ihmisten hylkäämällä, vain puolustusministeriön muistamalla kallioluodolla kesät ja talvet! Eversti oli viitannut kädellään: luutnantin pyyntö kyllä täytettäisiin.

Asiaa mietittyään eversti oli kysäissyt sivuteitse, olivatko luutnantti Lahtisen raha-asiat mahdollisesti niin hunningolla, että hän halusi pysytellä luodollaan ollakseen karhuiltaan rauhassa. Mutta ei, luutnantin raha-asiain tiedettiin olevan niin hyvällä kannalla kuin sillä palkalla yleensä oli mahdollista.

»Onnettomasti rakastunut?» oli eversti silloin ärähtänyt.

Ei, ei ainakaan tietävästi. Ei milloinkaan nähty naisseurassa eikä hänen kuultu milloinkaan naisista puhelevan, ei hyvää eikä pahaa.

»Sairas? Ihmisarka?»

Ei, terve, raitis ja avomielinen. Mutta puuhaili jotakin keksintöä.

Eversti oli naurahtanut hiukan halveksivasti. Hänen mielestään maailmassa oli kaikki jo niin valmiiksi keksittyä, ettei joku vajaan kolmenkymmenen ikäinen luutnantti voinut keksintöjen lukua ainakaan millään kelvollisella lisätä. Tällä

ajatustavalla oli laaja kannatus rykmentissä, etenkin luutnantti Lahtiseen sovitettuna. Everstin mielipiteeksi jäi, että luutnantti Lahtinen oli lievästi ja vaarattomasti hupsu, mutta hänen hupsuudessaan oli sikäli viisautta, että hän itse pyysi saada olla kaukana ihmisten ilmoilta. Eversti päätti hänet siellä pysyttääkin.

Lahtinen ei muuta pyytäneykään. Hän istui luodollaan. Istui talvet, jolloin rannaton jäälakeus levisi patterin edessä, jolloin luminetokset kohosivat sen juurelle; istui syksyt, jolloin myrskytuulet nostattivat meren mustiin, raskaisiin laineisiin ja taivaanranta häipyi sadekuuroihin; istui keväiset kelirikkoajat, jolloin lauhhat lounaistuulet työnsivät jäärykkiötä patterin juurelle sulamaan, ja istui kauniit, mutta yksitoikkoisen uneliaat kesät, jolloin silmät väsyivät meren läik-keeseen.

Noin puolentoista kilometrin päässä patterisaaresta oli toinen pieni, autio saari. Se kuului niinkään puolustuslaitokselle, mutta sitä ei käytetty mihinkään. Tällä saarella oli venäläisten aikoinaan rakentama, rappeutunut ja käyttämätön kivirakennus. Siellä oli vain kaikenlaista rauta- ja teräsromua. Lahtinen oli anastanut rakennuksen käytettäväkseen. Yhdessä Koskisen kanssa hän oli laittanut kuntoon sen toisessa päässä olevan huoneen, korjannut oven ja ikkunat, rakentanut oivallisen ahjon ja muuttanut sen pieneksi, mutta hyvin varustetuksi konepajaksi.

Hevonen hölkytti tasaisesti, reki nousi ja laski. Kersantin piipunpesä hehkui. Kun he kiersivät saarta, näki luutnantti sivullaan valojen hohtavan kehän, joka väreili kaupungin yllä.

Niin, kaikki tuo oli vaatinut rahaa. Kun hän oli maksanut ruokansa, vaatteensa ja muut välttämättömät menot, ei jäänyt paljon jäljelle. Mutta jäännös käytettiin pajaan. Siihen olivat säästötkin menneet. Eikä vain hänen, vaan myöskin suureksi osaksi Koskisen, vaikka luutnantti tosin oli siitä täysin tietämätön. Kerran innostuttuaan kersantti oli keksijääkin kiihkeämpi. Hän oli huomannut, etteivät hänen esimiehensä ja työtoverinsa varat aina riittäneet. Ja kun hänen tehtäväkseen useimmissa tapauksissa oli jäänyt ostoksien suorittaminen, oli hän mitään puhumatta lisännyt omasta pussistaan tarpeen vaatiessa. Tämän hurskaan petoksensa hän viisaasti kyllä piti omana tietonaan. Lempeästä luonteestaan huolimatta luutnantti voi suuttua kuin pipuri ja olisi varmaankin ollut varsin vähän kiittollinen uhrauksesta. Työtoveruus olisi ollut vaarassa loppua, vaikkapa luutnantti pitikin aliupseeriaan korvaamattomana.

Kersantti Koskinen, joka kerran oli vaihtanut kellosepän ja hienomekanikon oppipojan aseman kruunun virkapukuun, oli oivallinen seppä. Hän osasi käsitellä kuinka hienoja koneosia tahansa. Hänellä ei ollut juuri minkäänlaista tietopuolista teknillistä sivistystä, mutta sensijaan synnynnäi-

nen taipumus koneiden käsittelyyn ja ymmärtämiseen. Lahtinen, melkein valmis diplomi-insinööri, oli tietopuolisesti pätevä, mutta paljon saamattomampi käsistään. Hän oli itse valmis myöntämään kersanttinsa etevämmyyden tässä suhteessa.

Kaikki vapaa-aikansa he viettivät pajassa. Sinne he soutivat kesäisin ja hiihtivät talvisin. Työ oli tiukkaa, ja pettymyksiä oli enemmän kuin päiviä. Mutta he uurastivat uupumatta. Luutnantti ei puhellut paljoa. Jo aikoja sitten, ennen tätä puuhaansa, hän oli rykmentissä saanut »keksijän» nimen, ja hänen epäkäytännöllisille pikkukeksinnöilleen naurettiin yleisesti. Niinpä hän sulkeutui kuoreensa ja puheli keksinnöstään vain Koskisen kanssa.

Mutta se nieli rahaa. Ei auttanut, että hän ryhtyi polttamaan halvinta tupakkaa ja yksinkertaisesti kieltäytyi kaikista pikku nautinnoista, jos ne maksoivat hitusenkin. Hän olisi mielellään ollut syömättäkin, jos se olisi ollut mahdollista. Rahaa meni, haihtuen kuin tuhka tuuleen, ja keksintö edistyi vain vitkalleen, Mutta ainakin se edistyi!

Vaikeus toisensa jälkeen voitettiin. Laskettiin, korjattiin, koeteltiin, muuteltiin. Tahrautuneissa sinisissä samettityöpuvuissa, nahkaiset esiliinat yllä, nokisina, hikisinä, kädet ja kasvot rasvassa, sormet haavoissa, silmät tulesta punoittavina luutnantti ja kersantti häärivät pajassaan, sulattivat

ja sekoittivat, valoivat ja takoivat. Tuliset kipumat vain sinkoilivat alasimelta, kun jykevätekoinen kersantti käytteli moukaria. Alasin soi ja helisi, niin että vanha venäläinen varastorakennus kaikui.

Kuitenkin uhkasi keksintö jäädä puolitiehen. Rahaa meni niin, että luutnantti eräänä päivänä näki lopun häämöttävän jokseenkin läheisessä tulevaisuudessa. Silloin hän lopetti työn pajassa aikaisin, hiihti patterisaarelle ja sulkeutui huoneeseensa rauhassa miettimään asemaansa.

Hän ei tahtonut millään hinnalla heittää kesken. Hän muisteli monia aloitteitaan, jotka oli hylännyt, tuhlattuaan niihin aikaa, vaivaa ja rahaa ja saaden palkakseen vain toverien ivahymyn. Niin ei saisi käydä tällä kertaa. Piti siis saada rahaa, vieläpä melkoisesti.

Mistä ja millä tavalla?

Hänen rahansaantikeinonsa olivat olemattomat. Vanhemmat olivat kuolleet, ja perinnönrippeet oli jo käytetty. Sisaruksia hänellä ei ollut eikä liioin sukulaisia. Ei myöskään rahakkaita tuttavvia.

Vekseliluotto ei auttaisi asiaa. Hän tarvitsi pitkäaikaisen lainan. Mutta keneltä hän sen saisi?

Heureka! Lotta-täti!

Hänellä oli varoja, mutta antaisiko hän? No-
loa olisi tädiltä pyytää. Oiva Lahtinen ei ollut hänen kanssaan nykyisin erikoisen läheisissä väleissä. Täti ei ollut pitänyt siitä, että hän oli

keskeyttänyt teknilliset opintonsa ja ruvennut upseeriksi. Tädin mielestä oli näet rauhanaikainen sotapalvelus keikailua ja laiskottelua. Hän oli kyllä mielihyvin katsellut sisarenpoikaansa komeana upseerina, mutta hänen ajatuksensa eivät olleet muuttuneet.

Tätiin hänen piti sittenkin turvautua. Ja hyvä oli, että hän oli niin tehnyt. Hänen pyyntöään oli kohdeltu suopeammin kuin hän oli uskaltanut kuvitellakaan. Mosse ja pianonsoitto olivat auttaneet puolestaan, ja nyt hänellä oli rahaa.

»Kuulkaapa, Koskinen, nyt meillä on rahaa!» keskeytti luutnantti hiljaisuuden. Tuo »meillä» hiveli kersantin mieltä. Hän otti piipun suustaan.

»Sittenhän me parissa kuukaudessa selviämme», lausui hän epäröimättä.

Luutnanttikin tunsi varmuuden valtaavan mielensä.

Niin, kenraali oli lausunut: keksintö taikka ihme! Hyvä, hän tekisi tuon keksinnön. Se olikin jo melkein tehty.

Jälleen palasivat luutnantin ajatukset maan puolustusvalmiuteen. Se oli heikko, sillä siinä oli ammottava aukko: liikkuvan rannikkopuolustuksen puute.

Eikö sitä tajuttu muiden kuin ammattipiirien keskuudessa? Vai eikö siitä välitetty? Mihin perustui huoleton optimismi? Siihenkö, että puolustus kaikesta huolimatta kestäisi? Vai siihenkö, ettei mikään vaara uhannut?

Molemmat otaksumat olivat turmiollisia erehdyksiä. Puolustus ei kestäisi, vaikka kaikki voimat jännitettäisiin, vaikka osoitettaisiin minkälaista urhoollisuutta tahansa. Uhrin olisivat hyödyttömiä.

Jotkut strategiaa selailleet kannunvalajat lausivat, ettei nykyaikaisissa sodissa pienempi taikka suurempi aluemenetys merkinnyt mitään. Tämä suuriluuloinen tietämättömyys oli inhoittava. Venäläiset olivat maailmansodassa sovittaneet käytäntöön tätä periaatetta, jota olivat pitäneet pyhänä Napoleonin retkestä saakka. Ja millä seurauksilla? He menettivät ja tuhosivat Puolan teollisuus- ja kaivosseudut, joita olisivat kipeästi kaivanneet sodan jatkuessa. Kyllä venäläistenkin kenraalien silmät aukesivat huomamaan »strategisen peräytymisen» koko turmiollisuuden, sekä moraalisen lamautumisen että aineelliset menetykset.

Sitäkö periaatetta ryhdyttäisiin täälläkin sovelluttamaan? Ajat olivat toiset kuin sata vuotta sitten. Jos eteläosat menetettäisiin, olisi samalla luovutettu melkein kaikki liike- ja teollisuuskeskukset, joista armeija imisi voimaa, uusia varusteita ja uusia välineitä. Ja olihan helpompi pitää, mikä oli jo hallussa, kuin valloittaa jo kerran menettämänsä. Puhumattakaan kaikesta hävityksestä.

Ja eikö vaara uhannut? Mitä tiedettiin vihollisnaapurista? Voitiinko sanoa, mitä se tekisi

huomenna taikka ylihuomenna? Ei, ei totisesti. Kylmistä, välinpitämättömistä ystävistä ei olisi mitään apua. Yksin oli seistävä tai kaaduttava.

Oliko mahdollista, että itsenäinen valtio pyyhkäistäisiin kartalta? Kyllä. Mikään ei osoittanut, että se olisi mahdotonta. Joidenkin hellätunteisten uneksijain vastalauseet jäisivät vain historiallisiksi todistuskappaleiksi.

Ei, asemaa ei tajuttu. Satavuotisen sorron aika, jolloin käytiin aseetonta taistelua, oli sekoittanut käsitteet. Sortajan aseellisen mahdin vastapainoksi oli turvauduttu kauniisiin aatteisiin, joiden voittoon luotettiin. Ja pintapuolisesti katsoen olisi saattanut luulla, että nepä juuri vapauden hankkivatkin.

Se oli erehdys. Sattumalta, melkein vahingossa, oli saavutettu vapaus, eikä sitäkään lopullisesti helisevien sanojen, vaan kylmän teräksen voimalla. Verellä ja raudalla se oli hankittu.

Eikä nyt ollut puhetta joidenkin niin tai näin tulkittavien oikeuksien pysyttämisestä vetoamalla lakipykäliin, vaan asia koski täydellisen itsenäisyyden puolustamista kaikilla keinoilla sellaisessa maailmassa, jossa lähimmäisenrakkaus valtioiden kanssakäymisessä on vain anastusajatus ten pettäväenä verhona.

Asema oli oleellisesti toinen. Voi sitä kansaa, joka laiminlyö voimansa ja kuntonsa kehittämisen ja järjestämisen luottamalla sanoihin ja paperisopimukseen! Sen kansan kohtalonhetki ei odo-

tuta itseään kovin kauan. Nyt ei ollut holhoojaa, niinkuin ennen, joka pysytti kaikki vieraat loitolla holhotistaan, vaan tämä oli tullut itsenäiseksi, ja holhooja oli sen ainoa vihollinen.

Keksintö taikka ihme!

Niin, täytyi turvautua vain itseensä. Voimat ja kyvyt oli ponnistettava. Maata piti suojata sen oman välinpitämättömyyden uhallakin. Ne, joiden tehtävä se oli, eivät saisi lannistua minkäänlaisesta ymmärtämisen ja tuen puutteesta. Uhkaava todellisuus ei saisi masentaa, vaan sen tulisi terästä. Kerran nähtäisiin, kuka oli oikeassa, ja oli pidettävä huoli, ettei sen toteamisen tapahtuessa jo kaikki olisi liian myöhäistä ja hyödyttöntä. Nyt oli turha syytellä, turha viittoilla kuuroille ja saarnata sokeille. Näkevien ja kuulevien oli tehtävä kaikkensa, että hupsujen ja välinpitämättömien lauma pelastuisi.

Jos hänen keksintönsä onnistuisi, jos se täyttäisi hänen toiveensa, olisi paljon tehty, hyvin paljon. Se olisi omansa täyttämään peloittavaa aukkoa puolustusvalmiudessa. Täytyi luottaa järkeen ja kekseliäisyyteen, kun ei ollut voimaa eikä varoja.

Hän antautui kuvittelemaan keksintöönsä käytännössä. Se aiheuttaisi mullistuksen, ei tosin mitään hirvittävää. Eihän se ollutkaan tavallaan uusi, vaan ainoastaan entisen keksinnön parantelu.

Palkintoa hän ei kovin paljon ajatellut. Tie-

tysti hän saisi sekä kultaa että kunniaa, ja molemmat hän ottaisi vastaan. Hänellä oli halu päästä eteenpäin maailmassa, eikä hän koko ikäänsä istuisi kallioluodolla. Mutta palkinto ei hänen mieltään enimmäkseen kiihdyttänyt. Hän tunsikin keksijän ja kokeilijan iloa, kuten aina silloinkin, kun puuhaili epäkäytännöllisten pikku keksintöjensä parissa. Se oli jonkunlaista taiteilijariemua. Mutta sitäpaitsi hän oli upseeri ja ponnisti kaikki voimansa maansa puolesta.

Reenjalakset kitisivät hiljaa. Kaupunki oli jäänyt jo kauas taakse. Jäällä oli pimeätä, ja läheiset saaret kohosivat muuta tummempina. Hevonen jatkoi tasaista hölkkäänsä. Se tunsikin tien tuttuun talliin.

Vai niin, hänen nimensä oli Elna Autio. Tehtailijan tytär, rikas perijätär! Ja hänellä oli kosteat silmät ja lämmin, pehmeä käsi.

Hänelle oli varmaankin jäänyt kauhea käsitys kömpelöstä kavaljeerista. Mutta hän oli yrittänyt hymyilläkin! Hänellä oli veitikkamainen suu. Ja kuinka somasti hän oli silloin siristellyt silmiään, kun sähkö sytytettiin! Hm, Elna Autio — Elna, Elna!

Reki kolahti, ja hevonen herkesi astumaan: oli saavuttu patterisaarelle. Tuossa oli vahti. Jaha, hän tunsikin tulijat.

Jäykistyneenä, hiukan kylmissään luutnantti nousi reestä ja meni suoraa päätä huoneeseensa, sytytti lampun ja riisui manttelin yltään. Ikävän,

yksitoikkoisen tunnelman herätti tämä ulkopatterin naimattoman upseerin murju. Toisella seinällä oli laaja hylly ja siinä kirjoja, paljon kirjoja, joissa oli rahaa pölyttymässä. Ne olivat kaikki ammattikirjallisuutta, saksalaista, englantilaista, ranskalaista ja italialaista. Totisesti, hänen oli pitänyt opetella melkein puoli tusinaa kieltä, italiaakin, ottaen avukseen kaikki unohtuneet latinan taidotkin.

Mutta nyt nukutti. Hän riisuutui, sammutti lampun ja kömpi vuoteeseen. Taas tuli hänen mieleensä Elna Autio. Sitten hän nukahti eikä nähnyt unta keksinnöstä tai Elnastakaan.

Mutta aamulla hän, kuinka ollakaan, muisti neiti Aution useamman kerran maininneen Allan Kontion nimen keskustellessaan tädin kanssa. Kuka oli tuo Allan Kontio?

Luutnantin tuli jollakin tavoin paha olla.

4.

PIENI ONNETTOMUUS AIHEUTTAA ODOTTAMATTOMAN TAPAAMISEN.

»Olen valmis, herra luutnantti!»

Kersantti Koskinen seisoi huoneen ovella. Luutnantti nosti katseensa kirjasta.

»Jaha», sanoi hän työntäen kirjan syrjään.
»Lähdetään sitten.»

Päivän virkavelvollisuudet olivat päättyneet,

ja patterilla vallitsi rauha. Upseerit olivat kasinolla ikuista skruuviaan jauhamassa. Sotilaat olivat lähdössä viettämään iltalomaansa läheisille asutuille saarille taikka mantereelle.

Kesä oli jo tullut, lehdet, hennonvihertävät vielä, olivat jo puhjenneet, ja nurmikin alkoi vihannoida. Voikukat loistivat heleänkeltaisina patterin rinteellä.

Miehet astuivat kasarmialueen poikki ja laskeutuivat rantaan. Kersantti hyppäsi veneeseen ja tarttui airoihin. Luutnantti työnsi veneen vesille ja istuutui perään. Hetken kuluttua vene kiiti voimakkaan käsiparin soutamana läheistä pikku saarta kohti.

Jälleen oltiin menossa pajasaarelle.

Sinne saavuttuaan ja vedettyään veneen kuiville he äkkiä kuulivat voimakasta aironloisketta saaren toiselta sivulta.

»Kukas siellä on?» virkkoi Koskinen puolittain itsekseen ja lähti nopeasti juoksemaan saaren poikki. Luutnantti seurasi häntä.

Aivan oikein, saaren rannalta loittoni vene. Ei voinut olla epäilystäkään siitä, että se hetkistä aikaisemmin oli ollut saaren rannassa kiinni. Aurinko paistoi suoraan kersantin silmiin. Hän koetti varjostaa kädellä ja tarkastella soutajaa. Mitään varmuutta hän ei saanut; miehen kasvot eivät erottuneet selvästi, mutta sittenkin hänestä tuntui jokin miehen olennessa tutulta.

»Olisikohan . . .» aloitti hän, mutta pysähtyi sitten.

»Mitä niin?» kysyi luutnantti. »Tunnetteko miehen? Kuka hän on?»

Mutta vaikka kersantilla lie ollutkin jonkinlaisia luuloja, ei hän niitä ilmaissut, vaan vastasi:

»En tunne. Paikkakuntalaiselta hän ei näytä. Ja nehän sitäpaitsi tietävät, ettei saarelle saa laskea maihin.»

»Hm», jupisi luutnantti ja kääntyi menemään pajaa kohti. Kersantti viipyi paikallaan, ja hänen katseensa tarkkasi poistuvaa venettä.

»Hm, tuo mies ei ole liikoja elämässään soudellut. Niinhän on veneen suunta kuin humalaisen kulku», jutteli hän itsekseen. »Olisikohan tuo se sama . . .»

Äkkiä tuli hänelle muuan ajatus mieleen.

»Halloo, luutnantti, halloo!» huusi hän.

»Jaa, täällä! Mikä hätänä?»

»Minä otan veneen ja lähden tuon miehen jälkeen. Tavoitan hänet kyllä. Hän ei osaa kunnollisesti soutaa. Otan selvän, mikä hän on, ja kysyn, millä asioilla hän tällä saarella liikkuu.»

Luutnantti tuntui viivyttelevän vastausta.

»Mitäs turhia», kuului viimein. »Antaa olla. Tulkaa vain tänne pajaan.»

Koskinen antoi katseensa vielä hetkisen viipyä loittonevassa veneessä, mutta lähti sitten esimiehensä luo.

»Kyllä se toimii», sanoi kersantti Koskinen kuin kuiskaten, jännittyneenä ja kiihkoissaan. »Sehän työntää ilmaa kuin hyväkin pumppu.»

Hiilet hehkuivat ahjossa, sinervä savu kohosi verkalleen, ja luutnantti Lahtinen tuijotti savuun eikä siihen pieneen, hentoon koneeseen, jonka parissa hänen ajatuksensa olivat jo vuosikausia askarrelleet.

Kone oli valmis. Tehtävä oli ratkaistu sekä tietopuolisesti että käytännöllisesti. Jäljellä oli vain lopullinen sovittaminen, koetteleminen ja varmistaminen.

»Ja tämäkin kestää», totesi kersantti sivellen pientä teräslieriötä.

Luutnantti pakotti katseensa irtautumaan leijäilevasta savusta.

»Niin, kyllä se kestää», myönsi hän, kuitenkin vielä puolittain uneksivasti. »Huh, kuinka täällä on tukahduttavaa», sanoi hän sitten vilkastuen. »Nyt me olemme ansainneet reilusti yhden savukkeen.»

Hän meni ulos kersantin seuraamana ja istuutui kivelle sytyttäen savukkeen. Koskinen istuutui viereen piippuineen, ja he polttelivat äänettöminä.

»Panssarihan valmistuu ylihuomenna?» virkkoi vihdoin luutnantti.

»Niin, käyn sen hakemassa.»

»Hyvä. Silloin voimme kiinnittää ilmakoneen siihen ja koettaa lopullisesti. Kumikangas valmistuu kai niinkään ylihuomiseksi?»

»Kyllä ne siellä autokorjaamossa ainakin lupasivat.»

Luutnantti nousi.

»Ei, täytyy jatkaa työtä. Mutta, kuulkaas, en ottanut mukaani erästä kirjaa. Teidän on soudettava se hakemaan.»

»Mikä kirja?»

Luutnantti kirjoitti teoksen nimen paperilapulle ja ojensi sen kersantille.

»Se on luultavasti kirjoituspöydällä.»

»Hyvä on.»

Kersantti teki käännöksen ja poistui. Luutnantti palasi pajaan, ja yritti työskennellä, mutta huomasi sen turhaksi ennenkuin olisi saanut tarvitsemansa teoksen. Niinpä hän käveli ja vihelteli tyhjässä pajassa. Sitten hän lähti ulos ja kuljeskeli pitkin saaren halki kulkevaa polkua.

Äkkiä hän kuuli joitakin ääniä saaren toisesta päästä. Hän lähti niitä kohti. Pehmeällä polulla eivät hänen askeleensa kuuluneet lainkaan.

Naisia! Ilmeisesti. Äänet olivat heleitä.

Hän oikaisi leppäviidakon kautta ja oli vähällä törmätä naisseurueeseen, joka seisoj rannalla veden rajassa veneen ympärillä, naureskeli ja huusi. Yksi heistä oli kiivennyt puoliväliin pienen purjevereen mastoa, ja kun luutnantti sai näkyviinsä kiipijän ponnistuksesta punoittavat kasvot, ei hän voinut olla vaistomaisesti huudahtamatta:

»Elna!»

Samassa tuokiossa hän korjasi kiireellisesti:

»Neiti Autio!»

Huomattuaan miehen tyttö pudottautui samassa silmänräpäyksessä mastosta, posket hehkuvina, hiukset hajallaan heleänsinisen merimieslakin alla ja silmissä iloisen yllätyksen ilme. Hän oli silminnähtävästi hämillaan asennon takia, jossa hänet oli nähty.

Luutnanttikin punastui, mutta sitä ei kukaan nähnyt noki- ja rasvakerroksen alta.

»Luutnantti Lahtinen!»

Ääni helähti ihastuttavana. Muut neitokset katsoivat uteliaina toisesta toiseen. Vai niin, Elna siis tunsu tuon pitkän upseerin, joka näytti koneenkäyttäjältä. Hän ei ollut siitä mitään maininnut.

»Hyvää päivää!» toivotti neiti Autio, kun luutnantti ei ollut muistanut tervehtiä. »Asutteko te tällä saarella?»

»En, vaan tuolla!» Luutnantti osoitti patterisaarta. »Mutta tämäkin saari kuuluu kyllä rykmentille.»

Neitokset silmäisivät toisiinsa. Neiti Autio sanoi hiukan pelästyneenä:

»Voi, tänne on siis pääsy kielletty?»

Luutnantti hymyili.

»Kyllä, mutta minä annan teille luvan mitä suurimmalla mielihyvällä.»

»Kiitos.»

Neitonen katsoi häntä pitkään ja tutkivasti.

»Niin, nähkääs, luutnantti Lahtinen, meille

sattui pieni onnettomuus. Se ei ollut minun syyntä, vaan näiden nukkeveneiden. Isonpurjeen köysi luisti taljan läpi, kun solmu aukesi. Purje putosi alas. Nyt se on saatava paikoilleen. Yritin kii- vetä mastoon, kun . . .»

Neiti Autio punastui toistamiseen.

»Kun minä saavuin paikalle», täydensi luutnantti Lahtinen. Hänen arkuutensa oli nyt poissa; hän ei muistanut edes pukuaan eikä nokeentunutta naamaansa. »Kyllä minä, jos sallitte, kiinnitän köyden.»

Neiti Autio tuntui myöntyvältä.

»Mutta masto voi katketa painostanne. Tällaisissa huvilaveneissä ei mikään ole varmaa. Toista se on saaristolaisveneissä.»

Luutnantti huomasi äkkiä, että neitonen tuntui tietävän yhtä ja toista purjehtimisesta. Mitä hän jutteli saaristolaisveneistä?

Lahtinen tarkasteli mastoa, ja hänen oli myönnettävä, että neiti Autio saattoi olla oikeassa. Masto oli heikko. Hän teki ripeästi päätöksensä, laski alas halkaisijan, tarttui mastoon ja sai sen kiskaistuksi irti. Tottuneesti ja näppärästi hän kiinnitti köydet uudelleen, pystytti maston ja hinasi purjeet ylös.

Neiti Autio tarkasteli hänen toimiaan hyväksyvän arvostelevasti.

»Kiitos, sehän kävi näppärästi.»

Luutnantti oli mielissään kiitoksesta: ilmeises- tikin se oli asiantuntijan lausuma.

»Mistä te tänne eksyitte?» kysyi hän neitoselta.

»Oh, meillä on huvila tuolla Koivusaassa, ja lähdimme purjehtimaan.»

»Koivusaassa? Mutta sinnehän on aikamoinen matka.»

»Tällä tuulella kyllä pääsee», vastasi neiti Autio. Hän loi katseen taivaalle. »Ja illaksi tuuli vain vahvenee», jatkoi hän varmana. »Ja onhan meillä eväitä mukana. »Tytöt, maistuisiko kahvi?»

Neitosten kasvot ilmaisivat vastauksen sanoitakin. Luutnantti riensi mahdollisen kysymyksen edelle:

»Jos teille suinkin sopii, voitte keittää kahvia täällä saarella. Tuolla ihan lähellä on lähde, ja minulla on tuolla kuivia puita yltäkyllin.»

Neiti Autio vilkaisi seuralaisiinsa. Neitokset ilmaisivat äänekkään hyväksymisensä.

»No niin, kiitos tarjouksestanne, luutnantti Lahtinen! Ottakaamme esille eväät ja pannu.»

Tuotapikaa oli rannalle ladottu joukko oväsmyttyjä, suuri vaskinen kahvipannu, kuppeja, lusikoita, sokeriastia, maitopullo. Luutnantti siepasi kahvipannun ja kävi sen täyttämässä lähteellä. Sitten hän riensi pajalle neiti Aution seuraamana.

»Täälläkö te työskentelette?» kysyi neitonen.

»Täällä. Olkaa hyvä, tulkaa katsomaan!»

»Ettekö pidä sitä salaisuutena?»

»Kyllä. Mutta älkää loukkautuko, jos luulenkin, ettette siitä mitään ymmärrä.»

He nauroivat molemmat.

»Se on luultavaa», myönsi neitonen. »Minä en ymmärrä muuta kuin purjeveneitä ja purjehtimista.»

»Huomasin sen. Missä te sitä olette oppinut?»

»Minäkö? Kotona. Minähän olen saarelaisyttö.»

Tytön äänessä kuului ylpeä soinnahdus. Luutnantti katsoi häneen: hän oli lumoava yksinkertaisessa merimiespuvussaan. Todellakin, tuo neitonen sopi purjeveneeseen, siinä hän oli oikeassa ympäristössään. Paljon oikeammassa kuin kahvipöydässä piparkakkujen ja kermaleivosten äärellä. Saarelaisyttö! Siinä sanassa oli jotakin reipasta ja raikasta.

»Tämähän muistuttaa jotakin alkemistin kammiota», huudahti neiti Autio astuttuaan pajaan ja silmäillen ympärilleen. Mutta hän ei kysynyt mitään, eikä luutnanttikaan selittänyt. Hän viivähti siellä vain hetkisen, valoisana ja kauniina vastakohtana huoneen mustuudelle ja hämärälle.

He kantoivat puita rantaan, ja neitokset, joille luutnantti esiteltiin, laittoivat nuotion ja panivat veden kiehumaan. He olivat kaikki nuoria ja iloisia, mutta kenessäkään muussa ei ollut sitä liikunnan varmuutta ja keveyttä, sitä raikkautta ja suorasukaisuutta, jonka luutnantti havaitsi neiti Autiossa. Hän liikkui rantakivillä vaivatta ja tottuneesti, ja näppärästi puuhailivat hänen kätensä nuotion ääressä.

Luutnantti vetäytyi sivummalle. Hänen täytyi peseytyä ja puhdistautua.

»Luutnantti Lahtinen, jos kupillinen kuumaa maistuu, niin käymme pyytämässä teidät», luik-kasi neiti Autio. »Palkkioksi oleskeluluvasta.»

»Mielihyvällä!» Luutnantti lähti kävelemään pajaansa kohti.

Koskinen näkyi tulevan vastaan, kirja kädessä.

»Olkaa hyvä!» Hän huomasi nuotiosta nousevan savun. »Keitä siellä on?»

»Joukko neitosia», selitti luutnantti lyhyesti. He lähtivät pajaan. Siistittyään itseään Lahtinen selaili kirjaa, mutta sen kaavat ja laskelmat eivät nyt tuntuneet kiinnostävän hänen mieltään. Hän puuhaili levottomana ja hutiloiden. Kersantti ei sanonut mitään, mutta hymyili itseksensä. Luutnantti ei ilmeisesti ollut oikealla tolallaan.

»Luutnantti Lahtinen, kahville, olkaa hyvä!» Kutsuttu hypähti ikkunan ääreen ja vastasi: »Kiitos, heti paikalla!»

Sitten hän kääntyi kersantin puoleen:

»Niitatkaa tämä sauma! Minä palaan ihan kohta.»

Hän ei katsonut aliupseeriaan silmiin, vaan kääntyi ja riensi ulos.

»Kahvipöytä» oli katettu pienelle nurmikko-palalle. Neiti Autio osoitti vieraalleen paikan vieressään, ojensi hänelle kupillisen kahvia ja tarjosi

kahvileipää. Liekö sitten syynä ollut jano, kahvin erinomaisuus vai sen tarjoojatar, luutnantista maistui kestitys oivalliselta. Hän joi kokonaista kolme kupillista ja olisi juonut neljännenkin, jos olisi kehdannut.

Neitokset sirkuttelivat ja nauroivat. Mitään kunnollista ja järjellistä keskustelua ei tietystikään syntynyt, mutta siitä luutnantti vähät välitti. Hänelle riitti neiti Aution, saarelaistytön, katseleminenkin. Eikä hän lainkaan huomannut, kuinka kiinteästi ja hellittämättä oli sievään vieruskumppaniinsa silmäillyt. Mutta seurueen neitokset sen kyllä huomasivat, eikä heidän iloisuutensa tästä huomiosta suinkaan vähentynyt.

Muuan neitosista rohkaisi äkkiä mielensä ja kysyi:

»Tanssitteko, luutnantti Lahtinen?»

Luutnantti silmäsi häneen kummastuneena.

»Kyllähän olen aikoinani oppinut alkeet, mutta nyt en ole kahteen vuoteen kertaakaan tanssinut.»

Tyttöjen ihmetys oli käsitettävä. Olla kahteen vuoteen tanssimatta! Sehän oli melkein samaa kuin olla syömättä.

Neiti Autio nauroi.

»Meillä on, nähkääs, puute kavaljeereista», selitti hän. »Ensi lauantaina on meillä juhlat, mutta me tytöt pelkäämme, että saamme tanssin aikana istua.»

»Juhlat? Missä?»

»Koivusaaren nuorisoseuran talolla. Tulkaa sinne juhliin, luutnantti Lahtinen!»

Luutnantti kumarsi. Muuan seurueen neitoista, pieni, tummapintainen veitikka, kiirehti huudahtamaan:

»Niin, niin, tulkaa ja tuokaa koko patteri mukanne! Ja ostakaa minulta jo nyt pääsylippu!»

Hän kaivoi käsilaukustaan pääsylipun. Luutnantti otti sen käteensä, mutta joutui sitten äkkiä hämilleen:

»Suokaa anteeksi, mutta asia on niin hullusti, ettei minulla ole penniäkään rahaa mukani.»

»Se ei merkitse mitään. Myymme luotolla. Sitä varmemmin saavutte velkaanne kuittaamaan.»

»Ja mihin aikaan juhla alkaa?»

»Täsmällisesti kello seitsemän... jotta jäisi aikaa tanssiakin», selitti vilkas neitonen.

»Kyllä saavun, ellei sota tai maanjäristys estä», vakuutti luutnantti juhlallisesti.

»Hyvä. Saamme nähdä.»

Luutnantti nousi.

»Suuri kiitos erinomaisesta kahvistä.»

»Ei kestä. Mutta nyt, tytöt, on aika lähteä jo kotimatalle! Tuuli on hyvä.»

Puolen tunnin kuluttua loittoni pieni purjeverene saaren rannalta. Luutnantti seiso rannalla ja katseli sitä kaipaavasti.

Siis ensi lauantaina! Silloin hän tanssisi. Eihän hän sentään ollut mitään erakko- tai pylväspyhimyksen lupausta tehnyt. Hän oli niin vai-

punut kaikkoavan veneen tähystelemiseen, ettei lainkaan kuullut kersantin saapumista viereensä.

»Koreita harakoita!» sanoi kersantti hyväntahtoisesti. »Mutta osaa siellä joku ainakin purjehtia.»

Jälkimäisen arvostelun takia luutnantti antoi anteeksi edellisen. Sillä Elna Autiohan oli siellä purjehtimassa.

5.

UTELIAAN MIEHEN KÄYNTI PAJASAARELLA.

Kersantti katseli hiukan ylimielisesti luutnantti Lahtisen puuhailua. Ilmeisesti ei työ nyt maittanut keksijästä, jonka ajatukset kai viipyivät poistuneessa purressa. Koskiselta ei suinkaan puuttunut tunteita, mutta hän piti niitä sikäli kurissa ja tasapainossa, etteivät ne milloinkaan päässeet häiritsemään hänen työtään, ruokahaluaan eikä untaan. Hän ei nyt voinut olla hiukan halveksimatta esimiestään, jolla oli suuri keksintö tekeillä, melkein valmiina, mutta joka antoi työhalunsa mennä jonkun tyttöhuiskaleen takia. Hohoh! Omasta puolestaan hän ei vaihtaisi ainoatakaan niittiä keksinnöstä koreimpaankaan tyttölapseen.

Kun työssä sitten sattui pulma eteen, huomasi luutnantti olevansa kykenemätön sitä ratkaisuun. Hän laski työkalut käsistään ja sulki kirjan.

»Lopetetaan tältä päivältä. Onhan päivä huomennakin», koetti hän sanoa leikkisästi.

Kersantti hymähti melkein ääneen. Mies oli nähtävästi mennyttä! Kunpa tauti vain ei venyisi kovin pitkälliseksi nyt, kun he olivat pääsemässä päämääräänsä!

Koskinen sulki ikkunan, ja luutnantti kiersi oven huolellisesti lukkoon. Pian he istuivat veneessä soutaen patterisaarta kohti. Lahtinen piti perää miten sattui, ja kersantti souti verkalleen. Kiirettä ei ollut mihinkään.

Luutnantti suuntasi askeleensa kasinolle. Upseerit istuivat uskollisesti skruuvaamassa.

»No, miten keksintö edistyy?» kysäisi kapteeni Tuokko katsahtaen korteistaan.

Muut hymähtivät. Lahtinen tunsu harmistuvansa eikä vastannut mitään, tarkaten vain hajamielisenä peliä.

»Lähdettekö, pojat, ensi lauantaina Koivusaa-reen?» kysyi hän äkkiä. »Siellä on juhlat.»

Peli keskeytyi. Kaikki katsahivat hämmästyneinä puhujaan.

»Juhlat ja Lahtinen!» huudahti vänrikki Nikula. »Mikä sinulle nyt tuli?»

»Meitä pyydettiin sinne.»

»Pyydettiin? Ja kuka pyysi?»

»Joukko hauskoja neitosa.»

Vänrikki Nikula vihelsi pitkään. Seurue vilkastui.

»Joukko hauskoja neitosa! Missä sinä sen joukon tapasit?»

Lahtinen teki niukoin sanoin selkoa kohtauksesta. Häntä harmitti toverien iloisuus ja ilki-
kurisuus.

»Ja sinä aiot siis tanssia?» kysyi kapteeni Tuokko epäuskoisena.

Lahtinen melkein loukkautui.

»Mikäs ihme se sitten on?»

»Hurraa, patterin tupakarhu aikoo tanssia! Ei, pojat, kyllä meidän on sinne lähdeittävä, ainakin nähdäksemme Lahtisen tanssivan», intoili Nikula.

»No niin, tulkaa sitten vaikka senkin takia. Pääsette purjeveneessäni.»

»Kiitos, kiitos, vaikka soutamalla.»

Peli jatkui, ja Lahtinen väsyi sitä katselemaan. Mennessään omaan huoneeseensa, hän tunsi kuin uudesti syntyneensä. Muistot aikaisemmasta elämäntavasta valtasivat mielen. Hän olisi halunnut kuulla soittoa tai laulua, nähdä tanssia, valoja, elämää. Eihän, hitto vieköön, koko elämää käynyt viettäminen tällaisella kallioluodolla, ei, vaikka oli keksijäkin.

Hän istuutui nojatuoliinsa, ojensi jalkansa toiselle tuolille ja vaipui mietteisiin. Ikkunasta avautui laaja näköala yli puiden latvojen kauas välkkyvälle merelle. Aallot hehkuivat ja punoittivat laskevan auringon säteissä. Taivaanrannalla erotti pari savuviirua näkymättömistä laivoista.

Muutamia kalastajaveneitä ruskeahkoine purjeineen keinui selällä. Ne olivat menossa laskemaan silakkaverkkoja matalikolle. Kasarmin puolelta kantautui haitarin hilpeitä säveliä.

Elna Autio! Saarelaistyttö!

Kuinka raikas ja reipas, puhdas ja sydämellinen! Hohtava iho, jonka alla hiushienot verisuonet väreilivät, ja tukka kullanloisteinen. Pienet, pehmeät kädet, hennot, mutta näppärät ja varmat.

Ja sitten äkkiä: tehtailijan tytär, rikas perijätär!

Ei, tämä oli joutavaa haaveilua. Luutnantti kohottautui puolittain säikähtäneenä: olihan hän kuin kävellyt unissaan koko iltapuolen ja illan. Entä keksintö? Se ei ollut juuri hitustakaan tänään edistynyt. Tällainen ei kelvannut.

Hän karisti itsestään väkisin uneliaisuuden ja haavemielen, nousi pystyyn ja alkoi kävellä edestakaisin.

Niin, se pulma! Siinä oli pieni vaikeus, joka ilmeisesti kuitenkin oli voitettavissa. Hän vetäisi pöydän ääreen tuolin ja syventyi muutamiin kirjoihin, luki, vertasi, laski ja piirsi. Hän ei huomannut lainkaan, kuinka aurinko oli jo alennut, kuinka meri oli tummunut ja hämärä vähitellen voittanut. Yö oli jo alullaan, kun hän vilkaisi kelloonsa.

Mutta hän oli ratkaissut kiusallisen pulman, eikä häntä tuntunut laisinkaan väsyttävän. Hän

silmäsi ulos. Kävi sievoinen tuuli, joka kaukana selällä nostatti jonkun vaahtoharjankin.

Hän päätti ottaa menettämänsä ajan takaisin ja lähti liikkeelle, komentamatta kersanttia mukaansa, koska uskoi tulevansa yksinkin toimeen. Sitäpaitsi Koskisen tuli olla aamulla jo peräti aikaisin hereillä.

Lahtinen irroitti veneen ja souti myötätuulesa, yhä vahvenelevassa hämärässä, saarelleen.

Hän ei tiennyt, kuinka kauan oli jo työskennellyt. Työ oli sujunut kuin leikkien, eikä hän ajatellut mitään muuta kuin sitä. Illan haaveilut olivat tyyten unohtuneet. Tuli hehkui ahjossa, hän painoi palkeita, kuumensi teräksiään, takoi, muovaili ja sovitteli. Aika lensi kuin siivillä. Vuorokauden pimein hetki oli jo sivuutettu.

Työntäen teräskappaleen hiillokseen hän toisella kädellä tarttui palkeiden varteen ja alkoi hitaasti lietsoa. Mutta nyt väsytti jo hiukan. Hän oikaisi kumarruksissa ollutta selkäänsä ja tuli samalla vilkaisseeksi ikkunaan.

Siinä häilähti jokin tumma varjo, pysyi hetkisen liikkumatta ja katosi sitten äänettömästi. Luutnantti hellitti vaistomaisesti kätensä palkeista.

Mitä se oli? Ihminenkö? Vai mikä? Vai oliko hän nähnyt väärin? Hänen silmänsä olivat hiukan sokaistuneet ahjon hiillokseen ja kuumennettuun teräkseen tuijottamisesta. Mutta sittenkin, oliko

hän erehtynyt? Samalla hän muisti miehen, joka iltapäivällä oli pyrkinyt saaresta pois.

Mutta kenelläpä olisi asiaa tänne? Eihän hänen keksinnöstään kukaan tietänyt mitään. Eikähän se ollut vielä valmiskaan. Kukapa sitä harrastaisi? Ja sillehän naurettiin, mikäli tiedettiin hänen yleensä jotakin keksivän.

Hän ei kuitenkaan rauhoittunut ennenkuin oli pistäytynyt ulkona pajasta ja katsastanut ikkunan edustaa. No niin, jälkiä ei voinut näkyäkään, siinähän oli kallioperusta. Kaikki oli hiljaa. Tuuli vain humisi puissa ja pensaissa.

Sittenkin oli äskeinen huomio ilkeä. Hän ei voinut täydelleen tyyntyä. Entä jos joku todellakin koetti päästä hänen keksintönsä perille?

No niin, siitä ei vieras hyötyisi paljoakaan. Mitään valmista ei ollut nähtävänä, ei edes niin paljon, että olisi voinut arvata, mitä keksintö koski. Ja laskelmat ja piirustukset, ne olivat hänen povi-taskussaan.

Hän palasi työhönsä, mutta äskeinen vauhti oli kadonnut. Hän ei voinut olla vaistomaisesti vilkuilematta ikkunaan. Kerran hän luuli kuulleensa askelia ja kerran taas jälleen nähneensä varjon häilähtävän ikkunassa. Mutta sitten hän suuttui itselleen ja kiukutteli turhaa luulotte-luaan. Oliko hän arka? Hänhän oli sotalaitoksen alueella, puolentoista kilometrin päässä patteri-saaresta. Kuka uskaltaisi tulla häntä häiritsemään?

Hän jatkoi työtänsä. Mutta vilkaistessaan taas kerran ikkunaan hän huudahti väkisinkin. Nyt oli erehdys mahdoton: hän oli nähnyt ihmiskasvot ristikon takaa.

»Perhana, kuka siellä?» kiljaisi hän ja tempasi aseekseen noin metrin mittaisen rautakangen. Muita aseita hänellä ei ollutkaan. Mitään mieltimättä hän kanki kourassa hyökkäsi ulos tavoitukseen öisen kulkijan, joka kurkisteli hänen työpajaansa.

Hän ehti ulko-ovelle, kun samassa näki jotakin häilähtävän ilmassa, kohotti vaistomaisesti vasemman käden suojakseen ja seuraavassa hetkessä tunsu kuin vuoren langenneen päälleen. Samalla hän menetti tajuntansa, kanki putosi maahan, ja hän vaipui oven eteen.

Lahtinen oli mennyt avoimeen ansaan. Öinen kulkija, kuka lie ollutkin, oli näyttäytymällä ikkunassa houkutellut hänet hyökkäämään umpimähkään ja iskenyt hänet maahan väijyksistä oven takaa. Luutnantti ei ollut ehtinyt laisinkaan puolustautua.

Hyökkääjä, rotevakasvuinen mies, heitti kädestään melan, jolla oli iskun antanut, kumartui katsomaan taintunutta uhriaan ja hetkeäkään hukkaamatta raahasi luutnantin sisään, sitoen pajasta löytämillään köydenpätkillä hänen käteensä ja jalkansa. Sitten hän ryhtyi nopeasti, mutta järjestelmällisesti tutkimaan konepajaa. Hän kävi hakemassa tyhjän säkin ja alkoi kii-

reesti sulloa siihen kaikkia koneosia, joita näki siellä valmistetun.

Luutnantti, vaikka isku olikin ollut voimakas, heräsi tajuntaan kuitenkin aikaisemmin kuin olisi voinut odottaakaan. Kului hetkinen, ennenkuin hän jaksoi sen verran koota ajatuksiaan, että ymmärsi, mitä oli tapahtunut ja missä hän oli.

Hän makasi pajan eteisen lattialla, kivipermanolla. Ovi pajaan oli auki, ja valojuova lampusta lankesi eteiseenkin. Tässä valossa hän näki hyökkääjän puuhailevan pajassa ja kolistelevan koneosia sulloessaan niitä säkkiin. Tuska, ankarampi kuin iskusta johtunut, valtasi Lahtisen: hänen keksintöään varastettiin parhaillaan. Ja hänen täytyi avuttomana, voimattomana sitä katsella. Päässä oli huumaava kipu, ja korvissa suhisi.

Luutnantti sai välistä hetkisen ajan tarkastella rosvon teräväpiirteisiä parrattomia kasvoja. Ulkoasultaan tämä mies oli tavallisen työmiehen tai talonpojan näköinen, mutta hän ei varmaankaan ollut se, jolta näytti.

Mies sito kiinni säkin ja kantoi sen ulos. Lahtinen sulki silmänsä: hänen oli paras teeskennellä taintunutta. Se, joka ei kammonnut äskeisen tapaista hyökkäystä, ei kaihtaisi murhaakaan. Kuitenkin täytti raivo, kiehuva viha ja pohjaton katkeruus nuoren upseerin mielen: näinkö hän menettäisi keksintönsä? Hän oli sidottu käsistä ja jaloista, yksinään ja avuttomana roiston kanssa saarella eikä siis voinut tehdä mitään.

Hän luuli jo rosvon lähteneen, mutta erehtyi. Ilmeisesti mies oli käynyt vain kantamassa säkin veneeseen, sillä hän tuli pian takaisin ja kumartui uhrinsa puoleen. Luutnantti pidätti raivoaan ja koetti olla hievahtamatta. Se ei ollutkaan vaikeaa, kun häntä yhä vielä pyörrytti.

Tuntematon avasi nopeasti hänen takkinsa, tutki povitaskut, otti kaikki paperit ja penkoi sitten muutkin taskut. Vain paperit hän otti talteen: hopeisen savukekotelon, joukon avaimia ynnä muut pikku esineet hän heitti mitättöminä lattialle. Sitten hän huomasi luutnantin virkatakkin riippuvan naulakossa ja päästi huudahduksen. Hetken kuluttua oli senkin taskujen sisällys anastajan hallussa.

Luotuaan viimeisen silmäyksen pajaan ja vanhiin ryöstäjä poistui nopein, hiljaisin askelin. Pian erotti luutnantin korva etääntyvän aironloiskeen.

Näin oli Lahtiselta anastettu kaikki keksintöä koskevat paperit, laskelmat ja suunnitelmat ynnä joukko valmiita erikoisosia. Ammattimiehet saisivat epäilemättä piankin selville, mitä keksintö koski. Sitä ei tosin ollut missään sanottuna, mutta laskelmista ja piirustuksista päästäisiin kyllä oikeille jäljille.

Pajasaarella vallitsi hiljaisuus. Vain aamupuolen tuuli suhisi puissa.

6.

LIIKA ON AINA LIIKAA.

Kersantti Koskinen oli mennyt varhain nukkumaan, ei väsymyksestä, vaan siksi, ettei tien-nyt, mitä muutakaan olisi tehnyt. Sitä ennen hän kuitenkin oli käynyt laskemassa pienen pitkänsiiman patterin edustalle. Joitakin ahvenia, mahdollisesti muutama hauki ja ankeriaskin tulisi saaliiksi.

Kun hän heräsi, ei aurinko ollut vielä noussut, mutta häntä ei enää nukuttanut. Hän pukeutui ja lähti ulos. Hän ehtisi vielä polttaa pari piipullista odottaessaan. Kun aurinko olisi ehtinyt hieman yletä, kävisi hän kokemassa siimansa, ja sitten alkaisikin taas päivän työ.

Hän kiipesi patterin rinteelle. Mereltä kävi vilpoinen, jopa näin aamutuimaan kylmähkökin tuuli. Hän sytytti piippunsa, istuutui ja tuli katsahtaneeksi pajasaarelle.

Kas vain, oliko luutnantti jo työssä? Ehkä yhtä mittaa illasta lähtien? Hänelle ei ollut mitään ilmoitettu. Ainakin näkyi vene olevan rannassa.

Kersantti veteli syviä rintasavuja piipustaan ja katseli saarelle. Hän erotti jonkun olennon puiden lomitse. Mitä ihmettä, siellä oli jokin mies! Eikä se ollut luutnantti, siitä hän oli valmis vaikka vetoa lyömään. Mies puuhaili jotakin veneen äärellä, mutta poistui sitten pian kadoten puiden sekaan. Kersantti tuijotti sinne ihmeissään.

Hänen kummastuksensa yltyi, kun hän äkkiä näki toisen veneen ilmestyvän saaren vastakkaiselta rannalta ja suuntaavan kulkunsa ulapan yli saaresta pois päin hyvällä vauhdilla, mikäli saattoi erottaa.

Koskinen ponnahti pystyyn. Ei, tämä ei ollut enää laitaa. Hän seiso i vielä hetkisen alallaan, kunnes hänen huomionsa kiintyi luutnantin veneeseen. Sehän ei ollutkaan enää rannassa. Ei, se lipui jo hyvän matkan päässä, eikä siinä näkynyt ketään.

Kuin salama iski häneen ajatus: tuo mies oli käynyt työntämässä luutnantin veneen tuulijolle ja oli itse nyt karkumatkalla!

Entä luutnantti . . . ?

Pitkin harppauksin kersantti juoksi rantaan, leikkasi tikarillaan ensimmäisen veneen kiinnitysköyden poikki ja heittäytyi keskituhdolle. Seuraavassa hetkessä hänen veneensä kiiti kohisten pajasaarta kohti. Huulet puristettuina yhteen, ponnistaen kaikin voimin ja koettaen pitää suuntaa mahdollisimman suorana hän souti epätoivon vimalla. Pian olikin salmen taival katkaistu. Täydellä vauhdilla hän ajautui rantaan, kiskaisi hiukan venettä kuivalle ja hyppien rantakivien lomitse juoksi kiireimmiten pajalle.

Ovi oli auki, sen hän näki jo kaukaa, ja lamppu paloi. Seuraavassa silmänräpäyksessä hän oli syöksähtänyt sisään ja oli vähällä kompastua lattialla lojuvaan kasaan. Kuului heikko äännähdy.

»Koskinen!»

Kersantti kumartui luutnantin puoleen.

»Mitä lempoa! Luutnantti on sidottu!»

Hän katkoi tikarillaan köydet ja auttoi luutnantin pystyyn. Mutta Lahtinen olikin vielä niin heikko saamastaan iskusta, että maailma alkoi pyöriä hänen silmissään ja hän oli vähällä mennä uudelleen tainnoksiin. Sitten hän laahusti istumaan eräälle laatikolle.

Koskinen ei kaivannut pitkiä selityksiä.

»Piirustukset, laskelmat, koneet varastettu!» kuiskaili luutnantti. »Rosvo ei ole vielä kovin kaukana.»

Kersantti huudahti julman uhkaavalla äänellä:

»Ei, kyllä se roisto on vielä näkyvissä. Ja minä otan sen kiinni.»

»Minä tulen mukaan», yritti luutnantti.

Koskinen vilkaisi häneen, mutta ensi silmäyskin kalmankalpeisiin, väsyneihin ja tuskanvääntämiin kasvoihin todisti, ettei luutnantista sillä hetkellä ollut apua mihinkään. Hän tempasi seinältä käsipyyhkeen ja tukien luutnanttia talutti hänet rantaan. Siellä Lahtinen istutettiin kivellet, pyyhke kastettiin kylmään veteen ja kierrettiin hänen päänsä ympärille.

»Istukaa tässä ja muutelkaa käärettä aina vähän päästä. Minä lähden ajamaan sitä takaa. Teistä ei ole nyt apua.»

Luutnantti oli liian voimaton vastustamaan. Varmaan hän itsekin käsitti olevansa tällä het-

kellä kyvytön. Niinpä hän vain nyökäytti heikosti päätänsä.

Kersantti riensi toiselle rannalle, huomasi karkurin olevan vielä näkyvissä ja mietti hetkisen. Patterilla oli moottorivene, mutta ennenkuin hän saisi sen liikkeelle, menisi ainakin puoli tuntia. Se ei ollut erikoisen nopea. Rosvo näkisi jo hyvissä ajoissa, että häntä ajettiin takaa.

Ei, moottori ei kelvannut.

Sitten hän sai päähänsä uuden ajatuksen. Hän riensi veneelle ja lähti kiivaasti soutamaan eräälle saarelle, jonka mantereesta erotti vain kapea ja hyvin matala salmi. Pakenijan suunta pani otaksumaan, että hän pyrki lahden pohjukkaan, missä maantie kulki lähellä rantaa.

Saarelle tultuaan hän vetäisi veneen kivien väliin ja riensi juoksujalkaa niitylle, missä tiesi ainakin kahden hevosen käyvän laiturilla. Ohimennessään hän pujahti pienen talon ulkokuonerakennusten sekaan ja palasi hetken kuluttua suitset kädessään.

Tähän saakka oli kaikki hyvin.

Vähän aikaa etsiskelyään hän keksi hevoset metsikön reunalta. Tamman kiinniottaminen ei tuottanut vaikeuksia. Hän sovitti sukkelasti suitset sen suuhun ja talutti sen metsikön halki kulkevalle polulle.

Salmi oli kaislikkoinen, kivetön, mutta mutainen. Vettä siinä oli vain niukalti. Hiukan vastusteltuaan hevonen astui veteen. Huu, se oli kyl-

mää, niin että kersanttia värisytti, mutta syvää se ei ollut. Keskikohdallakaan se ei ulottunut kuin vyötäisiin. Niin päästiin yli onnellisesti. Koskinen kapusi vaivaloisesti hevosen selkään. Rannalla taittamallaan vitsalla hän rapsautti hevosta lautasille ja sai hetkisen ponnisteltuaan sen nelistämään. Selässä pysyttelevä ei ollut helppoa, sillä hän ei ollut suinkaan tottunut ratsastaja, mutta hän tarrautui käsin hevosen harjaan ja antoi mennä. Oksat riipoivat häntä metsäpolulla, mutta pian jouduttiin maantielle, ja nyt hän kiihoitti hevosen vauhdin äärimmilleen. Aamuvirkku, levännyt ja voimakas tamma tuntui juoksevan omasta halustaan. Viivana vilisivät puut ja pensaat tien varrella. Aamu oli kylmänraikas, mutta kastuneenakaan ei kersantin ollut vilu, sillä ponnistelu ja tavaton jännitys pitivät häntä lämpimänä. Tavoittaisiko hän rosvon, ehtisikö hän ajoissa?

Hämärästi tuli kersantin mieleen, ettei hänellä ollut muuta asetta kuin tikarinsa, kun taas toinen luultavastikin oli paremmin asetettu. Mutta siitä viis, hän luotti voimiinsa ja ketteryyteensä. Jos hän vain saisi miehen käsiinsä, ei hän hellittäisi. Keksintö oli pelastettava hinnalla millä hyvänsä, ja samalla luutnantin kärsimä kohtelu kostettava.

Hevonen laukkasi kuin mieletön. Nyt kohosi tie mäelle. Tieltä näkyi kauas selkien ja saarien yli.

Hiljentämättä hevosen vauhtia kersantti silmäili alas vesille ja huudahti tyytyväisenä: hän oli nähnyt pakoon pyrkivän veneen. Se viiletti varmastikin lahden pohjukkaa kohti. Jos hänen otaksumansa vain olisi oikea, ehtisi hän ajoissa perille.

Hän hoputti hevostaan, joka jo vaahtosi. Selässä pysyttelevä oli nyt jo helpompaa, kun märät vaatteet melkein liimautuivat kiinni hevosen kuumaan ruumiiseen. Vielä kilometrin verran, ja sitten saisi riittää.

Pysäytettyään hevosen hän liukui maahan. Huima ratsastus oli pannut tamman huohottamaan. Koskinen talutti sen metsään ja sitoi kiinni puuhun. Itse hän livahti tien ja rannan välisten puiden keskeen ja tunkeutui vinhasti eteenpäin.

Totisesti, eipä hän ollut saapunut liian aikaisin: vene oli vajaan puolen kilometrin päässä rannasta. Hän oli arvannut oikein: tänne pohjukkaan se laskisi.

Hän veti tikarin esille ja kyyristyi pensaan suojaan.

Kas, soutaja lakkasi työstään ja tähysti rannalle. Tukahdettu äännähdys pääsi kersantin huulilta: hän oli nähnyt tuon miehen aikaisemmin. Se oli varmasti sama, joka oli eilen iltapäivällä soutanut saaresta.

Rosvo ei kai huomannut mitään epäilyttävää, sillä hän laski aivot jälleen veteen ja sousti muuta-

min reippain vedoin rannalle. Sitten hän hyppäsi rantakivelle, veti veneen maihin ja nosti siitä raskaan säkin.

Ahaa, ne koneosat! ajatteli kersantti valmistautuen hyökkäämään. Mies lähti liikkeelle pientä polkua pitkin melkein suoraan kersanttia kohti, joka puolestaan yritti lähestyä. Mutta pitäessään silmällä vain tulijaa Koskinen sattui huomaamattaan astumaan kuivalle oksalle, joka rasahti kuuluvasti. Silloin rosvo pudotti heti taakkansa maahan ja tempasi ilmiöimäisen nopeasti revolverin taskustaan.

Mutta Koskinenkaan ei jäänyt miettimään. Välimatkaa ei ollut kuin muutamia askelia, ja painaen päänsä alas hän ryntäsi sokeasti kohti. Sininen savu ja tuli välähti, kuului laukaus ja kersantti tunsu jotakin olkapäässään, mutta samassa hän olikin miehen kimpussa ja huitaisi tikarilla. Se sattui johonkin, kersantti tunsu sen selvästi, mutta silloin hän itse sai ankaran töytäyksen, joka kerralla heitti hänet kumoon. Mutta isku lie antajalleenkin ollut liian voimakas, sillä hän kaatui vauhdissaan kersantin päälle. Sokeassa raivossa tämä iski päällään olevaa olentoa kaksi kertaa tikarilla. Kuului korahdus, ja mies kieri sivulle, jääden liikkumatta makaamaan.

Kersantti makasi myös hetkisen hievahtamatta saatuaan ankaran tärähdyksen maata vasten. Mutta kun hän sitten kömpi pystyyn, kumartui hän ensi työkseen katsomaan vastustajaansa.

Verta oli tulvinut tämän vasemmasta kyljestä ja oikeasta kädestä. Hän näytti olevan tainnoksissa.

Koskinen avasi nopeasti hänen takkinsa ja repi auki paidan, voidakseen tutkia haavoja. Silloin hänet valtasi äkillinen kauhu: nuo haavat olivat kuolettavia, kaksi suurta ja ilmeisesti syvää haavaa vasemmassa kyljessä. Tikari oli tunkeutunut keuhkoihin, ehkäpä uhannut sydäntäkin.

Hän kuulosteli miehen hengitystä. Oliko se todella loppunut? Valtimoa tunnusteltuaan hän suoristautui puolittain typeryneenä: mies, joka hetkistä aikaisemmin oli häntä ampunut ja antanut hänelle niin voimakkaan iskun, oli kuollut, suistunut vastustajansa tikariin. Niin, maassa lojui ruumis, nopeasti kylmenevä. Kersantti tunsi lämpimän veren hiljalleen virtaavan käsivarttaan pitkin. Hän avasi takkinsa ja paitansa: luoti oli osunut vasempaan olkapäähän, mutta haava ei ollut kaikesta päättäen vaarallinen. Hän napitti takkinsa jälleen.

Sitten hän taas kumartui ruumiin puoleen ja tutki sen taskut. Povesta hän löysi anastetut paperit ja sulloi ne taskuunsa. Sitten hän kantoi ruumiin veneeseen, laahasi sinne säkinkin ja piilotti veneen suurien kivien lomaan, niin että se oli melkein näkymättömissä rannalta käsin. Hän arvasi, ettei hän jaksaisi soutaa veneellä patterille saakka. Piti siis käyttää hevosta.

Hetkistä myöhemmin hän oli jälleen ratsastamassa, tällä kertaa kuitenkin paljon hitaammin.

Takaa-ajo oli siis onnistunut. Paperit, keksintö oli pelastettu. Mutta kamala työ oli täytynyt tehdä: hän oli surmannut anastajan. Se oli tosin tapahtunut rehellisessä ja välttämättömässä taistelussa, mutta kuitenkin häntä värisytti.

Salmen rannalla hän hyppäsi maahan, talutti hevosen kotisaarelle, laski sen sitten vapaaksi ja puikkelehti itse metsikköä pitkin veneelle. Suitset hän heitti tallin viereen aidalle. Työnnettyään veneen vesille hän tarttui airoihin.

Kas, olkapäähän koski. Hän puri hampaansa yhteen ja souti pajasaarta kohti. Kipu yltyi, mutta matkaakaan ei ollut enää pitkälti. Hän terästi tahdonvoimaansa ja koetti olla välittämättä haavasta. Verta virtasi nyt runsaammin, eikä hänellä ollut mitään, mistä olisi saanut siteen. No niin, pianhan tästä selvittäisiin, tuumi hän. Tuollainen haava ei voisi pahasti estää.

Hän näki jo matkan päästä luutnantin istuvan rannalla, märkä pyyheliina käärittynä pään ympärille kuin turbaani. Hänen lähestyessään Lahtinen nousi hitaasti pystyyn.

«Kaikki hyvin!» huusi kersantti rientäen vastaamaan tekemättömään kysymykseen, ja hymyilyä muistuttava irvistys levisi luutnantin kasvoille.

Vene kääntyi perä maihin päin.

«Tulkaa veneeseen, luutnantti! Meidän täytyy hakea moottorivene.»

Jäykästi ja varovasti astui Lahtinen veneeseen.

Koskinen istui kalpeana tuhdollaan. Maailma hämärsi hänen silmissään.

Luutnantti silmäsi omasta surkeudestaan toveriensa.

«Mitä, oletteko haavoittunut? Tehän olette veressä yltyleensä! Ja hihan alta juoksee verta parhaillaan.»

Hän sai kersantista kiinni juuri kun tämä oli suistumassa istuimeltaan. Välittämättä omasta kivustaan Lahtinen sai sovitetuksi miehen veneen pohjalle. Sitten hän tarttui airoihin. Jokainen liike teki kipeää, mutta hän tiesi ja tunsu, ettei pyörtymisestä enää ollut pelkoa. Hiljalleen soutuhan hän pääsi salmen yli ja lasu laituriiin.

Kersantti oli ehtinyt välillä jo virota veneen pohjalla.

«Kirottu haava!» mutisi hän. «Ei se ole vaarallinen, mutta siitä vuoti soutuessa verta.»

Kasarmialueella vallitsi vielä täysi rauha, kun he kompuroivat luutnantin huoneeseen. Molemmat olivat kalpeita ja väsyneitä.

Luutnantti auttoi takin kersantin yltä, riisui paidan ja haki kaapistaan sideharsoa, boorivettä ja jodia. Neljännestunnin kuluttua oli Koskisen haava toistaiseksi kunnossa, pesty, puhdistettu ja sidottu. Sitten kersantti vuorostaan pani luutnantin päähän lyijyvesikäären, samoin siteen vasemman käden sormiin.

«No niin, onhan meillä kuitenkin näkö tallella!» naurahti kersantti heikosti, kun molemmat olivat

hoitaneet toistensa vammat. «Luutnantin saama isku olisi voinut rikkoa koko naamataulun.»

Lahtinen yritti hymyillä. Olihan se onni onnettomuudessa, ettei ollut osunut kasvoihin.

«Ei, nyt me kaipaamme virkistystä ja vahvistusta», sanoi luutnantti ja kaivoi kaapista esille pullon, jossa hänellä oli tallella lääkkeeksi määrättyä konjakkia. »Jos alkoholilla yleensä koskaan on hyödyllistä merkitystä, niin nyt on totisesti.»

Hän kaatoi väkevältä tuoksuvaan juomaa kaksi täyttä lasillista.

»Terveudeksi! Tämä on hevosannos, mutta kyllä me kaipaammekin pientä piristystä.»

He joivat kumpikin lasillisensa yhdellä siemauksella. Tulinen neste poltti suonissa, mutta yhdessä hetkessä se karkoitti väsymyksen, kivun ja kylmyyden. Luutnantti tarjosi savukkeen.

»Kertokaapa nyt! Arvaan kyllä lopputuloksen.»

Lyhyesti, mutta tarkasti Koskinen kertoi seikkailunsa ja ojensi pelastamansa paperit luutnantille, joka jälleen kätki ne taskuunsa.

»Ellei se mies olisi ollut liian varovainen, ellei hän olisi käynyt työntämässä venettä tuuliajolle, olisin tuskin tullut lähteneeksi saarelle, ja rosvo olisi tipotiessään. Mutta kun liika on aina liikaa, on liiallinen varovaisuuskin turmioksi», järkeili kersantti.

EVERSTIN MIELIPIDE LUUTNANTTI LAHTISESTA
ALKAA MUUTTUA.

»Eihän meitä kukaan nähnyt tänne tullessamme?» kysyi luutnantti.

»Eivät kai muut kuin vahdit patterilla, mutta he eivät voineet nähdä mitään erikoista.»

»Hyvä. Koko seikkailusta ei sanaakaan. Mutta te olette veressä. Onko teillä toista takkia?»

»On, paraatitakki.»

»Voitteko käydä sen hakemassa huomaamatta?»

Kersantti vilkaisi kelloonsa.

»Kyllä luulisin.»

»No niin, käykääpä sitten. Muutatte sen täällä yllenne. Tässä täytyy nyt miettiä ja neuvotella, mitä on tehtävä.»

Kersantti poistui ja palasi viiden minuutin kulluttua takki käsivarrellaan.

»Kaikki nukkuvat vielä.»

Luutnantti auttoi toverilleen siistin takin ylle.

»No niin, nyt ei huomaa mitään erikoista. Koskeeko olkaan?»

Koskinen koetti hymyillä.

»Kyllähän se koskee.»

»Laitetaan sitten kantoside.»

Luutnantti otti pikku pöydältä Lotta-tädin lahjoittaman mustan silkkisen liinan ja laittoi siitä siteen.

»Loukkasitte kätenne pajassa, ymmärrättehän?»

»Kyllä, herra luutnantti.»

»No niin, tulkaa mukaan!»

Luutnantti laskeutui ensimmäiseen kerrokseen ja koputti kapteeni Tuokon, patterinkomentajan, ovelle. Sisällä vallitsi hiljaisuus, jota keskeytti vain lujanlainen kuorsaus. Lahtinen uudisti koputuksen. Kun siitä ei ollut apua, alkoi hän jyskyttää ovea häikäilemättä. Kuorsaus taukosi, sänky narahteli, ja äkkiä kysyi uninen ja kiukkui- nen ääni oven takaa:

»Kuka perhanassa siellä on? Eihän nyt ole vielä mikään nousuaika.»

»Minä täällä olen, Lahtinen, ja minulla on asiaa.»

»Asiaa?» murahti kapteeni, mutta avasi oven siristellen silmiään ja haukotellen. Haukotus jäi kuitenkin puoliväliin, kun hän näki miesten valjut muodot ja luutnantin käärityn pään.

»Tappelussako te olette olleet?» äänsi hän hämmästyneenä.

Luutnantti työnsi hänet sisemmälle ja sulki oven.

»Nyt on piru merrassa», kuiskasi luutnantti ja osoitti kersanttia. »Tuo on surmannut miehen tänä yönä.»

»No mutta . . .» ähkäisi kapteeni ja tuijotti tulijoihin.

»Ala pukea nopeasti päällesi ja . . . ennen kaikkea . . . soita vartiotuvalle, että laittavat moottoriveneen lähtökuntoon, mutta koneenkäyttäjää ja perämiestä ei tarvita.»

»Mitä ihmettä . . .» yritti kapteeni, mutta luutnantti hoputti:

»Joudu, joudu! Soita, pue yllesi, niin kerron sillaikaa.»

Puolittain tahdottomana kapteeni tarttui puhelimeen ja soitti.

»Halloo, onko vartiotuvalla? Täällä patterinkomentaja. Laittakaa moottorivene lähtökuntoon. Bentsiiniä myös. Ketään miestä en tarvitse mukaan. Onko selvä? Loppu!»

»No . . .?»

»Ala pukeutua!»

Ja kapteenin pukeutuessa luutnantti kertoi yön seikkailut. Kapteenin hämmästys ei ollut teeskennelty.

»Mutta onko sitten sillä keksinnölläsi jotakin arvoa?» tiedusti hän kummissaan.

Lahtisen mieli teki vastata myrkyllisesti, mutta hän hillitsi itsensä.

»Kaipa sillä on, koska mies ei kammonnut tuolaista hyökkäystä, eipä murhaakaan, ja menetti henkensä siinä hankkeessa. Kyllä kai sillä on jotakin arvoa.»

Kapteeni vilkastui. Uneliaisuus oli hävinnyt.

»Entä nyt?» tiedusti hän.

»Ensiksi meidän pitänee lähteä hakemaan ruumis ja koneosat. Sitten minun on lähdettävä ilmoittautumaan rykmentin komentajalle. Samalla käyn lääkärissä tutkituttamassa tätä pääkoppaani. Kersantti Koskinen seuraa luonnollisesti

mukana. Hänen on niinikään käytävä lääkärin luona.»

»Entä ruumis?»

»No, sen jätämme pajasaarelle. Mitä harvempi siitä jotakin tietää, sitä parempi. Meidän on salattava asia ainakin niin kauan, kunnes saamme kuulla, mitä eversti ajattelee. Tämä ei ole tavallinen murtovarkaus eikä ryöstö, vaan tässä on muuta takana. Luulen, että meille koituu vain vahinkoa, jos ilman muuta päästämme sen julki.»

»Niin, niin. Tunnetteko sen miehen, kersantti?»

Kersantin ilmoitus hämmästytti kumpaakin upseeria.

»En minä hänen nimeään tiedä, mutta tunnen kyllä näöltä. Olen hänet jo kahdesti aikaisemmin tavannut.»

»Missä?» huudahti luutnantti.

»Ensi kerralla tapasin hänet konepajassa, jossa valmistetaan panssaria, ja toisen kerran — siitä ei ole kuin muutamia päiviä — käydessäni auto-korjaamossa antamassa määräykset kumikan-kaasta.»

»Kas vain, kas vain! Juttu käy yhä hauskemaksi. Hän on siis nähtävästi jo pitemmän aikaa meitä seurailut.»

Kersantti yskäisi.

»Luulen, että hän on vakooja.»

Upseerit katsoivat toisiinsa.

»Onhan sekin ajatus.»

Ovelle kuului koputus, ja sisään astui muuan tykkimies.

»Herra kapteeni, moottorivene on valmiina.»

»Hyvä on, kiitos!»

Pian he olivat matkalla. Kapteeni hoiteli konetta, ja kersantti piti perää. Lahtinen istui hänen vieressään ja manaili hiljalleen päätänsä, jota jälleen koski. Moottori työskenteli moitteettomasti, ja alus kiiti eteenpäin hypellen pienillä laineilla.

»Mutta kuinka ihmeessä se mies on yleensä päässyt perille keksinnöstäsi?» kysyi kapteeni.

»Kaipa on kuullut siitä yleensä puhuttavan. Eihän se ole ollut mikään salaisuus. Kaikkihan te sitä naureskelitte. No niin, mies on kuullut sen, ja joko siksi, ettei minua tuntenut, tai siksi, että luuli minusta enemmän kuin te, hän antoi sille enemmän arvoa.»

Kapteeni hymyili hieman nolona.

»Niinhän me naureskelimme, mutta kun muisteltiin sinun joitakin aikaisempia . . .»

Luutnantti keskeytti hänet.

»Katsos, kun paljon yrittää, voi joskus onnistua-kin. Ja nyt olen hyvässä vauhdissa onnistuakseni ihan täydellisesti.»

»Ja keksintö on arvokas ja käytännöllinen?»

»Olen varma, että joku suurvalta mielihyvin tekisi minusta monimiljonäärin, jos rahasta puhutaan.»

»Ohhoh! Et ole siis käyttänyt aikaasi hukkaan?»

»Ainakin hyödyllisemmin kuin skruuvia pelaten», myönsi luutnantti myrkyllisesti.

»No, mitä se keksintösi koskee?»

»Sitä en vielä sano kenellekään. Sen arvo lisääntyy melkoisesti siitä, ettei sen laadusta ole vähintäkään aavistusta.»

Kapteeni alistui luutnantin umpimielisyyteen.

He saapuivat lahteen, jonka pohjukkaan vene oli kätkeyty kamaline lasteineen. Kapteeni vähensi vauhtia, kun kersantti, joka kajuutanseinää vasten nojautuneena hoiteli ohjauspyörää, äkkiä huudahti:

»Täysi vauhti, kapteeni, täysi vauhti! Luutnantti, ottakaa tämä ohjauspyörä!»

Hän viittasi lahden perälle. Siellä näkyi vene kivien lomassa, mutta he näkivät myös jonkun ihmisolennon liikuskelevan sen luona. Kersantti veti taskustaan taannoisen vastustajansa revolverin ja avasi varmistimen.

Moottori kiiti täyttä vauhtia pohjukkaa kohti. Luutnantti koetti varoa kiviä, joita oli runsaasti, ja kersantti kiipesi kajuutankatolle, valmiina joka hetki hyppäämään veneen keulasta maihin, kun olisi saavuttu kyllin lähelle.

He näkivät, että jokin ruskeapukuinen olento nosti veneestä säkin ja lähti sitä kiireesti laahaamaan metsään.

Välimatka oli vielä pitkä, mutta kersantti laukaisi muutaman kerran. Säkin anastaja ei pysähtynyt. Kersantti vapisi kiihkosta.

»Ohjatkaa vasemmalle, siinä ei ole kiviä! Siinä on liejua. Antaa mennä täydellä vauhdilla!»

Ja moottori sujahti täydellä vauhdilla pehmeään rantaan. Koskinen hyppäsi, mutta hänen jalkansa lipesi, ja hän kaatui suinpäin hyllyvään mutaan, onnistuen kuitenkin varjelemaan oikean kätensä, jossa oli ase. Paikaltaan nousematta hän makuulta laukaisi kaksi kertaa, mutta kolmannella kuului vain napsahdus: ammuksot olivat loppuneet. Vieras oli kadonnut metsään, ensin kuitenkin kääntäytyään päästämään ahdistajiaan kohtaan kokonaisen sarjan laukauksia. Kuulat vinkuivat miesten korvissa.

Kersantti oli pian jaloillaan ja pitäen kädessään tyhjää asetta hyökkäsi puiden sekaan. Parinkymmenen metrin päässä hän huomasi säkin lojuvan maassa. Sen lähellä oli muutamia pieniä veripilkkuja. Hetkistä myöhemmin olivat upseerit hänen luonaan.

»Hän on haavoittunut!» huohotti kersantti. »Tuossa on verta. Seis, kuulkaapa!»

He pysähtyivät silmänräpäykseksi: jostakin läheltä kuului moottorin jyskytystä.

Auto!

He juoksivat puiden lomitse maantielle, mutta heidän sinne saapuessaan osoitti vain leijaileva pöly, että auto oli jo lähtenyt, heidän ehtimättä nähdä siitä vilahdustakaan. He heittäytyivät istumaan tien varrelle.

»Olipas se, olipas se . . .» puheli kapteeni. »Reipasta toimintaal!»

Mutta kersantti, joka yön ja aamun kuluessa oli jo niin runsaasti osoittanut järkevyyttään ja kekseliäisyyttään, kiinnitti katseensa äkkiä ojanreunoihin ja hyppäsi mitään puhumatta metsään. Minuuttin kuluttua kajahti hänen kiihkeä ja kärsimätön äänensä:

»Kapteeni! Luutnantti Lahtinen! Tänne, tänne!»

Upseerit syöksyivät ääntä kohti ja näkivät hänen puuhailevan jotakin tiheässä pensaikossa.

»Moottoripyörä!» huusi hän.

Upseerit ähkäisivät: nyt oli takaa-ajo mahdollinen. Yhteisin ponnistuksin he työnsivät pyörän maantielle. Se oli Harley-Davidson sivuvaunuinen, uusi.

Sotaneuvottelu oli lyhyt.

»Luutnantti, te jätte tänne vartioimaan moottorivenettä ja soutuvenettä ja koneitanne! Kas tässä!»

Kapteeni ojensi hänelle oman parabelluminsa, otettuaan kuitenkin ensin muutamia patruunia makasiinista. Ne sopivat kersantin hallussa olevaan revolveriin.

Moottoripyörä oli oivallisessa kunnossa. Se alkoi toimia heti ensi nykäyksellä. Kersantti istuutui sivuvaunuun, kapteeni ohjaamaan. Hetken kuluttua ei heistä näkynyt muuta kuin savupilvi.

»Pidelkää lujasti kiinni!» kiljaisi kapteeni.

Sivuvaunu hyppi ja hakkasi. Pyörä kiiti mietöntä vauhtia; kapteeni tuskin lainkaan vähensi vauhtia käänteissä, ja näitä oli yhtä mittaa. Suorat tieosat lennettiin niin kovalla vauhdilla kuin pyörälle yleensä oli mahdollista. Pieninkin este tai ohjausvirhe merkitsi niissä oloissa kuolemaa, silmänräpäyksellistä murskautumusta, mutta kumpikaan ei sitä ajatellut, sillä heillä oli mielessä vain pakoonkiitävä auto.

He saavuttaisivat sen: olihan heidän vauhtinsa suurempi. Ja autossaolija tuskin aavistaisi, että häntä jo ajettiin takaa.

Kapteeni istui kokoonkyyristyneenä ohjaustankoa vasten. Hänen katseensa, hievahtamaton, oli kiinnitettynä tiehen eteenpäin. Hän pelkäsi vain yhtä, ei kuoppia eikä käänteitä, vaan jotakin taitamattomasti rakennettua maantierumpua, joka voisi keikahduttaa heidät ylösalaisin. Muutamien rumpujen kohdalla he olivat jo lentäneet osittain ilmaan, mutta olivat jaksaneet vielä säilyttää tasapainonsa.

Moottoripyörällä ajaminen, tuollaisella vauhdilla, pitkin kapeita ja kiemurtelevia suomalaisia maanteitä oli kuolemalla leikkimistä; sen rinnalla olivat ilmailijain »loopingit» ja kuolemanlennotkin suhteellisesti vaarattomia.

Kunpa vain ei sattuisi ketään vastaan!

Kah, tuolla oli hevonen! Mutta se oli samaan suuntaan menossa kuin hekin. Ennenkuin hevos-

mies oli ehtinyt tajuta, mistä oli puhe, oli kiitävä kummitus hänet jo sivuuttanut.

Tuolla näkyi tienristeys. Kumpaa tietä? Kapteeni kumartui vieläkin alemmaksi. Tie oli pehmeä. Ei, auto oli jatkanut matkaansa päätietä pitkin. Vauhtiaan vähentämättä jatkoi pyörä kulkuaan.

Pölypilvi häilähti kaukaisessa käänteessä: auto oli siellä.

Pyörän vauhtia ei voinut enää lisätä. Se jyristi kuin vihaisin myrsky eteenpäin.

Viiden minuutin kuluttua he saivat karkurin näkyviinsä ja lähestyivät hirvittävän nopeasti. Auton ajajalla ei liene ollut heistä aavistustakaan, koska ei käyttänyt suurinta nopeutta.

Moottoripyörä heilahti, kun kapteeni yhdessä suhauksessa ohjasi sen auton ohitse. Hän antoi sen mennä vielä hetkisen samalla vauhdilla, mutta hiljensi sitten ja käänsi pyörän tien poikki. Molemmat miehet hypähtivät maahan, ja kersantti ojensi aseensa.

Auto oli pysähtynyt parinkymmenen metrin päähän. Kersantti syöksyi sitä kohti.

»Kädet ylös!» huusi hän.

Ruskeapukuinen ohjaaja totteli. Silloin he molemmat näkivät, että ohjaajana olikin nainen, jonka musta tukka tunkeutui esille autolakin alta. Hänellä oli kalpeat, hohtavat kasvot. Muuten hän oli kauniin, vieraan näköinen.

Miehet hämmästyivät aika lailla. Nainen siis

oli ollut rannalla, kantanut säkkiä ja heitä ampu-
nut! Ja naista he olivat ajaneet takaa.

Mutta heillä ei ollut aikaa ihmettelemiseen. Kuka tahansa tuo nainen oli, hän oli joka tapauk-
sessa mitä epäilyttävin olento ja velvollinen an-
tamaan heille selityksen.

Koskinen astui auton luo ja katsahti istuimelle. Naisen vieressä oli revolveri. Hän otti sen talteen ja huomasi, että sen makasiini oli ammuttu tyh-
jäksi. Epäilystä ei ollut minkäänlaista.

»Onko teillä vielä aseita?» kysyi hän jurosti.

»Ei», vastasi nainen kuuluvasti, mutta hänen suupielensä vavahtelivat. Hän laski alas kätensä.

Kapteeni Tuokko katseli vankia. »Luojan lyk-
ky!» mutisi hän itsekseen. »Onpa onni, ettei ole so-
ta! Silloin olisi virsi tuolle kauniille kissalle lyhyt.»

Hän käski naista astumaan autosta, ja käskyä toteltiin nopeasti. Kersantti tarkkasi valppaasti hänen jokaista liikettään, tuntematta mitään hel-
tymystä. Nainen taikka mies, hän oli vaarallisilla vesillä! Sitäpaitsi muistutti haava olkapäässä myös puolestaan.

Kapteeni sai auton käännettyksi. »Osaatteko ohjata?» kysyi hän kersantilta.

»Kyllä selviän, herra kapteeni.»

»No niin, käykää ohjaajaksi ja ajakaa vain hil-
jaista vauhtia. Minä seuraan pyörällä. Ja te, olkaa hyvä, tulkaa tänne.»

Nainen nousi taas autoon ja asettui viittausta totellen taka-istuimelle.

»Oletteko haavoitettu?» kysyi kapteeni ritarellisesti.

»Vain pieni naarmu kädessä. Se ei merkitse mitään. Minulla on nenäliina.»

»No niin, saamme sen pian sidotuksi. Muuten, pankaa mieleenne, varoitan teitä pakoyrityksestä. Minä ammun.»

Nainen nyökkäsi väsyneesti.

He lähtivät liikkeelle, ajaen nyt kohtalaisella vauhdilla, ja saapuivat vajaan tunnin kuluttua levottomana ja jännittyneenä odottavan Lahtisen luo. Hänen hämmästyksensä, kun hän näki kauniin ja kalpean vangin, oli yhtä suuri kuin äsken hänen toveriensa.

»Nyt», komensi kapteeni, »pitää auto ja moottoripyörä ensiksi kätkeä metsään».

Moottoripyörän osalta voitiin käsky helposti täyttää, mutta luutnantti ja kapteeni saivat ponnistella lujasti, ennenkuin heidän onnistui kuljettaa auto sopivasta paikasta niin kauas pensaiden ja puiden peittoon, ettei sitä maantieltä näkynyt. Varmuuden vuoksi kapteeni irroitti muutamia osia kummastakin kulkuvälineestä.

Kersantti vartioi vankia, joka istui ääneti kivellä.

Säkin oli luutnantti jo vienyt moottoriveneeseen, jonka oli myöskin saanut irroitetuksi mudasta. Hän ja kapteeni kantoivat ruumiin kaajuuttaan ja sulki oven. Vene kiinnitettiin moottorin perään. Nainen istutettiin moottoriveneeseen.

seen, ja pian he olivat paluumatkalla patterille. Vieras oli kieltäytynyt vastaamasta mihinkään kysymyksiin, eivätkä hekään puhelleet keskenään.

Kersantti, joka oli ohjaamassa, kysyi, eikö olisi parasta ohjata pajasaarelle. Upseerien mielestä se oli oikein.

Saarelle saavuttuaan he antoivat naisen nousta maihin, missä kersantti vei hänet syrjään, ja silläkää upseerit kantoivat ruumiin ja koneosat pajaan. Luutnantti lukitsi ovet huolellisesti.

»Minun täytyy nyt lähteä käymään patterilla», sanoi kapteeni. »Odottakaa täällä. Palaan hyvin pian.»

»Eikö olisi parasta kärkeä vartioida saarta?» ehdotti luutnantti.

»Ajattelin sitä jo itsekini.»

Patterille ehdittyään kapteeni näki ensimmäiseksi laiturilla vänrikki Nikulan.

»Nikula, heil!»

»Hei, missä sinä olet ollut? Ja Lahtinen? Ja kersantti Koskinenkin on poissa. Täältäähän ovat kaikki livistäneet.»

»Selitän myöhemmin. Minun täytyy lähteä käymään esikunnassa. Sano, että luutnantti Soini ottaa päällikkyyden. Ja tuota saarta on vartioitava. Lähetä heti kaksi tykkimiestä tänne.»

Nikula riensi täyttämään käskyä, ja pian kii-rehti laiturille kaksi tykkimiestä, ihmetellen mielessään, miksi heidän piti ryhtyä vartioimaan

autiota, varustamatonta saarta. Mutta heidän asiansasahan ei ollut kysellä, vaan totella.

»Saarelle ei saa kukaan syrjäinen vesilläkulkija laskea. Ellei kieltoa totella, ampukaa kohti!«

»Ymmärrämme, herra kapteeni!«

Pian oli vahtimiehet sijoitettu saarelle, ja seikkailijamme vankeineen jyskyttivät moottoriveineessä kaupunkiin päin.

Yöllä ja aamulla oli ollut seikkailuja jotenkin riittävästi.

Jätettyään aluksensa rykmentin laituriiin ja vankinsa toimituskomppanian huoneistoon sotilaiden vartioitavaksi upseerit kiiruhtivat esikuntaan. Keskipäivän liikenne oli kaupungissa vilkaimmillaan ja ihmiset loivat kiireisiä, tutkivia silmäyksiä näihin sotilaihin, jotka jollakin tavalla tuntuivat vaikuttavan erikoisilta. Yhdellä oli pää kääreissä, ja toinen kantoi kättään siteessä, ollen lisäksi ryvettynyt ja pölyinen. Toinen upseerikin oli saanut pukuunsa tomua, ja kaikkien ilme oli peräti vakava. Uteliaat kaupunkilaiset oivalsivat, että jotakin outoa oli tapahtunut.

Rykmentin komentaja ei ollut tavattavissa, sillä hän oli nyt divisionan esikunnassa, mutta sensijaan he saivat käsiinsä rykmentin lääkärin, joka heidät nähtyään aluksi naureskeli, vaikka samalla oli kummissaan.

»Oletteko olleet tappelussa?«

»Kyllä tavallaan», sanoi luutnantti. »Mutta kat-

sokaapa, tohtori, kersantti Koskisen haavaa. Minä voin kyllä odottaakin.»

Kersantti riisui toisten auttamana takin yltään, ja lääkäri aukaisi tilapäisen siteen, johon taaskin oli runsaasti imeytynyt verta.

»Ohhoh, ohhoh!» äänteli tohtori. »Verta on tullut lujasti. Ja mitä ihmettä: tässähän on ampumahaava, oikein sievä ja kunnollinen ampumahaava onkin. Brovningin kuula on lävistänyt olkapäähän. Joo, joo, se on tullut ja mennyt, ja sillä hyvä. Kaivella ei tarvitse. Läheltä ammuttu. Mutta vieköön se ja se, jonka nimeä ei pitäisi lausua, teitähän on ammuttu!»

»Niin on», myönsi kersantti lyhyesti.

»Kuka, missä ja milloin?»

Koskinen vilkaisi luutnanttiin.

»Se on pitkä juttu, tohtori», vastasi hänen puolestaan luutnantti. »Meidän täytyy kertoa se ensin komentajalle.»

»Vai niin, vai niin. No, minkäpä sille. Tästä haavasta ei huoli surra, kyllä se paranee pian. Verta vain on paljon menetetty, sen näkee jo miehen naamasta. Kas niin, laitetaanpa tämä paikka kuntoon!»

Tohtori pesi ja satoi haavan perusteellisesti.

»Kättä ei saa liikuttaa», ilmoitti hän. »Ja sairaslomaa voin puoltaa hyvällä omallatunnolla. Seuraava!»

Luutnantti istahti tutkittavaksi. Kun side oli irroitettu, pääsi tohtorilta huudahdus.

»Mutta, mies, onko teitä lyöty airolla?»

»Erehdys, tohtori, kaikesta päättäen melalla.»

»No niin, no niin. En olisi uskonut, että noin hennonnäköisellä miehellä on niin kova kallo. Tällöinen iskuhan olisi voinut musertaa kallon kuin munankuoren.»

Luutnantti näytti loukkautunutta kättään.

»Tämä ehti väliin.»

»Ja luultavasti pelasti henkenne. Niin, nyt siinä ei ole mitään erikoisempaa vaaraa. Kun olette tähän saakka elänyt ettekä ole menettänyt järkeänne, on syytä toivoa parhainta. Mutta taakaan, ettei tuo kuhmu vielä huomispäivänä eikä liioin parin viikonkaan päästä ole silinnyt. Se on ollut juhlallinen täräys.»

»Olen samaa mieltä.»

Luutnantti sai hoitoa päälleen ja kädelleen.

»No, entä kapteeni?» kysyi tohtori.

Kapteeni naurahti.

»Toistaiseksi ehyt.»

»Hyvä, etteivät patterillanne sentään kaikki ole rampoja ja raajarikkoja.»

Sotilas ilmoitti, että eversti oli saapunut.

»Jaha, nyt Pontius Pilatuksen eteen», kiirehti luutnantti, ja kiitettyään tohtoria vaivoista he siirtyivät everstin työhuoneeseen. Heidät oli jo ilmoitettu.

»Mitäs tämä, hyvät herrat, oikein merkitsee?» tervehti eversti heitä. »Koko patteriko sieltä saapuu, ja ilman lupaa?»

Se oli leikkiä, sillä eversti arvasi ilman muuta, etteivät upseerit olleet tyhjän takia tulleet. Lahtinen sulki oven, ja kaikki kolme tekivät asennon.

Kapteeni Tuokko ilmoitti:

»Luutnantti Lahtisella on tärkeä ilmoitus.»

»Istukaal!»

Eversti osoitti paria tuolia. Kersantti jäi seisomaan, kunnes eversti, huomattuaan hänen olevan haavoittuneen, viittasi hänellekin.

Eversti osasi olla kuivan leikkisä ja pisteliäs, jos niikseen sattui, mutta hän oli ankarasti asiallinen eikä sanallakaan keskeyttänyt luutnantin perusteellista, vaikkakin suppeata kertomusta. Hän kuunteli tarkasti, ja selvää oli, ettei häneltä mennyt ainoakaan sana hukkaan.

Luutnantin lopetettua eversti oli hetkisen vaiti.

»Jaha, piirustukset ja koneosat saatu takaisin, tunkeilija surmattu, ruumis saarella, vanki täällä toimituskomppaniassa?»

»Niin, herra eversti.»

»Siis, luutnantti Lahtinen, keksinnöllänne on jotakin arvoa?»

Toisen kerran samana päivänä kuuli luutnantti tämän kysymyksen. Häntä kiukutti, mutta nyt ei ollut aika eikä paikka purkaa sisuaan.

»On», vastasi hän varmasti.

»Mutta minkä lemmon takia ette ole mitään siitä ilmoittanut?»

»Se ei ole lopullisesti valmis, tarkoitan, sillä ei ole lopullisesti kokeiltu, ja ajattelin, ettei . . .»

»Ettei herroille ja hulluille pidä näyttää keskentekeista», täydensi eversti hymyillen. »Oikein! Hm, olette muuten menetelleet kaikki, etenkin kersantti Koskinen, hyvin ja esimerkillisesti.»

Upseerit nousivat asentoon, samoin kersantti.

»Niin, kiitän ennen kaikkea kersantti Koskista. Te olette osoittanut kylmää harkintaa ja päättäväisyyttä. Muuten, tähän olette haavoittunut? No niin, tohtori kai ehdottaa sairauslomaa. Hyväksyn sen. Entä te, luutnantti?»

»En tarvitse sitä, herra eversti.»

»Hyvä. Te ette siis tunne miestä ettekä naista?»

Kaikki pudistivat päätänsä.

»Nainen ei ole suomalainen», lausui kapteeni. »Hän puhuu kyllä kieltämme puhtaasti, mutta ääntämisestä kuulee, ettei suomi ole ainakaan hänen kotikielensä.»

»Arvattavasti venäläinen», mutisi eversti. »Hm, se ruumis on ilkeä juttu. Siitä on tehtävä nopeasti ilmoitus. Ihmisen surmaaminen on suuri asia, tapahtukoon se missä oloissa tahansa. Minun pitää asettua yhteyteen armeijanpäällikön kanssa. Lähden divisionaan. Herrat olkoot kahden tunnin kuluttua täällä.»

Upseerit kumarsivat ja poistuivat. Tultuaan käytävään huomautti Koskinen koruttomasti:

»Nyt se aamiainenkin jo maistuisi.»

»Totisesti!» huudahti kapteeni. »Syömään, syömään! Se olkoon ainoa tunnuslauseemme tällä hetkellä!»

Lahtinen yhtyi edellisiin puhujiin. Nälkä, huikea nälkä oli hänelläkin, sen hän nyt vasta huomasi, kun sitä muistutettiin.

He lähtivät kaupungille.

Eversti näytti hyvin tyytyväiseltä, kun he palasivat kuulemaan käskyjä.

»Olen puhunut armeijanpäällikön kanssa. Hän kiittää teitä minun kauttani. Divisionankomentaja kiittää niinikään ja erikoisesti v ä ä p e l i Koskista.»

Koskinen lensi punaiseksi kasvoiltaan, kun hän teki asennon. Hän oli saanut siis korotuksen. Sepä kävi sukkelaan!

»Se siitä. Asia jätetään etsivän keskuspoliisin haltuun. Te, luutnantti Lahtinen, matkustatte tänä iltana pääkaupunkiin ja ilmoittaudutte huomisaamuna yleisesikunnassa majuri Aarnille.»

»Käskystä, herra eversti!»

»Ja otatte luonnollisesti piirustukset mukaanne. Te, kapteeni Tuokko, palaatte poliisin toimittaman kuulustelun jälkeen yhdessä etsivien kanssa patterille, neuvotte heille paikat ja annatte tarpeelliset tiedot. Vääpeli Koskisen sairaslomato-distus on tässä.»

»Käskystä!»

»Ja nyt lähtekäämme toimituskomppaniaan. Etsivät saapuvat tai ovatkin jo luultavasti siellä. Haluan itse olla kuulustelussa läsnä.»

Ulkona oli auto odottamassa. He nousivat sii-

hen ja ajoivat sataman kautta, linnan ohitse, puolustuslaitoksen hallussa olevalle niemelle, missä toimituskomppaniankin rakennukset sijaitsivat.

Vääpelin huoneessa olivat etsivät jo odottamassa ja heidän mukanaan myöskin sikäläisen osaston päällikkö. Hän toimitti nopean kuulustelun. Lahtinen, Koskinen ja kapteeni esittivät kertomuksensa mahdollisimman tarkasti ja yksityiskohtaisesti.

»Missä se nainen on?» kysyi eversti luutnantilta kapteenin kertoessa. »Haluaisin hänet nähdä, mutta en haluaisi tulla nähdyksi. Minusta tuntuu ilkeältä nähdä naista tällaisessa asemassa. Tästä on leikki varsin kaukana.»

»Se käy laatuun helposti: huoneessa on oven yläosa lasista. Olkaa niin hyvä!»

Hän johdatti everstin mainitsemalleen ovelle. Sen edustalla käveli sotilas kivääri hihnassa olalla.

Eversti vilkaisi lasin läpi ja säpsähti ankarasti. Luutnantti näki hänen suorastaan kalpenevan. Sitten eversti katsoi toistamiseen.

»Hyvä Luoja!» sopersi hän poistuessaan. »Onko se mahdollista?»

Luutnanttiinkin tarttui hänen esimiehensä säikähdys.

»Tunnetteko hänet, herra eversti?»

»Hyvin huonosti, hyvin huonosti, mutta tiedän, kuka hän on. Hän on rouva Natalia Wiesen.»

Lahtinen pysähtyi ja puolittain kuiskasi:

»Onko hän siis...?»

»On, on . . . hän on parooni Leonid Wiesenin puoliso. Tulin hänelle esitellyksi viime talvena Helsingissä», vastasi eversti yhtä hiljaa. »Olikohan se mies . . .?»

Luutnantin kiihko kasvoi.

»Minkälainen hän oli ulkomuodoltaan?» tiedusti hän hätäisesti.

»Isokokoinen, voimakasrakenteinen, jyrkkä- ja teräväpiirteinen, oikein miehen näköinen.»

Luutnantti tunsu veren kohisevan päässään.

»Hän se on, hän!» mutisi hän.

»Kylläpä se Koskinen satutti kätensä henkilöön!» puuskutti eversti. »Leonid Wiesen! Ja Natalia Wiesen!»

Kun he saapuivat toisten luo, näki heidän kasvoistaan, että he olivat keksineet jotakin uutta.

»Kuulkaapa, päällikkö!» lausui eversti. »Se nainen, jonka upseerini vangitsivat, on rouva Natalia Wiesen.»

»Natalia Wiesen! Ei suinkaan . . .?»

»Kyllä. Ja surmattu mies on luultavasti parooni Leonid Wiesen.»

Hiljaisuus valtasi huoneen. Kaikki olivat vaiti, pohtien mielessään tätä tyrmistyttävää ilmoitusta. Oliko tuo aikoinaan Suomessa oleskellut, sitten vallankumouksen jälkeen kotimaastaan Saksaan siirtynyt ja sieltä taas Suomeen tullut, maan parhaissa piireissä liikkunut venäläinen aatelismies urkkija ja vakooja? Hän, joka oli tunnettu Venäjällä nyt vallitsevan hallitusjärjestelmän vannou-

tuneeksi viholliseksi? Jos niin oli laita, oli hän todella pelannut häikäilemättömän korkeata uhkapeliä.

»Ottakaa nainen säilytettäväksenne ja kuulustelkaa häntä luonanne. Ilmoittakaa asiasta heti päällikölle. Minä puolestani ilmoitan sen omileni. Nyt on teillä ensiluokkainen johtolanka.»

»Natalia Wiesen! Natalia Wiesen!» mutisi eversti laskeutuessaan pihalle.

Pistäydyttyään Lotta-tädin luona näyttämässä itseään ja kertomassa seikkailuistaan sen verran ja sillä tavalla kuin katsoi mahdolliseksi, istuutui luutnantti Lahtinen yhdessä vääpeli Koskisen kanssa — joka oli pyytännyt päästä mukaan — yöjunaan matkustaakseen pääkaupunkiin.

Hän arveli, että henkilökohtaiset seikkailut nyt kai olivat vähäksi ajaksi loppuneet. Mutta Koskisella oli omat ajatuksensa. Kun hänen epäluulonsa kerran oli herätetty, ei hän enää heittäytynyt huolettomaksi. Ja hän oli pitänyt siitäkin huolta, että heillä molemmilla, myöskin luutnantilla, oli panostettu revolveri taskussa. Vieläpä varamakasiineineenkin.

8.

LUUTNANTTI LAHTISEN ESITELMÄÄ KUUNNEL-
LAAN TARKKAAVASTI.

Laskettuaan ehtivänsä pääkaupungista takaisin neiti Aution mainitsemiin juhliin ja rauhoituttuaan siinä kohden luutnantti Lahtinen riisui saappaat, aukaisi kauluksensa ja heittäytyi pitkälleen.

Hän nukkui erinomaisesti, näkemättä unia. Päivän seikkailut ja mielenliikutukset vaativat veronsa, ja sen hän mielihyvin suoritti.

Korotuksen saanut kersantti, joka oli pääasiallisesti lähtenyt matkalle mielestään hieman herkkauskoista ja varomatonta esimestään suojelemaan, ei sensijaan nukkunut. Olkapäässä tuntui kipua, ja sitäpaitsi hän päätti vartioida. Huomenna, aamulla, olisi perillä kyllä aikaa nukkua muutamia tunteja.

Yö kului kuitenkin täydellisesti seikkailuitta. Luutnantti heräsi virkistyneenä ja hyvällä tuulella, vaikka pää tuntui hellemmältä kuin edellisenä päivänä. Olipa se isku!

Vastaleivottu väapeli sensijaan oli kalpea ja väsynyt. Luutnantti katsoi häneen osaaottavasti.

»Koskeeko?»

»Koskee, pakana!» myönsi väapeli suoraan ja irvisti. »Vaikka kyllä minä tällaista kipua otan kestääkseni, jos jokaisesta uudesta lävestä annetaan korotus. Kolme läpeä lisää, ja mies olisi kapteeni!»

»Käykää näyttämässä haavaanne nyt heti aamulla lääkärille!» kehoitti luutnantti.

»Mieluummin nukun nyt muutamia tunteja», arveli vääpeli. »En nukkunut yöllä lainkaan.»

Perille saavuttuaan he ottivat yhteisen huoneen hotellista ja vääpeli laskeutui lepäämään. Luutnantti siisti itsensä ja kiirehti yleisesikuntaan.

Nyt oli siis keksintöä koskevan salaisuuden paljastamisen aika tullut. Hän olisi mielellään lykännyt tämän hetken tuonemmaksi, kunnes olisi saanut keksintönsä lopullisesti kokeiluksi. Mutta ei auttanut; täytyi jo nyt tehdä siitä selkoa.

Hän kysyi yleisesikunnassa majuri Aarnia, ja hänet opastettiin tämän työhuoneeseen.

»Ilmoittaudun saapuneeksi. Luutnantti Lahtinen.»

Majuri tervehti häntä ystävällisesti.

»Hetkinen vain!» sanoi hän ja tarttui puheliimeen pyytäen numeron. »Luutnantti Lahtinen saapunut, herra kenraali! Mitä... jaha, kiitos... käskystä, herra kenraali!»

Hän laski torven paikalleen.

»Saattekin selostaa keksintönne kenraaleille suoraan. Seuratkaa, olkaa hyvä.»

He menivät muutamien huoneiden läpi ja saapuivat suureen, valoisaan, niukasti kalustettuun saliin, jossa oli koolla useita korkeampia upseereita. Nähtävästi oli pidetty jotakin neuvottelua. Lahtinen tunsu heti armeijan päällikön, yleisesi-

kunnan päällikön, teknillisten joukkojen komentajan. Hän teki ovella asennon.

Kenraalit tervehtivät. Armeijan päällikkö kävi suoraan asiaan.

»Kertokaapa ensiksi tarkasti seikkailunne. Tuntemme vain rykmentinkomentajanne lyhyen selonteon.»

Luutnantti istuutui osoitetulle paikalle ja täytti kenraalin pyynnön. Upseerit eivät sanoneet mitään, kuuntelivat vain tarkkaavasti.

»Voin ilmoittaa, että aliupseerinne surmaama mies on todettu Leonid Wieseniksi. Se siitä. Nyt keksintönne!»

Upseerien ilmeet osoittivat uteliaisuutta. Luutnantti sekaantui hetkiseksi.

»Minulla ei ole laadittuna mitään yhtenäistä esitystä. Laskelmat ja piirustukset ovat hajanaisia, vain itselleni tarkoitettuja. Keksintöni ei ole nimittäin aivan lopullisesti valmis, eikä sillä ole vielä perusteellisesti kokeiltu.»

Kenraali mietti hetkisen.

»Pitäkää siitä tällä kertaa ylimalkainen esitelmä. Yksityiskohdista voitte kertoa erikoistuntijoille ja näyttää heille piirustukset. Mitä keksintönne koskee? Onko se tykistöalaa?»

»Ei, se koskee parannettua sukelluspukua.»

»Sukelluspukua?» Kenraalin äänessä soi pettymys, ja muidenkin upseerien kasvot venähtivät pitkiksi. »No niin, samantekevä. Älkäämme tuo-

mitko kuulematta. Onko sillä jotakin merkitystä puolustuslaitokselle?»

»Kyllä, käsittääkseni melko paljon.» Luutnantin vastaus oli tyyni ja varma. »Saanko aloittaa?»

»Olkaa hyvä!»

Lahtinen kokosi hetkisen ajatuksiaan.

»Nykyistä sukelluspukua ei voida käyttää minikäänlaisiin taistelutarkoituksiin. Siihen on kaksi eri syytä. Ensiksi on sukeltaja sidottu joko ilmapumppuun tai ilmasäiliöön taikka tätä säiliötä vastaaviin kaasusäiliöihin. Edellisessä tapauksessa on hänen liikkumissäteensä mitätön, koska ilmaputkia ei voida pidentää rajattomiin. Sama on tulos toisessakin tapauksessa, sillä vaikka täytettäisiin säiliö puristetulla hapellakin, tyhjenee se peräti nopeasti. Toiseksi ei nykyisissä sukellupuvuissa voida laskeutua kovinkaan syvälle, ennenkuin paine käy ylivoimaiseksi. Niinpä lie-neekin tähänastinen suurin sukellussyvyys noin 90 metriä ja korkein sukellusaika 27 minuuttia mainitulla syvyydellä.»

Upseerit katsahtivat toisiinsa. Alku oli jännittävä.

»Keksimäni sukelluspuku vapauttaa sukeltajan sekä ilmapumpusta että ilma- tai muista kaasusäiliöistä. Hän on vedessä vapaa kuin kala eikä missään suoranaudessa, pakollisessa yhteydessä tukikohtansa kanssa. Hänen toimintasäteensä on suhteellisen laaja, ainakin muutamia kymmeniä kilometrejä.»

Upseerien keskuudessa näkyi levottomuutta. Yleisesikunnan päällikkö ei voinut pidättäytyä.

»Tarkoitatteko, että hän voi kulkea veden alla vapaasti minne haluaa muutamia kymmeniä kilometrejä?»

»Tarkoitan, juuri sitä tarkoitan.»

»Olkaa hyvä, jatkakaa!» kehoitti armeijan päällikkö kärsimättömästi.

»Niin, hän on siis vapautettu tukikohdasta, esimerkiksi aluksesta, jossa on ilmapumppu hänen kypäriinsä johtavine ilmaputkineen. Samoin ilmasäiliöstä tai sitä vastaavista laitteista. Toiseksi tämä puku kestää veden painetta ainakin niin paljon, että siinä voi liikkua kaikissa maahamme rajoittuvissa vesissä, Jäämerta lukuunottamatta. Siinä puvussa voi kulkea esimerkiksi Suomenlahden ja Pohjanlahden poikki taikka oikeastaan alitse, sisävesistämme puhumattakaan.»

»Oletteko . . . oletteko aivan varma, ettette ole erehtynyt?» Armeijan päällikön ääni vapisi tuskin huomattavasti.

»Niinkuin sanoin, on keksintöni lopullisesti kokeilematta. Jokainen yksityiskohta on koeteltu, mutta kokonaisuutta ei.»

»Jatkakaa, jatkakaa!»

»Ilmansaantikeinoni, joka onkin keksinnön tärkein kohta, perustuu osaksi samaan ilmiöön kuin kalojenkin hengittäminen. Vedessä on ilmaa, ja kala imee sitä kiduksillaan. Sukelluspuvussa on laite, joka vastaa kalojen kiduksia. Mutta huoma-

sin pian, ettei tämä ilma riitä. Valmista ilmaa on vedessä liian vähän, tai laitteeni ei jaksakaan sitä kylmin tarkasti imeä. Siksi on tämän laitteen rinnalla toinen, joka osaksi fysikaalisesti, osaksi kemiallisesti valmistaa ilmaa taikka oikeastaan vesihöyryä. Molemmat laitteet on yhdistetty, niin että ne yhdessä kykenevät hankkimaan ilmaa riittävästi tavalliselle miehelle. Se ei ole hyvää eikä terveellistä ilmaa», vakuutti luutnantti. »Sitä voi verrata saunanlöylyyn, mutta sitäkin hengittäen voi elää.»

»Minkälainen on tämä laite?»

»Olen koettanut tehdä sen mahdollisimman yksinkertaiseksi, pieneksi ja keveäksi. Se on kaikine osineen, sähköpattereineenkin, yhteensä noin tavallisen matkakirjoituskoneen kokoinen ja painaa hiukan yli neljä kiloa. Se on sovitettu selkään eikä se vedessä haittaa sukeltajan liikkumista.»

»Entä veden paine?»

»Sen vaikutuksen ehkäiseminen on teräsparssa-ripuvun tehtävänä. Siinä kohdin olen täysin varma. En ole tietenkään voinut tehdä pukua kovin taipuvaksi ja joustavaksi. Se taipuu vähän nilkasta, polvista ja lantioista. Käsiä voidaan niinkään liikuttaa kankeasti, mutta kuitenkin riittävästi. Puku taipuu myös olasta, kyynärpäältä ja ranteesta. Sormet niinkään taipuvat. Mutta kaiken kaikkiaan se on kyllä kankea. Monimutkaisia ja äkillisiä liikkeitä ei siinä voi suorittaa. Mutta se ei ole käsittäökseni tarpeel-

listakaan. Teräspanssarin päällä on paksu, ehdottomasti vedenpitävä kumikangas. Olen myöskin suunnitellut pienen lämpöpatterin selkään, vaikka sitä tuskin tarvitaan, kun lämpö ei juuri pääse haihtumaan. Puvussa on niinkään painemittari, joka samalla osoittaa, kuinka syvällä ollaan, ja toinen mittari, joka osoittaa paineen panssarin sisäpuolella. Hengityslaitteen varmuus riippuu kokonaan sähköpatterien kelvollisuudesta. Niitä ei ole vaikea huolellisesti tutkia.»

»Ja kuinka kauan . . . kuinka kauan voi sukeltaja olla yhtä mittaa veden alla?»

»Niin, se riippuu jossakin määrin miehestä itsestään, kuinka kauan hän jaksaa ponnistella syömättä ja juomatta, hengittäen huonoa ilmaa ja kestäen kuitenkin jossakin määrin suurempaa painetta kuin tavallisesti. Olen kuitenkin laskenut, että sotitilanteen aikana, jolloin voimia ponnistetaan ja jolloin vaara ja jännitys niitä lisäävätkin, voi sukeltaja olla toiminnassa jopa neljäkymmentäkahdeksankin tuntia.»

Kuuntelijat eivät puhuneet mitään. He vain ajattelivat luutnantin sanoja, jotka olivat avanneet uusia, huimaavia näköaloja.

»Tietenkin voi sukeltaja liikkua pohjaa pitkin, mutta milloin on tehtävä pitempi matka, käy sellainen kulkutapa liian hitaaksi. En ole ehtinyt vielä suunnitella mitään kulkuneuvoja, mutta niiden keksiminen ei tuottane vaikeuksia. Jokin sähkölautta, jossa on ilmasäiliöitä syvyyden

säätämiseksi, on helposti rakennettu. Ilmaa voidaan valmistaa veden allakin. Kiinnittämällä ilmasäiliöitä sukelluspukuun voi sukeltaja myöskin kohota haluamalleen korkeudelle.»

»Siis kala kuin kala!» sanoi teknillisten joukkojen komentaja.

»Sinne päin, vaikka kyllä monimutkainen ja kankea kala. Keksinnön vajavaisuudet ovat ilmeiset. Ensiksikin on puku kankea, toiseksi on hengitettävä ilma huonoa, ja kolmanneksi himmentää vesihöyry kypärissä olevat silmäaukot. Niitä voidaan kyllä pyyhkiä yhtä mittaa kiertämällä ulkoapäin pientä pyyhinlaitetta, mutta sitenkir se höyry haittaa. Mutta sitä ei voi auttaa. No niin, eihän vedessä tarvitse etsiä nuppineuloja, ja kun käyttää voimakasta sähköheijastajaa, voi kyllä suorittaa toimensa.»

Kenraali teki sitten kysymyksen, joka oli nähtävästi kaikkien mielessä.

»Kuinka paljon tuollainen puku kaikkine laitteineen tulee maksamaan?»

»Minä en tiedä hintoja tarkalleen, mutta otaksun, että tehdasmaisesti valmistettaessa tulee puku valmiina maksamaan noin 12.000, korkeintaan 15.000 markkaa. Sen kunnossapitäminen tulee maksamaan vain patterien latauksen hinnan.»

»Viisitoistatuhatta markkaa! Eikö enempää?»

»Ei.»

»Tuhat pukua olisi siis viisitoista miljoonaa.»

Kenraali osasi kertomataulun. »Näyttäkää nyt yksityiskohdat ja piirustukset!»

Nyt seurasi kahden tunnin yksityiskohtainen selonteko. Muutamat upseerit, jotka olivat teknillisiä erikoistuntijoita, tutkivat kohta kohdalta luutnantin laskelmat ja piirustukset, kyselivät, yrittivät väitellä, mutta mukautuivat hänen todistuksiinsa.

Armeijan päällikkö ja yleisesikunnan päällikkö polttelivat savukkeitaan ja juttelivat hiljaisella äänellä. Aika ei tuntunut heistä pitkältä.

Viimein päättyi selonteko.

»Takaan, että laskelmat ovat oikeat ja että keksintö on pätevä», lausui muuan majuri. »Se on lemmon yksinkertaista, mutta sitä ei ole kukaan vielä huomannut.»

Muut tutkijat yhtyivät majurin mielipiteeseen. Teoriassa oli keksintö moitteeton, ja kun kerran yksityiset osat olivat koeteltuja, ei lopputuloksesta voinut olla kovinkaan epävarma. Kaikki puolsivat yksimielisesti ja innokkaasti, että keksintö oli lunastettava puolustuslaitokselle.

»Mitkä ovat ehtonne?» tiedusti armeijan päällikkö.

»En ole lainkaan ajatellut», vastasi Lahtinen melkein totuudenmukaisesti.

»No niin, ylennyksen te olette ilman muuta ansainnut. Sillä hetkellä, jolloin keksintö on lopullisesti kokeiltu, saatte kapteenin arvon, enkä luule, että teidän pitäisi liian kauan odottaa maju-

rinkaan olkalappuja. Mutta rahallinen korvaus? Arvaan, että olette menettänyt keksintöönne runsaanlaisesti rahaa?»

»Kaikki, mitä on liennyt palkastani, kaikki säästöni. Olen tehnyt velkaakin. Yhteensä lähes satatuhatta.»

»Jaa-a, teillä on ollut luja luottamus. Niin, tiedättehän te runoilijan sanat: 'On maamme köyhä, siksi jää...' Meillähän täytyy armeijan elää raittiilla ilmalla ja koreilla sanoilla. Mutta luonnollisesti on teillä täysi oikeus saada sekä työstänne korvaus ja keksinnöstänne palkinto. Eihän niitä joka päivä tehdä.»

»En ole ajatellut summaa, mutta haluan sanoa, että mitä tarjonnettekin, lisätkää siihen kolmannes, joka tulee apulaiselleni ja auttajalleni, kersantti... ei, vaan vääpeli Koskiselle.»

»Hyvä. Mitä ajattelette...?» Kenraali mainitsi erään summan. »Ja siihen lisäksi kolmannes vääpelille. Tietenkin Englannilta, Ranskalta, joltakin rikkaalta valtiolta saatte kymmenen kertaa enemmän», lisäsi hän.

»En aio huutokaupata keksintöäni», vastasi luutnantti jurosti. »Hyväksyn tarjouksenne.»

»Summan saatte, kun keksintö on kokeiltu. Kauanko aikaa luulette siihen menevän?»

»Ainakin parisen viikkoa.»

Kenraalit katsoivat toisiinsa.

»Se on liian paljon», sanoi armeijan päällikkö

hitaasti. »Valmistus täytyy aloittaa heti. Meillä on kiire.»

Luutnantti hätkähti. Kiire! Kenraalin sanat olivat ennustavat ja uhkaavat. Mitä ihmeen kiirettä kenraali tarkoitti?

»Ettekö voi jättää piirustuksia ja laatia työselityksiä, niin ryhdymme heti valmistuttamaan pukuja?»

»Kyllä, voin laatia ne huomiseksi. Muuten olisi ehkä parasta, että eri osat jätettäisiin valmistettaviksi eri tehtaissa, niin ettei salaisuuden perille päästäisi. Kokoomisen voisi suorittaa jossakin puolustuslaitoksen konepajassa.»

»Aivan oikein. Laatikaa piirustusjäljennökset ja työselitykset huomiseksi ja jättäkää ne majuri Aarnille henkilökohtaisesti. Sitten palaatte rykmenttiin ja jatkatte työtänne. Omistatte siihen kaiken aikanne, ymmärrättehän? Kun olette valmis ryhtymään lopulliseen kokeeseen, ilmoittatte tänne, niinikään majuri Aarnille. Teillä on virkanne patterissa? No niin, se saa jäädä. Voitte pitää itseänne siirrettynä yleisesikuntaan. Merkkejänne älkää muuttako. Asia ilmoitetaan rykmenttiin. Ja tietenkin: ei mistään sanaakaan.»

»Herra kenraali, pyydän saada vääpeli Koskisen käytettäväkseni. Hän tuntee työn.»

»Suostutaan. Saatte divisionan esikunnan kautta, mitä apua vain tarvitsette, myöskin rahaa tilitystä vastaan. Oletteko halukas vastaanotta-

maan mahdollisesti muodostettavan sukeltajakomppanian päällikkyuden?»

Luutnantin silmissä välähti.

»Kyllä, herra kenraali, mitä suurimmalla mielihyvällä!»

»Hyvä, hyvä! Siis huomiseksi. Näkemiin!»

Taivas tuntui korkeammalta, ilma hyväilevämmältä, puut lehtevämmiltä ja ihmiset hauskemilta, kun luutnantti yleisesikunnasta lähdettyään astui pitkin pääkaupungin aurinkoisia katuja.

Elna Autio, kaunis saarelaistyttö! Rikas perijätär! Oh, sekään ei enää peloittanut. Ei hänkään enää ollut kerjäläinen.

Mutta juuri kun hän saapui hotellin edustalle, muisti hän Allan Kontion nimen. Kuka oli tuo Allan? Tai mitä hän merkitsi neiti Autiolle?

Taivas ei näyttänyt luutnantin mielestä enää yhtä korkealta kuin äsken.

9.

LUUTNANTTI LAHTISEN TOIMET HERÄTTÄVÄT ITSEPINTAISTA UTELIAISUUTTA.

Luutnantti Lahtinen työskenteli koko lopun päivää harpin, viivottimen ja tushipiirtimen avulla, häthätää käyden syömässä hotellin ruokasalissa.

Vääpeli Koskinen makaili, varjeli olkapäätään ja lueskeli aikansa kuluksi. Hän ei tikahtanut pai-

kaltaan, vaan vartioi luutnanttiaan uskollisesti. Kumpikaan ei puhunut mitään: luutnantilla ei ollut aikaa eikä väepeli tahtonut häiritä. Lahtinen ei edes joutunut ihmettelemään, kuinka yksitoikkoisesti hänen aliupseerinsa vietti aikaansa. Olisihan hän voinut makaila patterillakin.

Vain vilahtaen tuli luutnantin muistiin kenraalin huomautus: Meillä on kiire! Hän ei kiinnittänyt siihen enää erikoisempaa huomiota. Mutta sensijaan pyrki ajatus joskus irtautumaan työstä ja kiertelemään Elna Aution ympärillä. Hän oli ollut ihastuttava merimiespuvussa. Lahtinen muisti hänet ilmielävästi. Siitä oli jo pitkä aika . . . ei, sehän tapahtui toissapäivänä! Mutta senjälkeen oli sattunut niin paljon muuta, että tämä aika tuntui ikuisuudelta.

Ilta oli kulunut jo lähes puoliyöhön. Väepeli oli riisuutunut ja torkkui vuoteellaan. Lahtinen ahersi pöydän ääressä papereineen, ja kynä rapisi. Jäljellä oli vielä paljon. Työ ei loppuisi ennenkuin aamulla. No niin, täytyi ponnistaa, vaikka pää tuntuikin raskaalta. Mistään hinnasta hän ei halunnut olla poissa niistä juhlista, joihin Elna Autiokin tulisi.

Käytävässä kuului askelia, jotka lähestyivät, sitten pysähtyen oven taakse. Heti myös koputettiin. Luutnantti nousi pöydän äärestä.

»Kuka siellä?» kysyi hän ärtyneenä.

»Luutnantti Lahtista kysytään», sanoi levollinen ääni.

»Kuka perhana se tähän aikaan...?» mutisi luutnantti, mutta arvaten, että mahdollisesti yleisesikunnasta joku halusi häntä tavata, hän meni ovelle ja aukaisi sen.

Samassa hetkessä, jolloin hän raotti ovea, hän sai lujan iskun leukaansa, horjahti sivulle ja paiskautui seinää vasten. Tunkeutuja, revolveri kädessä, pujahti kiireesti sisään, tempasi taakseen tuolilla olleet vyöt aseineen ja sulki oven.

»Kädet ylös!» sähisi hän käskevästi.

Kaikki oli käynyt niin nopeasti, niin suunnitelmanmukaisesti ja järkähtämättä, että molemmat sotilaat käsittivät olevansa avuttomia. Vieraan ilme ja hänen tähänastinen esiintymisensä osoittivat, että hän oli tottunut ammattiinsa ja ettei hän häikäilisi.

»Jos vastustatte, ammun», ilmoitti hän, »ja pääsen varmasti pakoon. Vastarinta on ihan turha. Osaan ampua hyvin. Ja tämä brovningi paukuttaa hyvin hiljaa. Se on pieni, mutta varma.»

Hän seiso i oven luona, pitäen asettaan ojentettuna ja vartioiden molempia miehiä. Lahtinen, kalpeana, kasvot raivosta vääristyneinä, nojasi seinään, ja Koskinen, istuen vuoteessa, tuijotti mieheen. Molemmat pitivät käsiään ylhäällä.

Mies kumartui ja pisti nopeasti taskuihinsa sotilaiden aseet.

»Tahdon paperit», selitti hän lyhyesti ja viit-

tasi vasemmalla kädellään pöytää kohti. »Kaikki paperit ja muistiinpanot!»

Luutnantti horjui: näinkö piti käydä? Menettäisikö hän nyt, viime hetkellä, keksintönsä? Joutuisiko hän luovuttamaan sen viholliselle, sillä vihollisen käytyri tuo mies oli? Nyt, kun hän oli melkein päämääränsään? Sokea vimma oli hänet valata. Mutta se ei hyödyttäisi mitään. Tuo mies ampui hänet, ennenkuin hän ehtisi mitään tehdä, eikä hän kuitenkaan saisi papereitaan pelastetuksi.

Hänen polvensa horjahtelivat. Täynnä kauhua ja rajatorta vihaa katsoi vieraaseen vääpeli Koskinenkin. Hänkin oli voimaton.

»No!» kiirehti mies. »Kootkaa paperit!»

Kun luutnantti ei hievahtanut, kohosi ase uhkaavasti ja pysähtyi häneen suunnattuna.

»No!»

He olivat yksin. Huutaa ei voinut. Mies ampui. Sitäpaitsi huutoa tuskin kuultaisiin.

Kunpa hänellä olisi edes aikaa ajatella! Ase oli uhkaava ja voisi laueta minä silmänräpäyksenä tahansa. Outo tulokas oli tuskin luonteeltaan kärsivällinen.

»Mutta . . . mutta . . . kuinka minun sitten käy?» sopersi Lahtinen.

»Se ei kuulu minuun. Kootkaa paperit!» komensi rosvo äreästi.

»Mutta minä menetän upseerinarvoni, kunniani . . . kaikki . . . koko tulevaisuuteni . . .»

Hän puhui jotakin voittaakseen aikaa ja ajattellakseen. Ei, välimatka oli liian pitkä, hän ei ehtisi yhdellä hyppäyksellä vihollisen kimppuun. Väapeli oli vielä kauempana.

»No niin, jos olette hiljaa ja nopeasti täytätte käskyni, saatte palkkion.»

»Kuinka paljon?» kysyi luutnantti ja katsoi väapeliin, joka koetti sanoa hänelle silmillään jotakin. »Kuinka paljon?»

»Niin paljon kuin saatte», virkkoi mies raa'asti. »Kyllä se riittää niin kauaksi kuin tarvitsette.»

Hänen sanoissaan oli salattua uhkaa. Lahtinen katsoi tarkemmin: hänellä oli murhamiehen katse. Kylmä hiki kohosi hänen otsalleen: tuo mies aikoi hänet ampua joka tapauksessa. Niin, hän anastaisi keksinnön ja surmaisi keksijän. Hän olisi silloin yksinään salaisuuden omistajana.

Vaisto ilmaisi tämän Lahtiselle. Mutta mitä väapeli koetti tulkita? Hän oli jälleen käynyt pitkälleen, pitäen käsiään puolittain ylhäällä. Ahaa, nyt hän sen ymmärsi! Sähkö! Se oli epätoivoinen keino, mutta siinä oli edes mahdollisuus. Hän sulki hitaasti silmänsä ja räpäytti niitä. Koskinen kyllä ymmärtäisi.

He valmistautuivat toimimaan. Huoneessa oli palamassa vain pöytälamppu. Sähköjohdon irrallinen pää oli työnnetty Koskisen käden ulottuvilla olevaan seinäjohtoon. Hitaasti, tuskin näkyvästi Koskisen käsi läheni sitä. Luutnantti vapisi kauttaaltaan. Tämä jännitys tuntui pa-

hemmalta kuin kuolema. Hän ei voinut katsoa sinne päinkään, missä Koskinen, johtoa näkemättä, hapuili kädellään sitä kohti, pannen itsensä alttiiksi jotenkin varmalle kuolemalle, sillä rosvo ehtisi hänet ampua umpimähkäänkin.

Lahtinen tunsi olevansa koko ruumiiltaan hiesssä, kylmässä tuskan hiessa.

»No!» kiljaisi mies. »Luen kolmeen, ja ellei . . . Yksi . . .»

Silloin se tapahtui. Vuoteelta kuului heikko humahdus, ja huone tuli pilkkopimeäksi. Kaameana välähti revolverinlaukaus vuodetta kohti. Samassa hetkessä oli luutnantti heittäytynyt täydellä voimallaan ja pitkin pituuttaan miehen jalkoihin. Mies menetti tasapainonsa, kaatui hänen päälleen ja satutti kätensä tuoliin. Ase laukesi toisen kerran, mutta samalla se putosi hänen kädestäänkin.

Melkein mielettömänä raivosta Lahtinen tarautui nyt kiinni vastustajaansa, jonka jalka potkaisu häntä päähän, osuen kuhmuun, niin että hän tuokion aikaa näki tähtiä tanssivan silmissään. Mutta hän ei hellittänyt otettaan, vaan iski ja puristi, kiepautti itsensä päällepäin, tarttui miehen kaulukseen ja jyskytti hänen takarivoaan lattiaan, samalla kun päässä tuntuva kauhea tuska jännitti hänen voimiaan äärimmilleen.

»Valoa, valoa!» huohotti luutnantti.

Kohta välähtikin valo: väepeli Koskinen, kalpeana, olkapää verisenä, oli kiertänyt kattolam-

pun palamaan. Hän näki Lahtisen painiskelevan miehen kanssa, mutta ennenkuin hän oli ehtinyt apuun, pääsi luutnantti lopullisesti voittajaksi.

Käytävästä kuului hätäisiä ääniä.

»Älkää päästäkö, älkää päästäkö ketään!» ähki Lahtinen, ja väapeli hyökkäsi ovelle.

»Kuka ampui?» kuului pelästynyt kysymys oven takaa.

Väapeli ei osannut vastata mitään, mutta luutnantti, yhä pidellen kiinni vastustajastaan, huusi:

»Laskekaa ovenvartija sisään, mutta ei muita!»

Säikähtynyt ovenvartija ei rauhoittunut nähdessään, mitä huoneessa tapahtui. Mutta luutnantin ääni ei sietänyt vastaväitteitä.

»Menkää heti ja soittakaa etsivälle keskuspoliisille. Sanokaa, että luutnantti Lahtinen määräsi. Lähettäkööt heti pari miestä tänne kateussa autossa. Eikä sanaakaan muille.»

Ovenvartija katosi. Lahtinen ja Koskinen sitoivat lakanoilla miehen kädet ja jalat ja ottivat aseensa.

Sitten luutnantti ojensi kätensä väapelille:

»Tänä yönä pelastitte henkeni. Tuo mies olisi ampunut minut joka tapauksessa. Heitetäänpä teitittelyt. Minun nimeni on Oiva.»

Väapeli joutui hämilleen.

»Sakari on minun nimeni, mutta mitäs luutnantti turhista. Tottahan sitä nyt puoltaan pitää.»

»Haavoituitko?»

»En, haava vain aukesi, kun heittäydyin lattialle vuoteen taakse.»

Etsivät saapuivat ja veivät tuntemattoman miehen mennessään. Mutta heidän kanssaan ajoivat myöskin sekä Lahtinen että Koskinen, aseet kädessä. Edellinen ei pitänyt enää hotellia varmana, vaan lopetti työnsä etsivän keskuspoliisin kansliassa, missä oven luona vartioi Koskinen varmistamaton ase kädessään.

»Siitä miehestä pitää tehdä upseeril» sanoi armeijan päällikkö, kun aamulla sai kuulla, mitä oli tapahtunut. Hän tarkoitti tietenkin väepeli Koskista.

Luutnantti huokasi kuvaamattomasta helpotuksesta: nyt olivat kaikki paperit tallella.

Hänellä itsellään ei ollut mitään jäljellä, paitsi omat muistitietonsa. Ne riittäisivätkin hänelle.

10.

LÄHETYSTÖVIRKAMIES LAUSUU RUNOA.

Kello oli vasta kuusi, kun luutnantti Lahtisen purjevene laski Koivusaaren rantaan. Navakassa laitatuudessa oli taival kuljettu nopeammin kuin oli voitu laskea.

Heitä oli kolme, hän, luutnantti Soini ja

vänrikki Nikula. Näillä molemmilla oli myöskin tuttaviasaarella.

He kiinnittivät veneen laituriin ja kokosivat purjeet.

Lahtisen mieli oli levoton ja odottava, Hän ei tiennyt itsekään, mitä odotti ja toivoi. Jos joku olisi väittänyt, että hän oli rakastunut neiti Autioon, olisi hän empimättä kieltänyt ja luullut puhuvansa tottakin. Mutta jos joku olisi ilmoittanut, ettei neiti Autiota ollut saarella, ettei hän tulisi juhliin, olisi luutnantti heti palannut patterille. Hänen mieleensäkään ei olisi pälkähäntänyt lähteä siinä tapauksessa liikkeelle.

Helakanvihreät, lehtevät koivut varjostivat saaren tietä, jonka kahden puolen oli pieniä kalastajatorppia ja joitakuuta suurempia, kaupunkilaismallisia huviloita ja jota pitkin he nyt hitaasti astelivat rinnatusten. Ulapalla käynyt tuuli ei täällä, saaren suojarannalla, lainkaan tuntunut. Siellä täällä kohosi ohut sininen savu pienistä saunoista. Niin, olihan lauantai-ilta.

»Luutnantti Lahtinen!»

Puhuteltu hätkähti. Hän tunsu tuon kirkkaan ja levollisen äänen. Aivan oikein, tuolla seisoi neiti Autio kirkkaanväriseissä kesäpuvussa, taustanaan valkoiset kukkivat syreenit. Ja hetken kuluttua kajahti iloista naurua ja kuului uusia ääniä:

»Hyvää päivää, luutnantti Soini! Tervetuloa, vänrikki Nikula!»

He astuivat avoimesta portista huvilan puutarhaan. Siellä oli koolla melkoinen seurue, pääasiallisesti neitoseja. Upseerit tervehtivät oikeaan ja vasempaan, ja neiti Autio esitteli ja tuli itse esitellyksi. Luutnantti ei saanut hänestä katsetaan irti; tuskin hän edes kuuli, mitä sanottiin. Sitten hän näki joutuneensa seisomaan jonkun hienosti puetun herrasmiehen eteen ja heräsi kuulemaan neiti Aution sanovan:

»Luutnantti Lahtinen — herra Kontio!»

Herra Kontio? Allan?

Luutnantti ojensi kätensä ja loi niin kiinteän katseen vieraaseen, että tämä sitä oudoksui. Eikä siinä katseessa ollut hitustakaan ystävällisyyttä; kohteliaisuuttakin oli vain niukalti.

Oliko tuo siis se Allan?

Vihamielisin ilmein luutnantti tarkasteli häntä syrjästä. Hm, miehen käyttämä räätäli ainakin oli hyvä. Hänen pukunsa sopi kuin valettu, ja hän osasi käyttäytyä. Luutnantin täytyi tunnustaa vaster tahtoaankin, että toisella oli oikean herran tapa kävellä ja istua, puhella ja hymyillä. Hiottu keikari! ajatteli Lahtinen hiukan kateellisesti. Hänen mielensä oli jollakin tavalla masentunut. Hän oli odottanut tästä illasta jotakin erikoista, oli tullut ja — tutustunutkin herra Kontioon, kaikesta päättäen Allan Kontioon, joka oli moitteettomasti puettu ja esiintyi kuin maailmanmies konsanaan.

Hänen rinnastaan nousi salainen huokaus, mut-

ta hänen kärsimystensä ja pettymystensä malja ei ollut vielä läheskään täynnä. Äkkiä kääntyi näet neiti Autio herra Kontion puoleen ja sanoi yksinkertaisesti:

»Allan, paljonko kello on?»

»Kahtakymmentäviittä vaille seitsemän.»

»Kiitos.»

Ja neiti Autio hymyili, todellakin *hymyili* tuolle Kontiolle, tuolle vain *Allanille*. Ellei Lahtinen olisi ollut täysikasvuinen mies ja lisäksi upseeri, olisi hän kiukusta itkenyt.

Sellaisessa mielentilassa kuin hän oli ja kun hän oli melkein täydellisen kykenemätön salaamaan huonoa tuultaan, ei hän ollut erikoisen huvittava kavaljeeri. Hänen vastauksensa olivat kaksi- ja yksitavuisia, niin että neitokset, jotka kunnioittivat häntä kysymyksillään, piankin etsivät kiitollisempia kuuntelijoita. Luutnantin ympärille alkoi levitä tyhjä piiri.

Mutta jos tämä piiri laajeni, niin sensijaan kävi herra Kontiota ympäröivä piiri yhä tiheämmäksi. Se mies osasikin puhella. Ja kun tiedetään, että mies rakastaa silmillään ja nainen korvillaan, oltiin molemmin puolin tyytyväisiä.

Ahaa, hän on lähetystövirkamies! välähti luutnantin mielessä. Jotakin sellaistaahan neiti Autio oli maininnut tädin luona. Siinäpä se.

Suomalainen diplomaatinalku! Tämän näytteen perusteella Lahtinen halveksi koko lajia, vaikka se olisi ollut sukkela kuin Talleyrand ja

tarmokas kuin Bismarck. Toisissa oloissa hän ehkä olisi ihailnutkin, antanut täyden tunnustuksensa, mutta nyt, neiti Aution läheisyydessä, kun diplomaattia puhuteltiin yksinkertaisesti Allaniksi, nyt ei millään hinnalla. Hänestä herra Kontio oli ikävä ja teeskentelevä.

Neitokset kuuntelivat sensijaan mielellään herra Kontion pakinoimista. Hän oli oleskellut ulkomailla, tavannut monia kuuluisuuksia ja osasi kevyesti ja siroasti kertoilla pieniä kulissien takaisia juttuja diplomaattipiireistä, päivällisiltä ja illallisilta, vastaanotoista ja tanssiaisista. Nimissä ja arvoissa hän ei tuntunut sotkeutuvan. Nero-kasta tai edes kovin älykästäkään hänen puhe- lunsu ei ollut, mutta sitä hän ei kaivattukaan. Ja kun hän kuvaili joitakin loistavia tanssiaisia luetellen osanottajat arvojärjestyksessä, kertoen naisten pukujen kaikki yksityiskohdat ja huomattavimmat koristeet ja uskollisesti toistaen jotkut kuulemansa keskustelukatkelmat, oli tarkaavaisuus hänen ympärillään hiiskumaton.

Neiti Autio huomasi syrjässä pysyttelevän, synkkäilmeisen luutnantin, astahti hänen luokseen ja hymyili.

»Mitä, eivätkö teitä huvita herra Kontin kertomukset? Hän on viehättävä kertoja, ja hänellä on ihmeellinen muisti. Vielä vuosien kuluttua hän muistaa jokaisen naisen käyttämät koristeet, viiniluettelon ja ruokalistan joillakin päivällisillä ja illallisilla.»

Luutnantti pakotti kasvonsa jonkun verran iloisemmiksi.

»Niin, minun täytyy tunnustaa...»

Neiti Autio keskeytti.

»Arvaan, ettei se miehistä ole yhtä hauskaa kuin naisista, varsinkaan kun ei itse ole kertojana. Mutta me, joilla turhamaisuus on synnynnäinen, me nautimme noista ihmeellisistä kertomuksista täällä maan sydämessä. Voimme joskus kuvitella, miltä tuntuisi olla itsekin mukana maailman mah-tavien kutsuissa. Kertomuksista päättäen se on ihanaa.»

Luutnantin mieliala synkeni synkkenemistään. Tietysti, olihan toista kuunnella tuollaisen retkeilijän ja maailmanmiehen pakinoimista loistavasta elämästä kuin keskustella karulla kallio-saarella vuosia istuneen luutnanttipahasen kanssa. Lahtisesta tuntui, ettei hänellä ollut täällä mitään tekemistä. Eikä hän osannut sanoa mitään vastaukseksi neiti Aution sanoihin. Ehkä hän olisi jotakin keksinyt, jos olisi nähnyt sen pitkän, hiukan ilkamoivan, mutta samalla hyväilevän katseen, jonka kaunis saarelaistyttö loi häneen. Hän ei nähnyt sitä, sillä hän istui ja tuijotti hajamielisenä syreenipensaihin.

»Mitä, oletteko loukkautunut?» huudahti neiti Autio, nyt vasta huomattuaan luutnantin lakin alta juovan mustaa sidettä.

»Sattui pieni onnettomuus», virkkoi luutnantti.

»Millä tavalla?»

»Sain kiekon päähäni urheillessamme», valehteli hän, sillä salaisuus oli säilytettävä. Hänelläkin olisi ollut mahdollisesti jotakin mielenkiintoista kerrottavana, mutta se ei käynyt päinsä yhtä vapaasti kuin lähetystövirkamiehen sopi jutella kaiken maailman asioista.

Neiti Autio ei sittenkään hellittänyt.

»Kiekon? Joku heitti sen päähänne?»

»Niin.»

»Ettekö nähnyt sitä?»

»Katselin muualle.»

»Mutta siinähan olisi voinut käydä kuinka pahasti tahansa!» huudahti tyttö lämpimästi.

Luutnantti ikäänkuin havahtui; hänelle teki tämän äänensointu hyvää.

»Olisi kyllä», myönsi hän ja katsoi neiti Autiota silmiin, mutta ei voinut huomata mitään erikoista. Ehkä hän oli kuullut äskenkin väärin, luullessaan erottavansa tytön äänessä jotakin mielenliikutusta. Pieni valonpilkahdus sammui, ja taas oli pimeä.

He siirtyivät muun seurueen luo. Herra Kontio lopetti juuri erään juttunsa ja sanoi hiukan ihmetellen:

»Eipä rouva Wiesenä näy, vaikka lupasi tulla varmasti.»

»Niin, missä hän lienee?» kummasteli neiti Autiokin. »En ole nähnyt häntä muutamiin päiviin. Huvila tuntuu ihan kuolleelta.»

Lahtinen oli jännittynyt. Rouva Wiesen?

»Anteeksi, mistä rouva Wiesenistä on puhe?» lausui hän koettaen saada äänensä mahdollisimman kylmäkiskoiseksi ja tyyneksi. Hänen kysymyksensä oli osoitettu neiti Autiolle, mutta herra Kontio ehätti väliin.

»Hän on parooni Leonid Wiesenin puoliso, paroonitar Wiesen, vaikka hän ei yleensä käytä arvonimeä. He ovat hyvin tunnettuja pääkaupungissa. Parooni erinomainen seuramies ja paroonitar ihastuttava!»

Luutnantti kumarsi kiitokseksi. Ei käynyt laatuun kertoa, että erinomainen mies oli kopauttanut häntä päähän, ollen vähällä kopauttaa hänestä hengenkin, ja että ihastuttava nainen oli siroasti ja varmasti käyttänyt revolveria.

Heillä oli siis huvila täällä! Se oli uutta. Sitä tuskin yleisesti tiedettiin.

»Asuvatko he täällä?» jatkoi hän kyselyään.

»Ei», vastasi neiti Autio, »mutta he ovat kesäksi vuokranneet täältä kalustetun huvilan. Kas tuon!»

Hän osoitti suurehkoa huvilaa, jonka ruskea nurkkaus pilkoitti puiden keskeltä muutamien satojen metrien päässä.

Asiasta oli tehtävä ilmoitus. Velvollisuus oli liian tärkeä, jotta sitä olisi voinut laiminlyödä edes neiti Aution tähden. Luutnantti mietti hetkisen. Kun keskustelu oli saanut toisen suunnan, arveli hän, että hänen kysymyksensä olivat jo ehtineet unohtua, ja virkkoi kumartaen neiti Autiolle:

»Onkohan täällä missään puhelinta?»

»Ei, saarella ei ole puhelinta. Lähin puhelin on mantereella. Tarvitsisitteko?»

»Tarvitsen. Suonette anteeksi, että minun täytyy niin ollen pistäytyä mantereella.»

»Virkavelvollisuusko?» kysyi neiti Autio uteliaana ja niinkuin luutnantista hetkisen tuntui tyytymättömänä.

»Kyllä», vastasi Lahtinen eikä tällä kertaa poikennutkaan totuudesta.

Mutta vänrikki Nikula oli kuullut keskustelun ja huudahti äänekkäästi:

»Mitä ihmeen virkavelvollisuuksia sinulla on? Ethän sinä tuolta kylästä kuitenkaan pääse patterin yhteyteen.»

Neiti Autio katsoi molempia upseereja eikä tiennyt mitä ajatella. Luutnantti tunsu joutuneensa pulaan. Hän ei yrittänytäkään selvittää tilannetta, vaan kumarsi ja lähti matkalle. Nikula kiirehti hänen jälkeensä.

»Minne sinä? Aiotko lähteä kokonaan pois?»

»En, en», puheli Lahtinen kiireesti, »mutta minulla on todellakin asiaa kylään. Purjehdin sinne yksinäni ja palaan suoraan nuorisoseuratalolle. Näkemisiin vain!»

Ja hän lisäsi vauhtiaan, saapui rantaan, nosti purjeet, irroitti veneen ja oli pian kiitämässä salmen yli. Matkalla hän muutti mieltään: hän ei mennytkään soittamaan, vaan kiirehti maihin päästyään parin kilometrin päässä olevalle rauta-

tiesasemalle, mistä lähetti perinpohjaisen sähkösanoman divisionan esikuntaan.

No niin, hän oli täyttänyt velvollisuutensa. Wiesenin ja hänen ammattitoveriensa kanssa ei kannattanut leikitellä.

Juhla oli täydessä vauhdissa, kun luutnantti palasi matkaltaan. Lyhyt ja kevyt sisäohjelma oli jo suoritettu, ja nyt tanssittiin ulkona, suureholla lavalla lehtevien koivujen keskellä, raittiissa, lauhassa ilmassa.

Lahtisen silmät etsivät neiti Autiota. Kas niin... olisihan hänen pitänyt se arvata jo ennakolta... tuolla hän tanssi herra Kontion kanssa, Allanin kanssa!... Totisesti se mies osasi tanssia!

Ja hänelle selvisi äkkiä, että hän oli rakastunut neiti Autioon, rakastunut auttamattomasti ja kiihkeästi, tuntematta häntä, tietämättä hänestä melkein mitään, tavattuaan hänet nyt vasta kolmatta kertaa. Se oli naurettavaa, se oli mahdollonta, mutta sittenkin totta. Mikä tuossa yksinkertaisessa, mutta kaikesta päättäen järkevässä saarelaistytössä oli hänet lumonnut? Hän ei syventynyt sitä erittelemään; hänelle riitti varmuus siitä, että niin oli asian laita joka tapauksessa. Mustasukkaisuus oli hänelle todistanut, että hän rakasti. Hän ei ollut mustasukkainen itserakkaudesta, varmaankaan ei. Tietenkin oli narrimaista olla mustasukkainen, mutta hän ei voinut sille

mitään, että hän halveksi, kadehti ja vihasi Allan Kontiota, ventovierasta miestä, jonka oli juuri ehtinyt nähdä ja joka ei luonnollisesti voinut aavistaakaan herättäneensä nuorena upseerissa niin peräti voimakkaita tunteita.

Tanssi loppui. Luutnantti meni neiti Aution luo, joka hymyillen toivotti hänet jälleen tervetulleeksi. Herra Kontio oli myöskin ystävällinen, tarjosi tulta hänen savukkeeseensa ja jutteli kevyesti, hauskasti ja iloisesti. Lahtinen olisi toivonut toisenlaista käytöstä, tönkyämpää, vihamielistä, sillä häntä suorastaan raivostutti vastustajan ja vihollisen ystävällisyys ja suopeus. Mutta hän älysi näyttävänsä naurettavalta, jos millään tavalla antaisi vastenmielisyytensä tulla näkyviin.

Hän tanssi neiti Aution kanssa ottaen avukseen kaiken taitonsa, mutta aavisti kuitenkin, ettei hän suurimminkaan ponnistuksin kyennyt herra Kontion tasalle. Ja hänen piti sovinnaisuuden vuoksi tanssittaa muitakin neitoseja. Hän ei päässyt kovinkaan paljon pitämään seuraa neiti Autiolle, kun nuorisoa oli liian paljon. Yhden tanssin ajan hän sentään sai istua ihan häiritsemättä neitosensa kanssa, joka tahtoi välillä levähtää, mutta juuri virinnyt keskustelu katkesi toisten pyrähtäessä heidän luokseen. Luutnantin mieliala pysyi pakostakin yhä epävakaisena. Hän mietti jo jotakin tekosyytä jäädäkseen saarelle seuraavaksi päiväksi, kun neiti Autio äkkiarvaamatta tuli hänelle avuksi.

»Aiotteko jo tänä yönä purjehtia patterille?» kysyi hän.

Lahtinen sekaantui hiukan ja mutisi jotakin, ettei hän varmasti tietänyt.

»Ellei teillä ole kiirettä, jääkää tänne huomiiseen. Pyydän teitä aamiaiselle luoksemme. Lotta-täti... rouva Takala... tulee luultavasti myöskin aamulla tänne. Voimme sitten ehkä hiukan purjehtia huomenna...»

Luutnantti olisi ollut valmis suutelemaan kiiveä, jolla neitonen istui. Tämä kutsu saattoi hänet kerrassaan loistavalle tuulelle. Hän suostui innokkaasti, koettamatta millään tavalla salata riemuaan ja tyytyväisyyttään. Hänellähän oli nyt aikaa ainakin kaksikymmentäneljä tuntia! Se tuntui hänestä ikuisuudelta, ainakin riittävältä, että hän ehtisi rakentaa oman Roomansa.

Hän ei nyt katsellut kieroon edes herra Kontiota.

He saivat yösiijat eräästä kesäisestä täysihoitolasta. Lahtisen haltuun luovutettiin pienen pieni kamari, johon häthätää mahtui vuode, pöytä ja tuoli. Hän istui ikkunan ääressä ja katseli koivujen lomitse tummalle salmelle. Kesäyön varjoton hämäre kattoi tienoon, tuuli suhisi hiljalleen täällä suojarannalla, ja alhaalta puutarhasta nousi mullan ja kukkien tuoksu.

Hän ajatteli neiti Autiota ja haaveili huomiosta päivästä. Hänestä tuntui kuin hän olisi tuntenut tytön jo pitkän, pitkän ajan, vaikkei

tietänyt hänestä mitään. Kultaisia kuvia loi mielikuvitus hänen eteensä: hän saisi piakkoin kapteenin arvon ja lisäksi varoja ja mainetta. Hänen ei tarvitsisi pelätä, vaikka neiti Autio olikin »rikas perijätär». Kukaan ei rohkenisi viitata, eipä edes ajatella, että hän olisi tavoitellut rahoja... hän, tähänastinen köyhä luutnantti kaukaisella kalliosaarella.

Mutta Elna näytti olevan mieltynyt herra Kontioon ja kuunteli ahmien kertomuksia suuresta maailmasta, loistavasta elämästä kuten ainakin nainen, vieläpä turhamainen. Tyytyisikö hän yksivakaiseen sotilaaseen, joka ei ollut liioin henkevä eikä monivivahteinen ja johon kasarmielämä oli jo ehtinyt jättää ainakin muutamia lähtemättömiä merkkejä? Kun hän vertasi itseään herra Kontioon, tunsi hän erotuksen musertavan itsensä. Hän oli niin peräti vähäpätöinen, väritön ja saamaton loistavan maailmanmiehen rinnalla. Ja nainenhan katsoo enemmän kuorta kuin sisällystä. Ja vaikkakin hän oli Elna Autio, oli hänkin vain nainen. Niin vaihteli hänen mielessään toivo ja pelko hänen tuijottaessaan kesäiseen yöhön.

Hän istui siinä kauan. Seinän takaa kuului Soinin ja Nikulan äänekäs hengitys. Hämärä alkoi verkalleen vaaleta. Lyhyt kesäinen yö oli kulumassa loppuun. Hän nousi ja aikoi heittäytyä vuoteelle, kun kuuli hiekan narskuvan alhaalla maantiellä. Katsottuaan, kuka siellä liikkui tähän aikaan vuorokaudesta, hän tunsi etsivän kes-

kuspoliisin osastopäällikön, jolla oli mukanaan kolme miestä. Niin, tosiaankin, olihan hän itse tehnyt ilmoituksen, mutta sitten unohtanut koko asian.

Hän huhusi hiljaa. Miehet pysähtyivät, ja päällikkö suuntasi katseensa ikkunaan, jonka toinen puolisko oli avattu.

»Tulen alas», kuiskasi Lahtinen, vetäytyi näkyvistä ja hiipi varovasti käytävään. Sitten hän laskeutui jyrkkiä portaita pitkin ja oli hetkisen kuluttua ulkona.

»Missä se talo on?» tiedusti päällikkö heti.

»Tuolla!»

Luutnantti lähti opastamaan joukkoa. He astelivat perätysten maantien nurmireunalla, ja ruoho tukahdutti heidän askeleensa. Jonkun matkan päässä huvilasta he pysähtyivät.

»Siellä on joku sisällä», totesi päällikkö ja osoitti valoa, joka loisti eräästä ikkunasta. »Talo on saarrettava. Tuletteko mukaan?» kysyi hän luutnantilta.

Lahtinen epäröi hetkisen, sillä sellainen tehtävä oli hänestä jossakin määrin vastenmielinen; hän oli upseeri eikä poliisi. Mutta kun hän muisti hotelliseikkailunsa, pajassa saamansa iskun ja Koskisen haavan ja arveli, että tuossa talossa mahdollisesti voi piillä useitakin miehiä, päätti hän auttaa pientä joukkoa. Hänellä oli asekin taskussaan. Väepeli Koskinen oli houkutellut hänet ottamaan sen mukaansa. Niinpä hän nyökkäsi suostumukseksi.

Kolme miestä lähti hiipimään puiden suojassa kukin omalle sivulleen. Pällikkö ja luutnantti oikaisivat suoraan puiston halki keittiön ovea kohti, jonka viereltä valo loisti. He puristivat kumpikin asetta kädessään. Oli jo ehditty kokea, etteivät heidän vastustajansakaan kammonneet niiden käyttöä.

Mutta molemmat olivat ymmällä, kuka ja miksi tuolla sisällä puuhaili. Olihan kulunut jo melkein viikko siitä, kun sekä talon herra että rouva olivat kadonneet. Jos sisällä oli joku palvelija, joka ei mitään tietänyt herrasväkensä asioista, niin eikö hän ollut ryhtynyt tiedustelemaan isäntiään? Eihän paroonilla kai ollut lainkaan aikomus viipyä kauan matkallaan. Ja jos taas palvelija oli osallisena salaisuuteen, eikö hän olisi jo aavistanut jonkin menneen hullusti ja livistänyt? Kummalliselta tämä tuntui. Ja olihan neiti Autiokin sanonut, että huvila oli näyttänyt autiolta ja kuolleelta.

He eivät millään tavalla salanneet lähestymistään, mutta mikään ei osoittanut, että heidän tulonsa olisi huomattu taikka siitä välitetty. Saavuttuaan portaiden juurelle he pysähtyivät ja kuuntelivat. Mitä tuo oli? He jännittyivät hetkiseksi. Aivan varmasti: sisällä laulettiin, ja laulussa tai paremmin loilotuksessa oli se erikoinen ja pettämätön hartaus, puhtaudesta ja tahdistista välittämätön, joka on ominainen viinan ilossa olevalle ihmiselle. Todella veteli pari käheää

ja karheaa ääntä tärisyttävän hartaasti jotakin yksitoikkoista rekilaulua.

Päällikkö tarttui oven kahvaan, ja ovi aukesi. He tunkeutuivat eteiseen ja avasivat heti sen oven, jonka takaa laulu edelleenkin kuului. Oikein, heillä oli edessään kaksi miestä pöydän ääressä, jolla näkyi aterian tähteitä, kanisteri ja juomalaseja. Toinen miehistä oli ilmeisesti palvelija, toinen hänen vieraansa. He katselivat päihtyneen suruttomasti ja hyväntahtoisesti tulijoita eivätkä tuntuneet vähääkään hämmästyvän. Lahtinen ja päällikkö eivät voineet pidättää hymyä. Näiden miehien varalta tuskin tarvittiin aseita.

»Onko täällä talossa muita kuin te?» kysyi päällikkö palvelijalta.

»Ei, ei ole . . . ketäs te tahdotte?» vastasi mies ja katseli tulijoita väsyneesti.

Päällikkö pistäytyi ulkona ja kutsui väkensä sisään. Kun tulijoita näkyi olevan niin paljon, tuntui jokin ajatus yrittävän kehkeytyä palvelijan aivoissa, mutta pää oli liian raskas, ja hänen yrityksensä tulokseksi jäi vain tylsä ihmettely.

Kohta toimeenpannussa kuulustelussa selvisi, että palvelija oli lähetetty samana iltana, jolloin parooni oli ilmestynyt pajasaarelle, tapaamaan jotakin miestä, jonka tuloa hänen oli käsketty odottaa. Mutta odotusaika venyi pitkäksi, sillä tarkoitettu henkilö saapui vasta sunnuntaina. Välipäivät oli palvelija omien sanojensa mukaan käyttänyt huvittelemiseen, mitä jatkoi parhail-

laankin. Herrasväestään hän ei tietänyt mitään. He olivat kai pistäytyneet jonnekin. Hänen lähtiessään he olivat kotona. Vieraana hänellä oli mantereelta muuan tuttu, joka oli soutanut hänet saarelle. Niin, se mies . . .

Tässä kohden palvelija vaikenä, mutta päällikkö yllytti hänet jatkamaan. Ilmeisesti alkoi kuulusteltava älytä joutuneensa pinteeseen ja pelkäsi puhuvansa itsensä pussiin. Mutta hän oli puhunut jo liian paljon voidakseen keskeyttää. Niin, se mies oli antanut hänelle kirjeen tuotavaksi herrasväelleen. Kirje otettiin esille, ja päällikkö pisti sen taskuunsa. Siinä tuskin oli mitättömyyksiä, koska sitä ei oltu uskottu postin kuljetettavaksi.

Huvila tutkittiin, mutta mitään ei keksitty. Päällikkö sulki oven ja määräsi molemmat miehet pidätettäväksi, vaikka toinen nähtävästikin oli ihan viaton. Hänet tarvittiin kuitenkin kuulustelussa. Raskain askelin, haluttomina ja ymmärtämättä koko juttua lähtivät uskollisesti odottanut palvelija ja hänen horjahteleva vieraansa poliisien seurassa astelemaan rannalla odottavaan moottoriveneeseen.

Lahtinen hyvästeli ja kiirehti huoneeseensa nukkumaan. Aurinko oli jo noussut.

Tehtailija Autio oli isokasvuinen, voimakas mies eikä tehnyt luutnantti Lahtiseen lainkaan edullista vaikutusta. Selvästi näkyi, että hän väkisinkin koetti olla hienostuneempi, oppineempi

ja sivistyneempi kuin olikaan ja tavoitteli jonkunlaista ylhäisyyttä olemukseensa ja käytökseensä. Se hymyilytti Lahtista. Herra Kontio näytti olevan täällä ylimmässä suosiossa. Tehtailija kuunteli ahnaasti ja tarkkaavaisesti hänen arvonimillä höystettyjä pakinoitaan. Upseereihin hän ei kiinnittänyt minkäänlaista huomiota. Ne olivat hänestä kuin pelkkää ilmaa.

Hän haluaa itselleen jotakin arvonimeä, kauppaneuvoksen tai vuorineuvoksen tai kunnallineuvoksen, välähti luutnantin ajatuksissa. Ilmeisesti hän oli arvannut oikein; tehtailija ei väsynyt yhä uudelleen palaamasta erääseen tuttavaansa, joka oli onnellistutettu kauppaneuvoksen arvolla. Hän kadehti tätä miekkosta ja odotti omaa vuoroaan. Ja herra Kontio merkitsi hänelle niiden piirien kadehdittavaa edustajaa, joiden keskuudessa arvonimiä vilisee ja jotka niitä voivat hankkia muillekin. Siinä oli nähtävästi perimmäisin syy herra Kontion nauttimaan suosioon. Tämän pintapuolisesta poliittisesta jutustelusta isäntä ei paljonkaan ymmärtänyt, mutta ahmi yhä uudelleen heliseviä arvonimiä. Muuten hän tuntui reippaalta ja tarmokkaalta mieheltä, joka tiesi mitä tahtoi, jolla oli hyvä ruokahalu ja joka ei itseään liaksi rasittanut ajattelemisella, aito toiminnan mies, jonka olemuksessa oli jotakin synnynnäistä saarelaisen ja rannikkolaisen vapautta. Vain arvonimen himo oli hänen heikko kohtansa.

Aamiaisen päätyttyä lähti nuori väki kävelyille, ja luutnantti riensi neiti Aution rinnalle, missä herra Kontio jo oli. Saarelaistyttö säteili nuoruutta ja terveyttä, ja Lahtinen unohtui väliin katselemaan niin kiinteästi häneen silmiinsä, että neitosen piti hiukan hämillään laskea katseensa alas. He menivät mäntymetsän halki saaren merenpuoliselle rannalle. Tuuli tohisi puiden latvoissa: oli hyvänlainen myrsky. Eilinen tuuli oli aamupuolella kiihtynyt, ja nyt kävi korkea aallokko, yksinpä saaren ja mantereen välisessä salmessakin. Kun he metsästä astuivat kalliorannalle, painautui tuuli kiinteänä muurina heitä vastaan, puristaen neiti Aution ohuet vaatteet ruumiiseen kiinni, niin että solakan vartalon kauniit viivat kuvastuivat selvinä. He kapusivat rantakalliolle, joiden juurella kiehuva, valkoinen vaahtovesi kohisi ja porisi ja vihervänharmaat aallot jymisten loiskuivat pudoten kiviä vasten. Vaahtoinen ulappa aukeni heidän edessään laajana, rannattomana. Kirkuen liitivät lokit heidän pänsä päällä.

Varmana jaloistaan, nopeana ja keveänä oli neiti Autio kiitänyt kalliolle, luutnantti oli seurannut häntä sokeasti ja rohkeasti, mutta ei läheskään yhtä taitavasti, ja herra Kontio oli kiivennyt ähkien, varoen, kompastellen ja hiljaa manailen. Hän oli tottuneempi parketilla kuin ruskeanharmailta rantakivillä.

Kaukana luoteisella taivaalla näkyi muutamia

suuria, synkkiä pilviä, jotka loivat jotakin uhkaavaa, varoittavaa muuten kesäisen kirkkaaseen kuvaan, valkovahtoiselle merelle ja heikonharmaiden hattarain rikkomalle siniselle taivaalle.

He katsoivat merelle ja ihailivat. Elna Autio antoi hiustensa liehua valtoimina, temmattuaan merimiesmyssyn käteensä; hänen sieraimensa värisivät ja silmät olivat kiintyneet sinertävään kaukaisuuteen. Miesten katseet tarkkasivat hänen olemustaan, joustavaa, mutta voimakasta vartta, joka taipuen mukautui tuuleen, mutta säilytti paikkansa. Vakavina pysyivät hänen pienet jalkansa paljaalla kalliolla, kädet ojentautuivat tuulta vasten, ja hampaat loistivat puoliavointen huulien lomitse.

Kuinka kaunis hän on! ajatteli luutnantti, joka unohti meren ja myrskyn katsellessaan meren nuorta, reipasta tytärtä.

Herra Kontio voitti vähitellen hengästyksensä. Hän osasi oitis käyttää hetkeä kirjallisesti hyväkseen ja alkoi pehmeällä, soinnukkaalla, mukautuvalla äänellään lausua, viitaten merelle, erästä kohtaa »Fritiofin sadusta», vaikka se ei täydellisesti sopinutkaan:

»Silloin taivas tummaksi haipuu,
yläilmat jylisee,
aallot kuohuin nousee, vaipuu,
vaahtipäinä hyrskyilee.
Leimaukset taajat lentää,
pilviin verijuovat luo,

rantaan kirkuen jo entää
kaikki meren linnut nuo.»

Hän lausui hyvin, mutta kuitenkin rikkoi äskeisen tunnelman kirjallisella purkauksellaan. Pilvi häilähti neiti Aution otsalla.

»Nyt olisi ihanaa purjehtia!» huudahti herra Kontio, kun hänen kuulijansa eivät sanoneet mitään hänen lausunnastaan. Neiti Autio käännähti nopeasti. Hänen silmissään välähti.

»Niin, niin, se olisi ihanaa. Lähdetään! Vene on tuolla lähellä.»

Innostunut, haltioitunut ilme katosi herra Kontion kasvoilta. Hän tuntui hämmästyneen, että hänen ehdotuksensa oli saavuttanut niin äkillisen ja täydellisen hyväksymisen.

»Entä toiset . . .?» sanoi hän hiukan epävarmasti ja silmäsi kuin varkain vaahtoavaa ulappaa. Neiti Autio oli jo kiitämässä alas kalliolta.

»Oh, heistä viisi!» huusi hän. »Työt eivät kuitenkaan uskalla. Tule, Allan, purjehtiminen on nyt ihanaa.»

Lahtista ei tarvinnut kehoittaa: hän oli jo neiti Aution rinnalla. Mutta herra Kontio ei pitänyt lainkaan yhtä kiirettä kuin kalliolle kavutessaan. Sitäpaitsi oli kivillä loikkiminen hänelle outoa. Hän kompuroi perässä, eikä hänen kasvoillaan ollut jälkeäkään äskeisen huudahduksen innostuksesta.

Kallioriutan suojassa, joka ulkoni aallonmurtajaksi, oli muutamia kalastajaveneitä. Neiti Au-

tio osoitti niistä yhtä, jossa purjeet olivat paikallaan ja masto kiinnitettynä.

»Tämä tässä!» virkkoi hän. »Mutta se täytyy soutaa ulommaksi ennenkuin nostamme purjeet. Joudu, joudu, Allan!»

Herra Kontio saapui, kompasteltuaan, kaaduttuaan pari kertaa ja loukattuaan sekä polvensa että kyynärpäänsä kivissä. Olisi melkein voinut luulla, että hän katui äskeitä huudahdustaan, jolla oli ollut niin nopeat seuraukset. Mutta nyt oli katuminen joka tapauksessa myöhäistä. Peräytyä ei voinut, vaikka täällä alhaalla rannalla näytti riutan takana myrskyävä meri vielä hirtävämmältä kuin äsken kalliolla. Hän kiipesi veneeseen, jonka luutnantti työnsi airolla ulommaksi rannasta.

»Ota etumaiset aivot!» komensi neiti Autio herra Kontiota.

Hymyilemättömin kasvoin kaivoi nuori diplomaatti aivot esille ja sovitti ne hankoihin. Luutnantti hoiti keskiairoja, ja tyttö piti perää.

Muutamilla aironvedoilla he pääsivät riutan ulkopuolelle, mutta silloin alkoikin kova työ. Rasfaat aallot löivät humahtaan keulaa vasten, ja jo ensimmäisessä roiskauksessa kastui herra Kontio pahasti. Hän menetti malttinsa ja vähäisenkin taitonsa, hänen aironsa kolahtelivat luutnantin airoihin, ja neiti Autio huusi vihdoinkin kärsimättömänä halki tyrskyjen:

»Herkeä soutamasta, Allan!»

Lahtinen kiskoi venettä tuuleen. Se sujui hitaasti, mutta matka edistyi kuitenkin. He pääsivät vihdoin saaren kärkeen, josta levisi laaja selkä mantereelle päin. Ripeästi sai luutnantti neiti Aution avulla purjeet nostetuiksi. Herra Kontio sai pitää perää sillä aikaa. Hän oli märkä, mutta ehkäpä pärskeet olivat sittenkin nostaneet hänen mielialaansa. Ensimmäinen hämmennys oli mennyt ohi, ja hän yritti parantaa äskeistä vaikutusta. Hän lausuili jälleen:

»Mut ei Fritiof merta pelkää
 tukevalla tammellaan,
 katsoo riemuin vaahtiselkää,
 itse seisoo ruorissaan.
 Tiukempaan hän purjeet kiintää,
 leikkaa laineet jyrkempään.
 Länteen vain, miss' aavat siintää,
 länteen lähtee kiitämään.»

Ja kun luutnantti oli saanut nostetuksi halkaisijan, korkeni lausujan ääni:

»Taistella ma tahdon
 vielä tuulta vastaan.
 Pohjan mies ja myrsky
 hyvät veikot on.
 Häpeisithän, Ingborg,
 jos sun kotkas kääntyis
 rantaan puuskaa pakoon
 siivin launnein.»

Mutta kun tuuli humautti isoonpurjeeseen, pulisti sen, keikautti venettä ja jäi humisemaan mas-

ton nuorissa, luovutti herra Kontio peräsimen hetkeäkään epäröimättä neiti Autiolle. Luutnantti vilkaisi neitoseen. Tuuli ja aallokko olivat ankarampia kuin tavallisesti huvipurjehduksessa, mutta neitonen ei näyttänyt lainkaan epäröivän. Hän osasi purjehtia ja pitää silmällä purjeita, aaltojen harjoilla kiitäviä vihuripuuskia ja laineita niinkuin tottunut merimies ainakin. Lahtinen huomasi, ettei hän itse osaisi hitustakaan paremmin.

Vene nousi oivallisesti tuuleen. Ryöpsähtäen murtuivat aallot sen keulaa ja sivua vasten, kun se kohosi vaahtoisille harjoille ja sitten vaipui humahtaen kiehuviin aaltojen pohjiin. Tytön silmät loistivat kirkkaina ja kiihkeinä. Tämä oli elämää.

He luovivat kauas, ennenkuin tyttö taitavasti käänsi veneen myötälaitaiseen. Nyt alus kiiti kuin nuoli yli hyrskyjen, nousten ja vaipuen. Vesi välkkyi niin, että silmiin koski, ja tuuli humisi korvissa. Luutnantti istui laidalla ja ihaili neitosen varmaa purjehtimista. Herra Kontio oli hänen vierellään, mutta hänen kasvojensa ilme oli vaivautunut ja kärsivä, vaikka hän koetti näyttää reippaalta. Äkillinen epäluulo juolahti Lahtisen mieleen. Hän naurahti armottomasti itsekseen ja otti esille savukekotelonsa tarjoten herra Kontiolle.

»Ei, kiitos!» torjui toinen ja käänsi päänsä syrjään.

Tyttö oli huomannut tämän kohtauksen, ja hänen kasvoilleen levisi ilakoiiva veitikkamaisuus.

»No, Allan, miksi et jatka runonlausuntaa? Minä pidän tuosta myrskykuvauksesta, ja sinä lausut hyvin. Kuinka se jatkuikaan...? 'Vaikka aallot riehuu...' Ei, en muista. Jatka, Allan!»

Ja tyttö loi säälimättömän iloisen katseen diplomaattiin, joka koetti hymyillä ja alkoi lausua. Mutta hänen äänensä oli kadottanut äskeisen varmuutensa ja kirkkautensa.

»Vaikka aallot riehuu, ryntää,
kahta puolta tursuaa,
viel' Ellida kuohut kyntää,
tyrskyin voimaa vastustaa.
Kiittää tähdenlennon lailla
hyrskymerta, hyppiä vain
kuni kauris vuorimailla
yli kuiluin, kukkulain.»

»Juuri niin, niin se oli», ihasteli tyttö. Ja hän siristi tuskin huomattavasti silmiään luutnantille jatkaessaan, niinkuin tuntui, innokkaasti ja hartaasti:

»Suloisempi siellä
suukko hentoin huulten,
kuin tää suolavaahti,
joka pärskyy päin.
Ihanampi painaa
vyötä ylhän immen
kuin nyt ruorin vartta
tässä kouristaa.»

Luutnantin silmät tajusivat vihdoinkin valon: neitonenhan teki pilaa herra Kontiosta, ilkkui hänelle somasti ja viehättävästi hänen omilla aseillaan, saman runoelman säkeillä. Niinpä niin: »Suloisempi siellä...» Todellakin, turvallisella saarella! Ja herra Kontiota kiusatakseen hän oli lähtenyt purjehtimaankin, tarttuen varomattomaan sanaan, tuskin oikein vilpittömään huudahdukseen, kuitenkin näyttäen peräti viattomalta.

Mitään vaaraa ei heillä ollut. Vene oli hyvä, tuuli oli tasainen ja peränpitäjä ohjasi hyvin. Ja vaikka herra Kontio aluksi oli pelännyt juuri tuulta ja aaltoja, selvisi hän pian tästä pelostaan. Mutta oli jotakin, mitä hän ei voinut kaikella tahdonvoimallaankaan voittaa, jotakin, minkä vaara häntä kauhistutti, koskien pahasti juuri hänen maailmanmiehuuteensa: hän tunsi, että veneen keinuminen ja aaltojen läiske ja loiste tekivät hänet pahoinvoivaksi ja sairaaksi.

Hän oli tulemassa merikipeäksi.

Se oli naurettavaa, mutta tavattoman kiusallista hienolle kavaljeerille. Elna-neito nauraisi hänelle. Merikipu oli sopimatonta, se oli heikkoutta, sen saattoi antaa anteeksi jossakin suuressa höyrylaivassa, mutta ei veneessä, huvipurjehduksella, maan näkyvissä, vaikka olikin valittu sellainen ilma ja tuuli, jotka eivät enää olleet leikkiä.

Herra Kontio kalpeni silminnähtävästi ja herrätti jo Lahtisenkin sääliä. Hän ei esiintynyt lainkaan edukseen: maailmanmies oli hänessä katoa-

maisillaan. Mutta tytön ilkamoiva katse ei kuvastanut armoa eikä sääliä. Pieni pahoinvointi ei ollut vaarallista. Ja vene kiiti hyppien aalloilla.

»Oletko sairas?»

Tytön katse oli viaton ja osaaottava.

»Niin . . . en nukkunut hyvin viime yönä», mutisi onneton ja sipaisi kädellään otsaansa. Hänen kasvolihaksensa jännittyivät ja hän sulki silmänsä hetkiseksi. Sairaus oli hänet yllättämäsillään.

Neitonen näki, että leikki alkoi saada jo ikävän käänteen.

»Käy keulaan pitkällesi!» neuvoi hän. »Lähdemme rantaan.»

Herra Kontio yritti ikäänkuin vastustella, hymyillä, loukkautua, mutta silmäys kuohuihin pakkotti hänet kompuroimaan keulaan luutnantin auttamana. Hän ojentautui jotenkuten siellä olevalle peitekangaskasalle. Vene käännettiin nyt salmen suuta kohti.

Neljänkymmenen minuutin kuluttua he pääsivät salmeen ja hetkistä myöhemmin saaren suojaan. Tuuli heikkeni, aallot tasaantuivat, mutta vene kiiti vielä vanhalla vauhdillaan ja laski kauliasti kaartuen rantaan.

»Perillä!» huudahti tyttö, ja herra Kontio nosti näkyviin valjut kasvonsa, hymyillen heikosti ja kohoten vaivaloisesti pystyyn.

Luutnantti oli jo laskenut purjeet alas.

Kun he nousivat rannalle, lausui tyttö äänellä, jossa kuului salaamatonta veitikkamaisuutta:

»Turha ujous tässä!
 Myrsky miehen murjoo,
 kovan taiston tuottaa
 merenneidot nuo.»

Herra Kontio ei sanonut mitään näiden runosäkeiden johdosta. Mutta luutnantti päätti opetella sen runon ulkoa. Sen säkeet olivat hänelle muistorikkaat.

Elna-neito ja luutnantti kävelivät iltapuolella pitkin saarta. Herra Kontio pysytteli näkymättömissä, oleskellen enimmäkseen vain tehtailija Aution seurassa. Runon viime säkeet olivat avanneet hänen silmänsä, ja hän oli tajunnut sen, mitä ei ensin tahtonut uskoa mahdolliseksi: kauris saarelaistyttyö oli tehnyt hänestä pilaa, suorastaan ilkkunut hänelle.

Istuuduttuaan sitten rannalle he katselivat merelle, joka tuntui heitä kumpaakin vetävän puoleensa. Neiti Autio kertoi lapsuudestaan, jonka oli viettänyt kaukaisella ulkosaarella, kirkaista kesistä, myrskyisistä, peloittavista syksyistä, valkoisen elottomista talvista. Suku ei ollut saarelaisia pitkältäkään: vasta isoisä oli muuttanut, ties mistä syystä, sinne ulkosaarelle. Oli kalastettu, kuljettu merta, käyty kauppaa, ja siinä, missä joku toinenkin, oli kai myös isoisä rikkonut tulliasetuksia. Isä oli jo ulottanut toiminnan mantee-reellekin, ostanut ja laajentanut muutamia tehtaita rajan läheisyydessä, hankkinut kaupunki-

talon ja lähettänyt tyttänsä äidin kuoltua kaupunkiin oppia ja sivistystä saamaan.

Kaihon sävel soinnahti tytön äänessä, kun hän mainitsi ulkosaarensa. Lapsuudenmuistot vetivät sinne; hänen olemuksensa kaipasi laajoja hiekkarantoja, meren tyrskettä, rannattomia ulappoja. Ja uskollisesti joka kesä hän oli purjehtinutkin entiselle kotisaarelle ja viettänyt melkein koko kesänsä siellä, tuntematta ikävää, kaipaamatta mantereen vilkkaisiin, ihmistäyhteisiin keskuksiin.

»Huomenna taikka ylihuomenna lähdän taas sinne», mainitsi hän iloisena. »Tervetuloa käymään. Houkuttelin Lotta-tätiä sinne, ja hän puollittain lupasi. Tulkaa tekin! Pieni seura ei haittaa. Pari tyttötoveriani on luvannut niinikään tulla. Kaipaamme kavaljeeria. Ja tehän kelpaatte hyvin auttamaan veneen hoitamisessa, kun saatte hiukan harjoitusta. Siellä saamme purjehtia pitkiä matkoja. Ei kai teille meritauti tule pian?»

Luutnantti nauroi.

»Ei, en ole vielä sitä tuntenut milloinkaan. Mutta te olitte tänään julma herra Kontiolle...»

»Julma? Tepä olette jalomielinen. Ei, minä olin vain oikeudenmukainen. Herra Kontio sai ansionsa mukaan.»

»Kuinka niin?»

»Hän ylvästeli uudella alalla, jolla hän ei ole mestari. Hän on kuin kotonaan diplomaattikutsuilla, mutta avuton myrskyssä ja kalastaja-

veneessä. Hänen ei pitäisi pyrkiä jonkinlaiseksi yleismestariksi. Hän tanssii hyvin, paljon paremmin kuin esimerkiksi te . . .»

Luutnantti kumarsi hämmentyneenä. Tuo oli totisesti suorasukaista.

» . . . mutta purjeveneessä olen paljon mieluummin teidän kanssanne», lopetti tyttö levollisesti.

Tyytyväisyys ailahti luutnantin mielessä.

»Ja mistä . . . mistä te pidätte enemmän, tanssimisesta vai purjehtimisesta?» uskalsi hän kysyä.

»Koettakaapa arvata!» sanoi tyttö ja nousi. Hän käänsi päänsä, mutta ei muistanut, että kevyt punastus näkyy yhtä hyvin niskassakin.

Luutnantti oli tyytyväinen, jopa tyytyväisempi kuin jaksoi täysin tajutakaan.

11.

VÄÄPELI KOSKINEN HUOMAA KEKSINNÖN EPÄKÄYTÄNNÖLLISEKSI.

Luutnantti Lahtinen oli saapunut aamutunneilla patterille ja vaikka hänen päässään kiehui ajatuksia, toivoja ja pelkoja, nukkui hän heti levolle ruvettuaan sikeästi ja heräsi reippaana, virkistyneenä ja toimintahaluisena. Hänellä ei ollut nyt aikaa ajatella omia asioitaan, sillä työ vaati kaiken hänen huomionsa.

Tultuaan ulos hän näki vääpelin jo polttelevan piippuaan ja odottelevan pihalla.

»Kaikki tarpeet ovat saapuneet», ilmoitti Koskinen. »Vein ne jo saarelle. Tuletko pian?»

Sinuttelu tuntui vielä oudolta ja kankealta väepelistä, jonka äkillinen ja jonkun verran salaperäinen korotus oli herättänyt ansaittua huomiota patterilla, ei vain miehistön ja alipäällystön, vaan myöskin upseerien joukossa. Tiedettiin, että Lahtisella ja Koskisella oli ollut jokin vakava seikkailu, että heidät molemmat oli siirretty yleisesikunnan käytettäväksi ja että luutnantti oli vihdoinkin keksinyt jotakin tärkeää, mutta yksityiskohdat olivat täydellisen hämärän peitossa. Ei luutnantti eikä vastaleivottu väepelikkään suostunut edes puolella sanalla hiiskahtamaan asioistaan. Ja kapteeni Tuokko, joka niin ikään lienee ollut salaisuudesta perillä, oli yhtä vähäpuheinen. Huhuilla ja arveluilla oli mitä vapain tilaisuus kukoistaa, ja uskomattomia otaksunia keksittiinkin.

»Haukkaan vain hiukan aamiaista», sanoi luutnantti tovin kuluttua. »Tarkastitko, olivatko kaikki osat kunnossa?»

»En, voimmehan sen tehdä sitten yhdessä.»

»Hyvä, puolen tunnin kuluttua lähdemme.»

Saavuttuaan pajasaarelle he lähettivät siellä olleet vahtisotilaat pois ja ryhtyivät nyt lopullisesti sovittelemaan sekä itsevalmistamiaan että muualta hankittuja osia yhteen. He odottivat joka hetki, milloin keksisivät jonkin virheen, las-

kuerehdyksen, sillä he olivat tottuneet petty-myksiin, mutta ei, kaikki tuntui olevan kunnossa. Hiuskarvalleen sopivat osat yhteen.

»Tämähän tuntuu luonnistuvan», puheli luutnantti tyytyväisenä.

Nyt oli siis vihdoin koittanut hetki, jolloin hän pääsisi lopullisesti varmuuteen keksinnöstään, laskelmiensa ja teoriainsa yksityiskohdista. Siinä se nyt oli, hänen keksintönsä, harmaanvihertävällä kumikankaalla verhottu sukelluspuku suurine kypäreineen ja selkään kiinnitettyine hengityslaitteineen.

»Kumpi meistä koettelee ensiksi?» kysyi vääpeli, joka koetti olla välinpitämättömän ja tyynen näköinen, mutta jonka teeskentely ei tuntunut oikein onnistuvan. Hän olisi tahtonut hinnalla millä hyvänsä saada osakseen tuon kunnian. »Jospa minä menisin ensiksi . . . se voi näet olla vaarallistakin, ja silloin on tärkeämpää, että sinä olet kunnossa . . .» jatkoi hän hiljaa, katsomatta luutnanttiin.

Lahtinen nosti päätänsä.

»Vaarallista? Ja siksikö sitten laskisin sinut . . . Ehei, poikaseni, totta kai keksijä saa itse ensimmäisenä koetella. Mutta älä huoli, kyllä sinäkin vielä saat. Onhan tuossa puku sinullekin.»

Hän istahti penkille ja ryhtyi riisumaan päällysvaatteita yltään. Niiden sijaan hän otti sileän, vil-laisen, kudotun trikoopuvun, joka suojaasi jalkoja,

vartaloa ja käsiä. Vääpeli alkoi sitten auttaa sukelluspukua hänen päälleen. Se oli suhteellisen helppo homma, sillä tämä laite oli suunniteltu sellaiseksi, että sen saattoi ilman mainittavaa vaikeutta yksinäänkin sekä pukea että riisua. Muutamassa minuutissa oli luutnantti ulkoasultaan muuttunut joksikin entisaikojen kummitukseksi. Kypärin kristallilasiset silmät loistivat. Kumeana kaikui hänen äänensä kypärin sisältä pienen hengitysaukon kautta, joka kuivalla oltaessa saatettiin avata.

»Kyllä tässä puvussa ei tanssi», huusi keksijä varustuksensa sisältä. »Kuivalla maalla on tässä asussa totisesti hiukan raskasta liikkua. Lähdetäänpä rantaan!»

Hitaasti ja raskaasti hän lähti vääpelin auttamana liikkeelle ulos pajasta. Jalka nousi vaikeasti kynnyksen yli. Mutta liikkuminen oli kuitenkin ponnistelemalla mahdollista. Hän koetti vielä matkalla sähkölamppua, joka oli kiinnitetty rintaan. Se toimi hyvin. Ranteessa oli kello ja kompassi, rinnalla paine- ja syvyysmittari.

Vääpeli kiinnitti tukevan köyden hänen vyötäisilleen ja ohjasi hänet sitten rantaan, pienen lahden perukkaan, missä paut kätkivät miehet kaikkien katseilta. Ranta oli syvä, niin että jo parin kolmen metrin päässä oli vettä miehenpitouden verran. Vääpeli istahti veneeseen ja kehitti köyttä vapaaksi parikymmentä metriä. Luutnantti sulki hengitysaukon, teki merkin kädellään

ja astui veteen. Hetken kuluttua hän oli kadonnut näkyvistä. Köysi solui veteen.

Koskinen ryhtyi soutamaan hiljalleen. Hän ei antanut köyden jännittyä, mutta seurasi tarkasti sen suuntaa. Kas niin, nyt oltiin jo kolmenkymmenen metrin päässä rannasta. Kaikki oli nähtävästi kunnossa veden alla, sillä minkäänlaisia merkkejä ei annettu köydellä. Hei vain, luutnantti tuntui harppaavan siellä pohjassa hyvää vauhtia. Köysihän yritti yhtä mittaa jännittyä. Niin, nyt saattoi olla jo viisi kuusi metriä vettä. Ja kaikki edelleenkin hyvin. Entäs kun joudutaisiin tuonne keskiväylälle, missä vettä oli varmasti noin kymmenen metriä?

Vääpeli vilkaisi kelloonsa. Oli kulunut jo kymmenen minuuttia, vaikka tuntui siltä kuin ei vielä olisi puoltakaan tästä ajasta mennyt. Keksintö oli onnistunut, se oli todellakin kelvollinen.

Vedestä kuumotti himmeätä valoa, joka liikkui varmasti salmen poikki. Kas niin, nyt tulitiin syvemmälle, ja köyttä juoksi runsaammin.

Vääpeli souti hiljaa tarkaten köyttä. Luutnantti ei antanut minkäänlaisia merkkejä. Kaikki oli siis edelleenkin hyvin.

Nyt sivuutettiin salmen syvin kohta ja alettiin vähitellen lähestyä toista rantaa. Aikaa oli kulunut jo yli puoli tuntia. Valo pysähtyi ja lähti sitten liikkumaan takaisin. Vääpeli seurasi veneessä.

Tunti ja kaksikymmentä minuuttia oli kulunut,

kun harmaan vihertävä kypäri kohosi vedenpinnan yläpuolelle lähellä pajasaaren rantaa, luutnantin teräkseen puettu käsi työnsi syrjään hengitysauskon sulkijan ja syvältä kypäristä kuului tyytyväinen ääni:

»Terveisiä ahventen valtakunnasta!»

Lahtinen kompuroi rantakiven luo, irroitti itse kypärinsä ynnä rinta- ja selkähaarniskansa ja laski ne kivelle.

»No, millaista se on?» tiedusti vääpeli kiihkeästi veneestään.

»Kaikki hyvin. Kyllä tässä asussa voi liikkua ja hengittää. Ei tullut yhtään tukala olo. Pohja on vain niin liejuinen ja mutainen, että väliin vajosin melkein polviin saakka. Liejua ja joitakin suuria kiviä, joita sai kierrellä. Ja hakoja kaikkialla. Ei tullut kylmäkään. Painetta ei tuntunut. No niin, enpähän ollutkaan kuin noin kymmenen metrin syvyydessä. Nyt saat itse koettaa.»

Luutnantti tallusti pajaan, missä riisui loputkin varustuksistaan ja puki jälleen vaatteet ylleen. Vääpeli valmistautui sillä aikaa puolestaan koettelemaan sukelluspukua.

Kerran veteen päästyään Koskinen olikin siellä lähes kaksi tuntia, kierrellen salmessa ja uskaltautuen selällekkin. Luutnantti seuraili häntä veneellä.

Kun vääpeli vihdoin oli saapunut rantaan ja irroittanut kypärin, loistivat hänen silmänsä riemusta.

»Kyllä se on suurenmoista! Ja liikkua voi melkein yhtä helposti kuin olisi maan päällä. Mutta, hitto vieköön, tämä keksintö on sittenkin epäkäytännöllinen», lisäsi hän nauraen.

»Kuinka niin, jos saan luvan kysyä?»

»No, hitto vie, eihän kypäri päässä voi tupakoida, syömisestä puhumattakaan!»

»Tupakoida! Ohhoh, sinä olet liian vaativainen. Hyvä kun saa edes hengittää.»

Vääpeli ei sanonut mitään, mutta kiskoi jotakin köydenpäätä rantaan. Luutnantti katseli sitä ihmetellen.

»Mitä sinulla tuossa köydessä on?»

»Katsotaan, katsotaan!» rauhoitti vääpeli. »Luu- len, että täällä keksinnöllä tulee vielä aikaa voit- taen olemaan lisämerkitys, jota emme ole tulleet ajatelleeksikaan. Kas tässä!»

Vedestä ilmestyi joukko köyteen sidottuja, liejuisia ja savisia säkkejä. Vääpeli hinasi ne maihin. Luutnantti alkoi aavistaa, mitä ne sisälsivät.

Koskinen aukaisi yhden säkin.

»Tällaisia marjoja sitä meressä kasvaa», sanoi hän ja näytti kiiltäviä kanistereita, joita säkit olivat pullollaan. »On siinä muutamia satoja litroja.»

Luutnantti nauroi kohti kurkkua. Kanistereita! Sepä mainiota. Totisesti, kunhan poliisit ja raittiusvalvojat aikoinaan pääsisivät käyttämään hänen keksintöään, eivät mereen upotetut kanisterit enää olisi lainkaan turvassa. Salakul-

jettajien ammattivaarat lisääntyisivät uudella ja peloittavalla.

Seuraavina päivinä he jatkoivat kokeitaan, jotka onnistuivat hyvin. Vain muutamia mitättömiä korjauksia ja muutoksia oli tehtävä. »Kidukset» työskentelivät erinomaisesti, hankkien ilmaa kylliksi ja riittävän puhdasta. He oleskeliivat vedessä yhä pitempiä aikoja, retkeillen entistä kauemmas saarelta pitkin merenpohjaa. Varokeinoja pidettiin jo tarpeettomina, ja siksi he kulkivat veden alla kahden. Kukaan ei tiennyt eikä nähnyt heidän matkojaan. Ja kun luutnantin määräyksestä oli eräälle ulommaisimmalle kallioluodolle kuljetettu suuri määrä ohutta teräslankaa ynnä muutamia satoja pitkiä, ohuita rautapuikkoja, jäivät he laivan lähdettyä kahden kesken sinne laatikkoineen, joiden sisällyksestä laivalla olleilla sotilailta ei ollut aavistustakaan. He olivat varanneet mukaansa riittävästi ruokaa, ja niinpä he ilmestyivätkin patterille vasta kolme päivää myöhemmin purjeveneellä, joka oli niinkään jätetty heitä varten luodolle. He olivat kalpeita ja väsyneitä ja tummat, raskaat renkaat silmien alla todistivat valvontaa ja ponnistuksia, mutta he eivät mitään kertoneet tovereilleen. Heidän ilmeistään ja esiintymisestään vain näki, että millä tahansa retkillä he olivat käyneet, he olivat onnistuneet.

Kapteeni Tuokko pistäytyi illalla Lahtisen huo-

neeseen, missä tämä vuoteeseen vetäytyneenä lueskeli edellisten päivien sanomalehtiä. Niiden ulkomaanosastossa oli uutisia, jotka herättivät luutnantin mielenkiintoa. Hänen mieleensä johutuivat jälleen kenraalin sanat: »Meillä on kiire!»

»Taitaa väsyttää», arveli kapteeni istahtaessaan nojatuoliin ja sytyttäessään savukkeen. Hänestä näkyi, että hän olisi mielellään kuullut luutnantin jotakin kertovan, sillä uteliaisuus vaivasi häntä. Olihan hän muuten hiukan osallisenakin luutnantin seikkailuissa.

Lahtinen tajusi sen vallan hyvin.

»Kyllähän tässä väsyttääkin», vastasi hän ja jatkoi, iskien silmää ja painaen sormen huulilleen: »Terveisiä . . .»

Hän mainitsi erään paikan nimen. Kapteeni Tuokko sävähti ja katsahti ympärilleen.

»Kävitkö siellä?» kuiskasi hän käheästi.

Luutnantti nyökäytti päätänsä mitään sanomatta. Kapteeni jäi mietteisiinsä. Sitten hän virkkoi kääntyen luutnantin puoleen:

»Wiesenin juttu on nyt selvä.»

Lahtinen laski lehden kädestään.

»Miten se päättyi?»

»Olin eilen kuulustelussa ja sain tiedon päätöksestäkin. Asiasta ei haluta tehdä julkista. Wiesen on kuollut eikä hänen kuolemastaan voida syyttää ketään. Paroonitar karkoitetaan maasta ulkomaalaisena. Menköön! Kaunis, viehättävä nainen!»

Kapteenin ääni kuulosti hiukan uneksivalta. Luutnantti hymähti hiljaa.

»Epäilemättä, epäilemättä. Hän herättää kyllä sääliä. Mutta oletko ajatellut, minkälainen lumoojatar hän voisi olla? Jos olisi sota, niin... Enpä haluaisi olla upseeri, jonka voitaisiin todeta seurustelleen hänen kanssaan pienimmässäkään määrässä. Sen miekkosen osakkeet eivät olisi korkealla. Everstihän tuntee hänet?»

»Kyllä, ja ukko haroi harvaa tukkaansa juuri sen takia. Häntäkin näet kuulusteltiin. Mutta hän ei onneksi ollut tavannut paroonitarta kuin parilla suurilla kutsuilla.»

»Mikä lie ollut syynä, että he ryhtyivät tuollaiseen puuhaan?»

Kapteeni teki kyllästyneen eleen.

»Tavallinen, ihan tavallinen juttu. Rahapula. Eivät osanneet sopeutua elämään uusissa oloissa, rajoitetuin varoin. Ja kun paroonilla oli vanhoja kunniakkaita suhteita Suomessa, kun hänellä oli isänsä aikoinaan sama saksalainen paroonin-arvo, huomattiin hänet sopivaksi työskentelemään Suomessa, tehtiin tarjous, ja parooni hyväksyi sen.»

»Entä paroonitar?»

»Hän oli suhteellisen passiivinen. Seurasi miestä enemmän peläten kuin rakastaen. Eikä hän aluksi liene tiennytkään asian oikeaa laitaa. Nyt hän lienee sen palvelijatolvanan kanssa jo Ruotsissa. Niillä herroilla oli kuulustelussa muuten

sellainen käsitys, että naapurimme on saanut pulttaa rahaa melkoisen runsaasti paroonivainajalle, joka ei kuitenkaan hankkinut mitään tärkeämpiä tietoja. Mutta kaunis ja viehättävä rouva hänellä oli.»

»Miten lienee sen lurjuksen laita, joka teki hyökkäyksen hotellissa?»

»Oh, näin hänet kuulustelussa. Hän ei selviä niin helpolla. Hän lienee sitäpaitsi ainakin virallisesti Suomen alamainen. Siitä jutusta on leikki kaukana.»

Luutnantti näki yöllä jonkunlaista unta suunnitellusta purjehdusretkestä neiti Aution kanssa. Ja aamulla pukeutuessaan hän suunnitteli, että tänään, käydessään kaupungissa ilmoittamassa lopullisista kokeistaan ja niiden tuloksista, hänen pitäisi pyytää itselleen muutamien päivien loma. Sen hän katsoi hyvinkin ansainneensa. Silloin hän voisi matkustaa jonkun saarelaisen moottorissa tapaamaan neiti Autiota, joka oli kutsunut häntä etäiselle ulkosaarelle, ja oleskella siellä muutamia päiviä välittämättä vähääkään tehtailija Aution kylmyydestä tai kunnianhimosta. Kunnan vain Elna-neidon silmät hänelle loistaisivat, olisi kaikki muu hyvin tai yhdentekevää.

Koskinen hoiteli konetta heidän matkatessaan kaupunkiin. Hänenkin ajatuksensa liikkuiivat lomassa. Hän halusi käydä kotonaan hieman vihjailemassa ylennyksensä syistä ja varmistumassa,

että muuan häntä odotteli, ellei suorastaan surren, niin ei ainakaan ilman kaipuuta.

Luutnantti pääsi divisionan esikunnassa itse komentajan puheille ja sai hänelle tehdä selkoa viimeaikaisista töistään.

»Tietenkin voin suorittaa kokeen vielä joidenkin asiantuntijain läsnäollessa, mutta vakuutan samalla, etten ole millään tavalla erehtynyt. Olen oleskellut yhdessä vääpelini kanssa lähes kolmekymmentä tuntia yhtä mittaa veden alla, ja kaikki sujui erinomaisesti. Olisimme molemmat voineet viipyä siellä kauemminkin. Kerran ulottui retkemme . . .»

Hän mainitsi taas sen paikannimen, jonka oli ilmaissut kapteeni Tuokollekin. Kenraali silmäili häntä sekä kummissaan että hieman peloissaan.

»Ei suinkaan vain . . .?» aloitti kenraali.

»Ei, kukaan ei meitä nähnyt eikä kenelläkään voi olla aavistustakaan», uskalsi Lahtinen keskeyttää.

»Hyvä, hyvä!»

»Ja nyt, herra kenraali, rohkenen pyytää muutamien päivien lomaa.»

Luutnantti odotti kenraalin nyökkäävän. Mutta vastaukseksi tulikin päänpudistus.

»Valitan, mutta lomasta ei voi nyt tulla puhettakaan. Teitä varten on määräykset jo annettu. Te lähdette tänään Kivisaarelle, ilman mitään viivytystä, ja saatte mukanne joukon kirvesmiehiä, muurareita ja muita työläisiä. Siellä on laajahko

kasarmirakennus. Tarkastatte sen ja pidätte huolta, että se korjataan väliaikaiseen kesäiseen kuntoon. Ylihuomenna saatte sinne miehistön. Komppanian valittuja miehiä, vapaaehtoisia. Ja tässä on teille väliaikainen harjoitusohjesääntö, johon voitte tehdä haluamianne muutoksia, mikäli katsotte tarpeelliseksi. Miehistön mukana saapuvat myöskin upseerinne, luutnantti Huurre ja vänrikki Airanne. Työhön pitää käydä lujasti käsiksi. Korotuksenne tapahtuu joko huomenna tai ylihuomenna. Ensimmäinen lähetys pukujan-ne saapuu viimeistään viikon, ehkäpä jo parin päivänkin kuluttua. Toivotan onnea. Näkemiin!»

Se luutnantti, joka nyt asteli sotalaitoksen laiturille, ei ollut iloinen eikä tyytyväinen, vaikka tiesikin pääsevänsä kapteeniksi päivän parin päästä.

Lomaa ei hänelle myönnetty. Purjehdusretkeä ei käynyt ajatteleminen ainakaan muutama viikkoon. Mutta kun hän katseli laivan lastaamista ja näki hänelle luvatut työmiehet monipuuhaisessa satamassa, silloin hävisi sekä hänen että alakuloisen vääpelinkin kasvoilta jurutus ja synkkyys. Olihan tässä vielä päiviä edessä. Työ kutsui ja vaati. No niin, siis ensiksi työ. Ja sitten . . . sitten joskus purjehdusretkikin.

KAPTEENI LAHTINEN TAPAA NEITI AUTION
MUUTTUNEISSA OLOISSA.

Alkoi jo olla vilpoisempaa kuuman heinäkuisen päivän jälkeen. Auringon säteet kultasivat poppelien, vaahterain ja lehmuksien latvuksia kaupungin lehtevässä puistossa ja hehkuttivat talojen ikkunoita vilkasliikkeisen pääkadun varrella. Raitiovaunut kolisivat, ja niiden kellot helisivät taukoamatta, autot päästelivät käheitä, erilaisia varoituksiaan, ja pitkin puiston leveää, keltahiekaista käytävää liikkui ja kohisi taaja väkijoukko, pysähdellen kuuntelemaan sotilasorkesterin soittoa suuren, kukka-istutusten ympäröimän ravintolan edustalla. Tiheinä joukkoina seisoivat iltalomaa viettävät sotilaat ja toimensa päättäneet työmiehet soittolavan ympärillä, jutellen ja naureskellen seurassaan olevien neitosten kanssa. Sotilaita tuntui olevan paljon, mutta suuren garnisonikaupungin asiantuntevat neitokset tiesivät kyllä, että niitä oli vähän, hyvin vähän, sillä suurin osa heistä hikoili parhaillaan leirillä, uuvuttavilla marsseilla ja taisteluharjoituksissa, vain ikävin mielin muistellen iltalomia kaupungissa ja kävelyhetkiä ihanassa, varjoisassa puistossa.

Ravintolan laaja lasikuisti oli täynnä väkeä ja elämää, naisia keveissä, kirkasvärisissä kesäpuvuissa ja miehiä, jotka pyyhkivät kasvojaan ja hiljaa, mutta hartaasti manailivat kuumuutta.

Purjekatoksisen keskiosan alla oli kuitenkin hie-
man viileämpää, ja ihmiset nauttivatkin siellä
olostaan pikku pöytien äärellä, kuunnellen torvi-
soittokunnan tai sen levätessä jouhiorkesterin esi-
tyksiä, katsellen alhaalla aaltoilevaa väkijoukkoa
ja rehevän vihreää puistoa ja tuntien mielihy-
vää ympäristön rauhallisesta, mutta iloisesta ja
elämäntäyteisestä kohusta ja sorinasta. Tämä
olikin hyvä ravintola, ja sen antimet olivat mauk-
kaita. Tarjoilivat häärivät hohtavan valkoisissa
takeissa, ja hovimestari seisoi sisäosaan johta-
valla ovella kuin sotapäällikkö, jonka kotkankatse
tarkkaa taistelua ja sen jokaista vaihetta ja yksi-
tyiskohtaa herpoamattoman innokkaasti.

Kapteeni Lahtinen istui kuistin ulommaisella
reunalla, lähellä leveitä pääportaita, jotka nousi-
vat istutusten keskitse. Hän nautti myöskin ole-
massaolostaan, soitosta, ihmisten näkemisestä ja
viimeksi, mutta ei suinkaan vähimmin, erinomai-
sesta voileipäpöydästä, jonka oli tilannut saadak-
seen vaihtelua sotilaskokin taidonnäytteiden jäl-
keen.

Kapteeni Torminen, divisionan esikunnasta, oli
hänen seurassaan. He olivat vanhoja tuttuja ja
ystävyyksiä.

Torminen luki innokkaasti ja tarkkaavasti äs-
kettäin saapuneita pääkaupungin sanomalehtiä.
Lahtinen oli vilkaissut niihin, mutta sitten pannut
ne syrjään. Hän ei saanut tänä iltana kiinnite-
tyksi niihin huomiotaan, sillä hän ajatteli vain sitä,

että hänelle oli nyt vihdoinkin luvattu lomaa, joka alkaisi ylihuomenna. Ja silloin . . . hänen ei ollut tarvinnut miettiä, kuinka lomansa käyttäisi.

»Oiva, kuuleppa», virkahti Torminen lehtensä takaa, »uutiset eivät tunnu kovin rauhoittavilta. Lempo heidät ties, mitä saattavat keksiä!»

»Voi olla», arveli Lahtinen, mutta hänen äänestään kuului, ettei hän laisinkaan uskonut siihen, mitä oli sanonut. Nyt, kun hän vihdoinkin pääsisi kaipaamalleen retkelle, eivät mitkään tyhmät poliittiset selkkaukset saisi tulla estämään. Kuin pahan omantunnon äänenä kaikuivat hänen tajunnassaan taas kenraalin sanat: »Meillä on kiire!» Mihin lemmossa tässä olisi kiire? Tosin oli naapurivaltakunnassa, vihollismaassa, niinkuin sitä oli parempi ja asiallisempi nimittää, viime viikkoina käytä ankaraa poliittista taistelua kahden ryhmän kesken, joista toinen, nyt vallassaoleva, halusi ainakin toistaiseksi noudattaa rauhallista politiikkaa, kun taas toinen väitti, että vain onnellinen ja voitollinen ulkomainen sota selvittäisi kaikki pulmat, että se lujittaisi hallituksen asemaa sisäänpäin ja hankkisi myöskin kiistämättömiä etuja ulkonaisissa suhteissa. Mutta tähän asti ainakin oli hallituspuolue ollut voitolla. Jos vähemmistö kuitenkin saisi äkkiä voiton puolueen edustajakokouksessa, silloin . . . niin, silloin oli kaikki mahdollista. Mutta Lahtinen ei uskonut tähän mahdollisuuteen. Sotako? Mitä vielä! Eihän heillä ollut mitään halua eikä suoranaista

syytä sotia. Eikä vihollisella sen enempää. Ja vaikka kaikki kääntyisi pahimpaankin päin, otaksui hän kestävän jonkun aikaa, ennenkuin edes näön vuoksi olisi hierottu hiukan riitaa. Täytyihän olla jonkunlainen syy sotaan ja oikeastaan sodanjulistuskin. Tietenkin oltiin täällä varuilla, mutta välitöntä vaaraa ei sentään vielä pelätty. Olihan hänellekin myönnetty lomaa. Tämä lupa rauhoitti häntä enemmän kuin paripalstainen pääkirjoitus tai paraskaan esitelmä.

Hän söi hyvällä ruokahalulla kylmää vasikanpaistia ja tuoreita kurkkuja, siemaisi olutta ja alkoi silmillään etsiä lautasten sekamelskasta jotakin, mikä nyt paraiten maistuisi. Ah, olisipa tuossa vastapäätä lehteensä hukkuneen Tormisen tilalla istumassa neiti Autio! Hän huokasi: neiti Autio oli kaukana, ja hänen luonaan saattoi olla Allan Kontio. Hän nauroi itsekseen, muistellessaan herra Kontion runonlausuntaa, mutta sitten hän oli ajatuksissan pudistavinaan päätänsä: naiset ovat naisia, neiti Autio voi kyllä hetkisen ajan naureskella herra Kontiolle, mutta hän voi myös katua ja . . .

Huolellinen valinta vei mainioon tulokseen: hän keksi muutamia oivallisia porsaanjalkoja ja oli juuri nostamassa niitä lautaselleen, kun jotenkin kaukainen, mutta ankara jymäys tärisytti ilmaa, ikkunat helähtivät ja ihmiset kavahtivat paikoiltaan. Jymäystä seurasi silmänräpäyksen kuluttua kokonainen sarja uusia. Ihmiset seisoi-

vat puoleksi kohonneina tuoliensa varassa. Erehdys oli nyt enää mahdoton: nuo jymäykset olivat ankaria räjähdyksiä. Ja seuraavassa hetkessä nousi pohjoiselle taivaalle hohtava, punertava kajastus: jossakin oli syttynyt tulipalo.

Torminen nojasi kaiteeseen kalpeana ja vakavana ja katseli taivaalle. Hän päästi huudahduksen ja osoitti Lahtiselle ylöspäin. Huulet puristautuivat lujasti yhteen, ja silmät loistivat synkästi.

Ylhäällä, kaukana korkealla, tummenevan taivaan alla, Lahtinen näki kuin lintujonon. Mutta jono oli liian säännöllinen, liian harva. Ei, lintuja ne eivät olleet. Mitä ihmettä! Vapisevin käsin hän haparoi viereiseltä tuolilta kiikarikotelonsa, jonka oli iltapäivällä käynyt korjauttamassa, ja sieppasi kiikarin silmilleen.

Ja silloin hän näki selvästi ja varmasti: tuolla ylhäällä oli lentokone-eskaaderi, liikkuen mallikelpoisessa asetelmassa. Siinä oli ainakin toista-sataa konetta. Ja niiden siivillä näkyivät merkit, joita tosin ei voinut oikein selvästi erottaa, mutta jotka hän arvasi ja tiesi. Ne merkit olivat punaisia tähtiä!

Kaupungin yläpuolella oli siis vihollinen. Ja sodanjulistuksena olivat nuo jymäykset ja räjähdykset. Se pudotti pommeja, ahdisti kaupunkia, koki tuhota läheistä rautatiesiltaa.

Sodanjulistusta ei tuotu pergamentille kirjoitettuna, juhlallisin sinetein varustettuna tärkeä-

naamaisen, luihukatseisen diplomaatin välityksellä, vaan se pudotettiin räjähtävänä pommina rauhalliseen kaupunkiin tyynenä kesäisenä iltana. Sehän olisi voitu arvatakin.

Tuntui niin pohjattoman turvattomalta ja avuttomalta, kun katseli korkeudessa leijailevia koneita. Lahtista melkein värisytti: jos pommi nyt putoisi hänen viereensä, ei hän enää milloinkaan näkisi neiti Autiota, ei milloinkaan saisi hänelle sanotuksi, minkä tiesi jo varmaksi...

Väkijoukko seisoj ja katseli tovin aikaa hiljaa, liikkumatta, vain huohottaen, katseet taivaalle kiinnitettyinä. Sitten puhkesi raivokas huuto:

»Vihollinen! Lentokoneita! Pommeja!»

Huuto vaimeni ja jälleen tuli hiljaisuus, jonka äkkiä rikkoi synkkä, tahdikas, levollisuudessaan ja yksinkertaisuudessaan järkyttävä rummutus. Se sisälsi vääjäämättömän käskyn, kutsui, uhkasi ja määräsi.

Hälytys!

Lahtinen heitti ravintolan pöydälle setelin ja hyökkäsi Tormisen seuraamana puistoon. Kalpeina, pelokkaina, hätääntyneinä tungeksivat ihmiset käytävillä. Mutta upseereille annettiin tietä. Heidän ei tarvinnut sitä pyytää, sillä ihmiset väistyivät kuin käskystä. Hetki sitten ei heihin kiinnitetty minkäänlaista huomiota; nyt katsottiin heihin, ikäänkuin kummallakin heistä olisi ollut ratkaisu käsissään. He saapuivat kadulle ja hyppäsivät autoon.

»Divisionan esikuntaan!»

Auto lähti liukumaan pitkin ihmistäyhteisiä, meluisia katuja. Kun se saapui satamatorille, näkivät he rautatiesillan ympäristön olevan liekkien vallassa. Puutavaravarastot olivat syttyneet tuleen ja savu peitti sillan näkyvistä. Oliko se jo rikki? Räjähdyksiä kuului yhä uudestaan, ja lentokoneet jatkoivat leijailuaan korkeuksissa.

»Katso!»

Torminen osoitti läntiselle taivaalle: siellä oli joukko pieniä lentokoneita kohoamassa kierteittäin avaruuteen. Niiden käännähtäessä loistivat siivillä suuret mustat ristit. Hakaristit!

Ne olivat omia koneita, ne kohosivat taisteluun, hyökkäsivät ylivoimaa vastaan. Sota oli todella alkanut.

Upseerit riensivät ajoneuvoissa määräpaikkoihinsa, sotilaat juoksivat kasarmeihinsa. Palosiireeni ulvoi, ja rautatieveturit vihelsivät asemalla. Kumea kohina kaikui kaikkialta ihmisten kii-rehtiessä neuvottomina koteihinsa. Mutta kaiken yli ja läpi kumisi synkkä ja tahdikas rummutus, joka tunki luihin ja ytimiin. Sotaan, sotaan, sotaan! kalisivat palikat.

Nyt ei ollut enää aikaa valikoida tai miettiä. Vihollinen oli varoittamatta hyökännyt. Ase kädessä oli tuho torjuttava.

Synkkä päättäväisyys ja uhma loisti useimpien miesten kasvoilta. Ei menty soitellen sotaan, iloitellen otteluun; velvollisuus oli raskas, mutta se

täytettäisiin tinkimättä. Ja kuin kiveen piirretynä kuvastui jäykiltä kasvoilta horjumaton lupalus: tätä maata ette saa, tai jos saatte, on se silloin vain hautausmaa.

Auto kiiti kaupungin vanhan osan halki, sivuutti vallit, liukui sillalle ja pysähtyi divisioonan esikunnan edustalle. Upseerit riensivät sisään. Lahtinen meni heti ilmoittautumaan divisioonan komentajalle, jonka alaisena hänen kompaniansa välittömästi oli. Muutaman minuutin kuluttua hänet kutsuttiinkin kenraalin puheille.

Ihmeellinen levollisuus ja varmuus valtasi nuoren upseerin, kun hän näki kenraalin. Tämä mies, jonka hän aina ennen oli tavannut jonkun verran hermostuneena, kiireellisenä, hätiköivänä, vaikutti häneen nyt lumoavan tyyntyyntävästi. Tuntuu kuin vaara olisi yhdellä kertaa karkoittanut kaiken hermostumisen. Kenraalin olemuksesta huokui tyyneyttä ja rauhaa.

»Oivallista, että satuitte olemaan saapuvilla. Pari sanaa tilanteesta. Vihollisen hyökkäys ei tullut täysin odottamatta, mutta laskimme sen alkavan vasta muutamien viikkojen kuluttua. Emme ole suinkaan antaneet itseämme kokonaan yllättää.»

Kuinka hän sitten minulle myönsi lomaa? ajatteli kapteeni.

»Jotta emme herättäisi hermostusta, myönsimme lyhyitä lomiakin», jatkoi kenraali. »No niin. Armeija ja suojeluskunnat ovat jo muodostaneet

puolustuslinjan. Vihollisen ensimmäinen murtautumisyritys torjuttaneen näinä hetkinä. Lentohyökkäyksiä» — kenraali kohotti olkapäitään — »voimme torjua ja vastustaa vain mikäli meillä on käytettävissämme taistelukoneita ja zeniittitykistöä. Muuten saamme niitä sietää parhaamme mukaan. Mutta se siitä. Nyt tehtäväänne. Tiedustelulentäjät ovat ilmoittaneet, että vihollinen on jo vallannut ja miehittänyt ulkosaaret . . .»

Lahtinen tunsu saaneensa kovan iskun. Miehittänyt ulkosaaret! Ja Elna Autio oli turvattomalla ulkosaarella, osaamatta väistää vaaraa, arvatenkin jo vihollisen vallassa, vieläpä sellaisen vihollisen . . . Raivo ja suru ahdisti hänen sydäntään, mutta hän pakottautui kuuntelemaan kenraalin sanoja.

»Ilmatiedustelulla on saatu selville niin paljon kuin sillä tavalla on saatavissa. Mutta se ei riitä. Meidän pitää saada tarkempi selko vihollisen aikomuksista, miehityksen vahvuudesta, mahdollisista varusteluista. Luultavasti valmistaa vihollinen maihinnousua selkäpuolellemme ja käyttää saaria tukikohtinaan. Näistä seikoista on saatava tieto. Sen tehtävän annan teille. Se on sekä vaikea että vaarallinen, mutta se on suoritettava, ja sen täytyy onnistua. Teidän on päästävä käymään jollakin ulkosaarella. Ja lisäksi se on suoritettava mahdollisimman nopeasti, viimeistään parissa päivässä. Te voitte kai sukelluspuvussanne tunkeutua sinne?»

Luutnantti ajatteli niitä kymmeniä kilometrejä, jotka hänen pitäisi kulkea veden alla, mutta hän vastasi myöntävästi.

»Yksityiskohdat saatte itse miettiä. Tässä ei ole puhetta urhoollisuuden osoittamisesta, vaan tietojen hankkimisesta. Osaatteko venäjää?»

»Puhun hyvin huonosti, tuskin lainkaan, mutta ymmärrän melko lailla.»

»Hyvä sekin. Luuletteko onnistuvan?»

»Teen kaikkeni, herra kenraali!»

»Hyvä. Saatte aikaa tunnin mahdollisia asioitanne varten. Sitten menette lentoasemalle ja ilmoittaudutte komentajalle. Saatte sieltä koneen, jolla voitte matkustaa komppanianne luo. Oletteko ymmärtänyt? Haluatteko jotakin kysyä? Hyvä siis. Hyvästi ja näkemiin!»

Kenraalin koura oli luja ja lämmin. Kapteeni iski kantapäät yhteen, kääntyi ja riensi ulos.

Lentokone kiiti hämärän peittämien saarien ja salmien yli. Ilmataistelu kaupungin yllä oli tauonnut. Zeniittipatterit olivat vaienneet. Vain punertava kajastus hehkui vielä siltä suunnalta, missä rauniot kytivät.

Kapteeni oli käynyt Lotta-tädin luona. Hän oli saanut kuulla, että neiti Autio oleskeli ulkosaaressa. Täti tiesi sen varmasti ja olisi muutamien päivien kuluttua itsekin lähtenyt sinne.

Tuska kouristi Lahtisen mieltä. Näkisikö hän enää milloinkaan kaunista saarelaistyttöä? Hä-

nellä oli edessään vaarallinen, uhkarohkea tehtävä. Hänen henkensä ei olisi sitä suorittaessa minkään arvoinen. Ja sitten hän saisi uusia tehtäviä. Nyt oli sota, taistelu elämästä ja kuolemasta.

Hän ajatteli komppaniaansa, reippaita ja rohkeita nuoria miehiä, valikoitua väkeä, jonka päällikkönä hän oli ehtinyt olla muutamia viikkoja ja jonka hän pian saisi johtaa taisteluun. Missä ja miten, sitä hän ei tiennyt. Mutta hän tiesi, että komppania olisi kaikkeen valmis. Se sovelluttaisi hänen keksintönsä käytäntöön. Siinä oli heillä edes jonkunlainen turva, kiistämätön etu. Viollisella ei sitä ollut.

Ponnistaen tahtoaan hän karkoitti kaikki häiritsevät ajatukset mielestään, sillä niihin ei nyt ollut varaa. Hän oli upseeri, ja hänelle oli annettu erikoinen velvollisuus täytettäväksi. Hänen piti nyt laatia toimintasuunnitelma.

Hänen oli määrä pistäytyä jollakin ulkosaarella. Niin hän tekisikin, yrittäisi sille saarelle, missä neiti Autiokin oli. Mutta kuinka?

Hän voisi pyrkiä sinne sukelluspuvussa. Mutta se veisi aikaa, matka oli niin pitkä, eikä hänelle ollut vielä lähetetty mitään sopivaa vedenalaista kulkuneuvoa. Sitä ei kai ollut ehditty vielä suunnitella.

Mutta komppanialla oli käytettävissään nopea-kulkuinen moottorivene. Se auttaisi asiaa. He voisivat lähestyä saarta moottoriveneessä ja sit-

ten hypätä siitä veteen sukelluspuvuissa. Niin oli asia suoritettava. Se oli kyllä uhkarohkeaa, mutta se oli ainoa tapa. Entä paluu? Moottorivene ei voisi heitä odottaa, lentokoneet ainakin keksisivät sen ja myöskin vihollisen laivat näkisivät. No niin, takaisin täytyisi sitten koettaa palata pohjaa pitkin. Jo ensi yönä olisi tälle retkelle lähdettävä.

Ilma ei ollut sopiva. Oli liian tyyntä ja valoisaa. Moottorivene voitaisiin nähdä ja kuulla. Mutta ei auttanut valikoida. Määräys oli selvä: mahdollisimman pian!

Hän ei ollut kiinnittänyt huomiota lentokoneeseen, jossa itse istui, mutta äkkiä hän kuuli, että moottori toimii epätasaisesti, sysäyksittäin. Hän näki ohjaajaväppelin kiireesti kopeloivan koneosia. Mutta siitä ei ollut apua. Hetken kuluttua moottori pysähtyi, ja kone laski jyrkästi liukuen kapeaan salmeen. Hämärä oli jo niin sakea, ettei nähnyt selvästi. Kone liiti hetkisen vedenpinnan yläpuolella, äkkiä kohisi vesi jalaksissa, sitten tuntui voimakas raapaisu, kone heilahti rajusti eteenpäin ja oikealle, mutta säilytti kuitenkin tasapainonsa, pysähtyi ja jäi hiukan kallelleen.

Synkkänä ja pahantuulisena kiipesi ohjaajaväppeli koneesta, laskeutuen toiselle ponttoonille.

»Tällä koneella ei lennetä», murahti hän enemmän itsekseen. »Moottori epäkunnossa ja toinen ponttooni rikki. Moottorin voi ehkä saada kuntoonkin, mutta ponttoonia ei. Nousemaan ei pääse.»

Kapteeni katsoi ympärilleen. Ranta häämöitti parin- kolmenkymmenen metrin päässä. Kiviä ei ollut välillä.

»Vanha rakkine!» jatkoi vääpeli murinaansa.

Kapteeni pääsi hetken kuluttua selville siitä, että rannan voi saavuttaa vain uimalla, ellei konetta saataisi liikkeelle, mikä taas näytti mahdottomalta. Toinen ponttooni oli puhki, ja kone voi piankin kaatua. Hän puheli vääpelin kanssa, joka oli toimittanut tutkimuksia. Ei, kone ei kaatuisi. Puhjennut ponttooni nojasi kiveä vasten. Vesi ei ollut syvää, ja maihin pääsisi kahlaamalla.

Ei auttanut muu kuin että kapteeni ja vääpeli laskeutuivat veteen, joka tuntui kylläkin lämpimältä, ja kahlasivat sadatellen maihin. He kasuivat melkein kainaloihin saakka, kannatellen tavaroitaan pään yläpuolella. Kapteenin tiedustelumatkan ensi seikkailu oli alkanut vaarattomalla, mutta kiusallisella tavalla.

»Koneen jätätte rannalle ja seuraatte minua», komensi kapteeni, lähtien vääpelin kanssa etsimään venettä, jolla voisivat jatkaa matkaansa.

He löysivätkin veneen, jossa oli kahdet aironhangat. Aikaa ei ollut menetettävissä; omistaja sai ajatella mitä halusi. He irroitivat veneen rannasta ja kävivät molemmat airoihin käsiksi. Alkoi tulla jo koleahkokin kylvyn jälkeen.

Siitä tuli pitkä ja ankara soutu. Kun he pääsivät selälle, saivat he vastaansa tuulenkin, joka pu-

halsi märkien vaatteiden lävitse. Mutta soutaminen pysytti heidät kumminkin lämpiminä.

Vedet ja rannat tuntuivat kuolleen. He eivät nähneet ainoatakaan venettä tai moottoria, jonka olisivat voineet vallata. Mutta he olivatkin syrjässä laivaväyliltä.

Neljän tunnin ankaran soudun jälkeen kapteeni vihdoinkin tunsu saaren, jolle hänen komppaniansa oli majoitettu. Vielä neljännestunnin soutu, ja he laskivat rantaan, missä ryhmä vartiosotilaita oli heitä vastaanottamassa, heidän joukossaan vääpeli Koskinen, jonka kasvoilta loisti ilo ja tyytyväisyys.

»Me jo luulimme, että teidän oli käynyt hullusti», huudahti hän, kun määrät miehet kömpivät esille. »Divisionasta ilmoitettiin, että te olitte tulossa lentokoneella, eikä teitä kuulunut. Me ilmoitimme asian sinne, ja sieltä on kai jo lähetetty toinen kone teitä etsimään.»

Kapteeni selitti seikkailunsa parilla sanalla. Sitten hän tarkasti komppanian. Miehet makailivat hälytysvalmiina. Ketään ei tänä ensimmäisenä yönä nukuttanut.

Oli jo melkein valoisaa. Nyt oli liian myöhä lähteä tiedusteluretkelle, joka siis täytyi lykätä iltaan. Hän ilmoitti tapahtuman divisionaan, jalkoi määräyksensä nuoremmille upseereille ja kii-ruhti muuttamaan kuivaa ylleen ja levolle. Hän tarvitsisi kaikki voimansa seuraavana yönä.

Tuuli oli päivän kuluessa kiihtynyt melkein myrskyksi, iltapäivällä alkoi sataa, ja taivas peittyi harmaisiin pilviin. Lahtinen kävi yhä tyytyväisemmäksi. Alku tuntui luonnistuvan.

Hän komensi komppanian rintamaan ja ilmoitti haluavansa neljä vapaaehtoista vaaralliselle retkelle, kolme sotilasta ja yhden aliupseerin. Koko komppania ilmoittautui, sillä miehet paloivat taistelukiihkosta. Päivällä oli saatu tietoja asioiden kulusta. Maajoukot pitivät hyvin puoliaan Kannaksella ja ankarasti taistellen vetäytyivät hitaasti varsinaiselle puolustuslinjalle. Vihollinen oli kärsinyt raskaita tappioita, mutta tärkeämpää oli, ettei se ollut ylivoimasta ja aloitevapaudesta huolimatta saanut murretuksi puolustusrintamaa ensimmäisessä, yllättävässä hyökkäyksessään. Sen alkusuunnitelma oli mennyt myttyyn. Lentohyökkäykset olivat kyllä aiheuttaneet huomattavia vaurioita, mutta toistaiseksi ne eivät vielä merkinneet mitään ratkaisevaa. Silta oli pommituksessa vioittunut, mutta se saatiin hyvin pian kuntoon. Vihollinen oli menettänyt koko joukon lentokoneitaan, osaksi zeniittipatterien tulen takia, mutta suurimmaksi osaksi taistelulentäjien pudottamina.

Kapteeni tarkasti miehiään, joiden silmät seurasivat hänen katsettaan ja joista jokainen vilpittömästi halusi mukaan, minkälainen retki tahansa nyt olikin tehtävänä.

»No niin, vääpeli Kanerva ja sotilaat Punkki-

nen, Väisänen ja Tihverä tulevat mukaan. Laittakaa moottorivene kuntoon!»

Miehet riensivät rantaan. Kapteeni kääntyi luutnantti Huurteen puoleen.

»Te otatte komppanian päällikkyyden poissaoloni ajaksi. Väapeli Koskinen tulee myöskin mukaani.»

»Käskystä, herra kapteeni!»

Hän punnitsi vielä kerran mielessään suunnitelmaansa. Se ei suinkaan ollut kaikin puolin hyvä. Pääsy saarelle näytti tosin taatulta, mutta paluu oli epätietoinen. Moottorivene ei voisi odottaa häntä ulkopuolella. Hänen olisi pakko palata joko pohjaa pitkin tai kaapata saarelta jokin kulkuneuvo. Hän kutsui Koskisen luokseen ja ilmaisi tehtävänsä ja suunnitelmansa. Väapeli ei puhunut mitään, nyökäytti vain päätänsä.

»Mitä arvelet, selviämmekö?»

»Saarelleko?»

»Ei, vaan saarelta?»

»Hm, en lyö vetoa. Mutta jos saisi siepatuksi jonkun saarelaisen moottorin, niin . . .»

»Olen ajatellut sitä, mutta moottorin sieppaaminen ei taida olla niin yksinkertainen juttu.»

»Ka, eipähän se juuri liene. Mutta ei ole mahdotonkaan. Jos vain voisi saarella hiukankin liikuskella . . .»

Kapteeni osoitti paria öljykankaaseen käärittyä suurehkoa myttyä.

»Kyllä me pääsemme saarella liikuskelemaan»,

virkkoi hän. »Tuossa on kaksi vihollisen sotilaspukua, toinen upseerin, toinen sotilaan. Mutta jos ne yllämme joudumme kiinni, on virsi lyhyt: meidät ammutaan heti vakoojina.»

Vääpeli näytti tunteettomalta.

»Pitkä tai lyhyt, siitä viis. En luulisi sen tulevan paljonkaan pitemmäksi, vaikka joutuisimme kiinni näissä omissakin tamineissa. Ja sodassahan voi kuolla niin monella tavalla. Olen varma siitä, että me noissa puvuissa saamme kaappauksen toimeen.»

Koskisen varmuus ja huolettomuus kevensi kapteenin mieltä. Ehkäpä hänen arvelunsa olivat oikeita. Koettamattahan niitä ei tietänyt.

He lähtivät rantaan ottaen mytyt mukaansa. Moottorivene oli jo kunnossa. Kapteeni tarkasti sen huolellisesti. Keulapuolella oli konekivääri, veneen ainoa aseistus. Se oli kunnossa. Kone kuului toimivan hyvin.

Sotilaat kantoivat kaksi sukelluspukua veneeseen, ja vähän ajan kuluttua olivat sekä kapteeni että vääpeli Koskinen saaneet ne yllensä. Vain hengitysaukko jätettiin auki. Vaatemytyt sidottiin selkään, »kiduksien» alapuolelle ja niissä oli myöskin aseita. Toiset aseet olivat heidän vyölään vedenpitävissä koteloissa.

Kapteeni antoi viimeiset määräyksensä, kaikki valot sammutettiin, ja moottori lähti pimeille vesille.

Lahtinen seisoi Koskisen kanssa aluksen keski-

kohdalla, nojaten sukelluspukuista ruumistaan kajuutan kattoon. Oikealla puolella oli perämies rattaansa ääressä, koneenkäyttäjät tarkkasi moottoria takana, yksi sotilas oli konekiväärin luona, ja vääpeli Kanerva oli sijoittunut keulaan tähtystäjäksi.

Vene kiiti eteenpäin yhä tihenevässä pimeydessä. Tuuli kävi puuskittain, ja sen kohina oli niin voimakas, ettei moottorin käyntiä varmasti-kaan voitu kuulla pitkän matkan päähän. Heillä oli kaikki mahdollisuudet pujahtaa vihollisen var- tiolaivojen ohitse, mikäli he eivät eksyisi suun- nastaan, onnettomuudeksi sattuisi törmäämään johonkin yhtä pimeään alukseen tai joutuisi jon- kun valonheittäjän piiriin. Lentokoneista ei ollut vaaraa tällaisella ilmalla. Sade ja sumu peittivät heidät näkyvistä.

He pääsivät salmesta, ottivat tarkan kurssin ja painuivat aavalle merelle. Miehet olivat äänet- tömiä, tupakoiminen oli kielletty, ja kaikki koet- tivät vain tähystää uhkaavaa vaaraa.

Kapteenin mieleen johtui väkisinkin purjehdus- matka alkukesällä. Totisesti, nyt olisi silloin lau- suttu runo paljon paremmin paikallaan, kun oli myrsky ja yö, jossa he kiitivät tuntematonta koh- taloa kohti. Sähisten leikkasi moottorivene aal- lot, kone toimi erinomaisesti, nopeus oli huimaava. Roiskien pärskyi vesi yli aluksen.

He tarkkasivat huolellisesti suuntaa. Kom- passi määräsi heidän menestyksensä. Jos he pi-

meässä sivuuttaisivat saaren, olisivat he aamun tullen hukassa. Veneen täytyi palata ennen päivän valkenemista.

Minuutit kuluivat hitaasti. Lahtinen oli tarkasti laskenut ajan, jolloin he saapuisivat saaren lähetyville. Tuuli ja aallot sekoittivat kyllä laskelmia, mutta ei kovin paljon. Mahdollisesti olisi saarella jokin valo, joka heitä opastaisi. Täytyi kuitenkin olla äärimmäisen tarkka huomionteossa ja laskelmissa. Heidän ei tarvitsisi paljonkaan poiketa kurssistaan, jotta näin pitkällä matkalla ajaisivat harhaan, saaren ohitse.

Kapteeni koetti suunnitella, mitä he tekisivät saarelle päästyään. Melkein kaikki täytyi kuitenkin jättää riippumaan olosuhteista. Ennakolta ei voinut mitään varmasti päättää.

Nyt he olivat olleet matkalla jo tunnin. Laskelmien mukaan oltiin noin puolimatassa.

He eivät olleet nähneet vilahdustakaan mistään aluksesta. Meri oli autio ja kuollut. Niin tuntui, mutta he tiesivät, että merellä oli parhailaan liikkumassa sekä omia että vihollisen laivoja. He saattoivat törmätä johonkin niistä hetkellä, jolloin sitä vähimmin aavistivat. Tuskinpa silloin ehdittäisiin väistää, vaikka huomattaisiinkin alus.

Lahtinen kutsui hiljaa konekiväärisolilasta ja viittasi pienehköön käärröön, joka oli sivupenkin alla. Sotilas kiinnitti sen lujasti Koskisen niskaan. Väapeli ei voinut olla tuntematta pientä

väristystä. Hän tiesi, mitä oli tuossa käärössä, ja tunki pian niskaansa kuumottavan.

Oli kulunut puolitoista tuntia. Kapteeni määräsi vauhtia hiukan vähennettäväksi, ja vene alkoi entistä pahemmin keinua aalloilla. Tuuli tuntui heikkenevän, mutta sumu ja sade tihenivät. Se oli eduksi toiselta puolen, mutta toisaalta se teki saaren löytämisen vaikeaksi. Sumuseinä kävi yhä kiinteämmäksi ja uhkasi eksyttää heidät. Jos tuuli nopeasti hiljenisi, olisivat he melkein avuttomia, eivätkä näkisi saarta sadankaan metrin päästä.

Kun kapteeni taas vilkaisi kelloonsa, oli kulunut lähes kaksi tuntia lähdöstä. Samassa antoi tähystäjänä ollut vääpeli merkin ja ilmoituksen.

»Valoa edessä oikealla!» välitti konekiväärimies.

»Seis!» kuului kumea komennus kypärin sisältä. Koneenkäyttäjä pysäytti aluksen, mutta antoi moottorin käydä.

He tähytivät innokkaasti. Todella, edestä oikealla näkyi jonkinlaista kajastusta. He tarkastivat sitä jännittyneenä. Lahtinen komensi keulassa olleen vääpelin luokseen, ja he neuvottelivat.

»Mennään lähemmäksi!» esitti vääpeli, ja kapteeni antoi merkin. Vene lähti hiljalleen taas liikkeelle. Muutaman minuutin kuluttua se uudestaan pysäytettiin.

»Valonheittäjä!» sanoi Koskinen.

Hän oli oikeassa. He näkivät epäselvän valokeilan harhailevan sumussa. Se kääntyi, ja he

erottivat joitakin tummia hahmoja kohoavan sumusta. Vääpeli Kanerva oli kohta selvillä tilanteesta.

»Siinä on jokin laiva, jossa on valonheittäjä. Pieni valonheittäjä. Laiva on satamaväylällä. Saari on kai parin kilometrin päässä.»

He tarkkailivat vielä hetkisen valonheittäjää ja varmistuivat siitä, että vääpeli oli oikeassa. He olivat osuneet perille.

Vene kiersi hiljalleen valonheittäjän kehää, lähestyen saarta. He etenivät vielä kilometrin verran. Vääpeli Kanerva varoitti.

»Emme voi tarkasti määrätä, kuinka lähellä olemme. Tässä alkavat kohta karit. Moottori voi murskautua niihin. Lähemmäksi emme pääse näin pimeällä.»

Aika oli täpärällä. Lahtinen pysähdytti aluksen ja jakeli määräyksensä. Veneen piti heti palata ja ilmoittaa retken siihenastisesta onnistumisesta. Kompassilla määrättiin tarkasti saaren asema, ja sitten kapteeni ja Koskinen kiinnitettiin toisiinsa pitkällä, lujalla nuoralla, autettiin aluksen laidalle ja laskettiin veteen. Tuokion kuluttua he olivat kadonneet mustiin, kuohuviin aaltoihin, hiljaa ja huomaamatta.

Kalpeina ja jännittyneinä katsoivat moottoriin jääneet miehet heidän jälkeensä syvyyteen. Uskalikkojen retki näytti suorastaan itsemurhalta. Mutta heidän oli täytettävä määräykset. Alus lähti jälleen liikkeelle, teki käännöksen ja painui

pimeälle merelle. Se ei ollut hetkeksikään joutunut valonheittäjän piiriin.

Vesi porisi ympärillä, kun Lahtinen ja Koskinen nopeasti painuivat pohjaan. Pimeys oli läpikäymätön ja kammottava. He tunsivat tilanteen outouden ja kaameuden. Nyt oli kokonaan toista kuin heidän kokeittensa aikana. He olivat tuntemattomilla vesillä, myrskyävän meren sylissä, vihollisen läheisyydessä.

Mutta »kidukset» toimivat hyvin, hengittäminen oli helppoa, sitäkin helpompaa, kun aaltoilevassa vedessä oli valmista ilmaa entistä enemmän. Pitäen yhdistysköydestä kiinni he lähestyivät toisiaan ja sytyttivät sähköheijastajansa. Kirkas, keltainen valo tulvahti pohjaa kohden, tumman veden läpi. Pohja oli hiekkaa, siellä täällä suurrehkoja kiviä. Hiekkajuovat osoittivat selvästi, minne päin pohja kohosi ja missä siis oli ranta. He vilkaisivat painemittariin ja totesivat olevansa kahdentoista metrin syvyydessä.

Puhua he eivät voineet, mutta tehtyään merkin toisilleen lähtivät marssimaan rantaa kohti, kiertäen kiviä ja joitakin syvennyksiä. Sähköheijastajat valaisivat riittävän hyvin. Vesi aleni verkalleen, ja mitä enemmän se aleni, sitä selvemmin he alkoivat tuntea aallokon vaikutusta. Vesi kävi samalla jonkun verran sameammaksi. Mutta kulku ei siitä sanottavammin vaikeutunut. Kivet vain lisääntyivät, niin että piti puikkelehtia nii-

den välitse. He tarkkasivat kompassiaan ollakseen erehtymättä ja pohjajuovat olivat lisäksi hyviä oppaita.

Neljän metrin syvyyteen päästyä tuntui aallokko jo voimakkaana. He jännittivät voimiaan, säilyttääkseen tasapainonsa. Heidän täytyi väliin nojata kiviinkin. Kulku oli todellakin jo vaikeaa.

Mutta he jatkoivat matkaansa ja joutuivat noin kahden metrin syvyyteen. Vesi kohisi huumauttavanasti heidän ympärillään, ja heidän päänsä paljastui jo monesti aalloista. He eivät enää uskaltaneet käyttää sähköheijastajiaan, jotka siis sammutettiin.

He nojasivat hetkeksi selkäänsä suureen kiveen, jonka yli aallot roiskuivat. Nyt he olivat jo ihan lähellä rantaa. Hyrskyt mylvivät ympärillä, mutta eivät voineet iskeä heihin täydellä voimallaan, sillä ulompana olevat kivet ja karit rikkoivat niiden rintamaa.

He pääsivät vihdoin rannalle, hapuillen, kompastellen, ollen joka hetki vaarassa kaatua, jolloin heidän tilansa olisi ollut surkea, sillä ilman toisten apua he eivät olisi voineet kuivalla maalla tai rantavedessä nousta pystyyn.

Lopulta he pysähtyivät suuren, laakean kiven juurelle. Tyrskyt eivät lyöneet enää sen yli. Nyt se saivat avata hengitysaukot.

Heidän tervehdyksensä toisilleen kaikuivat kumeina kypärien sisältä. No niin, saarelle he olivat

saapuneet, otaksuttavasti kenenkään huomaamatta.

»Puku pois!» komensi kapteeni.

He saivat jo tottuneesti irroitetuksi käsisuojauksensa, ja hetken perästä olivat myöskin kypärit irti. Silloin he äkkiä tunsivat kostean, suomalaisen ja kylmän merituulen. Kypärit laskettiin kivelle, ja vääpeli sovitti niiden viereen varovaisesti niskassaan olleen käärön. Sitten he aukaisivat selkämyttyjen kiinnitysnuorat ja irroittivat panssarisuojauksensa. He olivat nyt villatrikoissaan lanteisiin saakka. Vaivaloisesti he käsiensä avulla hinasivat itsensä kivelle ja siellä purkivat yltään ne panssarit, jotka suojasivat jalkoja. Vilu värisytti heitä, kun täytyi istua sateen kostuttamalla kivellä kylmässä tuulenhengessä ja sumussa. Kiireisin sormin he kopeloivat auki vaatemytyt ja ryhtyivät pukeutumaan, vetäen ylleen vihollisen sotilaspuvut. Saappaita he eivät olleet ottaneet mukaan; heillä oli vain kengät ja nahkasäärykset, jotka he jotenkuten saivat kylmästä kohmettuneilla sormillaan kiinnitetyiksi.

»Valmis!» ilmoitti vääpeli Koskinen, sidottuaan parabellumin vyölleen ja työnnettyään toisen taskuunsa.

»Mutta mitä ihmettä teemme näille puvuille?» kysyi Lahtinen ja nousi myös. »Emmehän voi jättää niitä tänne. Emme löydä niitä täältä.»

Vääpeli mietti hetkisen, ja hänen hampaansa kalisivat kylmästä.

»Kyllä ne on tänne jätettävä», sanoi hän siten. »Meille tulee liian paljon puuhaa, jos kannamme ne ensin rannalle ja sitten jälleen tänne. Täytyy panna tarkasti merkille paikka.»

Kapteeni harkitsi. Juttu oli ilkeä, sillä vaarallista oli jättää pukuja näkyville. Jos heidän kävisi huonosti, keksisi vihollinen ne ennemmin taikka myöhemmin. Mutta he eivät voineet niitä hävittääkään, sillä siten he olisivat polttaneet kaikki sillat takanaan. Hän myöntyi vääpelin esitykseen, ja he koettivat kätkeä pukujen osat mahdollisimman hyvin kivien lomiin. Vääpeli aukaisi pitelemänsä käärön, ja he jakoivat sisällyksen keskenään, pieniä, mustia rasioita, jotka työnnettiin taskuihin.

Sitten he lähtivät kiviä myöten rannalle, jonne pääsivätkin pahemmin kastumatta. Mutta heidän oli niin kylmä, että hampaat vasten tahtoakin kuuluvasti kalisivat ja heidän oli suorastaan vaikea puhua. Kapteeni kaivoi housujensa takataskusta pienen metallisen pullon ja siemaisi siitä, ojentaen sen sitten vääpelille.

»Varovasti, varovasti!» kuiskasi hän. »Se on yli seitsemänkymmentä-prosenttista.»

Vääpeli otti pitkän kulauksen, ottipa toisenkin. Tuntui kuin olisi sulaa tulta kaadettu hänen sisuksiinsa. Hampaat lakkasivat heti kalisemasta, ja suloinen lämmin virtasi läpi ruumiin.

»Kylä on nyt vasemmalla», virkkoi kapteeni ja tähysti pimeään, mistä edelleenkin kajasti valon-

heittäjän liikkuva, himmeä keila. »Lienee parasta kiertää sen taitse. Mutta hiljaa! Jos kysyvät tunnussanaa, et vastaa mitään. Jos ampuvat, älä ammu vastaan. Vasta viime hetkessä me turvaudumme aseisiin.»

He hiipivät märän hietikon yli ja joutuivat harvaan mäntymetsään. Kosteassa hiekassa heidän askeleensa eivät kuuluneet vähääkään. He pitivät yhä silmällä valonheittäjää, joka oli heille erinomaisena majakkana. Puolen tunnin kuluttua he näkivät joitakin rakennuksia häämöittävän. Kylä oli heidän edessään.

Heidän sydämensä sykkivät melkein kuuluvasti, kun he puiden ja pensaiden suojassa pyrkivät lähemmäksi. Talot näyttivät pimeiltä. Vielä vähän matkaa edettyään he voivat katsella pienelle satamalahdelle. Aivan oikein, sataman suulla oli jokin sota-alus, luultavastikin torpeedovene. Sen keulasta loisti valonheittäjä. Lisäksi oli satamassa neljä, viisi, kuusi, todellakin kuusi muuta vihollis-alusta, mutta ne kaikki olivat pieniä kuljetuslaivoja. Helppoa oli todeta, ettei saarelle tullut miehitysjoukko ollut kovinkaan suuri.

Heidän katseensa kiintyivät samalla kertaa houkuttelevaan näkyyn: pienen, kivisen laiturin äärellä oli siro ja, niinkuin näytti, nopeakulkuinen moottorivene. Se ei ollut saarelaitten aluksia, vaan vihollisen. Kunpa saisi tuon haltuunsa!

He poikkesivat kauemmas kylän taitse ja näki-

vät viimein jotakin, mikä pakotti heidät pysähtymään.

He näkivät satamalahden toisella puolella, rannalla, jonka edustalla oli kivistä vapaa väylä, häthätää kyhätyn suojuksen ja sen sisällä kolme lentokonetta. Suojusta vartioimassa oli kaksi sotilasta.

»Hm», kuului Koskinen mutisevan merkitsevästi. Hän tunnusteli taskuunsa pistettyjä mustia rasioita. Kolme lentokonetta oli sentään aina kolme lentokonetta. Eikä vartijoina ollut kuin kaksi sotilasta.

Mutta ei, lentokoneet täytyi jättää rauhaan, ainakin toistaiseksi. Heidän piti saada tarkempia tietoja saarella vallitsevasta tilanteesta yleensä. Ei ollut vielä aika herättää turhaa huomiota.

He vetäytyivät edemmäs puiden suojaan. Piti neuvotella.

»Tunnen täällä saarella erään henkilön», aloitti kapteeni miettivästi.

»Jaa, sen tytönkö?» kysäisi vääpeli asiantuntevasti, mikä hiukan suututti Lahtista.

»Niin, neiti Aution.»

Lahtista oli loukannut vääpelin käyttämä tyttösana. Sitä ei ollut oikeutta muilla käyttää kuin hänellä eikä hänelläkään kuin ajatuksissa.

»Tiedätkö talon?»

»En ole siitä varma. Hän kyllä sitä hiukan kuvaili. Sen pitäisi olla suurin koko kylässä. Sen edustalla on puutarha.»

»Se ei ole paljon se», arveli vääpeli. »Nyt on pimeä, niin että vertaileminen on vaikeaa ja puutarhan tapaista täällä näkyy olevan useamman talon edustalla.»

»Se ei ole kaukana satamasta.»

»Hm, parantaahan se tieto asiaa, mutta ei sekään paljon. Parasta on lähteä katsomaan», tuumi vääpeli järkkymättä.

He ryömivät metsikön ja talojen välisen aukean yli ja pujahtivat pimeälle, kapealle kujalle.

»Onkohan niillä paljonkin vahteja?» virkkoi kapteeni.

»Tuskinpa. Yleensä ne ovat huoletonta väkeä. Ja nyt on sitäpaitsi ilkeä ilma.»

He joutuivat poikkikujalle, pysähtyivät kuuntelemaan ja jatkoivat matkaansa. Nyt he olivat nähtävästi varsinaisella kylänraitilla. Taloja oli kahden puolen. Vasemmalla häämöitti suuri talo. He painautuivat sen aitaa vasten.

»Olisikohan se tämä?» kuiskasi vääpeli. »Sh, ovi kävi!»

He kuuntelivat hievahtamatta. Oikein, ovi avattiin todellakin jossakin lähellä. He katsoivat aidan ja pensaiden lomitse. Talon ovi oli auki. Valo loisti kuistille, ja he näkivät siviilipukuisen miehen seisovan oven edessä.

»Suomalainen!» kuiskasi vääpeli tuskin kuuluvasti.

Mies sulki samalla oven ja lähti astumaan pihalle. Molemmat upseerit juoksivat aitaviertä,

pujahtivat portista sisään ja riensivät miehen jälkeen. Pehmeä maa vaimensi askelien äänet. He tavoittivat takaa-ajettavansa puolivälissä pihaa ja painoivat kätensä hänen suulleen estääkseen huutoa.

»Hiljaa!» varoitti kapteeni käheästi.

Sitten hän työnsi miestä edellään ulkorakennuksen taakse. Vääpeli oli tarttunut hänen käsiinsä. Pysähdyttyään he koettivat tarkastaa vankia. Tämä oli ilmeisesti suomalainen.

»Kenen talo tämä on?» kysyi kapteeni ja helitti hiukan otettaan miehen kurkusta.

»Aution», äänsi mies ilmeisesti peloissaan.

»Tehtailijanko?»

»Niin.»

»Ja kuka te olette?»

»Hänen renkinsä.»

Tuskin kuuluva huudahdus pääsi Lahtiselta ja Koskiselta. Sepä oli onnenpotkaus!

»Onko . . onko . . . neiti Autio tuolla talossa?» tiedusti kapteeni kiihkeästi, melkein vapisten.

»On.»

»Minä olen suomalainen upseeri. Totteletteko, jos päästän irti?»

»Kyllä.»

Kapteeni irroitti otteensa. Mies katseli heitä vielä mitään ymmärtämättä. Nopeasti, katkonaisesti selitti Lahtinen asiansa ja tilanteen. Renki nyökkäsi päätänsä merkikiksi, että hän ymmärsi.

»Keitä muita on talossa?»

»Kaksi venäläistä upseeria. He syövät ja juovat parhailaan. Olin juuri lähtemässä hakemaan halkoja.»

»Entä neiti Autio?»

»Hänen täytyy olla heidän seurassaan. Toinen niistä on aika hyvässä humalassa. Toinen tuli pari tuntia sitten saarelle moottoriveneellä ja, mikäli olen ymmärtänyt, aikoo pian lähteä samalla veneellä.»

Vääpeli päästi hyvin lyhyen ja hiljaisen vihelyksen. Kapteeni tunsu kiihkonsa kasvavan.

»Eikö siellä ole palvelijattaria?»

»Ei, ei muita kuin pieni tyttö, ja hänkin nukkuu nyt kotonaan. Palvelijatar lähti toissa-aamuna kaupunkiin eikä palannut.»

»Neiti Autio saa siis olla talossa yksin teidän kanssanne, noiden upseerien läsnäollessa?»

»Niin.»

»Uskallatteko auttaa meitä, jos vangitsisimme nuo upseerit ja yrittäisimme paeta neiti Aution kanssa saarelta?»

Mies ajatteli silmänräpäyksen, mutta vastasi sitten varmasti ja levollisesti:

»Kyllä.»

»Onko saarella paljon vihollisia?»

»Niin, en tiedä, onko se paljon vai vähän, mutta ilmailijoita on ehkä noin kaksikymmentä. Sitten on vähän matruuseja, joita on laskettu laivasta tuolla sataman edustalla, ja lisäksi noin sata miestä jalkaväkeä. Niillä on kaksi pientä tykkiäkin.»

Lahtinen mietti. Vihollisten luku oli mitätön. Mitään maihinnousun valmisteluita ei ainakaan täällä näkynyt.

»Mutta minun täytyy lähteä sisään», kiirehti mies.

»Hyvä, hyvä! Viekää halkoja älkääkä millään tavalla ilmaisko kenellekään, ei neiti Autiollekaan, että olemme täällä. Voitteko saada selville, onko upseereilla aseita käsillä?

»Kyllä.»

»No niin, menkää sisään ja tulkaa sitten takaisin tänne. Mietimme sillä aikaa.»

Renki otti puusylyksen ja katosi taloon. Hän palasi muutaman minuutin kuluttua.

»He istuvat pöydän ääressä», ilmoitti hän hiljaa, »ja aseet ovat kaukana toisella pöydällä. Toinen upseeri, jalkaväestä, joka on täällä saarella, on jo hyvin pehmeä, mutta toinen, meriupseeri, on täydessä kunnossa.»

»Ja neiti Autio on heidän kanssaan?»

»Niin.»

»Mistä on parasta hyökätä huoneeseen?»

»Eteisen kautta.»

»Mitä muita ovia on sinne?»

»Keittiön ovi ja vierashuoneen ovi.»

»Siis kolme ovea. Hyvä. Minä käyn eteisen ovelle, sinä, Koskinen, saat hiipiä vierashuoneen ovelle, ja te olette keittiön ovella. Osaatteko ampua?»

»Totta kai.»

»Tässä on ase. Te johdatte meidät eteiseen, vääpeli hiipii vierashuoneeseen, ja te palaatte keittiöön. Kun vihellän, hyökkäämme kaikki kolme sisään. Onko selvä?»

»Kyllä.»

»Sanon vain, että jos epäonnistumme, on kuolema varma. Uskallatteko senkin uhalla?»

Mies ei vastannut mitään, mutta pisti aseensa tyynesti taskuunsa.

»Hyvä, siis lähtekäämmel!»

He hiipivät keittiön eteiseen, avasivat oven ja joutuivat varsinaiseen eteiseen. Renki osoitti ovea, joka johti vierashuoneeseen. Koskinen avasi sen äärimmäisen varovaisesti ja hävisi pimeään. Kapteeni antoi merkin rengille, että tämä vetäytyisi keittiöön.

Lahtinen odotti hetken ollakseen varma, että hänen kaksi auttajaansa olivat paikoillaan. Seikkailu jännitti häntä. Niin, nyt hän oli todella seikkailussa, ihan vihollisten keskellä, aikoen vangita heidän upseereitaan heidän omien joukkonsa piiristä.

Hän vei pillin huulilleen, vihelsi voimakkaasti ja tempaisi samassa oven auki, ojentaen aseensa upseereita kohti ja kiljaisten:

»Kädet ylös!»

Samassa hetkessä avautuivat myöskin toiset kaksi ovea, ja nyt tuijotti kolme piippua kohti vihollisia, jotka eivät olleet ehtineet edes hypähtää pöydän äärestä. Neiti Autio, silmät säikäh-

dyksestä ja ihmetyksestä laajenneina, tuijotti mitään ymmärtämättä hyökkääjiin. Upseerit eivät myöskään tajunneet tilannetta. He näkivät edessään upseerin, joka oli heikäläinen, heikäläisessä puvussa. Mutta upseerin ilme ja ääni olivat niin selvät, etteivät he viivytelleet, vaan tottelivat heti.

»Ota aseet!» nyökkäsi kapteeni Koskiselle, joka oitis sieppasi upseerien revolverit haltuunsa.

»Nuuraa!» komensi kapteeni rengille. Tämä kääntyi ovelta ja palasi hetkisen kuluttua kädesseen paksu kimppu lujaa pyykkinuoraa. »Sitokaal!» jatkoi Lahtinen lyhyitä komennuksiaan.

Kymmenen minuutin kuluttua olivat molemmat upseerit sananmukaisesti kiedotut nuoriin, suussa kummallakin kelvollinen kapula. Heistä ei ollut vaivaa eikä vaaraa.

Lahtinen pisti aseensa vyöllensä ja kääntyi neiti Aution puoleen.

»Tunnetteko minut?» kysyi hän hymyillen.

»Te . . . te . . . oletteko te . . . luutnantti . . . kapteeni Lahtinen?» soperteli tyttö suunniltaan hämmästyksestä. »Kuinka . . . kuinka te olette täällä?»

Kapteeni kertoi hänelle tulonsa ja sen syyn. Tytön kummastus ei vähentynyt, mutta hän rauhoittui kuitenkin. Hän olisi mielellään kuullut tarkemman selostuksen, mutta nyt ei ollut aikaa. Niin, Lahtisella ei ollut aikaa edes istahtaa runsaasti katetun pöydän ääreen ja haukata muutamia paloja. Hän siemaisi vain lasillisen kaljaa.

»Tiedättekö, onko moottoriveneessä, jolla tuo upseeri saapui saarelle, paljonkin miehistöä?»

Neiti Autio pudisti päätänsä, mutta renki selitti:

»Kuulin sanottavan, että kolme miestä. Ne menivät kaikki kansakoululle, missä muutkin miehet ovat.»

»Kansakoululle? Onko moottorivene siis miehittä?»

»On kai.»

»Siitä pitää ottaa selvä. Osaatteko ja uskallatteko mennä tiedustelemaan?»

»Enköhän.»

»Menkää siis, mutta varovasti ja nopeasti.»

Renki lähti. Kapteeni kääntyi taas tytön puoleen.

»Lähdettkö mukaamme, jos saamme moottoriveneen anastetuksi?»

»Minne hyvänsä, kunhan pääsen täältä!» huudahti tyttö hetkeäkään epäröimättä. »Täällä minua peloittaa. Nuo upseerit olivat inhoittavia.»

Kapteeni tunsi ohimosuontensa pullistuvan. Mutta olkoon, viholliset olivat nyt avuttomia. Ja heidän uransa oli toistaiseksi lopussa.

»No niin, varustautukaa sitten nopeasti matkalle, pukekaa lämpimiä vaatteita yllenne ja ottakaa mukaanne, mitä välttämättä tarvitsette ja voitte itse kantaa. Eikö isänne ole saarella?»

»Ei, hänen piti tulla tänne huomiseksi, mutta hän ei tietenkään ole päässyt lähtemään.»

»No niin, koettakaa pitää kiirettä.»

Tyttö poistui. Kapteeni neuvotteli vääpelinsä kanssa uusista toimenpiteistä. Täytyi jo kiiruh-
taa, sillä kohta alkaisi olla jo valoisampaa. Hän
ehdi kuitenkin haukata voileivän puhellessaan.
Upseerit makasivat sohvalla ja liikahtelivat hei-
kosti. Heidän asemansa ei ollut kadehdittava.

Kuului askelia keittiöstä, ja renki ilmestyi ta-
kaisin. Hänen kasvonsa osoittivat tyytyväisyyttä.

»Kyllä se vene on tyhjillään», vakuutti hän.

»Hyvä.»

Kapteeni viittasi vääpelille.

»Pitää kantaa ne sukelluspuvut tänne rannalle»,
virkkoi hän. »Emme voi jättää niitä viholliselle.»

Vääpeli nyökkäsi. »Kuka lähtee?»

»Kaikkien täytyy lähteä. Kolmeen mieheen
jaksamme ne kantaa.»

Hän kävi ilmoittamassa neiti Autiolle, että tämä
jäisi joksikin aikaa yksikseen. Neitonen hiukan
pelästyi, mutta kapteeni vakuutti tarkastaneensa
vankien siteet ja takaavansa, etteivät he kye-
neet mihinkään. Sitten miehet poistuivat kolmi-
sin ulos, hiipivät metsikköön ja riensivät sitä pit-
kin rannalle, jonne panssaripuvut oli jätetty.
Kapteeni pelkäsi koko ajan, etteivät he löytäisi
paikkaa. Mutta kun oli kuljettu parisataa metriä
pitkin hiekkarantaa, pysähtyi Koskinen.

»Tuolla ne ovat suoraan edessä merellä», kuis-
kasi hän.

»Kuinka niin? Mistä sen tiedät?»

»Iskin tämän ajopuun tyngän hiekkaan pystyyn tullessamme. Olen varma, etten ole erehtynyt.»

Eikä hän ollutkaan. He löysivät pukunsa ja raahasivat ne pimeässä ensin Aution talon luo ja sitten hetkisen hengähdettyään likelle satamaa, verkkomajan seinämälle. Laiturille ja moottori-veneeseen ei ollut kuin muutamia kymmeniä metrejä. Sitte he palasivat taloon, missä neiti Autio heitä levottomana odotteli. Hän oli pukeutunut lämpimiin vaatteisiin ja vetänyt ylleen öljykangastakin ja jalkoihinsa saappaat, näyttäen todella reippaalta ja rohkealta saarelais- ja kalastajatytöltä.

»Entä vangit?» kysyi vääpeli.

»Ne täytyy saada mukaan, hinnalla millä hyvänsä.»

Kapteeni tarkasti nopeasti upseerien tavarat ja otti talteen kaikki paperit. Sitten he irroittivat upseerien jalkasiteet ja nostivat heidät seisomaan. Kapteeni solkkasi jotenkuten selityksen, että heidän oli seurattava vangitsijoitaan, jossa tapauksessa heille ei mitään tapahtuisi; mutta jokainen vastarinnan tai paon yritys merkitsisi silmänräpäyksellistä kuolemaa. Upseerit näyttivät ymmärtäneen puheen varsin hyvin.

He kulkivat varovasti saman verkkomajan luo, minne olivat jättäneet sukelluspuvutkin. Talo, jossa he olivat sammuttaneet kaikki valot, jäi pimeyteen. Nyt alkoi retken seikkailurikkain ja vaarallisin osa.

Sataman edustalla näkyi vartioiva sotalaiva edelleenkin valaisevan valonheittäjällään sumuis-
ta ja sateista merta.

»Pääseekö satamasta muuta tietä merelle kuin
tuon laivan ohi?»

Neiti Autio nyökkäsi innokkaasti.

»Kyllä, mutta se on hyvin mutkikas, kapea ja
vaarallinen väylä.»

»Osaisitteko ohjata?»

»Luulisin osaavani, kun olen siitä monta ker-
taa oikaissut.»

»Mutta nyt on pimeä.»

»Niin on ollut ennenkin.»

He olivat maassa verkkomajan kupeella. Sata-
malahdelta tuikki muutamia pieniä tulia laivoista.
Kauempana raitilla näkyi pari ihmishahmoa.

»Vahteja», kuiskasi renki.

Niin, se oli kai kiertovahti, mutta sillä ei ollut
aavistustakaan siitä, mitä sen läheisyydessä ta-
pahtui. Kun se oli mennyt ohi, kysyi kapteeni:

»Onko lentokoneiden läheisyydessä yhtään tyh-
jää rakennusta, jossa ei asuta?»

»On, siellä on heti ylempänä rannalla muutamia
vanhoja varastorakennuksia. Niissä ei ole muuta
kuin mitä viholliset sinne eilen ja tänään kuljet-
tivat.»

»Oivallista, oivallista!»

»Kapteeni, minä lähden yksinäni», ehdotti vää-
peli. »Te voisitte vartioida vankeja. Turhaahan
on kahden mennäkin. Selviän kyllä yksinäni.»

Neiti Autio liikahti levottomana.

»Minne te vielä aiotte mennä?» kysyi hän hiljaa ja hätääntyneenä.

»Ei mitään vaaraa, ei mitään!» rauhoitti Lahtinen. »Meidän pitää saada huomio kiinnitetyksi muualle, kun ryntäämme laiturille. Ovatko varastorakennukset vartioidut?»

»Ovat, samat vahdit, jotka pitävät silmällä lentokoneita, vartioivat niitäkin.»

»Sitten ei hätää. Minä lähden, kapteeni!» kii-rehti vääpeli.

»Lähde siis! Pitkällekö ajalle aiot ne sovittaa?»

»Puolelle tunnille. Kymmenen minuuttia sinne, kymmenen takaisin, kymmenen varalle.»

»Hyvä! Nopeasti ja varovasti!»

Koskinen häipyi pimeyteen. Toiset jäivät paikoilleen. »Mitä hän lähti tekemään?» kysyi neiti Autio hiljaa.

»Asettamaan sytytyspommeja!» kuiskasi kapteeni koettaen tähyttää pimeydessä uhkaavia vaaroja. Mutta tuuli vain humisi, ja aallot loiskuivat rantariuttoihin. Kylä oli autio ja kuollut ja pimeä.

Lahtinen odotti joka hetki välähdystä, laukausta, huutoa, melua. Entä jos vääpeli törmäisi johonkin vahtiin, keksittäisiin, joutuisi laukausten vaihtoon? Iankaikkisen hitaina vierivät minuutit. Viisi minuuttia, kahdeksan minuuttia, nyt oli kulunut kymmenen. Oliko vääpeli ehtinyt

perille? Hän oli laskenut kymmenen minuuttia matkaan. Kolmetoista minuuttia!

Kylmä värisytti kapteenia. Odotus oli sietämätöntä. Hän katui, ettei ollut itsekin lähtenyt mukaan. Toiminta oli toista kuin tämä odottaminen.

Nyt oli kulunut neljännestunti. Pimeys oli edelleen tiheä. Myrsky vain kohisi.

Kahdeksantoista minuuttia! Eikö vääpeli palaisikaan? Miksi oli kaikki niin hiljaa?

Lahtinen tunsu suotta ja syyttä hermostuvansa. Nyt oli mennyt kaksikymmentä minuuttia, eikä... Kah, pimeydestä sukelsi esiin haamu ja lähestyi melkein kuulumattomasti. Se oli vääpeli.

»Täsmälleen!» huohotti Koskinen heittäytyessään maahan. »Kaikki hyvin. Viisi kappaletta varastoihin ja viisi konesuojukseen. Kyllä siitä hyvä tulee. Helposti se kävikin. Sotilaat olivat varastorakennuksen ja suojuksen välissä, molemmat yhdessä. Työnsin pommit varastorakennuksen raoista eri kohtiin. Sitten kiersin sivulle ja hiivin suojuksen taakse. Siellä ei ollut ainoatakaan miestä. Heittelin pommit suojuskankaan alta sinne tänne. Saa nyt nähdä. Kohta se leihahtaa.»

Verkalleen kuluivat minuutit. He tuijottivat pimeyteen, sille suunnalle, missä lentokoneet olivat. Syttyisivätkö pommit? Olivatko ne kunnossa? Oliko niiden aikamittari tarkka?

»Nyt!» arveli vääpeli katsoen kelloonsa.

Ja oikein: heidän pimeään tottuneet silmänsä sokaistuivat, kun äkkiä kuului muutamia räjähdyksiä ja pimeästä kohosi useita hohtavan punaisia ja keltaisia liekkejä. Seuraavassa hetkessä leimahti taivaalle kaksi korkeaa ja valtavaa tulipatsasta.

»Täsmälleen!» totesi vääpeli. »Ne pommit eivät olekaan mitään tusinatyötä.»

Loimuavat liekit valaisivat laajan alan. He näkivät lentokonesuojuksen ja lentokoneiden olevan liekeissä.

»Kyllä noilta linnuilta nyt siivet kärventyvät», mutisi vääpeli. »Ei niillä enää lennetä.»

Myöskin varastorakennukset paloivat täydessä tulessa.

Pian kaikuivat hälytysmerkit, laivat heräsivät eloon, ja jostakin kylältä saapui sotilaita juosten palopaikkaa kohti. Valonheittäjän keila suunnattiin niinikään sinne. Se koetti valaista lähitienoita helpottaakseen mahdollista sammutustyötä.

»Nyt!» komensi Lahtinen.

He kohosivat pystyyn, pakottivat vangit noustamaan ja riensivät laiturille. Moottorivene oli todellakin tyhjä.

He laskeutuivat alukseen ja työnsivät vangit keulakajuuttaan. Koskinen tempasi suojapeitteen koneen yltä ja ryhtyi mitään puhumatta laittamaan moottoria käyntiin. Kapteeni ja Aution renki kiirehtivät takaisin hakemaan sukelluspu-

kujen loppuosia, joita he eivät olleet ensi kerralla jaksaneet ottaa mukaan. Heidän oli täytynyt pitää toinen kätensä vapaana vankien tähden.

Parin minuutin kuluttua olivat puvut kokonaisuudessaan veneessä. Kapteeni oli irroittanut kiinnitysköydet.

»Toimiiko moottori?» tiedusti hän ääni käheänä jännityksestä.

Nyt täytyi olla sukkela, jos mieli onnistua. Kaikki oli sujunut erinomaisesti tähän asti. Kylästä kuului kovaa melua ja huutoa, ikkunoihin ilmestyi valoja, ihmisiä riensi palopaikalle. Äkkiä alkoi rajusti räjähdellä, ja tulta sinkoili yltymäpärsä.

»Ahaa», huudahti Koskinen koneen äärestä päättänsä nostamatta, »siellä taisikin olla tykinammuksia varastossa».

Moottori paukahteli pari kertaa, vaiken, pappi uudelleen epätasaisesti ja harvaan, mutta alkoi sitten toimia säännöllisesti. Helpotuksen huokaus pääsi kapteenin ja vääpelin rinnasta.

»Käykää peräsimeen!» kehoitti kapteeni neiti Autiota. »Antaa mennä!»

Moottori lähti hiljalleen liikkeelle. Laivoissa näkyi joitakin tummia olentoja, mutta ne eivät kiinnittäneet moottoriin mitään huomiota. Rannalta käsin ei heitä kukaan ahdistanut. Kaikkien katseet olivat suunnatut loimottavaa tulipaloa kohti. Valonheittäjän säteet pysyivät niinkään samalla suunnalla.

Neiti Autio seisoi, kiihkossaan tuskin uskaltuen hengittää, peräsinrattaan ääressä ja ohjasi sivulle laivaväylästä. Aallokko kohosi, kun he sivuuttivat sisimmän sataman, joka oli kokonaan suojaassa tyrskyiltä. Vene näytti menevän suoraan kiviä kohti. Lahtinen katsoi mitään puhumatta sen kulkua. Hänen täytyi luottaa saarelaistyyttöön, koska ei itse tuntenut näitä vesiä. Eikä hän uskaltanut kehoittaa eikä varoittaa peränpitäjää, joka jo ilmankin oli hermostunut. Ja kuitenkin riippui juuri tytön levollisuudesta ja varmuudesta melkein kaikki. Jos he törmäisivät kiveä vasten, voisi alus aallokossa piankin murskaantua.

He saapuivat suoraan kivien keskelle. Vene ei kulkenut hetkeäkään suorassa linjassa, vaan mutkitteli alinomaa. Lahtisen täytyi ihailia tytön malttia, sillä ohjaus oli todella mestarillinen. He liukuivat muutamien tuumien päässä kivistä, mutta tähän saakka ei vene ollut vielä raapaisutkaan.

Satama oli jo heidän takanaan. Oikealla puolella oli sotalaiva. Huomattaisiinko siitä heidät vai ei? Ja jos huomattaisiin, epäiltäisiinkö vai ei?

He olivat juuri livahtamaisillaan karien verkosta. Puoli kilometriä vielä, ja he olisivat turvassa.

Rannalla liekit jatkoivat leikkiään pimeässä yössä, tarjoten kaamean, mutta samalla komean näyn. Tulipalo loi kajastustaan korkealle mustaa

taivasta kohti. Räjähdykset uudistuivat katkeamattomana sarjana.

Sitten alus karheasti raapaisten sipaisi kiveä. Tytön käsi vavahti, mutta hän sai nopeasti taas oikean suunnan. Niin sivuutettiin kivi toisensa jälkeen, selvittiin vedenpäällisistä kareista, joiden ympärillä kävi rajua tyrsky, ja vältettiin kahta vaarallisemmat vedenalaiset, joita ei voinut nähdä eikä kuulla, mutta jotka täytyi tietää ja vaistolla tuntea.

»Vielä sata metriä!» kuiskasi neiti Autio, tohtimatta vieläkään puhua äänekkäästi.

Lahtinen ei rohjennut lisätä vauhtia. He kuljivat hitaasti, metri metriltä, pimeässä, aaltojen roiskuessa yli laidan ja veneen keinuessa ankaraasti. Kapteenin silmät olivat hellittämättä kiintyneet sotalaivaan. Jos heidät sieltä huomattaisiin, olisi tilanne arveluttava. Heidät voitaisiin ampua upoksiin viidessä minuutissa. Heillä ei ollut muuta kuin konekivääri. Mutta laivassa ei näkynyt muuta elonmerkkiä kuin valonheittäjä. Eikö heidän poistumistaan todellakaan ollut nähty? Vai eikö siitä välitetty?

Hän kuuli neiti Aution lähellään sanovan jotakin ja käännähti nopeasti.

»Olemme päässeet läpi», ilmoitti tyttö. »Nyt olemme jo merellä. Ottakaa peräsin. Minä... minä en jaksal!»

Kapteeni tarttui samassa peräsinrattaaseen, oikaisi suunnan ja huudahti Koskiselle:

»Täysi vauhti!»

Moottorivene syöksähti eteenpäin. Humisten tunkeutui keula aaltoihin. Lahtinen avasi kajuttan oven ja kutsui vankeja vartioineen rengin ulos.

»Viekää vangit istumaan toiselle puolelle ja laskekaa neiti Autio nukkumaan toiselle. Onko vankeiden jalat sidottu?»

»On.»

Neiti Autio puuttui puheeseen.

»En minä halua nukkua», koetti hän selittää. »Minä väsyin vain tuossa jännityksessä, ohjattessani.»

»Kiitän teitä mainiosta ohjauksestanne. Pelasitte sillä sekä meidän että mahdollisesti omankin henkenne. Nyt me olemme jo päässeet pahimmasta. Teidän olisi todellakin paras mennä alas nukkumaan. Mutta vielä hetkinen! Koskinen!»

»Niin, kapteeni!»

»Onko moottorin perässä vihollislippu?»

»Onpa niinkin.»

»Ota se pois.»

»Otettu», ilmoitti vääpeli hetken kuluttua.

Kapteeni kääntyi taas tytön puoleen.

»En tullut taannoin ajatelleeksi lippua. Onko teillä mahdollisesti tavaroittenne joukossa jotakin valkoista vaatetta? Se kelpaisi paremman puutteessa. Kun saavumme Suomen rannikolle, pitäisi meillä olla vaikka antautumislippu. Muutoin voivat omat laivamme sulassa ystävytydessä ampua meidät pohjaan.»

Ennenkuin neiti Autio ehti vastata, kuului Koskisen ääni:

»Minäpä tulin ajatelleeksi samaa ja otin mukaan lipun, jonka näin eteisessä. Kiskaisin sen irti varresta. Se ei kylläkään ole sotaviiri, mutta kuitenkin ristilippu.»

»Sepä hyvä. Kiinnitä se tankoon.»

Vääpeli naurahti hiljaa.

»Se on jo kiinnitetty. Kiinnitin sen samalla kuin otin toisen pois.»

Lahtinen hymyili pimeässä vääpelinsä nokke-luudelle ja kehoitti neiti Autiota uudelleen nuk-kumaan, niin mielellään kuin olisikin pitänyt häntä vierellään, sillä hän aavisti hyvinkin, että tämän yön seikkailut ja niiden jännitys olivat nuorta naista väsyttäneet. Mutta neitonen nau-roi hiljaa. Lämmin tunne ailahti kapteenin rin-nassa.

»Mitä te nauratte?» kysyi hän.

»Oh, en mitään!» torjui tyttö. »Muistin vain sen runon, jota herra Kontio lausui. Ah, se so-pisi nyt niin hyvin. Olisipa herra Kontio sitä nyt lausumassa!»

Luutnantti joutui aluksi ymmälle. Mitä, kai-pasiko tyttö herra Kontiota? Vai oliko tuo taas-kin pilaa? Nähtävästi jälkimäistä.

Neiti Autio seisoi vielä hetkisen hänen vierel-lään pimeässä, ihan lähellä. Lahtinen oli tunte-vinaan hänen kosteiden hiustensa tuoksun. Vene kiiti hyppien aalloilla, valonheittäjä oli jo kadon-

nut sumuun, ja he olivat yksinään autiolla merellä.

Kapteeni kuuli tytön lausuvan hiljaa:

»Ruorin luota keulaan laivan
yöllä et voi nähdäkään,
on kuin kammiossa aivan,
mihin kuolleet peitetään.
Leppymätön aalto uhkaa
vetää laivaa syvyyteen;
harmaana, kuin hautaan tuhkaa
luotu ois, on kuilu veen.»

Sitten neitonen virkkoi kuin anteeksipyytävästi:

»Eihän nyt ole aika lausua runoja. Mutta minulle johtui tuo mieleen. Ja nyt, herra kapteeni, suuri kiitokseni ja hyvää yötä. Minua todellakin raukaisee.»

»Hyvää yötä!»

Tyttö meni kajuuttaan, ja Lahtinen jäi nyt kannelle kahden kesken vääpelin kanssa. Vene halkoi aaltoja vastatuuleen, joka oli tuntuvasti heikennyt, mutta sumu tiheni tavattomasti. Siitä ei kuitenkaan enää ollut suurta vaaraa. Kunhan he pääsisivät mihin kohtaan hyvänsä kotimaan rannalle, olisi kaikki hyvin.

»Kapteeni!»

»Mitä niin?»

»Saako tupakoida?»

Lahtinen nauroi ääneensä.

»Onko sinulla sitten tupakkaa?»

»On, pistin siellä talossa pöydältä taskuuni.»

Lahtinen nauroi uudelleen.

»Sinähän olet taitanut puhdistaa koko talon. Lipun otit, tupakkaa otit. Mitäs vielä?»

»Ka, tietenkin tulitikkuja. Omani kastuivat. Saanko tupakoida?»

»Tupakoi vain, ei tässä sumussa meitä kukaan näe. Ja annas minullekin!»

He sytyttivät savukkeet.

»Hyvän päivällisen ja tiukan työn jälkeen maisuu tupakka erinomaiselta», arvosteli Koskinen.

Kapteeni kaivoi toistamiseen metallisen pullon taskustaan. He ottivat kumpikin kulauksen.

»Mitähän nuo miekkoset tuolla saarella sanovat», jatkoi vääpeli, »kun aamulla huomaavat, että moottorivene ja kaksi upseeria on tipotiessään! Heh, kyllä tämä retki, jolta totta puhuen en luullut milloinkaan palaavani, on mainiosti onnistunut. Kolme lentokonetta poltettu, varastot tuhottu, hyvä moottorivene anastettu, kaksi upseeria vangittu ja kaikki tarpeelliset tiedot hankittu, siinä riittää yhden yön ja kahden miehen osalle, riittääpä hyvinkin. Ja kun nuo miekkoset eivät mitenkään keksi, millä tavalla kaikki on tapahtunut! Luultavasti alkavat epäillä noita upseereitaan. No niin, se on heidän asiansa.»

Hän kumartui taas tarkastamaan konetta. Mutta kapteeni ajatteli, että Koskinen oli unohtanut mainita tärkeimmän tuloksen, sen, että neiti Au-

tio oli pelastettu ja nukkui nyt kajuutassa luottaen ja turvaten häneen, kapteeni Lahtiseen.

Yö ja myrskykin tuntuivat hänestä hymyileviltä.

Aamu sarasti harmaana ja kalseana, kun moottorivene lähestyi ensimmäisiä saaria. Kapteeni tähysti kiinteästi tunteakseen seudut. Kaiken todennäköisyyden mukaan he nyt olivat välttäneet vaaran.

Kas niin, tuon korkean saaren hän tunsi. He olivat siis ajaneet liaksi vasemmalle, ei kuitenkaan kovin paljon. Lahtinen muutti suuntaa, ja vajaan tunnin kuluttua saavuttiin komppanian hallussa olevan saaren näkyviin. Hän toivoi, ettei vain kukaan hänen miehistään osoittautuisi liian innokkaaksi ampumaan alusta, joka selvästi oli vihollisen, lipustakin huolimatta. Kaiken varalta hän vähensi vauhtia.

Oikein, tuolla oli muutamia sotilaita puolittain suojassa. He tarkastelivat omituista alusta, jossa oli vihollismerkit, mutta oma lippu ja miehet vihollispuvuissa. Mutta ei, he eivät ampuneet. Heidät oli tunnettu, ja sotilaat kuuluivat hurraavan.

Neiti Autio tuli samalla kajuutasta, hiukan kalpeana ja viluisena, mutta hyvällä tuulella.

»Perillä olemme», tervehti häntä kapteeni ja hänen äänessään väreili peittelemätön riemu.

Innokkaasti hurraten otettiin retkeilijät vastaan. Vangit vapautettiin siteistä, ja he saivat

myöskin nousta maihin. Pakoa ei enää käynyt yrittäminen.

Lahtinen tähysti innokkaasti miehiä ja huokasi sitten helpotuksesta, kun hänen silmiinsä osui vääpeli Kanerva. Heidän oma moottoriveneensä oli siis onnellisesti palannut.

»Onko vene kunnossa?» kysyi hän heti kun oli vastaanottanut ensi onnittelut.

»Kyllä, herra kapteeni», ilmoitti Kanerva.

»Hyvä, olkaa valmiit! Me lähdemme kaupunkiin puolen tunnin kuluttua. Te, Kanerva, ja kaksi miestä tulette mukaan.»

Hän ohjasi neiti Aution upseerien yhteiseen ruokasaliin.

»Maistuuko kahvi?» kysyi hän.

»Siitä saatte olla varma», nauroi tyttö, ja hänen silmänsä kiintyivät kiitollisina upseerien väsyneihin, mutta iloisein kasvoihin.

He saivat kuumaa, höyryävää kahvia, jota juottaessa kapteeni lyhyesti kertoi upseeritovereilleen matkansa vaiheet. Vangit saivat osansa kesityksestä. Heidän muotonsa oli synkkä, mutta alistuvainen.

Divisionan esikunnassa oli kiireellinen hyörinä, kun kapteeni ajutantin kautta ilmoittautui kenraalille. Hänet kutsuttiin oitis sisään. Kenraali katsahti häneen iloisena, mutta jonkun verran kummissaan.

»No, miten onnistuitte?»

»Käsky suoritettu, herra kenraali! Tulen suoraan saarelta, poikkesin vain hetkiseksi komppaniani luo.»

Hän selosti matkan tulokset ja ojensi kenraalille vangeilta takavarikoimansa paperit.

»Vangit ja kaksi saarelaista, tehtailija Aution tytär ja hänen renkinsä, odottavat alhaalla vartiohuoneessa», ilmoitti hän. »Heitä ja minua ynnä vääpeli Koskista voidaan kuulustella.»

Kenraalin kasvot säteilivät.

»Hankkimanne tiedot ovat arvokkaita, arvokkaampia kuin voitte aavistaa. Ja kolme lentokonetta, varastot, moottorivene, kaksi vankia, upseereita! Kapteeni, te olette käyttänyt aikanne hyvin.»

»Myöskin vääpeli Koskinen, herra kenraali. Hän tuhosi lentokoneet ja varastot.»

»Niin, niin, kyllä muistan teidät molemmat. Hm, vääpeli! Hän on oikeastaan ansainnut upseerikorotuksen. Saamme nähdä. Jaha, niin, tahdonpa kuulustella vankeja.»

Vasta noin kahden tunnin kuluttua pääsi Lahinen lähtemään esikunnasta ja meni yhdessä neiti Aution kanssa Lotta-tädin luo.

Kaupungissa tuntuivat lentohyökkäysten vaikutukset. Taloja oli luhistunut ja toisia palanut. Uusia hyökkäyksiä oli joka hetki tulossa. Niitä ei voitu vielä kyllin pontevasti vastustaa, sillä vasta nyt, kun vihollinen jo pommitti, oli myönnetty tarpeelliset määrärahat lentokoneita var-

ten. Mutta rahat eivät olleet samaa kuin valmiit koneet, joiden rakentamiseen meni aikaa.

Lahtinen ja neiti Autio eivät kuitenkaan ajatelleet niin paljon sotaa ja sen kauhuja kuin toisiaan, melkein äänettöminä kävellessään äskettäin niin vilkkaan, mutta nyt puolikuolleelta tuntuvan kaupungin katuja pitkin.

13.

YLEISESIKUNNAN PÄÄLLIKKÖ KOETTAA HILLITÄ ITSEÄÄN.

Armeijan päällikkö laski puhelimen kädestään.

»He saapuvat noin puolen tunnin kuluttua», sanoi hän.

Yleisesikunnan päällikkö, joka melkein makasi suurelle, karkealle honkapöydälle levitetyn kartan päällä, murahti jotakin.

»Koottakaa vain Luojan nimessä hillitä itseänne!» pyysi edellinen. »Nuo herrat ovat herkkiä suuttumaan.»

Toinen kenraali ponnahti pystyyn.

»Suuttukoot, lempo viekoon!» vastasi hän melkein ärjäisten. »Mitä he luulevat meidän olevan? Pitäisikö meidän ehkä käsitellä heitä hellävaroen? Pitäisikö nykyisen tilanteemme meitä naurattaa? Hitto viekoon, kyllä ne sietäisivät kuulla esitelmän, ja minulla on, totta tosiaan, suunnaton halu

se pitää. Meillä on täysi työ nyt koettaa parsia ja tehdä olemattomaksi tyhmyyksiä, laiminlyönnejä ja ilkeyksiä, joita on mahdoton korjata. Meillehän puhuttiin vuodesta vuoteen, ettei sodasta ole pelkoa. Vallitsihan muka itse asiassa hyvä naapurisopu. Armeijaa ylläpidettiin enemmän vain näön vuoksi. No niin, nyt meillä on sota, ja samat puhujat koettavat ahkerasti unohtaa, mitä ovat puhuneet. Sitten meille vakuutettiin, viisaasti ja salaperäisesti ja hyvin tietävästi, että jos sellainen mahdollisuus tapahtuisi, että sota syntyisi, olisi meillä auttajia, puolustajia ja liittolaisia kuin tähtiä taivaalla. Missä nyt ovat nuo liittolaiset, missä? Me olemme tapelleet ja odottaneet, tehneet enemmän kuin meiltä ikinä voitiin odottaa tai vaatia, mutta liittolaisten hankkiminen ei ole meidän asiamme. Missä ovat liittolaiset? Niin, ollaanhan meille suopeita ja toivottetaan, että me jotenkuten selviäisimme, mutta ei kukaan pane kortta ristiin meitä auttaakseen. Ei, sillä asiaamme pidetään toivottomana. Ulkomailahan ei ole enää puhetta siitä, voitammeko vai joudumme tappiolle, vaan arvaillaan, milloin ja kuinka menehdymme.»

»Niin, niin», lausui armeijan päällikkö tyyntytävästi ja katseli ulos, missä harmaa tihkusade kietoi puut usvaansa.

Tunnelma oli ikävä tässä suuressa maalais-talossa, joka myös oli kärsinyt ilmapommituksesta ja jonka ikkunoissa oli useita ruutuja faneerista.

Lasia ei enää kannattanut käyttää, sillä sellaiset ruudut rikkoutuivat liian usein.

Yleisesikunnan päällikkö ei malttanut vielä helittää. Hänellä oli nähtävästi liian paljon sydämellään.

»No niin, puolustuslinjamme me olemme toistaiseksi säilyttäneet. Mutta kuinka kauan kestämme? Meidänhän on ollut pakko viskata suuri osa reservi- ja nostoväkijoukoistamme suoraan rintamalle ehtimättä niitä juuri lainkaan harjoittaa, vaikka niiden on taisteltava hyvinharjoitettuja vihollisia vastaan. Tuntuu ihan siltä kuin allekirjoittaisi suoranaisia joukkokuolemantuoimioita, kun antaa siirtomääräyksiä rintamalle. Meidän puolustuksemme täytyi perustua joukkojen laadun paremmuuteen, kun emme voi lukumäärässä kilpailla. Mutta mitä tuli: joo, nyt me olemme alakynnessä sekä laadun että lukumäärän puolesta, huonompia kaikissa suhteissa. Sisulla vain tapellaan, sisulla, ja tappiot ovat hirvittäviä. Niitä emme voi täyttää, mutta vihollinen voi jokaisen kaatuneen ja haavoittuneen tilalle tuoda uuden. Sen voimat pysyvät koko ajan yhtä suurina taikka suurentuvat, kun taas meidän voimamme vähenevät joka päivä. Me säästimme kaikessa, ajassa ja rahassa, ja nyt saavat kelpo sotilaamme maksaa jokaisen markan säästön, jokaisen tyhmän kitsauden verellään. Kaikkea koetimme säästää, mutta kansalaisten hengelle ei annettu pienintäkään arvoa. Hitto vieköön, meil-

lähän vaadittiin jokaisen lautasenuolijankin virkaan vuosikautiset opinnot ja tutkinnot, pätevyystodistukset ja kokemukset, mutta sodan varalta ei annettu opetusta tai ei ainakaan riittävästi. Ja jos nuo aineelliset säästöt olisivat edes säilyneet! Mutta ei! Yksistään vihollisen lentohyökkäykset, joita ei ole voitu torjua, ovat tuottaneet vahinkoja, joiden hinnalla jo tähänkin asti olisi kyetty hankkimaan meri- ja ilmalaivastot, kunnolliset armeijat ja välineet. Ja tämä on vain alkua. Jokainen sadan markan säästö on tullut merkitsemään tuhannen markan tappiota, ja jokainen tuhannen markan säästö merkitsee ainakin yhden miehen tarpeetonta menetystä. Ei meillä, tässä ihmisystävällisessä valtakunnassa, oman kansalaisen henkeä juuri suureksi arvostella. Mies maksaa tuhdantisen markkaa!»

»Kas niin, nyt he tulevat!» virkahti armeijan päällikkö, joka koko ajan oli katsellut ikkunasta. Hän kääntyi, ja molemmat kenraalit katsahtivat toisiinsa. Se katse sisälsi sanattoman sopimuksen, viimeisen vahvistuksen. He ymmärsivät toisensa.

Muutaman hetken kuluttua olivat hallituksen jäsenet istuutuneet varatuille tuoleille huoneessa, joka ei todellakaan ulkopuolisesti tehnyt sitä vaikutusta kuin se olisi määrätty tällaista tärkeätä sotapoliittista neuvottelua varten. Mutta ei ollut varaa valita, sillä useimmat kivirakennukset ja yleensä suuremmat talot oli tuhottu. Lentohyökkäykset jatkuivat päivästä päivään.

Ylhäiset herrat, jotka olivat saapuneet tutustuakseen tilanteeseen rintamalla henkilökohtaisesti ja neuvotellakseen, katselivat hiukan ihmetellen kokouspaikkaa, mutta eivät sanoneet mitään. He eivät olleet päässeet rintamalle asti, sillä taistelut olivat siksi ankaria, ettei sinne ollut yrittämistäkään puolittaiselle huviretkelle.

Armeijan päällikkö nousi.

»Yleisesikunnan päällikkö tekee selkoa tilanteestä.»

Mainittu kenraali selaili hetkisen papereitaan, loi sitten karsaan, melkein vihamielisen katseen läsnäolijoihin ja alkoi puhua.

»Vihollisella on tätä nykyä, saamiemme tietojen mukaan, Kannaksella kolmetoista divisionaa ja Laatokan pohjoispuolella kuusi, yhteensä siis yhdeksäntoista. Meidän tahollamme ovat vastaavat luvut kahdeksan, kolme ja yksitoista. Me olemme siis lukumäärässä ratkaisevasti heikompia, samoin, vaikkei yhtä ratkaisevasti, myöskin laadullisesti, sillä vain osa miehistämme on saanut melkein täydellisen koulutuksen, mutta sensijaan on toinen osa alokasainesta. Teknillisessä suhteessa olemme tasavertaiset, paitsi lentoaseistuksessa, jossa vihollinen on ylivoimainen. Omat koneemme ovat suorittaneet tehtävänsä erinomaisesti, lentäjääines on meillä parempi, mutta koneiden pieni lukumäärä tekee mahdottomaksi täysin tarmokkaan vastarinnan.

— Asemamme ovat tyydyttävät, mutta ne

eivät kestä, sillä tappiomme ovat suuremmat kuin täydennysmahdollisuudet. Varsinkin puutteellisesti harjoitetuissa osastoissa on mieshukka pelottava. Jos yhden vuoden koulutuksen saaneiden osastojen kaatuneisuusmäärä merkitään sadalla, on se esimerkiksi yhdeksän kuukautta palvelleiden joukossa jo 140—145 ja kuusi kuukautta palvelleissa 190—210, puhumattakaan eräistä nostoväkiosastoista, jotka oli pakko työntää tuleen viikon tai parin harjoitelleina. Sellaisissa tapauksissa voi mieshukan vastaava suhdeluku nousta 400:aankin. Se on rikollista teurastusta, mutta syy ei ole meissä.»

Armeijan päällikkö liikahti hermostuneesti. Yleisesikuntakenraalin ääni ei luvannut hyvää. Hallituksen jäsenet eivät osanneet oikein nostaa silmiään lattiasta.

»Mutta me kestämmme toistaiseksi, ellei mitään aivan odottamatonta ja laskematonta satu. Rintamamme säilyy murtumattomana. Mutta vain sillä ehdolla, ettei vihollinen pääse tekemään maihinnousua selkäpuolellemme. Me emme voi sitä torjua nykyisin voimin, emme voi vähentää ainoatakaan miestä rintamalta emmekä luvata nostoväkijoukoista yhtään komppaniaa lisää rannikkopuolustusta varten. Jokainen mies tarvitaan täällä, eikä sittenkään vielä vastarintamme ole täysin taattu. Tärkein kysymys on siis tällä hetkellä se, onko meillä toivoa saada liittolaisia, sellaisia liittolaisia, jotka voivat avustaa meitä

laivastolla, ja jos on, milloin on avusta toivoa. Armeija odottaa tämän kysymyksen ratkaisua.»

Kenraali vaikenä. Ministerit katsoivat toisiinsa, eikä heidän näyttänyt olevan helppo olla.

»Niin, ulkomailla vallitsee yleensä erittäin suopea mieliala», aloitti pääministeri. Yleisesikunnan päällikkö tuhahti jotakin itsekseen, mutta armeijan päällikön tiukka katse sai hänet hiljennemään. »Meidän taistelumme toivotaan päättyvän voittoon. Olemme jatkaneet neuvotteluja, ja toiveita on, että ne johtavat tuloksiin, että saamme liittolaisen. Mutta meistä tuntuu kuin meidän täytyisi sitä ennen osoittaa, mihin me pysymme, toisin sanoen, meidän täytyisi ensin saada ainakin yksi vakuuttava voitto...»

Nyt ei yleisesikunnan päällikköä voinut enää mikään pidättää.

»Niin, niin, sitä samaahan me koetimme vakuuttaa ennen sotaa, mutta meitä ei uskottu. Joka itseään auttaa, sitä autetaan. Eihän kukaan halua ryhtyä tukemaan toivotonta asiaa. Niin, siinä sitä ollaan: jos meillä olisi vakuuttavampi armeija, tyydyttävät varustukset, niin me saisimme liittolaisia.»

Kukaan ei vastannut kenraalin purkaukseen. Pääministeri jatkoi:

»Siksi on keskuudessamme päässyt se mielihope vallalle, että meidän täytyisi ryhtyä hyökkäykseen ja riistämällä riistää edes osittainen

voitto. Silloin neuvottelut epäilemättä saisivat paremman vauhdin.»

Armeijan päällikkö naurahti katkerasti.

»Emme voi ryhtyä hyökkäykseen. Armeijamme rauhanaikainen järjestely teki jo edeltäkäsikin mahdottomaksi puolustushyökkäyksen, niinkuin asiantuntijat vakuuttivat. Vakinainen armeijamme joutui melkein kokonaisuudessaan suoja-joukoiksi torjumaan ensi hyökkäystä. Siitä ei riittänyt tarpeeksi miehiä uusien armeijaosastojen kantajoukoiksi. Upseeristomme on niinkään liian vähälukuinen. Emme voi tehdä hyökkäystä, kun joukkojen johtajina suurimmaksi osaksi on reserviupseereja, siviilimiehiä, jotka ovat jotenkin perusteellisesti unohtaneet joskus aikoinaan saamansa lyhyen opetuksen. Lähteä hyökkäämään harjoittamattomin joukoin ja kykenemättömin upseerein — se on tahallista joukkojen tuhoamista. Eikä meillä lisäksi ole aloitetta käsissämme. Se on vihollisella. Emme voi mihinkään kohtaan keskittää tarpeeksi joukkoja hyökkäyslivoimaa varten. Voimme vain toistaiseksi tyytyä puolustavaan asemasotaan, siinä kaikki. Sekin kysyy kaikki voimamme. Ja mikäli reservi- ja nostoväki-joukot rintaman takana saavat harjoitusta ja lähetetään rintamalle, sikäli ne vain joutuvat täydennysjoukoiksi. Eikä se aika ole kaukana, jolloin täydennysmahdollisuutemmekin ovat loppussa. Joudumme taistelemaan yhä väsyvällä ja pienenevällä armeijalla. Rauhanaikaisen järjes-

telmän, säästäväisyyden ja palvelusajan mitätömyyden kaikki varjopuolet alkavat nyt esiintyä jyrkästi ja lohduttomasti. Hyvät herrat, tilanne on arveluttava.»

Hiljaisuus, painostava, uhkaava ja raskas, valitsi huoneessa. Kuului vain yleisesikunnan päällikön kiihkeä hengitys. Pääministerin katse harhaili miehestä mieheen.

»Poliittisissa piireissä, niinkuin jo mainitsin, on se mieliala vallalla, että hyökkäyksellä voitettaisiin kaikki.»

Armeijan päällikkö viittasi kädellään yleisesikunnan päällikön vaikenemaan.

»Herra pääministeri, ilmoitan itseni ja esikuntani puolesta, että pidämme hyökkäystä nykyoloissa sekä mahdottomana että turmiollisena.»

»Vastaatteko siinä tapauksessa, että maihinlasku toistaiseksi torjutaan?»

»En, en missään nimessä. Se olisi laivaston tehtävä. Meillä ei ole laivastoa. En voi mitään.»

Neuvottomuus kuvastui hallituksen jäsenten kasvoilla.

»Siinä tapauksessa täytynee hallituksen poistua pääkaupungista», lausui pääministeri hiljaa. »Pääkaupunkia on jo pommitettu ilmasta ja myöskin mereltä. Maihinnousuyritys voi saattaa sen pahaan vaaraan.»

Armeijan päällikön kasvot kovettuivat, kun hän sanoi kylmästi:

»Asia on tietenkin hallituksen päätettävissä.

Viittaaan vain siihen lamauttavaan vaikutukseen, joka tuollaisella hallituksen paolla on armeijaan ja kansaan. Se on lopun alkua, hyvät herrat!»

Sen tiesivät kaikki. Ja liittolaisneuvottelut saisivat silloin lyhyen lopun. Sekin oli kaikille selvää.

Yleisesikunnan päällikkö otti jälleen sananvuoron. Tukahdutettu, mutta sitä valtavampi katkeruus kajahti hänen äänessään.

»Tilanne on niin uhkaava, että ellen olisi suomalainen, sanoisin sitä toivottomaksi. Nyt saamme maksaa entiset syntimme. Vastarintamahdollisuutemme ovat nyt suhteellisesti huonommat kuin esimerkiksi vuosien 1808—1809 sodassa. Silloin olimme varusteissa tasavertaiset tai melkein tasavertaiset vihollisen rinnalla, joukkomme olivat laadultaan parempia, eikä vihollisella ollut muuta kuin lukumäärän ylivoima. Eikä sekään ollut niin hirvittävä. Nyt on toisin. Kohtalo ja historia kai tahtoo oman tyhmyytemme avulla, että suomalaisten on aina, jolloin tarvitaan oman maan puolustamista, taisteltava vähäisin voimin ja paljain käsin. Ennen oli syy muissa, mutta nyt se on itsessämme. Itsenäisinä ollessamme emme voi syyttää armeijamme puuttuvasta kunnosta ketään muuta kuin itseämme. Me ihannoimme itseämme ensiluokkaisena sotilasaineksenä, urhoollisena ja sitkeänä kansana. Hyvä, miksi emme pidä huolta siitä, ettemme ole turhan takia urhoollisia ja sitkeitä? Miksi meidän pitää urhoollisuudesta ja sitkeydestä huolimatta saada

selkäämme viholliselta, jota syystä kyllä halveksimme ja pidämme alempiarvoisena? Se ei ole enää tyhmää, se on rikollista. No niin, tämä ei oikeastaan kuulunut asiaan, mutta se selvittää pohjaa, jolta on lähdettävä. Tarkoituksemme on neuvotella toimenpiteistä. No niin, sotaa pitää jatkaa samoin kuin tähänkin saakka, puolustautua linjalla, joka on hallussamme. Muuta emme voi. Ainakaan kuukauden aikaan emme voi ajatella hyökkäystä. Maihinnousua, jos se tehdään tarpeeksi taitavasti ja voimakkaasti, emme pysty torjumaan. Mutta me emme voi myöskään lähteä peräytymään, yhtä vähän kuin hajoittamaan joukkojamme kahdelle rintamalle. Kumpikin toimenpide merkitsisi ratkaisevaa tappiota. Meidän täytyy istua paikoillamme ja luottaa kaitselmukseen, arvoisan hallituksen neuvotteluihin ja kapteeni Lahtisen keksintöön.»

Pääministerin synkät ja surulliset kasvot vilkastuivat.

»Niin, se keksintö! Olen kuullut siitä jotakin puhuttavan. Mihin sitä voidaan käyttää?»

»Tähän asti sillä on tehty vain yksi koe, joka kyllä viittasi menestykseen taistelussa laivastoa vastaan, mutta varmuus saadaan vasta sitten, kun mainittua keksintöä käytetään jokseenkin suuressa mittakaavassa. Riensimme valmistuttamaan siihen tarvittavia varustuksia eri tehtaisissa, jotka tapansa mukaan kuitenkin ovat vitkastelleet. Mutta kolmen, neljän päivän kulut-

tua pitäisi vihdoinkin tulla valmista, ja jos kek-sintö pitää, mitä lupaa, ei ole toistaiseksi hätää. Siinä tapauksessa kaitselmus vieläkin kerran pelastaa Suomen kansan sen omalta tyhmyydeltä, laivaston ja ilmalaivaston puutteesta ja joukkojen rauhanaikaisen järjestelyn nurinkurisuudesta huolimatta. Mutta asia on kaitselmuksen käsissä, ei meidän.»

Neuvottelu jatkui. Yleisesikunnan päällikkö rauhoittui hiukan. Hän oli hillinnyt itseään, eikä mitään hämminkiä ollut syntynyt, mutta sittenkin hän oli saanut tilaisuuden purkaa mieltään.

Toisaalta hän kyllä tiesi, että tämän sodanai-kaisen hallituksen jäsenet olivat syyttömiä hänen mainitsemiinsa tyhmyyksiin ja laiminlyönteihin.

14.

KIISKET HYÖKKÄÄVÄT HAIKALOJEN KIMPPUUN.

Kauhistuttavan suurenmoinen oli yöllinen tais-telu. Se oli kuin painajaisunta.

Sukeltajakomppania oli tuotu eräälle sisäsaariston ulommaiselle saarelle, missä miehet nyt makasivat harvahkon metsän suojassa ja her-keämättä tuijottivat merelle. Vihollisen laivasto pommitti rannikkopattereita. Toista vuorokautta oli pommitus jo kestänyt. Vihollinen oli ryhtynyt valmistamaan maihinnousuaan.

Elokuun yö oli lämmin ja kirkas. Tuskin tun-

tuva tuuli väreilytti loivia, metallikiiltoisia maininkeja, joille puhtaan hohtava kuu loi hopeanhämyistä loistettaan.

Mutta taivaanranta sekä pohjoisessa että etelässä hehkui punaisena ja tulisena. Yhtämittäinen, kumea jylinä täytti rannattoman avaruuden. Kaukana merellä oli vihollisen laivasto, järeät laivatykit jyrisivät herkeämättä, ja niiden leimaukset kajastivat ohuihin pilviin ja saivat hitaasti haihtuvan savunkin hehkumaan. Mitään yksityiskohtia ei erottanut, kuului vain kaamea jyrinä ja näkyi lukemattomia tulenkieliä.

Rannikkopatterit olivat niinkään savun ja tulen verhoamat. Niiden jykevät linnoitustykit mylvivät harvemmin, mutta säännöllisesti, ja kaiku kantautui vettä pitkin saaden ilman vonkumaan. Näihin mylvähdyksiin sulautuivat laivatykkien ammusten räikeät, repivät räjähdykset, kun panokset murskautuivat kallioihin ja kiviin, lensivät metsään ja nostivat puita juurineen maasta. Kaksi, kolme kertaa oli pattereilla jo leimautanut tulipalo ilmiliekkiin: jotkut kasarmirakennukset olivat nähtävästi syttyneet palamaan. Mutta siitä viis, pääasia oli, että patterit eivät olleet vaienneet, että tykit mylvivät ja syöksivät jyhkeitä ammuksiaan vihollisen laivastoa kohti, tuonne kauas, missä se oli kätkeytyneenä tuleen ja savuun. Vielä ei patterien vastustuskykyä ollut murrettu. Vihollinen ampui huonosti, siinä oli tähänastinen pelastus,

Mutta miehetkin, upseereista puhumatta, tiesivät, että tarvittiin vain yksi ainoa tuollaisen järään laivatykin täysosuma patteriin, jotta se vaikenisi. Jos vihollinen onnistuisi vain muutamissa laukauksissa, saisi se patterit tuhotuiksi. Vihollisen maali oli kiinteä, patterien liikkuva; laivan tai parin menetys ei lannistaisi vihollista, mutta pattereille koitunut vahinko olisi korvaamaton.

Arvaamattoman paljon riippui tästäkin kymmenien kilometrien välimatkalla suoritettavasta taistelusta. Ja miehet tiesivät, että vihollinen siinä lopultakin voitaisi, sillä patterit vaikenisivat kuitenkin viimein. Tänä yönä, huomenna! Ajasta vain oli kysymys. Ja kun ne vaikenisivat, ei niitä voitaisi millään korjata. Niiden tykit olivat korvaamattomat. Maihinnousu olisi enemmän kuin puoleksi suoritettu, kun patterit olisi saatu mykistymään.

Myöskin ylhäällä ilmassa leimahteli ja räjähteli. Ne olivat zeniittipatterien ammuksia, sillä lentokoneet olivat toiminnassa molemmin puolin.

Tuuli huokui kitkerää savunkäryä saarelle asti. Miehet yskivät hiljakseen. Silmiäkin hiukan kirveli.

»Naamarit ylle!» komensivat aliupseerit.

Ilmassa oli epäilemättä joitakin myrkkyykaasuja, mutta niin vähän, ettei ollut pahaa vaaraa. Miehet täyttivät käskyn ja tulivat pakostakin ajatelleeksi sitä helvettä, jonka keskellä sotilaat

noilla pattereilla taistelivat. Siellä oli kaasupilviä. Vihollinen ampui myöskin kaasupommeja.

Hylätyn huvilan yläkerroksessa oli koolla joukko upseereita. He katselivat myöskin merellä riehuvaa taistelua.

Kuudennen divisionan komentaja laske kiikarin kädestään.

»Tämä on vain valehyökkäys», lausui hän vakuuttavasti. »Tällä kohdalla ei aiota todenteolla murtautua läpi. Vihollinen yrittää vain narrata meitä kuljettamaan tänne joukkoja.»

Kapteeni Lahtinen seiso kenraalin vieressä. Hän oli väsymyksestä ja jännityksestä kalpea; silmat loistivat oudon hehkuvina, ja kädet liikahtelivat hermostuneesti. Hän odotti hetkestä hetkeen tilaisuutta, jolloin voisi yhtyä taisteluun, viedä komppiansa vihollista vastaan. Hänen erikoisjoukostaan riippui, saataisiinko maihinnousu estetyksi. Vihollisen varustelut olivat melkein loppuunsaoritetut. Kuljetuslaivasto oli valmiina, maihinnousujoukot samoin, ja suunnitelman oli ilmeisesti jo tarkoin harkittu.

Ah, jospa hän olisi ehtinyt tehdä keksintönsä vaikka edes muutamia viikkojakin aikaisemmin! Mutta vasta kaksi päivää sitten oli komppania vihdoinkin saatu täysin varustetuksi. Tosin se ei vielääkään ollut oikein valmis retkelle, sillä sen harjoittelu oli puutteellinen, kun ei ollut ehditty antaa sille niin perusteellista erikoiskoulutusta

kuin olisi tarvittu. Mutta ei auttanut, se täytyi viedä taisteluun sellaisena kuin se oli. Ja johonkin se kyllä kykenisi.

Lahtinen katseli merelle. Kunpa hän pääsisi tuon laivaston kimppuun! Mutta ei, tähän saakka se oli ollut mahdotonta. Hän ei voinut seurata laivastoa sen retkillä; hänen täytyi se yllättää ankkuripaikassa. Vihollisen laivasto ei ollut kahteen päivään käynytäkään tukikohdassaan, vaan ollut koko ajan ulkona merellä, yhtämittäisessä liikkeessä, pommitellen rannikkoja ja vihdoin antautuen vuorokautiseen taisteluun rannikkopattereita vastaan.

Toisinaan häntä painosti se epäluulo, että vihollinen ehkä oli saanut jotakin tarkempaa vihiä hänen keksinnöstään, mutta tarkemmin ajatellen hän piti sitä mahdottomana. Tietenkin oli myös sillä taholla kuultu, että hän oli tehnyt jonkin keksinnön, mutta minkä ja minkälaisen, siitä ei pitäisi olla selvyyttä.

Hänen sukeltajakomppaniansa olemassaolosta ei ollut aavistusta edes omalla armeijalla. Komppania ei tähän saakka ollut liikahtanutkaan saarelta, jonne se oli majoitettu. Mutta ankarat harjoitukset olivat siellä jatkuneet päivästä päivään. Upseeritkaan eivät saaneet liikkua minnekään. Vain kapteeni itse ja vääpeli Koskinen olivat poistuneet muutamia kertoja. Ainoastaan perin harvat vieraat pääsivät saarelle. Kapteeni Lahtinen ja vääpeli Koskisen retkestä oli ylipäällikön tie-

donaannoissa maininta, jossa sitä sanottiin moottoriveneretkeksi, niinkuin se osittain olikin.

»Laivasto kääntyy itään!» huudahti muuan upseeri, joka ei hetkeksikään ollut hellittänyt katsettaan mereltä.

Todellakin, tuli- ja savuröykkiö tuntui kaukana verkalleen, tuskin huomattavasti, venyvän itää kohti. Lahtinen tuijotti siihen odottaen joka hetki sen joko pysähtyvän tai jälleen lähtevän länteen. Mutta ei, tällä kertaa, jos aikomuksena oli vain risteily patterien edustalla, näytti tämä liike tarpeettoman laajalta.

»Hitto vieköön, pois ne lähtevät!» totesi äskeinen upseeri.

Siltä tuntui, sillä savu ja tuli piteni vähitellen pitkäksi jonoksi ja pommitus heikkeni.

Lahtinen tunsu äkkiä, että toiminnan hetki nähtävästi oli saapunut. Kuumeinen kiire valtasi upseerijoukon. Piti saada mahdollisimman pian ja tarkasti tietää vihollisen laivaston liikkeet ja täsmällinen suunta.

Kauan ei viipynytkään, ennenkuin ilmailuvoimien meritiedustelulaivueen taholta ilmoitettiin kuudennen divisionan komentajalle, että vihollisen laivasto höyrysi täydellä vauhdilla kaiken todennäköisyyden mukaan varsinaiseen tukikohtaansa päin. Lentokoneet hankkisivat jatkuvasti tietoja.

Tällä välin oli yöllinen taistelu tauonnut. Tulenkajastus himmeni merellä, mutta patterien yllä

väikkyi vieläkin punainen loimu osoittamassa, että siellä paloi varastorakennuksia ja metsiköitä.

Sukeltajakomppania sai määräyksen riisua kaasunaamarit ja pukeutua erikoisiin varustuksiinsa, kiinnittämättä kuitenkaan vielä kypäreitä. Miehet olivat tuota pikaa vilkkaassa touhussa.

Ilmoitukset jatkuivat. Aikaisemmat otaksumat pitivät paikkansa. Vihollisen laivasto kävi ankkuriin tukikohdassaan. Ja kun viimein oli saapunut sanoma, että laivasto kokonaisuudessaan oli laskenut ankkurin, ja viimeiset tiedustelijat olivat tuoneet divisionan komentajan käytettäväksi nopeasti piirtämänsä karttaluonnokset vihollislaivojen asemasta, antoi kenraali käskyn kapteeni Lahtiselle lähteä suunnitellulle retkelle.

Kenraali viittasi upseereille, jotka kokoontuivat hänen ympärilleen.

»Olemme saaneet varmoja tietoja, että vihollinen aikoo noin viikon kuluessa viimeistäänkin tehdä vakavan maihinnousuyrityksen johonkin kohtaan rannikollamme. Se yritys täytyy estää millä hinnalla hyvänsä. Jos se onnistuisi, olisimme samalla joutuneet ratkaisevasti tappiolle. Voimamme eivät riitä kahdelle rintamalle. Meidän täytyisi väistyä kunnolliselta puolustuslinjaltamme ja painua taistelemaan tiettömiin erämaihin. Menettäisimme yhdellä iskulla kaikki tukikohdamme, varustautumispaikkamme ja liikennelinjamme. Sanalla sanoen, menettäisimme koko

sodan. Minun ei tarvitse tätä seikkaa laajemmin selvittää. Ymmärrätte sen itse.

— Maihinnousun onnistuminen riippuu kokonaan laivastosta. Vihollisella on, ellei loistava, niin ainakin omaamme verraten ylivoimainen laivasto. Oma laivastomme ei voi ajatellakaan antaumista taisteluun. Se tulisi hetkessä tuhotuksi.

— Siksi on teidän tuhottava vihollisen laivasto. Tämä kunniakas ja vaarallinen tehtävä on kompanian suoritettava tänä aamuna. Teillä on käytettävissänne keksintö, joka edes jossakin määrin tasoittaa epäsuhtaa. Olen saanut ylipäällikön käskyn itse henkilökohtaisesti valvoa lähtöänne. Valmistukset on suoritettu, mutta sukeltajapukuja ja -laitteita ei ole likikään kaikkia ehditty kokeilla. Siinä piilee vaara. Teistä voi moni jäädä matkalle. Mutta asiaa ei voi auttaa. Me emme voi viivytellä. Kapteeni Lahtinen antaa teille yksityiskohtaiset määräykset. Yrityksen pitää onnistua. Hyvät herrat, nyt tiedätte, mitä tahdoin sanoa.»

Kenraali vaikenä. Upseerit katsoivat kalpeantyyneinä kapteenia, jonka kasvoilla niinikään kuvastui hetken tärkeys. Lahtinen ei tuhlannut sanaakaan kehoituksiin. Hän kävi heti asiaan.

»Tien vihollisen sotasatamaan olen viitoittanut. Kuljemme kaksoisjonossa, köydellä yhdistettyinä. Silloin ei ole pelkoa eksymisestä. Sähköheijastajia saa käyttää vain minun määräyksestäni. Ne voidaan havaita ylhäältä. Työn aloitamme sa-

taman puolelta ja etenemme sitten merelle päin. Aikasytyttimillä varustetut pommit pitää kiinnittää potkureihin. Pommeja varten on kantolaitteet, joihin kuhunkin sopii kolme pommia ja joita kantamaan tarvitaan kaksi miestä. Toiset miehet saavat kantaa ilmanvalmistuslaitteita ja ilmasäiliöitä, joiden avulla pomminkiinnittäjät kohoavat ylös. Pomminkiinnittäjät saavat näitä ilmasäiliöitä varten köyden, joka kiinnitetään vyötäisille ja josta häntä ohjataan alhaalta käsin, ja toisen köyden merkinantoja varten. Merkinannot kai tunnetaan tarkasti?»

»Varmasti, herra kapteeni!»

»Kaikkia määräyksiä on noudatettava kirjaimellisen tarkasti. Siitä riippuu onnistuminen. Hengenvaaraa ei ole minkäänlaista, jos vain sukelluspuvut on kunnollisesti valmistettu ja jos pommeja käsitellään varovasti. Edelliseen nähden emme enää voi tehdä mitään. Mutta toinen seikka on omassa hallussamme. Mutta miehethän ovat läpikäyneet perusteellisen räjähdyttämiskurssin.

— Pomminkiinnittäjinä toimivat upseerit ja osa aliupseereita. Jokaista pomminkiinnittäjää kohti pitää alhaalla olla yksi aliupseeri, joka johtaa hänen suuntailemistaan. Jakakaa määräykset edelleen!»

Ulkona oli komppania jo puolittain valmis. Pommit kantolaitteineen ja ilmanhankintakoneet säiliöineen jaettiin omille ryhmilleen. Ei kulunut

tuntiakaan ennenkuin outopukuinen, ihmeellinen joukko seiso i kaksoisjonossa rannalla, puoleksi vedessä. Kypäritkin oli nyt kiinnitetty. Komppania oli valmis. Tarvitsi vain sulkea hengitysaukot, ja miehet voivat painua veteen.

Aamu alkoi jo sarastaa vahvasti, kirkas ja tyyni elokuun aamu. Merellä oli pumpulinpehmyttä, valkoista sumua. Aurinko hohti himmeänä sen takaa. Lauhkea tuuli hajotteli hiljaa sumua. Päivästä tulisi heleä ja lämmin.

Lahtinen tutki vielä hetkisen karttojaan. Lentäjain ilmoitusten mukaan olivat vihollisen linjalait sataman suulla, ja niiden ulkopuolella kiersi sukellusveneiden, hävittäjien ja vartiolaivojen ketju. Lyijykynällä piirretyt, vedessä liukenemattomat karttaluonnokset hän otti mukaansa. Hyvästeltään divisionan komentajaa, joka oli suuremmassa tuskassa ja jännityksessä kuin halusi näyttää, hän riensi ulos pukeutumaan varustuksiinsa ja laskeutui veteen, kahlaten komppanian etupäähän.

Upseerit antoivat ilmoituksensa, että varusteet ja niiden kiinnittäminen oli tarkastettu. Kaikki oli kunnossa.

»Hengitysaukot kiinni! Eteenpäin!» tiedoitti kapteeni merkeillä.

Kummitusjono liikahti verkalleen ja alkoi painua salmen keskikohtaa kohti. Auringonsäteet, valkoisen udun läpi tunkeutuen, lankesivat vihertävänharmaille kypäreille ja saivat ne loista-

maan kullalta ja hopealta. Äänettöminä ja uhkaavan synkkinä painuivat jäykät päät yhä syvemmälle, kunnes jonon alkupää katosi verkalleen tummaan veteen. Muutaman hetken kuluttua oli koko komppania kadonnut käkyvistä.

Kenraali katsoi mietteissään häipyneen komppanian jälkeen.

»Ihmeellinen juttu, tuo sukelluspuku!» virkahti hän ajutantilleen.

»Niin, ovatpa ne aika kiiskiä, jotka nyt lähtevät haikalojen kimppuun», tuumi ajutantti ihailevasti. »Eikä ole sanottu, vaikka onnistuisivatkin.»

»Niin, niin, eipä ole sanottu», toisti iloisesti kenraali, jolle kuten muillekaan korkeammille upseereille maihinnousyrityksen mahdollisuus ei ollut enää pitkään aikaan antanut hetkenkään lepoa.

Samaan aikaan kuin kirkas päivä alkoi loistaa yli tyynen, välkkyvän meren, mateli kummitusmainen miesjoukko pitkin pohjaa, noudatellen ohutta teräslankaa, joka oli vedetty tienviitaksi. Sen työn olivat kapteeni Lahtinen ja vääpeli Koskinen suorittaneet ja ennen sodan puhkeamista.

Lahtinen oli nyt toteuttamassa omaa ajatustaan. Tätä hän oli mielessään hautonut rakennellessaan keksintöään, tätä hän ennen muuta oli tarkoittanut. Hänen sukelluspukunsa korvaisi laivaston puutteen. Kun ei ollut omaa laivastoa, piti riistää se viholliseltakin.

Ellei vihollisella olisi tarkkoja tietoja keksinnöstä, ei tätä hyökkäystä voitaisi ehkäistä. Se tulisi yllätyksenä, niin täydellisenä, ettei vihollinen jälkeensäjääkään heti keksisi, millä tavalla hyökkäys oli suoritettu.

Hän olisi voinut jo aikaisemminkin jonkun veran häiritä ja vahingoittaa vihollisen laivastoa tai yhdessä Koskisen kanssa muutella vihollisen asettamia miinoja, jotta ne olisivat tuottaneet sille itselleen turmiota. Mutta se työ olisi heille kahteen mieheen ollut melkein ylivoimaisen vaikea. Ja parempi olikin antaa vihollisen olla toistaiseksi rauhassa ja sitten iskeä ratkaisevasti. Nyt ei vihollisen laivastoa ollut lainkaan hätyytetty. Se luuli varmasti olevansa turvassa, pelkäämättä edes muutamaa suomalaista sukellusvenettäkään.

Vääpeli Koskinen asteli hänen rinnallaan.

Tie oli huolellisesti valikoitu. Sen varrella ei ollut jyrkkiä nousuja eikä laskuja, ei vaikeita kallioita eikä upottavia hietikkoja. He saattoivat sitä pitkin edetä suhteellisen nopeasti.

Kapteeni pysähtyi ja antoi samalla muillekin pysähtymismerkkin. Piti tarkastaa komppania. Sovitulla merkillä hän tiedusti: Voiko jokainen hyvin hengittää?

Merkki kulki miehestä mieheen, ja vastaus oli myönteinen. Kaikki hengityslaitteet olivat siis kunnossa. Lahtinen lähti uudelleen liikkeelle.

Ihmeellinen oli tämä kulku syvyyksissä, himeästi kuumottavan veden alla. Tunnelma oli

satumainen, epätodellinen. Kukaan ei tuntenut olevansa oma itsensä. Tuntui ahdistavan ja painostavan, korvissa humisi, ja kaukana ylhäällä loisti päivänvalo valjuna. Vesi kuului kaikissa väreissä. Ei ollut yö eikä päivä, ei pimeää eikä valoisaa. Utumainen, tarunomainen oli valaistus. Mutta kaikella tällä oli oma sanoin selittämätön viehätyksensä. Mieleen tuli kuva rannattomassa avaruudessa kiitävästä lentokoneesta. Se oli vasta-kohta. Mutta tunnelma oli yhtä aito ja erikoinen.

Niin he samosivat tunti tunnin jälkeen, pysähtyen joskus hetkeksi lepäämään. Mahtava pauhina tunkeutui heidän korviinsa, kun joku pieni vihollislaiva viiletti heidän ylitseen. Kumean selvinä kaikuiivat silloin potkurin pyörähdykset. He sivuuttivat ohuita ankkuriketjuja, joiden yläpäässä näkivät mustia, sarvekkaita möhkäleitä: nyt oltiin vihollisen miinakenttien keskellä.

Sitten näkyi ylhäällä jokin tumma laikku, valtava möhkäle, joka pysyi ihan liikkumatta. Se oli vihollislaiva, korkealla yläpuolella. Ja he näkivät sen olevan ankkuroituna. He sivuuttivat ankkurin läheltä.

Mutta kulku ei vielä loppunut, vaan matkaa jatkettiin, ei kuitenkaan enää kovin kauan. Jonon kautta kulki merkki: Seis! Kantamukset alas! Lepo!

Ylhäällä päänsä päällä he näkivät suunnattoman pitkän, tumman möhkäleen. Siinä oli joku vihollisen suurista linjalaiivoista.

He olivat tulleet sitäkin tuhoamaan; pienet kääpiöt alhaalla pohjassa, kiiskenpoikaset, aikoivat rynnätä tuon haikalan niskaan.

Kapteeni otti kartat esille ja tarkasti niitä. Hän antoi merkin komppanialle pysyä paikoillaan ja lähti itse vääpeli Koskisen ja luutnantti Huurteen kanssa syrjään. Pian he katosivat veden hämärään.

He tarkastivat laivojen aseman. Jokainen laiva näkyi tummana laikkuna, kaikki ankuroituina. He kulkivat laivojen rintaman päästä päähän ja vertasivat huomioitaan karttaan. Nyt he olivat selvillä tilanteesta.

Niin nopeasti kuin voitiin, viitoitettiin ensin »päätiestä» haarautuvat kaksi »poikkietä». Oli mitä tärkeintä, etteivät eri osastot hetkeäkään olisi eksyksissä toisistaan. Senjälkeen jaettiin miehet kutakin laivaa kohti.

Miehet tottelivat täsmällisesti, tuntien olevansa mitä vastuullisimmassa tehtävässä. He katselivat kummeksien jättiläisankkureita, jotka olivat puollittain uponneet hiekkaan. Niiden koon perusteella saattoi käsittää, kuinka mahtavia laivat olivat, nuo uivat linnoitukset, jotka saattoivat tuhota heidän kotimaansa kaikki rantakaupungit, rannikkopatterit ja laivat tuhansine miehineen ja kymmenine tykkeineen. Hengitys ei enää tuntunut käyvän vaivaloisesti eikä liikkuminen ollut työlästä, kun tärkeä tehtävä oli kokonaan vallannut heidän mielensä, ja he koettivat tehdä parastaan.

Merkit jatkuivat. »Täyttäkää ilmasäiliöt! Pomminkiinnittäjät valmiina perän alle!»

Miehet asettuivat paikoilleen. Ilmanvalmistuslaitteet pantiin toiminaan; ilmasäiliöt tyhjenivät vedestä ja täyttyivät ilmalla.

»Ilmoittakaa, milloin kaikki on valmista!»

Kului muutama hetki. Ilmoituksia saapui ketjun kummastakin päästä keskukseen, jossa kapteeni oli.

»Valmis! Valmis!»

»Kiinnittäkää ohjaus- ja merkinantoköydet! Tarkastakaa, että ne kiertyvät hyvin kelalta! Ohjaajat ja merkinantomiehet valmiina!»

»Selvä! Selvä!» saatiin vastaukseksi.

»Kiinnittäjät ottakoot pommit! Sytytysaika yksi tunti kaksikymmentä minuuttia. Toistakaa käsky!»

Täsmällisinä saapuivat toistot.

»Kiinnittäkää ilmasäiliöt! Onko valmis?»

Melkein samassa saapui myöntävä vastaus.

»Onko kaikki kunnossa? Ovatko kiinnittäjät, ohjaajat, merkinantomiehet ja kunkin pommikunnan päälliköt valmiina?»

»On, on, on!»

»Valmiina! Ylös!»

Pomminkiinnittäjät, pitäen sylissänsä teräskuoria pommeja, kohosivat verkalleen kuin ilmapallot pohjalta pitkien köysien päissä toisten pidellessä kiinni alhaalta. He nousivat yhä lähem-

mäksi liikkumattomia möhkäleitä ja vihertävän-harmaata valoa.

Merkintantoköydet alkoivat toimia.

»Ylemmäksi! Vielä! Alemmäksi! Seis! Oikealle! Taakse!»

Pomminkiinnittäjät melkein häipyivät tummien möhkäleiden varjoon, pyristellen naurettavin, kömpelöin liikkein ja tempoillen merkinantoköysiään. Mutta he pääsivät yhä lähemmäs, ja tumma möhkäle joutui ihan viereen, niin että he vihdoin koskettivat siihen. Hitaasti, sitkeästi he sitten pyrkivät perää kohti, käsiksi jättiläissuuriin potkureihin, joiden siipiin heidän piti kiinnittää hirveät taakkansa. Pommeissa olivat jo valmiina pitkät, taipuisat kuparilangat juuri tätä tempua varten.

Hitaasti ja vaivaloisesti sujui työ, vaikka he saattoivatkin käyttää molempia käsiään. He eivät uskaltaneet ajatella, mitä tapahtuisi, jos liikkumaton potkuri äkkiä rupeisi pyörimään.

Mutta potkurit pysyivät liikkumatta. He saivat niihin kiinnitetyksi kantamuksensa kömpelösti, tökerösti, mutta vähät siitä. Pääasia oli, että ne olivat todellakin kiinni. Ja saatuaan sen työn valmiiksi he tarkistivat aikasytyttimen. Niin, tunti ja kaksikymmentä minuuttia oli määrä. He suorittivat kamalan tehtävänsä uskollisesti ja täsmällisesti loppuun. Ja sitten he kiskaisivat merkinantoköydestä.

»Alas! Alas! Selvä!»

Köydet kiskoivat heitä syvyyteen. Hitaasti kävi laskeutuminen, ja hitaasti sen pitikin tapahtua. Vedenpaineen muutos vaikutti heihin jonkun verran. Mutta vihdoin he olivat jälleen hämärässä, utumaisessa valaistuksessa; ilmasäiliöt irroitettiin selästä ja kiinnitettiin pidikkeisiin. Niitä ei tyhjennetty, sillä ilmakuplat olisivat voineet herättää vihollisen huomion ja epäluulon.

Lahtinen oli liikkumatta odottanut keskuksessa. Aika tuntui hänestä ikuisuudelta, kunnes hän näki lähimmän pommikiinnittäjän laskeutuvan.

»Onnistuvatko kaikki? Ovatko kaikki palanneet?» kysyivät hänen merkkinsä.

Ja vastaukset tulivat, verkalleen ja hajanaisesti, mutta kaikilta saapui vastaus: »Selvä on! Kaikki palanneet!» Upseerit vahvistivat ilmoitukset.

»Kaikki varusteet mukaan! Kokoon keskelle! Mars!»

Hitaasti saapuivat eri pommikunnat »päätielle», mutta kaikki olivat mukana.

»Onko joku sairas? Voivatko kaikki hengittää?» kysyi kapteeni. Ja vastaus oli tälläkin kerralla tyydyttävä.

»Kaikki hyvin. Toimeen tullaan. Ahdistaa vähän, mutta ei mitään hätää.»

Työ, suunnattoman tärkeä, ratkaiseva työ oli siis tehty. Se oli sujunut nopeasti ja täsmällisesti, niinkuin se vain harjoitetulta, tottuneelta joukolta voi onnistua. Nyt piti poistua kauemmas.

»Kaksoisjonoon! Eteenpäin! Mars.»

Kummituskomppania lähti liikkeelle. Mikään ei ollut ilmaissut kirkkaassa päivänpaisteessa lepäävälle, huolettomalle viholliselle sen läsnäoloa. Ne ilmakuplatkin, jotka pursuivat kypärien sisältä, olivat liian pieniä herättääkseen epäluuloa.

Komppania mateli hiljalleen takaisin. Kukaan ei edes itsekseen valittanut väsymystä, vaikka he kaikki olivat jo puolittain näännyksissä.

Kapteeni katsoi kelloaan tuontuostakin. Kun pommien sytyttämishetkestä oli kulunut tunti ja kymmenen minuuttia, komensi hän komppanian pysähtymään ja odottelemaan. Miehet kääntyivät katsomaan taakseen. Näkisivätkö he jotakin, kuulisivatko mitään?

Lahtinen ei nyt tuntenut minkäänlaista hermostumista. Tehtävä oli suoritettu kuin rauhallisessa harjoituksessa. Pommit olivat taattua tekoa, joka laiva uppoaisi, ei kylläkään silmänräpäyksessä, mutta menisi kuitenkin pohjaan. Miehiä vihollinen ei luultavasti menettäisi juuri lainkaan, sillä he ehtisivät pelastua veneisiin. Ja sitäpaitsi oltiin lähellä rantaa, vartioaluksia oli ympärillä, ja lisäksi oli vielä tyynikin. Laivaston tuho ei muuttuisi miksikään pahaa-aavistattomien teurastukseksi.

Kun oli kulunut määrääaika, tunkeutui outo, kumea ja voimakas ääni, jota ei voinut verrata mihinkään ennen kuultuun ja koettuun, humisten heidän kypäriensä läpi. Se jatkui ja he tunsivat

veden joutuvan liikkeeseen. Jokin vastustamaton voima painoi heitä, mutta ei voinut kuitenkaan kaataa heitä tasapainosta. Ja äkkiä hämärä himmeni entisestään, vesi sameni, ja he joutuivat melkein pimeään.

Pommit olivat räjähtäneet. Miehet tunsivat hetken kaamean juhlallisuuden.

»Eteenpäin!» komensi kapteeni merkillä.

Madellessaan takaisin päin he miettivät, oliko annettu tehtävä suoritettu loppuun asti. Sitä he eivät tieneet.

Divisionan komentaja, hänen esikuntapäällikkönsä ja ajutanttinsa odottivat kuumeisen levottomina lentotiedustelun tuloksia. Vastikään oli kaksi konetta palannut matkaltaan, mutta lentäjät eivät olleet nähneet mitään erikoista. Vihollisen laivasto oli edelleenkin ankkurissa, linjalaiivat puolikaaren muotoisessa rintamassa sataman suulla ja niiden edessä pienemmät laivat. Kaksi sukellusvenettä oli lähtenyt liikkeelle ja painunut veden alle. Minne niiden matka piti, ei voitu varmasti tietää.

Neljä koneparia oli jo kaikkiaan tullut takaisin, eikä ainoakaan lentäjä tiennyt kertoa sitä, mitä kaikki odottivat. Olivatko Lahtinen ja hänen miehensä epäonnistuneet, eksyneet, joutuneet johonkin satimeen?

Kenraali käveli hermostuneena aution huvilan kuistilla ja vilkaisi tavantakaa kelloonsa. Niin,

Lahtinen oli vain arviolta määrännyt retkeen tarvittavan ajan. Hän ei halunnut sanoa siitä mitään varmaa. Olihan se muuten käsitettävää. Mutta tämä odotus, tämä epävarmuus, tämä kiduttava epätietoisuus!

Lentotiedustelua jatkettiin kaiken uhalla, vihollisen pommituksesta ja lentokoneista huolimatta.

Kenraali koetti hillitä mieltään, mutta ei voinut puhua muuta kuin puoleksi ärjymällä. Levollisuus, joka oli hänet vallannut taistelun todella puhjettua, oli nyt poissa.

»Missä lemmossa ne kaksi konetta viipyvät?» murahteli hän ja katsoi taas kelloaan; monennenko kerran samana tuntina, sitä hän ei olisi voinut suunnilleenkaan muistaa.

»Tuolla ne tulevat!» kiirehti ajutantti muutaman hetken kuluttua rauhoittamaan ja viittasi metsän yli, missä todellakin näkyi kaksi saarta kohti saapuvaa konetta.

Juuri kun etumainen kone, veden kohistessa jalaksissa, liukui hietikkaa kohti, syöksyi kenraali rantaan. Tähystäjä kapusi nopeasti alas. Hän oli tänä päivänä käynyt jo muutamia kertoja samanlaisella tiedustelumatkalla ja tunsikin kenraalin ärtyneen kärsimättömyyden.

»Joukko vihollisen sotalaivoja uponnut, herra kenraali», aloitti tähystäjäupseeri, pysähtyen asentoon.

Kenraali kouraisi häntä käsivarresta ja ikäänkuin imeytyi kiinni hänen huuliinsa.

»Uponnut? Linjalaivojako?» kähisi hän kiihkossaan.

»Niin, kello 14,37 näkyivät selvät räjähdykset vihollisen kaikissa linjalaivoissa, niiden perällä. Tarkoitin niitä laivoja, jotka olivat ankkurissa sataman edustalla. Ainakin neljässä laivassa tapahtui lisäksi toinenkin räjähdys. Niissä räjähtivät joko ammusvarastot tai höyrykattilat. Edelliset räjähdykset johtuivat ilmeisesti torpedoista. Samalla alkoivat laivat verkalleen upota, perät painuivat veteen, keulat kohosivat pystyyn, mutta vain hiukan, sillä ankkurit arvatenkin pidättivät niitä. Havaintojeni mukaan kello 15,18 oli viimeinen mainituista laivoista uponnut. Laivojen miehistöt pelastuivat todennäköisesti kokonaan. Näin kaikissa laivoissa laskettavan pelastuveneitä vesille. Otin joukon valokuvia, herra kenraali!»

Tällä välillä oli toisenkin koneen tähyistäjä saapunut ja vahvasti virkatoverinsa havainnot. Kenraalin riemu oli rajaton.

»Hyvä, hyvä, herrat upseerit! Kehittäkää valovanne, pian, nopeammin, heti! Kaikki linjalaiivat, kaikki! Sepä oli temppu, totisesti urotyö! Nyt on juttu selvä, maihinnousua ei tarvitse ajatellakaan. Torpeedoveneiden ja hävittäjien suojassa sitä ei suoriteta. Lahtinen, Lahtinen ja hänen kiiskensä!»

Äreys, hermostuminen, kärsimättömyys, kaikki oli kadonnut. Kenraali oli kuin koulupoika, niin

säteilevällä tuulella kuin itse olisi tuhonnut tuon laivaston. Mutta hänestä oli sama, kuka sen oli tuhonnut. Pääasia oli, että se oli todellakin tehty.

Hän kirjoitti nopeasti raportin ja ojensi sen ajutantille.

»Toimittakaa tämä lähetetyksi radioteitse ylipäällikölle! Heti!»

Hän palasi huvilaan ja komensi puhelimitse saarelle reservikomennuskunnan. Sitten hän joi kahvia ja jäi odottamaan.

Mutta odotus tuli pitkäksi ja synkäksi. Kenraalin mieliala laski. Ei edes tieto siitä, että vihollisen laivasto oli hävitetty, voinut kokonaan korvata sitä pelkoa, että sulketajakomppaniakin oli tuhoutunut suorittaessaan sille määrättyä tehtävää.

Iltapäivä kului verkalleen, varjot pitenivät ja vihdoin alkoi tuulla. Lakkaamatta tähysti kenraali merelle, vaikka tiesi, ettei sieltä mitään näkyisi, ja mereltä hän loi katseensa salmen tumaan veteen. Komppanian olisi pitänyt jo aikoja sitten saapua.

Syvä tuska ja suru tunkeutui kenraalin sydämeen. Voitto oli saatu, suuri ja kallis voitto, mutta pitäisikö sen hintana olla koko tuo rohkea ja reipas joukko, joka tyynenä ja velvollisuudentuntoisena oli aamulla painunut syvyyksiin?

Ajutantti ei puhutellut kenraalia. Muutkin upseerit pysyttelivät hiljaa. Kaikkien ajatukset olivat kohdistuneet samaan asiaan. Salavihkaa

vilkaisi kukin vähän väliä kelloonsa, joka yhä varmemmin ennusti, etteivät odotetut milloinkaan tulisi takaisin.

Lopulta oli jo melkein pimeä. Kenraali ei voinut enää hillitä eikä salata levottomuuttaan.

»Mutta ovathan he olleet jo yli kuusitoista tuntia vedessä. Heiltä on mennyt menomatkaan kuusi tuntia, pomminkiinnittämiseen yksi tunti ja paluumatkaan jää yhdeksän tuntia. Mitä ihmettä me teemme?»

Upseerit katsoivat toisiinsa neuvottomina.

»Emme voi tehdä mitään, herra kenraali», vastasi ajutantti. »Täytyy vain toivoa vielä. Kenties heiltä on kulunut menomatkaan enemmän aikaa.»

»Tyhmyyksiä!» jyrähti kenraali. »Ensimmäinen räjähdys tapahtui kello 14,37. He olivat saaneet siis työnsä suoritetuksi kello 13,17. Menomatkaan ja työhön oli mennyt siis yhteensä seitsemän tuntia kaksikymmentäkolme minuuttia. Ja paluumatkalla he jättävät pomminkantolaitteet ja muut lisävarusteet jälkeensä, kiinnittäen ne pohjaan. He voivat siis paluumatkan tehdä nopeammin. Tämähän on päässälaskua, hyvä herral!»

Ajutantti ei sanonut mitään, vaikka kenraali olisi mielellään havainnut, että hänen päässälaskussaan olisi ollut jossakin kohtaa virhe. Mutta sitä ei ollut.

Joitakin käheitä, epäselviä huutoja kuului ulkoa. Ajutantti syöksyi ikkunan luo.

»Mitä siellä on? Kuka huusi?» kiljaisi hän kovimmalla äänellään.

Joku lentäjäupseeri näkyi juoksevan huvilaa kohti.

»Ne tulevat, ne tulevat! läähätti hän.

Ajutantti käännähti kuin pistettynä.

»Komppania tulee!» ilmoitti hän kenraalille.

Kenraali ei kysellyt lisää. Unohtaen sotilaallisen jäykkyytensä, jopa osan arvokkuuttaan hän riensi juosten suoraa päätä rannalle, antaen vapaan vallan ilon, kiitollisuuden ja ihailun tunteille.

Kovin vitkallisesti nousi vihertävänharmaa jono syvyydestä. Raskaasti se eteni huojuen ja kompastellen kuin juopunut. Epätodellinen, kummitusmainen se oli tihenevässä pimeydessä. Kaikki miehet eivät enää jaksaneet kävellä, vaan toiset tukivat heitä; muutamia nähtiin suorastaan kannettavan samoilla laitteilla, joilla he aamulla olivat kantaneet pommeja.

Kapteeni Lahtinen sai hengitysaukkonsa auki. Kumeana ja käheänä kajahti hänen äänensä kypärin sisältä.

»Lääkäreitä, lääkäreitä!» huohotti hän.

Ajutantti ei odottanut hetkeäkään, ei edes kenraalin viittausta, vaan syöksyi heti huvilaa kohden soittamaan, kutsumaan, käskemään.

Toivon ja pelon vaiheilla kenraali katseli komppaniaa. Mutta ainakin se vielä eli ja liikkui, tuo joukko, joka oli tuhonnut vihollisen laivaston ytimen, tuhonnut rantojen painajaisen.

Lahtinen ja Koskinen saivat ensiksi irti kypärinsä. Ahnaasti he hengittivät raikasta, puhdasta iltailmaa. Ja sitten, hetkeäkään tuhlaamatta, he riensivät auttamaan miehiään, niitä, jotka eivät enää jaksaneet liikkua, jotka hoippuivat tai makasivat pomminkantolaitteilla. Nopeasti, vapisevin käsin he irroittivat kypärin toisensa jälkeen.

Kuinka kalpeita, kuinka menehtyneitä ja peloittavan surkeita nuo miehet olivat! Osa heistä makasi liikkumatta, värähtämättä. Olivatko he tukehtuneet, menettäneet henkensä?

Kapteenilla ei ollut aikaa sitä tarkastaa. Hän vain irroitti kypäreitä. Ilmaa, ilmaa, sitä oli saatava ennen kaikkea.

Runsas kolmannes komppaniasta oli kykenemätön enää liikahtamaankaan. Ja nääntyneitä, huohottavia olivat muutkin, kun verkalleen ja vaivaloisesti riisuiivat varusteitaan. Se matka ei ollut leikkiä; he olivat saaneet ponnistaa kaikki voimansa, käyttää kaiken sisunsa ja hiukan enemänkin.

Taintuneille, liikkumattomille miehille annettiin tekohengitystä. Vihdoin saapui lääkäreitäkin ja Lahtinen tunsi sydäntään kouristavan tarkatesaan heidän toimiaan. Hän ei ollut vielä mitään kysynyt eikä ilmoittanut. Ensin miehet ja vasta sitten muu.

Nopeasti tutkivat lääkärit menehtyneiden tilaa. Osa oli jo herännyt tainnoksista. Ja sitten ilmoi-

tettiin tulos, joka vapautti kapteenin suunnattoman raskaasta taakasta: kaikki jäisivät henkiin, mutta monet tarvitsisivat ainakin kolmen neljän päivän, toiset jopa parin viikonkin lepoa ja hoitoa. Noin puolet miehistöstä kuitenkin oli kestänyt matkan rasitukset hyvin. He olisivat kunnossa saatuaan perusteellisesti syödä, juoda ja nukkua.

Silloin vasta Lahtinen kääntyi kenraalin puoleen.

»Herra kenraali, onnistuimmeko? Kuulimme kyllä räjähdykset, mutta lopullisesta tuloksesta en ole varma.»

»Loistavasti, loistavasti, herra majuri! Onnitellen vilpittömästi. Majurin arvo ei totisesti ole liikaa. Neljätoista alusta! Onko teillä mieshukkaa?»

»Ei, ei vähääkään. Komppanian menehtyminen johtuu epätasaisesti valmistetuista kypäreistä. Ne ovat nähtävästi jollakin tavoin tukkeutuneet. Se oli kauheaa, paluumatkan loppupuoli. Osan miehistä täytyi kääntyä takaisin hakemaan kantolaitteita, jotka olimme jo ehtineet jättää. Aloin pelätä, että koko komppania tuhoutuisi.»

Kenraali katseli ääneti puhujaa. Kuinka paljon Lahtinen itsekin oli vanhentunut! Hän ei ollut enää sama mies kuin kuukausi, pari takaperin. Hänen silmissään oli synkkä tuijotus. Loppumatka näkyi todellakin olleen kamala. Mutta

sittenkin: kaikki oli hyvin, laivasto oli tuhottu ja komppania hengissä. Kenraali loi pakostakin katseensa taivaalle, missä tähdet alkoivat syttyä.

Kun komppanian menehtyneet miehet oli kannettu pariin laivaan, jotka heti lähtivät matkalle, ja kunnossapysyneet olivat lopultakin »kuoriutuneet» varustuksistaan ja saaneet yllensä tavalliset vaatteet, piti kenraali heille puheen. Hän ei tosin ollut kaunopuhuja, mutta hänen sanansa tapasivat täydellisen vastakaiun.

»Te olette pelastaneet maamme. Nyt Suomen armeijan johto voi sanoa vilpittömällä mielellä, kaunistelematta ja liioittelematta: jos teemme urhoollista ja sitkeää vastarintaa, on voitto meidän, lopullinen voitto. Te ette vielä saa minkäänlaista julkista tunnustusta teostanne, sillä keksinnön salaisuus on säilytettävä. Mutta ylipäällikkö lausuu minun kauttani suurimman kiitoksensa ja tunnustuksensa. Jokaiselle miehelle on myönnetty kunniamerkki. Ja päällystöstä on ylipäällikkö nimittänyt kapteeni Lahtisen majuriksi, luutnantti Huurteen kapteeniksi ja vänrikki Aianteen luutnantiksi. Ja sitten väepeli Koskinen! Ylipäällikkö on korottanut teidät osoittamaan urhollisuuden, neuvokkuuden ja harkinnan johdosta upseeriksi, nimittäen teidät vänrikiksi. Toivotan teille onnea ja tunnustan, että olette ansainnut korotuksenne täydelleen, oikeastaan jo aikaisemminkin. Ja nyt, te väsyneet miehet, syökää ja juokaa! Ateria on teille käskystäni

valmistettu. Ja sitten levätkää! Huominen päivä on täydelleen vapaa.»

Kenraali jätti hartaasti, mutta käheästi hurraata huutavan komppanian. Hän halusi saada majuri Lahtiselta kuulla tarkan, yksityiskohtaisen kertomuksen retkestä.

15.

LEEVI GELDKOPF-IVANOV NÄKEE KUMMI-
TUKSIA.

»Kas niin, herra *majuri*, ole hyvä!»

Leskirouva Lotta Takalan äänessä oli veitikkamainen, mutta lämmin sointu, kun hän tarjosi kahvia sisarenpojalleen, majuri Oiva Lahtiselle, joka istui neiti Elna Aution vieressä. Ja hänen katseessaan oli tyytyväisyyttä ja anteeksiannettavaa ylpeyttä.

Majuri Lahtisen ei totta puhuen ollut lainkaan helppo olla. Häntä melkein palvottiin sankarina, mutta hän ei ollut tähän osaansa tottunut. Eikä hän uskonut voivansakaan siihen koskaan tottua.

Täti ei tähän saakka ollut häntä vielä milloinkaan kohdellut oikeastaan täysi-ikäisenä. Nyt oli toisin. Majuri sai häneltä osakseen ilmeistä arvonantoa, joka olisi naurattanut, ellei veitikkamaisuuden takana olisi ollut täysi vakavuus.

Muuttunut oli myöskin suhde Elna Autioon.

Entinen huoleton toverillisuus ja levollisuus oli poissa, ja tyttö esiintyi väkinäisesti, teennäisesti.

Naiset eivät kuitenkaan tienneet hänen täydellistä osuuttaan vihollisen laivaston tuhoamisessa. He vain aavistelivat, hyvällä syyllä kyläkin.

Kuin salamanisku oli vihollisen yllättänyt laivastonsa menetys. Tämä tappio suorastaan tyrmistytti. Vihollisen sotasuunnitelmat menivät hetkeksi sekaisin. Se maihinnousu suomalaisen armeijan selkäpuolelle, joka suunnitelmissa oli ollut ensi sijalla, täytyi nyt kirvelevin sydämin jättää sikseen.

Laivaston tuho pysyi kaameana salaisuutena. Vihollinen ei voinut sitä käsittää. Suomen armeijan ylipäällikön tiedonannossa oli ylistetty sukellusveneiden rohkeaa retkeä, jonka tuloksena oli ollut laivaston upottaminen. Mutta vihollinen ei ollut sukellusveneistä nähnyt vilahdustakaan tapahtuman aikana, ei sitä ennen eikä sen jälkeen. Mutta eihän sitä voinut selittää muullaakaan tavalla. Suomalaiset sukellusveneet muuttuivat mitä pelätyimmiksi. Tuholta säästyneet vihollislaivat pysyttelivät tästedes taatuimmissa suojavaikoissa, uskaltautumatta lainkaan merelle. Suomen rannikkojen melkein täydellinen saarto murtui, ja estetty meriliikenne pääsi jälleen alkamaan.

Taistelujen painopiste pysähtyi jälleen ratkaisevasti suomalaisten puolustuslinjalle, missä sota

oli saanut kiinteän asemasodan luonteen. Keksinön salaisuus oli vieläkin kerran säilytetty.

Voitto oli ollut ratkaisevan tärkeä suomalaisille, sillä liittolaisneuvottelut katkesivat tuloksettomina. Erään mahtavan ulkovallan hallitus oli saanut parlamentissaan jossakin mitättömässä asiassa epäluottamuslauseen ja kukistui. Poliittinen tilanne muuttui samalla kokonaan. Aseellisesta avusta ei ollut toistaiseksi taas toivoakaan. Täytyi luottaa vain omiin voimiin. Ja niihin luotettiin. Voitto oli kohottanut itseluottamusta. Sodan lopullista tulosta ei enää epäilty. Ihmiset olivat päässeet kuin painajaisunesta, kun maihinnousun kummitus oli kukistettu.

Ilmahyökkäyksiin oli jo totuttu. Niiden häviökset olivat suunnattomat, mutta ne eivät silti voineet kokonaan ratkaista taisteluja, etenkin senjälkeen, kun omatkin ilmavoimat oli valtavin ponnistuksin saatu kehittymään. Viholliselle voitiin tehdä ankaraa vastarintaa, mutta ensimmäiset tuhotyöt täytyi kestää.

Vaistomaisesti majuri silmäsi ulos. Ikkunasta näkyi raunioita. Tämäkin kaupunki oli puoleksi hävitetty. Vihollinen ei suinkaan tyytynyt pommittamaan vain sotilaallisia rakennuksia, linnakkeita ja varastoja. Ei, pommeja pudoteltiin kaikkialle, kaupunkeihin ja maalaiskyliin, ketään ei säästetty. Rauhanaikaiset ennustukset ilmasodan tuhoisuudesta eivät ainoastaan pitäneet paikkaansa, vaan olivat liian lieviäkin. Nyt nii-

hin uskottiin, kun kaupunkeja ja kyliä oli raunioina, mutta se usko tuli jokseenkin myöhään. Rauhanaikainen säästö oli käynyt hirvittävän kalliiksi.

Vihollinen käytti myös kaasupommeja rauhallista väestöä vastaan. Parinsadan kilometrin päässä rintamalta ei kukaan voinut olla varma hengestään. Kaasunaamarit olivat kaikkien tärkeimpiä ja jokapäiväisimpiä esineitä. Sadat vastasyntyneet lapsetkin saivat vetää ensi henkäyksensä kaasunaamarin läpi.

Pieni seurue joi nyt kahvia raunioitten keskellä — rouva Takalan talo oli myöskin kärsinyt pommituksesta, mutta ei pahasti — näennäisessä rauhassa, mutta jokaisella heistä oli kaasunaamari-lieriö käden ulottuvilla. Millä hetkellä hyvänsä saattoi kajahtaa kaasuhyökkäyshälytys.

Rouva Takala ei ollut paennut kaupungista. Hän pysyi paikallaan ja auttoi siellä, missä voi. Ja neiti Autio oli ruvennut sairaanhoitajattareksi niinkuin sadat ja tuhannet muutkin Suomen naiset. Hän oli viehättävä yksinkertaisessa puvussaan. Mutta majuri tuli ajatelleeksi hänen olevan viehättävän missä puvussa hyvänsä. Hän oli tullut tädin luo aamupäiväkahville vain nähdäkseen Elna Aution, jonka saapuminen vierailulle oli hänelle ilmoitettu.

Heidän välillään ei keskustelu kuitenkaan ottanut viritäkseen. Täti puheli sodasta, ja majurin ajatukset pyrkivät suuntautumaan siihen mat-

kaan, joka hänen oli tehtävä vielä samana päivänä. Hänellä oli taas seikkailu edessään.

Elna Autio näkyi kainostelevan nuorta majuria, joka luutnanttina ollessaan, vain muutamia viikkoja sitten, oli punastellut kuin koulupoika. Nyt hänessä ei mikään tuntunut viittaavan koulupoikaan. Hän oli täysi mies.

Lahtinen ajatteli yhtaikaa sotaa ja tyttöä ja toivoi, että sota olisi lopussa, että kaasunaamarit joutuisivat romukoppaan ja että ilmahyökkäyksiä ei enää tarvitsisi varoa. Elna Aution läheisyys vaikutti hillitsevästi hänen sotaistuuteensa. Hän muisti vanhan everstin sanat, että naisten pitäisi sodan aikana olla ainakin tuhannen kilometrin päässä rintamalta.

Täti poistui hetkeksi keittiöön. Elna Autio käänsi hiukan kalvenneet, mutta raikkaat kasvonsa, tynesti ja vakavasti majurin puoleen.

»Lähdettekö te . . . te tänään taas jollekin retkelle?» kysyi hän hiljaa, aavistellen.

»Lähden kyllä», vastasi Lahtinen niinikään hiljaa ja vakavasti, samalla tuntien sydämessään lämpimän sykkähdyksen.

»Onko retki vaarallinen?» Tytön ääni oli asiallinen, mutta suupielet värähtivät tuskin huomattavasti.

Majuri koetti naurahtaa.

»No niin, ei erikoisemman vaarallinen, mutta näin sodan aikana sellaiset retket eivät voi olla ilman vaarojakaan.»

Tyttö käänsi päätänsä ja katsoi ulos, missä rauniot hehkuivat kalpeahkon syysauringon valossa. Hänen rinnastaan kohosi huokaus, tuskin kuuluva, sillä hän koetti sitä tukahduttaa.

»Ah, kuinka raskasta on odottaa sodan loppumista!» huudahti hän äkkiä eikä hänen äänensä ollut oikein varma. Hän nousi nopeasti paikaltaan ja astui ikkunan luo.

Mutta majuri näki tytön sivuuttaessa kuvastimen, että hänen silmissään kiilsivät kyynel. Vai oliko se vain valon leikkiä?

Kun täti tuli huoneeseen, alkoi Elna Autio puhua syyskukista. Hänen kasvonsa olivat levolliset ja ääni tyyni. Eikä majuri rohjennut tarkastaa, olivatko hänen silmänsä ehkä kosteat.

Oli melkein säkkipimeä. Vain muutamasta paikasta, jostakin laivasta, tunkeutui pieni valoläikkä sataman raskaaseen, öljyiseen ja melkein päähaisevaan veteen. Tykit jylsivät harvakseen, ikäänkuin vain vakuuttaen, että vihollisen saarilinnoitus oli valveilla.

Majuri Lahtinen ja hänen ajutanttinsa, vänrikki Koskinen, matelivat köydellä toisiinsa yhdistettyinä pitkin sataman pohjaa. He tunsivat olevansa vaarassa piakkoin menehtyä. Saastaisesta vedestä koneeseen imetty ilma oli huonoa, tympäisevää, niin että he yhtämittaa saivat pahoinvointikohtauksia. Sataman pohja oli upottava, liejuinen, täynnä kaikenlaisia jätteitä ja ro-

mua, johon he olivat tavantakaa kompastua. Mutta sähkönheijastajia he eivät uskaltaneet lainkaan käyttää. Vihollinen voisi ne keksiä ja heittää muutamia käsipommeja heitä kohti. Silloin he olisivat hukassa.

Kulkien pitkin laiturin reunaa he vähän väliä koettelivat toisella kädellään niljakasta kivimuuria. He olivat tiedustelumatkalla ottamassa selvää, oliko eräällä mielettömän rohkealla suunnitelmalla mitään onnistumismahdollisuuksia.

Tämä uusi yritys oli melkein samanaikaisesti johtunut Koskisen ja majurin mieleen. Armeijan johto pudisteli sille toistaiseksi päätänsä, mutta jos tiedustelumatkalla saavutettaisiin hyviä tuloksia, otettaisiin asia varmasti vakavan harkinnan alaiseksi.

Kas niin, nyt kivimuuuri, laituri, kääntyi. He pysähtyivät hetkeksi. Majuri kopeloi sivultaan kartan ja sytytti pikkuruisen punaisen sähkölampan. He silmäilivät karttaa kiireesti.

Oikein, tässä varmasti alkoivat ne kaksi varastorakennusta, jotka oli rakennettu betonipylväiden varaan osaksi veden päälle. Niiden yhteinen lastausparveke ulottui laiturin reunan pituudelle veden ylle. Tuossa alkoivat lastausparveketta kannattavat pylväät.

Molemmat miehet puikahtivat niiden sisäpuolelle. He olivat nyt parvekkeen alla. Sivuutettuaan joukon pylväitä he olivat selvillä siitä, että oli päästy varastorakennuksen alle,

Pohja kohosi nopeasti, mutta kävi entistä upottavammaksi. Vesi oli suunnattoman likaista ja limaista. Mutta viimein he tunsivat, että heidän kypärinsä ulottuivat jo vedenpinnan yläpuolelle. He työnsivät kiireesti hengitysaukot auki, saaden ulkoilmaa, tunkkaista ja raskasta, mutta kuitenkin parempaa kuin vedessä. Sitten he koettivat jotenkuten puhdistaa kypärien silmäaukkojen lasseja liasta ja limasta. Mutta pimeä yö esti mitään näkemästä.

»Uskaltaisiko sytyttää heijastajan?» koetti Koskinen kuiskata kypärinsä sisältä.

»Täytyy uskaltaa», vastasi majuri. »Muuten emme pääse mihinkään.»

Koskinen sytytti sähköheijastajansa ja suuntasi sen valon ylös, kostean liman peittämää varastorahennuksen lattiaa kohti, joka oli kyhätty tukevista lankuista. He olivat vedessä melkein kainaloitaan myöten. Lattia oli niin korkealla, etteivät he ylettäneet siihen. Se oli ainakin puoli-toista metriä heidän päänsä yläpuolella.

»Pakana!» kuului kumiseva kuiskaus. Majuri ei ollut tyytyväinen näkemäänsä. Heidän tehtävänsä alkoi näyttää vaikealta, ehkäpä ylivoimaiseltakin.

»Katsotaan tuolta kauempaa, rannempaa!» ehdotti Koskinen.

He lähtivät jälleen matelemaan. Pohja kohosi yhtä mittaa. Heidän kypärinsä kolahtivat lattiaan. Heidän täytyi kumartua, jos mielivät

mennä eteenpäin. Mutta kumartuminen oli vaikeaa.

»Yritetään tässä!» määräsi Lahtinen.

Koskinen irroitti vyöltään kapean, mutta tukevan ja terävän sahan. Lattialankut eivät olleet tiiviisti kiinni toisissaan. Hän työnsi sahasa niiden rakoon ja ryhtyi sahaamaan neulamaisella päällä, joka imeytyi oivallisesti puuhun.

Mutta saha ei ollut ehtinyt kuin hetkisen kivistä, kun majuri, joka kuunteli ja vartioi, äkkiä oli kuulevinaan joitakin ääniä sataman puolelta.

»Seis! Sammuta! Hengitysaukko kiinni!»

Koskinen totteli silmänräpäyksessä, sähköheijastajan häikäisevä valo katosi samassa, ja he jäivät pilkkopimeään joka hermo jännitettynä.

Majuri Lahtinen ei ollut erehtynyt. Jotkin äänet lähestyivät varastorakennusta sataman puolelta.

He koettivat saada niistä selvää. Ja äkkiä se heille selvisikin: sieltä oli saapumassa vene.

Tultiinko heitä ehkä tavoittamaan? He olivat melkein satimessa täällä rakennuksen alla. Jos veneitä olisi muutamia ja miehiä tarpeeksi, eivät he pääsisi millään keinolla livahtamaan tiehensä. Vettä oli rakennuksen alla niin matalalta.

Mutta tarkoittiko tuo vene heitä? Oliko siellä yksi vai useampia veneitä?

Odotuksen hetket olivat kieltämättä epämiellyttäviä. He kuuntelivat hievahtamattomina, nojaten samaan limaiseen pylväaseen ja tuntien kum-

pikin jalkojensa vajoavan yhä syvemmälle liejuun.

Ei, siellä ei ollut useampia veneitä. Vain yksi, ja sekin liikkui äärimmäisen hiljaa ja varovasti.

Mitä ihmeen asiaa kellään oli tänne varastorakennuksen alle? Vieläpä keskellä yötä? Se kelpasi todellakin selitystä.

Veneelläkulkija ei tuntunut liikkuvan oikeastaan täysin rehellisillä ja laillisilla asioilla. Ei, sillä miksi hän muuten olisi ollut niin peräti varovainen.

He kuulivat veneen kolahtelevan pylväisiin. Sitten se tuntui pysähtyneen. Soutaja liikkui veneessä.

Ja sitten kuului äkkiä selviä, määrämittäisiä jyskytyksiä varastohuoneen lattiaan. Mies jyskytti airolla. Varmasti hän antoi merkkejä.

Mutta ennenkuin Lahtinen oli ehtinyt punnita tällaisen omituisen yöllisen kohtauksen syytä ja tarkoitusta, kuului uudenlaista ääntä, joka tuli yläpuolelta. Jokin raskas luukku rämähti, ja äkkiä tulvahti mustaan veteen neliskulmainen valoaukko, jonka keskellä näkyi vene soutajineen. Oli avattu lattialuukku.

Majuri ja Koskinen pysyttelivät pylväänsä varjossa, puolittain sen takana. Tässähän heille tarjottiin kokonainen näytelmä. Ja tuo lattialuukku, se ei ollut lainkaan hullumpi ajatus.

Soutaja oli vihollismatruusi. Mutta kuka oli ylhäällä? Kuka oli avannut lattialuukun? He

eivät voineet häntä nähdä, mutta he kuulivat, että miehet puhelivat jotakin keskenään, hiljaa ja nopeasti. Sanoja he eivät erottaneet.

Sitten matruusi kiinnitti veneen molemmista päistään kahteen pylvääseen, joihin oli kiinnitetty rautaiset renkaat. Heh, vene ei siis nähtävästi ollut ensi kertaa tällä paikalla.

Luukusta laskettiin lyhyet tikkaat veneen pohjalle. Kaikki kävi nopeasti, täsmällisesti, hiljaa ja tottuneesti. Miehet olivat nähtävästi vanhoja tekijöitä tällaisissa puuhissa.

Valo tuli ylhäältä. Lattialla oli luukun vieressä nähtävästi jokin lyhty, sillä valo ei liikkunut.

Matruusi katsoi ylöspäin ja ryhtyi vastaanottamaan joitakin myttyjä, joita hänelle ylhäältäpäin annettiin. Ne liukuivat tikkaita pitkin ja olivat varmaankin raskaita, mikäli sopi päätellä vastaanottajan liikkeistä.

Tilanne alkoi selvitä majurille: tässä oli nähtävästi sotatarvevarkaita toiminnassa. Matruusille lastattiin tavaraa varaston lattialuukun kautta. Mutta kuka oli ylhäällä?

He näkivät vihdoinkin sotilaslakkisen pään kumartuvan luukusta. Hm, se mies oli juutalainen, väärentämätön israeliitta.

Majuri harkitsi toimenpiteitä. Lattialuukkua heidän piti käyttää hyväkseen. Mutta jos he antaisivat miesten toimittaa tehtävänsä rauhassa ja poistua, suljettaisiin luukku, eivätkä he voisi sitä avata alhaalta käsin, koska se oli liian korkealla.

Ja mahdollisesti voitaisiin sen päälle panna painoja. Miehet oli siis yllätettävä kesken toimiaan, niin että saataisiin heidän tikapuunsa.

Lahtinen vetäytyi pylvään taakse, avasi hengitysaukon ja antoi määräykset Koskiselle. Värikki kyllä ymmärsi jo puolestakin sanasta, mitä oli tekeillä. Hän oli itse ajatellut juuri samaa.

He irroitivat köyden, joka yhdisti heidät toisiinsa, ja alkoivat kiertäen lähestyä venettä. Kulku kävi hitaasti, sillä he varoivat pienintäkin loiskahdusta. Pysytellen tarkasti pimennossa he kahlasivat syvemmälle, päästen vihdoin veneen ja sataman väliin. Sitten he pylväiden suojassa alkoivat madella lähemmäksi matruusia selkäpuolelta.

Tämä vihollinen olisi helppo saalis. Mutta entä tuo toinen mies? Kuinka he pääsisivät hänen kimppuunsa?

He loittonivat hiukan toisistaan. Majuri jatkoi etenemistään matruusin takaa, mutta Koskinen kiersi sivulle.

Vihdoin he olivat kiinni veneessä. Heidän lähestymistään ei ollut huomattu. Lahtinen oli veneen sivulla, Koskinen keulan suojassa. Ja nyt he odottivat jännittyneinä toiminnan hetkeä, suljettuaan hengitysaukkonsa taaskin, kaiken varalta.

Sitten ylhäällä ollut juutalainen lähti äkkiä laskeutumaan, pidellen jotakin säkkikankaista myttyä, joka nähtävästi oli niin painava, ettei hän

uskaltanut jättää sitä vapaasti liukumaan. Hän nojasi selkäänsä tikkaisiin.

Samassa vene heilahti rajusti. Matruusi keikahti vastustamattomasti taaksepäin ja syöksyi selkällä veteen. Tikkaat liikahtivat niinikään. Juutalainen päästi hiljaa huudáhtaen myyttynsä irti, mutta ei ehtinyt tarttua käsillään tikkaisiin, ennenkuin vieráhti sivulle päin ja pulahti Vellamon mustaan syliin. Majurin ja Koskisen yhteinen tempaus oli onnistunut erinomaisesti.

Sekä juutalainen että matruusi saivat pian tuntea omituisten jäykkien, kovien ja kylmien sormien tarttuvan kurkkuunsa, toiset sormet kopeloiivat heidän niskaansa, ja he nousivat näiden sormien kohottamina veden pintaan. Matruusi ehti tajuta pelastuksensa vain hämárásti, sillä pudotessaan hän oli satuttanut päänsä veden alla pylvääseen, niin että häntä pyörrytti. Eikä oikeastaan puuttunut paljoa, ettei myöskin juutalainen, Leevi Geldkopf tai nykyään naamasta ja nenástá huolimatta Leevi Ivanov, pyörtynyt.

Leevi Geldkopf, propagandakomisario, osasi ulkoa kaikki dekreetit, joilla korkeammat komisarriot olivat panneet Luojankin viralta pois. Hän oli uskonut ja opettanut, ettei ollut Luojaa eikä pirua, ei ainakaan kommunistisessa maassa. Mutta että piru sittenkin oli olemassa tai joku sen lähisukulainen, sitä hän nyt alkoi pitää täytenä totena. Hän muisti kertomuksia, satuja ja piirroksia kummituksista, peikoista ja pahalaisista. Ne

eivät olleetkaan pelkkiä satuja, sillä nyt hän parhaillaan tuijotti kummitukseen, joka lisäksi oli pahinta laatua, itse vetehinen.

Hän näki pöyristytävän olennon valtavan pään, limaisen, vihertävän, kovapintaisen, muodottomat, kulmikkaat silmät ja jonkinlaisia sarventapaisia. Eikä kummituksella ollut oikeaa suuta! Ja sen sormet tuntuivat teräksisiltä.

Leevi Geldkopf hikoili, vaikka oli kylmässä vedessä, ja alkoi hädissään sopottaa kommunistista katkismusta, mutta huomasi kohta, ettei se auttanut. Sitten hän arvasi, että hänen viimeiset hetkensä olivat käsissä. Oliko hän muuten enää elossakaan? Hän ei ollut edes siitä varma,

Kummituksen pään sisältä kuului jotakin kumisevaa, vertahyydyttävää ääntä. Koskinen yritti näet nauraa katsellessaan komisarion viheliäistä muotoa, jolle valo lankesi lattialuukusta. Juutalainen ei tehnyt pienintäkään vastarintaa.

Työnnettyään hengitysaukon auki vänrikki koetti huutaa majurille.

»Onko selvä?»

Juutalaista puistatti kuin horkassa. Kummituksen ääni oli kamala.

»Selvä on. Mies pyörtyi!»

Juutalaisen jäsenet tekivät suonenvedontapaisia liikkeitä. Oliko kummituksia kokonainen legioona hänen kimpussa? Hän silmäsi sivulleen ja jäykistyi jälleen: tuolla oli toinen kummitus!

Se työnsi matruusin laidan yli veneeseen. Sitten se lähestyi häntä.

»Ota alas nuo tikkaat ja koeta kömpiä veneeseen», määräsi majuri.

Leevi Geldkopf tunsi ensimmäisen kummituksen sormien heltiävän ja toisen tarttuvan häneen. Hän ei huutanut eikä vastustanut, odotti vain, millä hetkellä hänen loppunsa tulisi.

Koskinen sai kiskaistuksi luokkuun ulottuvat tikkaat alas ja pystytti ne pohjaan nojaamaan venettä vasten. Sitten hän lähti kapuamaan hitaasti ylös. Päästyään tarpeeksi korkealle hän irroitti kypärinsä ynnä rinta- ja selkäpanssarinsa, laskien varusteet veneeseen. Nyt oli liikkuminen paljon helpompaa.

Leevi Geldkopf tointui hitaasti. Mutta hän tuskin huomasi seisovansa vedessä kaulaansa myöten. Hän tuijotti kummituksiin ja alkoi tajuta, että ne olivatkin oikeita ihmisiä, suomalaisia. Tilanne oli sittenkin perin ikävä.

Mutta äkkiä hän käsitti keksineensä laivaston uppoamisen salaisuuden. Sen paljastamisesta olisi hänelle maksettu mitä hyvänsä. Mutta voi, hän ei ollut siinä asemassa, että olisi voinut ryhtyä hieromaan kauppaa.

Leevi Geldkopf tunsi, että häntä työnnettiin eteenpäin, ja ymmärsi, että vaadittiin häntä kiipeämään veneeseen. Hän totteli siekailematta. »Kuoriutunut» kummitus veti hänet laidan ylitse. Ja sitten sama olento nosti tikkaat vedestä ja so-

vitti ne lattian aukkoon. Leevi Geldkopf sai hyvin ymmärretyn viittauksen kavuta edelleen. Hänen mieleensäkään ei johtunut vastarinta. Hän oli vielä täydelleen pelkonsa vallassa.

Koskinen kiipesi juutalaisen jäljessä ja päästyään ylös huomasi olevansa joidenkin sementti- ja kalkkitynnysten ympäröimällä alueella. Tynnyrit oli asetettu siten, että ulkoapäin saattoi luulla koko pinta-alan olevan niiden hallussa.

Hän sitoi juutalaisen kädet ja jalat, sitä ennen tutkittuaan hänen taskunsa. Sieltä löytyi vain veitsi ja lataamaton revolveri.

Hän jätti juutalaisen makaamaan lattialuukun viereen ja laskeutui itse takaisin veneeseen, kiskaisten sitten tikkaat alas, jotta majurikin pääsisi veneeseen. Muutaman hetken kuluttua oli tämäkin vapautunut panssaripuvustaan. Yhteisin ponnistuksin he sitten saivat myös taintuneen matruusin hinatuksi varastohuoneeseen. Sen tehtyään he vetivät tikkaat ylös, sulkiivat lattialuukun ja kääntyivät vankiensa puoleen.

Majuri sommitteli jotenkuten pari kysymystä juutalaiselle. Vastaukseksi tuli, että hän oli Leevi Geldkopf tai oikeastaan Ivanov, propagandakomisario, koko linnoituksen propagandakomisario. Sen verran majuri sai selville, mutta huomasi, että hän kielitaitonsa ei riittäisi enempään kuulusteluun.

»Kirottua!» mutisi hän Koskiselle. »Meidän upseerien pitäisi osata vihollistemme kieltä. Siitä

olisi enemmän apua kuin ennakoita arvaakaan. Sprechen Sie deutsch?» kysäisi hän sitten.

»Jawohl!» ilmoitti juutalainen.

Kas niin, nyt oli löydetty yhteinen kieli.

»Mitä olitte tekemässä?»

Juutalainen kiemurteli.

»Varastamassako?»

Komisario kohautti olkapäitään.

»No niin, samapa se. Se ei kuulu minulle, se asia. Mutta tarkastitko, Koskinen, hänen taskunsa perusteellisesti?»

»Papereitako? En, otin vain aseet talteen.»

Koskinen toimitti uuden tarkastuksen ja ojensi majurille koko joukon kastuneita, mutta toistaiseksi vielä selviä papereita. Majuri tavaili niitä hartaasti. Enimmin ilahdutti häntä niiden joukossa ollut uudenuutukainen, käsinpiirretty karttajäljennös linnoitussaaressa.

Vänrikistä heidän asemänsä oli jonkun verran ihmeellinen, mutta majuria se ei tuntunut huolestuttavan. He olivat vihollisten keskellä, ja milloin hyvänsä saattoi joku tulla. Koskinen piti tarkoin silmällä juutalaista. Mutta märkä ja viluinen vanki ei tuntunut ajattelevan pakoa tai pelastumista. Hän ei vielääkään ollut rauhoittunut äskeisestä pelostaan. Lyhty ei heitä ilmaisisi. Sen valo suuntautui alaspäin ja vain hitusen sivulle. Sitä ei voitaisi nähdä ulkoa.

Majuri tutki paperit, pisti ne taskuunsa, veti esille aseensa ja lähti, annettuaan Koskiselle mää-

räyksen vartioida vankeja, tiedustelumatkalle varastorakennukseen. Häntä vilutti, sillä hänellä oli vain ne ohuet vaatteet, joita pidettiin sukellusvarustuksien alla.

Juutalainen oli ilmoittanut, että rakennus oli tyhjä. Ehkä niin, pimeä se oli ainakin. Lahtinen eteni varovasti, kiivettyään ensin sementti- ja kalkkitynnyrien muurin ylitse. Hänellä oli pieni, punainen sähkölamppu mukanaan.

Hänen retkensä kesti vain vähän aikaa, mutta tulos siitä oli hyvä. Varastorakennus oli melkein tyhjä, nähtävästi tyhjennetty pommituksen pelossa. Siellä oli vain joukko rautaromua, tyhjiä laatikoita ja vanhoja lautoja, lukuunottamatta niitä tynnyreitä, jotka kätkivät näkyvistä lattia-luukun. Keskellä varastoa oli hissi yläkertaan. Sitä ei Lahtinen ikävä kyllä voinut käyttää. Sensijaan hän kiipesi rautaportaita pitkin toiseen kerrokseen. Senkin tutkiminen oli hyvin nopeasti suoritettu. Se oli ihan tyhjä.

Majuri palasi Koskisen ja vankien luo. Hän kuulusteli juutalaista vielä pitkän aikaa. Leevi Geldkopf vastaili nöyrästi ja nopeasti. Hän ei tuntunut salailevan mitään, vaan kertoi paljon. Hänellä olikin annettavana runsaasti tietoja, jotka Lahtinen merkitsi muistiin. Tosin ei niihin voinut täydelleen luottaa, mutta sittenkin ne piti ottaa huomioon, joka tapauksessa ne olivat hyvin todennäköisiä.

Leevi Geldkopf-Ivanov luuli muuten uudestaan,

että hänen viimeinen hetkensä oli tullut. Arvatenkin hänet surmattaisiin ja myös matruusi, joka näkyi alkavan virota. Viholliset lähtisivät kai paluumatkalle, voimatta ottaa vankeja mukansa, eivätkä jättäisi heitä elävinä jäljellekään, koska heidän hallussaan oli mitä tärkein salaisuus.

Totta puhuen majurin ajatukset kulkivat samaan aikaan juuri samaa latua. Asia oli todella niin, ettei vankeja voinut ottaa mukaan, mutta heitä ei uskaltanut jättää tännekään. Hm, mitään etua ei vangeista enää ollut. Olihan nyt sota, ja yksinkertaisin ratkaisu olisi tietenkin ollut mykistää heidät iäksi.

Majuri kuiskaili pitkän tovin Koskisen kanssa. He tekivät päätöksensä. Lattialuukku avattiin, tikkaat laskettiin alas, ja Koskinen antoi merkin juutalaiselle, vapautettuaan ensin hänen käntensä ja jalkansa. Leevi Geldkopf ei tiennyt mitään ajatella. Aiottiinko hänet hukuttaa?

Mutta hän ei saanut miettimisaikaa. Hän näki vain viittauksia ja kuuli majurin komentoja. Hän totteli.

Puolessa tunnissa hän oli riisunut märät päällysvaatteensa, ja hänet oli puettu vänrikki Koskisen sukellusvarustuksiin. Hän oli itse muuttunut kummitukseksi. Tämä ratkaisu oli odottamaton, ällistyttävä. Ja ennenkuin hän oli lopullisesti käsittänyt asiaa, havaitsi hän olevansa vedessä. Häntä ei edes vartioitu. Eipä hänestä ollutkaan pakenijaksi.

Majuri valmistautui myöskin matkaan.

»Siis: huomisiltana tähän aikaan tai hiukan ennemmin! Koeta olla hyvällä mielellä! Ruokaa sinulla on, juomaa ja tupakkaa myös. No niin, mitäs nuori mies enemmästä! Näkemiin!»

Lahtinen laskeutui veteen, satoi juutalaisen köydellä itseensä ja selitti hänelle muutamin sanoin, mitä tuli tehdä.

Sitten luukku ylhäällä sulkeutui. He olivat pilkkopimeässä. Majuri nykäisi vankinsa liikkeelle. Leevi Geldkopf huokasi ja totteli. Hän alkoi uskoa näkevänsä ilkeää unta ja odotteli vain heräämistään.

Vesi solisi hiljalleen hänen ympärillään. Ja ilma oli riivatun pahanhajuista.

16.

RATKASEVA VOITTO.

Koskinen jäi istumaan kahden kesken jo vironneen, mutta vielä ällistelevän vangin kanssa.

Totta puhuen ei hänen osansa ja tehtävänsä häntä lainkaan miellyttänyt. Hänen luonteelleen ja taipumuksilleen oli vastenmielistä istua kuin hiiri hinkalossa täällä vihollisten keskellä, uskaltamatta liikahtaa, voimatta mitään tehdä, mitään nähdä, mutta ollen itse alttiina ilmitulolle ja tuholle.

Leevi Geldkopf-Ivanovin ja matruusin katoa-

minen tietenkin huomattaisiin. Epäilemättä heitä ruvettaisiin etsimään, ainakin edellistä. Täytyihän vihollisista tuntua omituiselta, että niinkin merkittävä mies katoaisi jälkeä jättämättä tällaisesta saarilinnoituksesta sodan aikana.

Mutta vaikka heitä etsittäisiin, kiinnittäisivät etsijät tuskin huomiota tähän tyhjennettyyn varastoon. Siinä suhteessa ei tarvinnut pelätä. Silti vänrikki ei suinkaan ollut huoleton. Hänen mielestään eräänlainen huolettomuus ja tyhmyys oli melkein arkuuttakin pahempi. Niinpä hän sittenkin päätti poistua varastorakennuksesta. Eikä ollutkaan kulunut pitkää aikaa, ennenkuin hän istui alhaalla veneessä, jonka oli soutanut syrjään. Ylhäällä varastorakennuksessa ei ollut merkkiäkään mistään vierailusta.

Matruusi, jonka hän oli pakottanut mukaansa, makaili veneen pohjalla.

»Ei ole helppo kellään», tuumi Koskinen pannesaan vangille suukapulan.

Hän ei voinut luottaa matruusin vaiteliaisuuteen. Kiusaus kävisi ryssälle liian suureksi, kun tovereita oli niin likellä.

Odottaminen ei ollut suinkaan hauskaa, ei pimeässä eikä aamulla hämärässäkään. Ilma ei ollut kehuttavaa, istumasija oli pieni ja epämukava, ja Koskista alkoi vähitellen armottomasti nukkuttaa. Hän koetti voittaa uneliaisuutensa ryhtymällä syömään. Majurin kanssa oli tuotu evästä mukana siltä varalta, että he joutuisivat perillä viipy-

mään. Koskinen söi hyvällä ruokahalulla, ja samanlainen halu, ehkä suurempikin, loisti matruusin katseesta. Sitten hän siemaisi kylmää teetä, jota oli myös varattu, ja kestitsi vankiaan, tosin säästeliäästi, sillä hänen ruokavaransa olivat vähissä.

Hän uhmasi ilmituloa ja sytytti savukkeen, joka tuntui ihmeellisen suloiselta. Omituinen tyyneys ja tyytyväisyys valtasi hänen mielensä. Tykkien harvahko jylinä hyväili miellyttävästi hänen kuuloaan. Ylhäältä varastohuoneesta ei kuulunut mitään epäilyttävää.

Asettuen istumaan veneen pohjalle hän tuki selkensä perätuhtoon. Kuinka armottomasti häntä tosiaankin nukutti! Hän olikin valvonut kohta kaksi vuorokautta, eikä vain valvonut, vaan sillä ajalla myös lujasti ponnistellut.

Hänen päänsä kolahti veneen laitaan. Hän totesi hämärästi, mutta sittenkin varmasti, että hänen oli mahdoton kestää valveilla. Nyt ei uhanut välitön vaara. Lisäksi oli ateria häntä raukaissut. Hänen täytyi saada torakahtaa, vaikkapa vain hetkiseksi.

Hän silmäsi vangin siteitä, jotka näyttivät lujilta, ja suukapula oli paikallaan. Mies nojasi niihin laatikkoihin, joita hän oli Leevi Geldkopfin kanssa ollut lastaamassa, eikä varmaankaan ajatellut pakoa. Kuitenkin Koskinen kohottautui tarkastamaan käsisiteitä. Suukapulan hän oli juuri sitonut annettuaan miehelle hiukan syötä-

vää. Kaikki oli kunnossa. Hänen tikarinsa oli tallella vyössä kiinni.

Tuntui kolakalta ohuissa pukimissa, mutta ei edes kylmä voinut estää häntä torkkumasta. Pikku laineet liplattivat rakennuksen alla betonipilareita vasten.

Koskinen loi viimeisen silmäyksen ympärilleen, korjasi hiukan asentoaan ja vaipui torkkumaan. Minuutin kuluttua hän oli sikeässä unessa. Mutta vanki ei nukkunut, vaan kuunteli vihollisensa äänestä kuorsausta.

Leevi Geldkopf-Ivanov ei uskonut silmiään eikä korviaan, kun hän majurin seurassa vihdoin päätyi rannalle ja sukelluskypäri autettiin hänen päästään. Hän oli vieläkin kuolemanpelossa.

Matkalla hän oli moneen kertaan hylännyt väliaikaisen uskonsa, että hän oli muka joutunut tavallisten vihollisten vangiksi, ja omaksunut ensimmäisen käsityksensä, jonka mukaan hän oli kummitusten kelkassa vetehisen vallassa, niin että retken päättyessä muuten miten tahansa hän ei enää koskaan näkisi luojaan kirkasta päivää. Mutta hän pääsi kun pääsikin rannalle. Sukelluspuku riisuttiin hänen yltään, ja hänelle haettiin joitakin vaatekappaleita alusvaatteittensa lisäksi. Sitten hänet komennettiin istuutumaan autoon vangitsijansa viereen, joka oli saanut ylleen upseeripuvun, ja niin lähdettiin liikkeelle.

Leevi Geldkopf-Ivanov kuvitteli matkalla ti-

linpäättöstään, joka oli hyvin epäselvä. Hän käsitti, että hänen voittamismahdollisuutensa olivat vähäiset, ehkä olemattomat. Nyt hän ensiksikin joutuisi sotavankeuteen. Se ei sinänsä olisi hänelle paljoakaan merkinnyt, mutta hän aavisti, että jos hän aikoisi joskus palata aatetoveriens valtakuntaan, pitäisi hänen tehdä selkoa asioistaan, ja se velvollisuus olisi kaiketi haitallinen hänen hyvinvoinnilleen. Niinpä hän päätti jättää siksien koko paluun.

Kun auto pysähtyi, oli Leevi Geldkopf pääsyt mielentilaan, joka ei ollut suinkaan kunniaksi hänen luonteelleen, mutta todisti älyä. Hän piti näet parhaana kertoa kaikki, mitä suinkin tiesi. Kohtuullisesta korvauksesta tietenk.

Yleisesikunnan päällikkö vastaanotti majuri Lahtisen silminnähävästi iloissaan.

»Onko toiveita?» tiedusti hän ilman minkäänlaisia esipuheita.

»On, erinomaisia, herra kenraali!»

»Kas niin, sepä oivallista! Siinä tapauksessa suunnitelma toteutetaan tänä iltana. Kaikki valmistukset on suoritettu.»

Majuri tuijotti kenraaliin.

»Valmistukset suoritettu...?» mutisi hän.

»Niin, niin, meidän täytyy pitää kiirettä», selitti kenraali. »Olemme saaneet tietää, että vihollinen aikoo ylihuomenna ryhtyä yleishyökkäykseen. Pelkäämme, ettei rintamamme läntinen siipi sitä

kestä, sillä vihollinen on tietojemme mukaan pannut saarilinnoituksessaan kuntoon joukon uusia, kauaskantoisia tykkejä. Niiden tukemana voi rintamanmurto läntisellä siivellä onnistua. Vihollisella on tuliylivoima. Meidän täytyy ennättää vihollisen edelle. Mutta teidän olette saanut vangin? Tietääkö hän jotakin? Puhuuko hän?»

»Kyllä hän tietää, mutta en ole varma, puhuuko hän. Hän on juutalainen.»

»Oh, siinä tapauksessa riippuu kaikki vain hinnasta. Täytynee maksaa.»

Kymmenen minuutin kuluttua oli upseerijoukko syventynyt kiihkeään, perinpohjaiseen neuvotteluun. Leevi Geldkopf-Ivanov kutsuttiin saapuville ja puhui. Hän vastaili kysymyksiin ja selitti kysymättäkin, sillä hänen kanssaan oli tehty kaupat, ei tosin loistavat, mutta näissä oloissa kuitenkin tyydyttävät. Tosin häntä ilmeisesti halveksittiin, mutta se ei millään tavalla häntä häirinnyt. Upseerien ylenkatse kirposi hänestä kuin vesi hanhen niskasta.

Pimeänä ja tuulisena koitti elokuun ilta. Suurehko joukko-osasto oli kokoontunut suomalaisten puolustuslinjan äärimmäiseen kärkeen merenrannalle.

Siinä oli kaksituhatta miestä valittuja vapaaehtoisia, valmiita kaikkeen, mihin ikinä suomalaisten sotapäällikköjen mielikuvitus ja harkinta saattoi pyrkiä. Pääosa oli tavallista jalkaväkeä, mutta li-

säksi oli joukossa parhaimpia konekiväärimiehiä, useita maineeltaan hurjanrohkeita ja taidoltaan verrattomia syöksyryhmiä ynnä hieman oudokuttavasti melkoinen osasto tykistöläisiä, ei vain kenttätykistöstä, vaan myös rannikkotykistöstä.

Miehet olivat kysyttäessä ilmoittautuneet yritykseen, jonka laadusta ei mainittu muuta kuin se varsin vähän lohduttava puoli, että se voisi maksaa heidän kaikkien hengen, mutta myöskin päättävä mitä loistavimpaan voittoon, jos määräyksiä tunnontarkasti noudatettaisiin — jos osoitettaisiin horjumatonta urhoollisuutta ja hellittämätöntä sisua. Ja kaikki tuumivat, että mikäli puheessa oli perää ja voitto niillä ehdoilla saavutettavissa, sikäli saattoi voittoa pitää jo melkein saavutettuna.

Tykkitaistelu jatkui pimeässä. Vihollisen patterit mylvivät lakkaamatta, ja taivas hehkui saarilinnoituksen yläpuolella. Nyt pommitettiin suomalaisten puolustuslinjan läntistä kärkeä, ja pommit putolivat lähelle, vajaan kilometrin päähän.

Komppanioittain jaetut miehet komennettiin kukin suunnalleen ja majoitettiin nopeasti rantaman autioihin rakennuksiin, huviloihin ja talonpoikaistaloihin. Vasta nyt selvitettiin heille retken suunta, tarkoitus ja perin merkillinen suoritustapa. Oliko se mahdollista? Mutta tietenkin se oli. Vakuuttivathan ne miehet, jotka oli määrätty heidän ryhmä- ja joukkuepäälliköikseen, »su-keltajakomppanian» miehet, olleensa ennenkin

sellaisilla retkillä eivätkä voineet puhua palturia. Totisesti, nythän he ymmärsivät, mikä voima oli keikauttanut vihollisen laivaston. Sukeltajat, niin, ne ihmeelliset sukeltajat!

Tämä oli sellainen seikkailu, josta he eivät peräytyisi. Kuoltava oli vain kerran, eikä kuolemaa voisi saada komeammassa yrityksessä. Miesten mieliala oli erinomainen, kuten kaikki upseerit saattoivat tyytyväisinä todeta. Siinä suhteessa oli kaikki hyvällä kannalla.

Kukin sai toisen, omituisen ohuen ja sileän sotilaspuvun, tiukat nahkatöppöset, neljä käsipommia, jotka olivat vedenpitävässä kankaassa, hyvän pistoolin varamakasiineineen ja kiväärin, niinikään suojuksessa, ammuksia sekä pitkäkhön tikarin. Heille teroitettiin mieleen merkit ja ehdoton kuuliaisuus. Ja eräät ryhmät saivat suojuksiin peitetyt konepistoolit ja kevyet konekiväärit.

Sitten heidät marssitettiin ulos, puettiin rannalla outoihin sukellustamineihin ja kiinnitettiin toisiinsa köydellä niinkuin entisajan orjat. Kolmena rinnakkaisjonona heidät sitten ohjattiin suoraan mereen. Hitaanlaisesti, mutta varmasti katosivat miehet mustaan veteen. Kaukana jylsivät lujan, valloittamattoman saarilinnoituksen tykit. Kolmeen pataljoonaan jaettuna lähti tilapäinen vapaaehtoisrykmentti pyörryttävän rohkealle retkelleen, josta ei moni tietänyt.

Majuri Lahtinen mateli rykmentin komentajaksi

määrätyn everstin vierellä joukon etupäässä. Hän ei ollut reippaalla mielellä, vaikkei suinkaan pelännyt eikä ollut vastenmielisesti mukana. Olihan nyt taas esillä hänen aatteensa toteuttaminen. Mutta hän tunsii selittämätöntä painostusta, joka ei ollut yksinomaan väsymystä. Hän ei voinut karkoittaa mielestään neiti Autiota, jonka oli nähnyt eilen päivällä sairaanhoitajattarena. Tytön olemus oli jollakin tavalla muuttunut — hän oli kypsynyt, käynyt jotenkin kaukaisemmaksi, saavuttamattommaksi. Mutta sitten tuli mieleen myös kuvastimesta nähty kimallus hänen silmissään. Oliko se ollut vain valon leikkiä?

Kirottu sota, ajatteli majuri. Mutta samalla hän vielä kerran päätti tehdä voitavansa, että sota loppuisi mahdollisimman pian. Jos heidän retkensä onnistuisi, olisi tavattoman paljon voitettu. Jos se epäonnistuisi, näkisi hän tuskin enää milloinkaan kaunista saarelaistyttöään.

Nyt ei kuitenkaan auttanut ajatella menneitä eikä tulevia, vaan piti pysyä lujasti kiinni nykyhetkessä, josta riippui niin paljon, muun muassa kahdentuhannen reippaan ja rohkean miehen henki ja vapaus. Kaikki sivuajatukset olivat rikollisia. Sittenkään hän ei voinut sille mitään, että hän tunsii painostusta, jonkinlaista aavistelua. Muuten hän oli väsyksissäänkin, kun oli käynyt useamman kerran tiedusteluretkillä Koskisen kanssa. Eivätkä nekään retket olleet pelkkää leikkiä.

Mutta kaiken uhalla hänen täytyi nyt pitää päänsä pystyssä. Hänen kädessään oli joukon kohtalo, sillä hän oli tärkeämpi kuin itse rykmenttikomentaja. Ja välähtäväksi silmänräpäykseksi hän taas sytytti sähköheijastajan ja tarkasti kulkusuuntaa. Hyvä, he olivat oikealla tiellä.

Kuinka Koskinen jaksoi varastorakennuksessa vankinsa kanssa? Kunpa vain ei olisi joutunut johonkin ikävään seikkailuun!

Vänrikki Koskinen kavahti puolittain pystyyn tuntiessaan nykäyksen vyössään ja käsitti tilanteen ennenkuin oli ehtinyt saada silmänsä kunnonlelle auki.

Matruusi oli hänen nukkuessaan saanut tavalla taikka toisella irroitetuksi käsisiteensä ynnä suukapulansa. Mutta hänen jalkansakin olivat sidottut. Jos hänellä olisi ollut riittävästi kylmäveristä kärsivällisyyttä, olisi hän voinut purkaa siteet käsillään. Mutta siihen olisi mennyt aikaa. Hän näki Koskisen vyöllä tikarin ja yritti sitä ottaa. Sekin olisi helposti onnistunut, jos hän olisi hetkeksikään pysähtynyt ajattelemaan. Mutta maltittomana hän koetti vetää tikaria tupesta. Kun se ei liikahtanutkaan, veti hän lujemmin, mutta tulos oli sama. Hän ei kiihkoissaan tullut ajatelleeksi, että tikarin kahvassa oli pieni nasta, jota painamalla saisi tikarin helposti irti. Sensijaan hän arveli, että tikari oli tavallista tiukemmin kiinni, ja nykäisi viimein niin, että Koskinen heräsi.

Se ei tapahtunut hetkeäkään liian aikaisin. Sillä samassa silmänräpäyksessä matruusi sattumalta tuli painaneeksi nastaa ja sai tikarin käteensä. Hän huitaisi sillä hirvittävän iskun Koskiseen, mutta tämä ehti lyödä aseensa melkein syrjään, niin että sen terä vain raapaisi häntä olkapäähän. Isku oli kuitenkin niin voimakas ja hyökkäys niin yllättävä, että Koskinen seuraavassa hetkessä keikahti veneestä veteen.

Matruusi päästi mitä äänekkäimmän huudon, joka kajahti kumeana rakennuksen alta. Mutta se ja kylmä vesi haihduttivat Koskisesta unenpöpperön rippeetkin. Tosin hän ei kerinnyt harmitsemaan, mutta hänen vaistonsa toimi ripeästi. Seuraavassa hetkessä hän tarttui veneen perään ja kiskaisi sitä rajusti. Matruusi, joka oli kumartunut katsomaan hänen jälkeensä, menetti myöskin tasapainonsa ja syöksyi veteen jalat sidotuina. Tikari välähti hänen kädessään, mutta ennenkuin hän ehti iskeä, oli Koskinen tarrautunut kiinni hänen käteensä, vääntänyt aseensa irti ja iskenyt. Eikä se tällä kertaa ollutkaan ainoastaan raapaisu.

Huohottaen hän kiipesi veneeseen. Nyt olivat hyvät neuvot ja nopeat toimet kalliita, jopa korvaamattomia. Hän pelkäsi, että matruusin huuto oli kuultu ja että hänelle tultaisiin avuksi.

Vene oli tuhottava. Eikä montakaan hetkeä kulunut, ennenkuin Koskinen oli saanut sen kumolle sen verran, että se alkoi täyttyä ja va-

josi lasteiseen. Hän oli sen kuljettanut hiukan syvemmälle. Mutta voi, toinen airo oli häneltä päässyt karkuun. Se uiskenteli pinnalla ja niin kaukana, ettei hän sitä tavoittanut.

Sitten alkoi kuulua sekavaa hälinää. Koskinen hiipi peremmälle ja piiloutui pylvään taa.

Airojen loiske läheni nopeasti, ja vänrikki luuli erottavansa, että sieltä oli saapumassa kokonaista kolme venettä. Matruusi oli siis ennen kuolemaansa saanut hälytyksen onnistumaan. Mitähän hän oli huutanut?

Entä matruusin ruumis? Se oli kulkenut jonnekin, ehkä painunut pohjaan. Mutta oliko se mies edes kuollut? Koskinen ei ollut siitä varma. Tikari oli kyllä osunut lujasti, mutta sittenkin Koskinen tunsu vapisevansa ajatellessaan, että mies mahdollisesti oli vielä hengissä ja voisi ilmaista kaikki.

Veneet lähestyivät, ja äkkiä nousi niistä kova huuto ja melu. Koskinen kuuli, että jotakin nostettiin vedestä. Oliko siis tavattu matruusi joko elävänä taikka kuolleena? Ja sitten hän erotti selvästi erään kysymyksen ja vastauksen.

»Onko hän elossa?

»En tiedä.»

Eikö matruusi ollut kuollut? Sitä ei tiedetty.

Veneillä tulleet viholliset olivat ilmeisesti ymmällä. He olivat löytäneet rakennuksen alta, vedestä, oman matruusinsa, jota oli ihan äsken

puukotettu. Mistä hän oli sinne ilmestynyt? Ja missä oli puukottaja?

Olipa sentään onni, tuumi Koskinen, että hän oli ehtinyt veteen ja piiloutua. Majuri saapuisi illalla taikka yöllä ja kaiketi toisi apulaisia muasaan.

Veneet jatkoivat liikuskeluaan. Viholliset etsivät varmaan joitakin merkkejä, joitakin jälkiä. Löytäisivätköhän he upotetun veneen?

Koskinen odotti pylväänsä takana. Hän itse oli turvassa, sillä häntä ei näkynyt vedessä. Vihdoin veneetkin poistuivat. Ne eivät olleet nähtävästi keksineet mitään muuta kuin matruusin ja airon, joka oli jäänyt ajelehtimaan.

Päästäkseen seisomasta kaulaansa myöten vedessä Koskinen mateli pohjaa pitkin yhä edemmäs perälle ja kiipesi reunukselle, joka ulottui juuri vedenpinnan yläpuolelle. Mutta siellä hänen täytyi istua kyyryssä, kun pää olisi muuten kolahtanut johonkin palkkiin, ja lisäksi hänen oli hirveästi vilu.

Hänen omatuntonsa ei ollut puhdas eikä rauhallinen, vaikka hän koettikin vakuuttaa itselleen, ettei ollut voinut muutenkaan menetellä, kun niin pitkällisen valvomisen jälkeen oli mahdotonta pysyä valveilla. Kaikki riippui nyt siitä, oliko matruusi vielä hengissä ja saattoiko hän puhua, tai siitä, kykenisivätkö viholliset vetämään tapahtumasta johtopäätöksiä oikeaan suuntaan.

No niin, olkoonpa kuinka hyvänsä, hänen täytyi nyt pysyä paikallaan.

Mahtavina leimahtelivat ja jyhlisivät jylhän merilinnoituksen jättiläistykit. Niiden kaiku kii-riskeli pitkin vedenpintaa, tunkeutui pohjaankin ja järkytti hitaasti matelevan miesjoukon korvakalvoja, kun he hanhenmarssissa tarpoivat toistensa jäljessä pilkkopimeässä. Pataljoonat saapuivat kenenkään näkemättä, kuulematta tai aavistamatta yhä lähemmäksi linnoitusta, luiskerrellen pohjaa pitkin, ja pysähtyivät sitten merkin saatuaan.

He arvasivat olevansa uhkaavan lähellä. Mutta kuinka he pääsisivät rannalle, kuinka he saisivat varustukset yltään ja voisivat käyttää aseita?

»Eteenpäin!» kuului hetken kuluttua everstin käsky, joka kirjoitettuna levitettiin ryhmästä toiseen.

Jonot alkoivat jälleen hitaasti liikkua satamaan. Niiden alkupää tuntui katoavan jonnekin. Mutta minne?

Sukeltajat painuivat varastorakennuksen alle. Etumaiset kantoivat lujia rautaisia tikkaita. Niiden avulla työnnettiin lattialuukku auki ja tikkaat sovitettiin luukkuun. Koskinen kiipesi ylös ensimmäisenä ottamaan selkoa tilanteesta. Varastorakennus oli tyhjä, ja ovet olivat kiinni.

»Selvä on!» ilmoitti hän puoliääneen ja laski lyhdyn luukun reunalle.

Majuri Lahtinen kiipesi toisena. Häneltä auttoi Koskinen varustukset yltä. Ja senjälkeen alkoivat kaikki muutkin nousta vedestä. Heiltä autettiin kypärit päästä, aikaisemmin tulleiden »kuoriessa» myöhempiä. Toiseen kerrokseen meneville portaille yläpäähän saakka järjestettiin tuotapikaa ketju, jota pitkin riisutut varuskappaleet toimitettiin yläkertaan. Ne miehet, joita ei tarvittu auttamaan varustuksia toisten yltä, saivat määräyksen painautua omiin nurkkiinsa ja olla valmiina.

Niin ilmestyivät hiukan väsyneet, mutta sitenkin reippaat pataljoonat syvyyksistä. Hitaasti se kävi, tuskastuttavan hitaasti upseereiden mielestä, jotka äärimmilleen jännittyneinä tarkkasivat, huomaisiko vihollinen jotakin epäilyttävää ennen aikojaan. Ja vänrikki Koskinen oli enimmin huolestunut, ajatellen kovaonnisen nukkumisensa mahdollisia seurauksia. Nyt hänen ei kuitenkaan tarvinnut enää kärsiä vilua, sillä miesten mukaan oli varattu joku määrä kuivia vaatteita, joista hän kiireimmiten sai osansa.

Tyynesti ja järjestelmällisesti jatkui miesten tulo. Ryhmät, joukkueet, komppaniat selvisivät taistelukuntoon. Rykmentti mahtui tyhjään varastorakennukseen kokonaisuudessaan, kun sukellusvarusteet sijoitettiin toiseen kerrokseen. Kaikki kävi toistaiseksi hyvin.

Kaikki olivat ääneti, melkein liikahtamatta. Vain hillittyä huohotusta kuului laajassa rakennuksessa, joka nyt oli ääriään myöten täynnä

hampaisiin saakka asetettuja miehiä. Jännitys oli tavaton; odotus kävi yhä sietämättömämmäksi hetki hetkeltä.

Upseerit pitivät lyhyen loppuneuvottelun, antaen senjälkeen viimeiset määräyksensä ja ohjeensa.

»Muistakaa, että huudatte niin kovaa kuin ikinä jaksatte! Nyt meille on huutamisesta apua. Mutta ei hetkeäkään ennen kuin saatte merkin.»

Miehet tarkastivat aseensa vielä viimeisen keran. Väristys karmi selkää. Pian pamahtaisi.

»Eteenpäin, hiljaa ja nopeasti!» kuului kuis-kattu, levollinen komennus. »Mars!»

Kahdesta avatusta kaksoisovesta solui äänetön, uhkaava joukko ulos satama-aukiolle. Linnoituksen tykit jatkoivat jylhää soittoaan. Miehet jakaantuivat nopeasti määrätyille suunnille upseeriensa johdolla.

»Eteenpäin! Eteenpäin! Mars, mars!» kaikui komennus äänekkäämpänä.

Miehet syöksyivät eteenpäin pitkin katuvieriä aseet kourassa, valmiina kaikkeen. Samassa kohosi punainen valoraketti ilmaan.

»Eteenpäin! Mars, mars! Hurraa!» huusivat upseerit täydellä äänellä, ja kahdentuhannen miehen raivokas huuto seurasi heidän kehoitustaan. Hajanaisia laukauksia räiskähti, mutta ne eivät voineet pidättää, tai edes vähääkään hiljentää hyökkääjien vauhtia. Miesjoukot syöksyivät ennalta määrätyille suunnille, laajan linnoituksen

sokkeloihin, tykkikammioihin, kasarmeihin, valleille kuin raivoisin tuulispää, kiljuen rajattomassa kiihkossaan, ampuen ja iskien, ikäänkuin peikko-lauma olisi äkkiä ilmestynyt linnoituksen keskelle. Yhä eteenpäin kävi hyökkääjien kulku, eikä heitä voinut mikään torjua. Linnoituksen puolustajat, luvultaan moninkertaisesti ylivoimaiset, eivät voineet ensi hetkessä käsittää tätä hyökkäystä eivätkä saaneet miettimisaikaa. Heidät hakattiin maahan tai ajettiin mielettömään, sokeaan pakoon, niin että he itse tekivät sekaannuksen perinpohjaiseksi.

Linnake toisensa jälkeen sortui hyökkääjien käsiin, ja kaupungista päin apuun rientävät joukot, jotka vastaanotettiin murhaavalla konekivääri- ja tykkituloilla, horjuivat, pysähtyivät ja pakenivat suinpäin. Ne eivät voineet muuta luulla kuin että linnoitus oli tehnyt kapinan. Mutta kuka siellä oli kapinassa ja ketä vastaan, kuka voitolla ja kuka tappiolla, siitä ei ollut kenelläkään aavistusta.

Majuri Lahtinen ryntäsi joukkonsa etunenässä, huutaen hurraata ja ampuen, tunkeutuen linnoituksen sisäosiin ja tavantakaa joutuen käsi-kähmään vihollisen kanssa. Mutta äkkiä hän tunsu täydessä juoksussaan vaipuvansa maahan ja menevänsä sekaisin.

»Majuri, majuri . . .!» kaikui hänen sumenevaan tajuntaansa vieressä juoksevan vänrikki Koskisen hätääntynyt huuto.

Sitten tuli pimeys ja hiljaisuus.

Pari viikkoa myöhemmin everstiluutnantti Oiva Lahtinen puolittain istui, puolittain loikoi mukavassa nojatuolissa ja luki vanhoja sanomalehtiä. Niistä hän sai todeta, että linnoitus oli todellakin vallattu, ihan täydellisesti. Yllätys oli onnistunut. Saatuaan kaikki tärkeimmät linnakkeet haltuunsa hyökkääjät olivat antaneet sovitut merkit, ja linnoituksen tykkien suojassa oli satamaan saapunut apuväkeä tuovia suomalaisia kuljetuslajivoja pitkin väylää, jonka hän itse komppaniansa kanssa oli aikaisemmin puhdistanut miinoista. Sata-massa ja sen edustalla olleet muutamat vihollis-alukset olivat paenneet tai ne oli ammuttu upoksiin, ja linnoituksen miehistö oli antautunut.

Lähes sata suomalaista oli kaatunut. Mutta raskaalla uhrilla ostettu voitto oli tuonut rauhan tullessaan: vihollisen sotakiirikoinen puolue oli kukistettu vallasta. Sodassa kärsityt suunnattomat tappiot ja linnoituksen odottamaton valtaaminen, jolloin vaara uhkasi vihollismaan pääkaupunkia ja tärkeintä meritietä, olivat viimein pakottaneet luopumaan sodan jatkamisesta.

Lahtinen oli haavoittunut, ei kuitenkaan kovin pahasti. Oikeastaan hän olikin enemmän väsymyksen, perinpohjaisen menehtymisen kuin saamiensa haavojen takia kaatunut taistelun melkeissä maahan ja taintunut.

Koskinen istui hänen luonaan ja lueskeli niinkään. Hän oli päässyt ehjin nahoin linnoituksen valtauksessa ja valmistautui parhaillaan lähte-

mään kadettikouluun »oppimaan konstikkaita nimityksiä selville asioille», niinkuin hän suvaitsi nimittää teoreettisten tietojensa paikkailua. Mutta hän oli peräti tyytyväinen sekä maailmaan että itseensä. Saatuaan esimiehensä välityksellä osansa keksinnön tuottamasta palkkiosta hän voi katsoa tulevaisuutta kohti tyynesti ja huolettomasti.

»Menen kuukauden kuluttua naimisiin», ilmoitti hän hiukan juhlallisesti, heittäen sanomalehden kädestään. »Milloinkas sinä julkaiset kihlauksesi?» tiedusti hän yhteen menoon.

Toipuva everstiluutnantti hätkähti.

»Mitä sinä nyt puhelet?» murahti hän, mutta ei kuitenkaan katsonut entistä kersanttiaan silmiin.

Koskisen ilme osoitti hämmästystä.

»Etkö sinä sitten vielä ole kosinut sitä kaunista sairaanhoitajataria, jonka pelastimme sieltä saarelta ja joka nyt käy täällä tätisi luona joka päivä — huomaa, joka päivä — vaikka tänne on sairaalasta melkoisen pitkä matka.»

»Mene Jääskeen moisine juttuinesi!» torjui Lahinen ja yritti ryhtyä jälleen lukemaan.

Mutta Koskista ei voinut niinkään helposti vaientaa.

»Et sinä minua kokonaan petä. Istutte täällä tuntikaupalla, puhelette koko ajan, eikä täti saa tuota neiti Autiota nähdä kuin vilahdukselta. Kyllä se sellainen meno jotakin ennustaa. Ja mikäpä olisi esteenä? Sellaisia marjoja ei kasva-

kaan jokaisella mättäällä. Onhan minullakin silmät päässäni.»

Koskinen vilkutti silmiään viisaan ja ymmärtävän näköisenä, eikä Lahtinen voinut suuttua uskolliseen toveriinsa ja ystäväänsä.

»Usko mitä tahdot, mutta turhia sinä puhut.»

»Sepä nähdään varsin pian. Maltahan kun pääset jaloillesi ja lähdet käymään tytön kotona, siellä saarella, missä jo olimme. Niin, niin, älä yhtään katsele! Tehän olette siitä sopineet, sinä ja tyttö. Tiedetään, tiedetään! Ja muuten, siinä paha, missä mainitaan.»

»Tuleeko neiti Autio?» kysyi everstiluutnantti vilkkaasti.

»Kas, kas! Tulee, tulee, ole huoletta! Niinpä minäkin sanon sinulle: näkemiin! Luullakseni se on sinusta haus Kempaa.»

Ja vänrikki poistui vihellellen.

Lahtinen odotti. Hetken kuluttua avautui ovi, ja sisään astui neiti Autio sairaanhoitajattaren puvussa, raikkaana, kauniina, lumoavana.

17.

PAREMPI MYÖHÄÄN KUIN EI MILLOINKAAN.

Vesi kohisi keulassa ja solisi hiljaa varalaidalla, kun avonainen, harmaa kalastajavene keinuen kiiti loivien aaltojen yli ruskeahkot purjeet pingoitettuina raittiissa länsituulella,

Syksyinen päivä oli kaunis. Pitkinä jonoina venyivät valkoiset pilvenhattarat taivaalla lännestä itään, ja niiden lomitse pilkoitti syvä sininen. Katkeamattomana ketjuna ajoivat toisiaan sinervänvihreät, metalliläikkeiset aallot, harjoilla kevyt valkoinen vaahto- ja tasainen, navakka, suolainen tuuli täytti sieraimet voimakkaalla, kostealla tuoksullaan.

Kauas oli jo jäänyt matala, hiekkarantainen saari, jonka luotojen ja kivien vaiheilla vesi kiehui ja kohisi. Tuskin näkyvänä tummana viivana se siinsi lounaassa. Mutta pohjoisessa, valkopärskeisen ulapan takana, näkyi toinen pitempi, katkeamaton viiva: siellä oli kotimaan kaukainen ranta.

Maston juurella, ylähangan puolella, istui Elna Autio, katse kiinteästi suunnattuna autiolle, tummalle merelle. Kevyt öljykangastakki peitti hänen vartalonsa, myrskylakki kätki näkyvistä niskan, ja teljon alta pilkoittivat pienet, ruskeat saappaat, jotka hän oli vetänyt jalkaansa. Hän katseli aaltojen ajelua ja kuunteli tuulen tasaista tohinaa ja maston hiljaista kitinää.

Huulet lujasti yhteenpuristettuina, kasvot kalpeina, laihtuneina, mutta ikäänkuin kirkastettuina, yllään paksu sininen villapaita, tummat sarkahousut ja pitkävartiset rasvanahkasaappaat ja päässään syvästi otsalle painettu huopahattu piti everstiluutnantti Lahtinen perää ja hoiteli purjenuoria,

Ikävöiden hän katseli neitosta, joka istui liikkumatta maston juurella, niin lähellä ja kuitenkin niin kaukana. Miksi hän ei voinut istua lähempänä, ellei vieressä, niin tuossa laidalla, niin että hänen kasvonsa olisivat edes vilaukselta näkyneet myrskylakin alta? Nyt ei näkynyt muuta kuin pari suortuvaa, jotka leikkivät ohimon tienoilla.

Lahtinen tiesi nyt olevansa vapaa puhumaan, kertomaan kaikki . . . ja saattaisi myös kysyä jotakin . . . Mutta vaikka hän tunsikin itsensä nuoreksi ja reippaaksi, vaikka täytetty velvollisuus ja voitettu vaara tuottivat tyydytystä ja miehekästä onnea, pelkäsi hän puhua, arasteli kertoa ja ajattellessaan, että hänen tulisi kysyä jotakin hyvin tärkeää, jotakin hyvin uskallettua, tunsikin vielä heikon ruumiinsa vavahtavan. Kuitenkin hän tiesi, ettei se johtunut hänen ruumiillisesta heikkoudestaan tai paranevista haavoistaan, joita oli hoidettu hyvin ja joista ei jäisi muuta kuin kunniaakkaat arvet. Mutta hän pelkäsi muuta. Hän katsoi kaunista saarelaistyttöä, ja syvä hellyys tulvahti hänen sydämeensä.

Hän muisti, mitä oli ajatellut, kun täti oli maininnut neiti Aution olevan tehtailijan tyttären ja rikkaan perijättären. Silloin hän oli hymyillyt itseksensä hiukan halveksivasti.

Nyt hän ajatteli toisin ja olisi suonut tuon rikkauden säilyneen. Silloin hän ehkä ei olisi pelännyt eikä vavahdellut. Mutta Elna Autio ei

ollut enää perijätär. Sota oli vienyt hänen ja hänen isänsä omaisuuden. Kaksi laivaa oli tuhottu, tehtaat poltettu ja kaupunkitalo luhistunut arvottomaksi. Vain hiukan rippeitä oli entisestä varallisuudesta jäänyt, saaritalo ja huvila.

Mutta sekä isä että tytär olivat kohdanneet onnettomuuden miehuullisesti. Vaara ja tuho olivat osoittaneet, minkälaista ainesta he olivat pohjaltaan. Isä oli kohta unohtanut naurettavan turhamaisuutensa arvonimihullutteluineen ja ryhtynyt kärsivällisesti ja sitkeästi uudelleen uurasamaan, menettämättä elämänrohkeuttaan ja uskoaan. Ja ilman näkyvää tai salaista murhetta oli tytärkin mukautunut uusiin oloihin. Heissä oli kummassakin meren kasvattamaa sisua, voimaa ja ylpeyttä.

Ja nuori upseeri pelkäsi, että jos hän nyt kysyisi, voitaisiin se ehkä käsittää jonkinlaiseksi avuntarjoukseksi . . . pelastusrenkaaksi. Hän tiesi Elnan olevan oikeudenmukaisen ja rehellisen, mutta halusi ottaa selville, eikö onnettomuus ollut mahdollisesti jonkun verran himmentänyt hänen arvostelukykyään. Tyttö saattaisi epäillä, vaikka muuten olisi taipuvainen, vaikka ehkä hitusen rakastaisikin. Mutta Lahtinen ei tahtonut, että Elnan tarvitsisi tinkiä ylpeydestään tai luulotella olleensa hetkeäkään itselleen uskoton.

Niin hän itsekseen mietti, istuessaan peräsimenvarsi kainalossaan. Hän koetti arvailla tytön ajatuksia ja tahtoi katsoa häntä silmiin.

»Neiti Autio!»

Tyttö käännähti niin äkkiä kuin olisi odottanut puhuttelua. Katse oli iloinen ja valoisa. Siinä ei näkynyt jälkeäkään sellaisista kiduttavista, monimutkaisista ajatuksista, jotka everstiluutnantin katsetta sumensivat.

»Ottakaapa peräsin hetkeksi haltuunne! Minä haluaisin tupakoida.»

Ketterästi ja varmasti tuli tyttö kallistuneessa veneessä maston luota perään. Upseeri istahti sivummalle ja kaivoi taskustaan esille savukekotelon ja tulitikut.

»Nyt me siis vihdoinkin olemme suunnitellulla purjehdusretkellä», sanoi Lahtinen ja katsoi tytön raikkaita kasvoja, joille tuuli oli nostanut kevyen hohtavan punan.

Tyttö hymyili, ja huulien lomitse loistivat välkkyvät hampaat.

»Niin, parempi myöhään kuin ei milloinkaan!»

Hänen äänessään oli levollinen, lämmin sointu niinkuin aina, mutta Lahtinen oli siinä kuuleviinaan jonkin uuden, syvemmän vivahduksen.

He katsoivat merelle, ja molempien ajatukset kulkivat samaan suuntaan. He muistelivat niitä taisteluja, joita oli käyty metallihohteisella pinnalla ja sen alla, ja loivat silmänsä kotimaata kohti, joka oli voittanut ja pelastunut.

Lahtinen ei pannut merkille, että tytön silmät hitaasti kääntyivät tarkastelemaan hänen piirteitään sivulta, eikä nähnyt sitä syvän ymmärtä-

myksen kirkastamaa hellyyttä, joka kuvastui tästä katseesta. Everstiluutnantin kalpeihin kasvoihin olivat kovien ponnistusten viikot ja kuu-kaudet lyöneet pysyvän leimansa. Hän ei enää ollut nuori, poikamainen, hiukan omituinen erak-koupseeri, vaan kypsynyt mies, jolla oli työnsä takanaan ja tehtävänsä edessään. Ja neitosen huulilta oli hävinnyt ilkamoiva, veitikkamainen, kiusoittava hymy nuoren, haaveksivan ja hiukan tuittupäisen ihailijan puheita ja toimia kohtaan. Hän tunsi, ettei hän enää ollut ylivoimainen, että tuo olento hänen edessään ei enää ollut poikanen, jota saattoi kiusata, vaan mies, jota kohtaan täytyi tuntea hiukan pelokasta, mutta sitä suloisempaa ihailua. Ja kun hänellä oli naisen vaistot, odotti hän ja tiesikin, että toisen täytyi hänelle puhua. Hän käipasi rajattomasti tuota hetkeä, mutta ei pienimmälläkään ilmeellä tai eleellä koettanut sitä jouduttaa. Näinkin oli ihanaa, ehkä ihanampaakin! Nyt hän sai nauttia sen hetken odottamisesta, sen tulemisen varmuudesta. Eikä hän ajatellut sitä, oliko hän rikas perijätär vai köyhtyneen isän osaton tytär, sillä hän tiesi, että tuo mies, ollen niin suoraviivainen ja yksinkertaisen voimakas, ei ajatellut hänen asemaansa, vaan häntä itseään. Ja hän tunsi tyydytystä ja iloa siitä, että mies oli sellainen, tunteiltaan ja vaistoiltaan voimakas, ja että hänestä tulisi vankka tuki naiselle, jota yksinäinen elämä oli liiaksikin totuttanut ajattelemaan ja erittelemään.

Upseeri kääntyi äkkiä. Hän ehti huomata tytön katseen, joka nyt liukui syrjään. Ja hänen mielestään haihtuivat samassa tuokiossa kaikki kalvavat, epävarmat ajatukset, horjuvat suunnitelmat, mitä hän sanoisi ja kuinka sen sanoisi; ylivoimainen tunne otti hänet valtoihinsa, ja hän kumartui tytön puoleen, kysyen kiihkeän vakavasti ja yksinkertaisesti:

»Elna . . . rakastatko minua?»

Silloin helähti lyhyt, onnellinen naurahdus. Tytön silmät tuijottivat häneen suurina, rävähtämättöminä ja niissä näkyi loistavia läikkiä. Sitteen ne supistuivat, kuultavat luomet laskeutuivat niiden ylle, ja raollaan olevien huulien lomitse soinnahti lämpimästi ja levollisesti:

»Rakastan . . .»

Lahtinen veti tytön puoleensa ja suuteli rajusti hänen lämpimiä huuliaan. He eivät nähneet eivätkä kuulleet mitään, peräsin sai olla omissa hoteissaan, purjeet lepattivat, ja aallonharja räiskäytti muutamia kylmiä, suolaisia pisaroita heidän kasvoilleen. Vasta kun vettä pärskähti kokonainen aallollinen, kohosivat he pystyyn, nauraen onnellisina ja harmitellen. Tyttö tarttui peräsimeen, ja mies vetäisi purjenuoria. Vene käännähti ja lähti taas tasaisesti kiitämään.

He puhelivat katkonaisesti, katsoen toisiaan, hymyillen, nauraen. Heidän katseensa ja kätensä hyväilivät toisiaan ja kummankin silmät loistivat.

Lahtisen mieleen muistui, kuinka hiljaisen ja alakuloisen näköisenä Allan Kontio oli pari päivää aikaisemmin poistunut saarelta. Onnensa ja rakkautensa yltäkylläisyydessä hän antoi nyt anteeksi tälle kilpailijalleen.

»Allan lähtee siis ulkomaille?» kysyi hän epävarmana.

Elna aavisti, mitä tällä kysymyksellä tarkoitettiin, ja hänen silmissään vilahti entistä veitikkää.

»Niin, hän lähtee. Hän kosi minua kolme päivää sitten. Hän on oikein hyvä mies omine rajoituksineen. Pidän hänestä paljon, mutta... Minä olen nauranut ja kiusannut häntä jo lapsesta lähtien. Hän oli alakuloinen, kun kuuli vastaukseni, mutta hänen surunsa ei ole pitkälinen. Tiedän sen enkä siksi ole huolissanikaan.»

Läntinen taivas hehkui jo punertavana, ja raskaat, harmaat pilvet purjehtivat verkkaisesti taivaalla, kun he laskivat veneessään saarta kohti. He eivät olleet enää yksinään. Heidän ympärillään, edessään ja takanaan lipui kalastajaveneitä ruskeahkoine, paikattuine purjeineen samaan satamaan päin valkokuohuisten laineiden halki. Jäntevät kourat pitelivät niiden peräsimiä ja purjeiden nuoria, vakavat siniset silmät tähytivät merta ja tarkkasivat tuulta, ruskettuneet kasvot loistivat laskevan päivän säteissä. Kilpaa siinä kiitivät kaikki, suuremmat ja pienemmät veneet,

ja reipas ja uljas laulu kaikui monista pursista, voittaen aaltojen kohun ja tuulen huminan. Verkot oli laskettu mereen, ja nyt palasivat veneet kotirantaan lähteäkseen taas ennen aamunkoittoa pyydyksiä kokemaan.

Nuoren parin vene kiiti etumaisten joukossa ja tunki ensimmäiseen riviin. Kilpailukiihko oli vallannut heidät ja he olisivat tahtoneet luovuttaa purjeille jotakin omasta voimastaan ja kiihkostaan.

Nyt sivuutettiin ensimmäiset luodot, jotka olivat hyrskyjen peitossa, sitten purjehdittiin kivien lomitse ja käännettiin satamaväylään. Täyttävauhtia, purjeita vähentämättä, he syöksyivät kolmantena veneenä satamaan. Tyttö käänsi taitavasti tuuleen, mies laski purjeet, ja seuraavassa hetkessä kolisi ankkuri pohjaan poijun luona, mihin jolla oli kiinnitetty. Kauniina, uljaana jonona lipuivat toisetkin veneet suojaisaan lahteen.

He soutivat jollan maihin, vetivät sen kauas ylös valkoiselle, upottavalle hiekalle ja lähtivät sitten kiireesti kotia kohti, tavantakaa vajoten hiekkaan, kompastellen, huohottaen, nauraen onnellisina ja huomaamattaan pidellen toisiaan kädestä. Iloisesti, reippaasti ja ystävällisesti he tervehtivät kalastajien vaimoja ja lapsia ja vanhoja ukkoja, jotka katsoivat heihin vakavissa silmissään hyväksyvä ymmärtämys.

Ja kun he astuivat portista puutarhaan, missä Lotta-täti ja Elnan isä istuivat odottamassa, ei

heidän tarvinnut sanoa mitään, vaikka he jo olivat hellittäneet kätensä. Se oli heistä ihmeellistä, sillä he eivät tietäneet, että se, mitä oli tapahtunut, kuvastui heidän kasvoiltaan yhtä selvänä kuin sanat. Lotta-täti sulki tytön syliinsä, ja vankka ukko ojensi kätensä upseerille.

»Onneksi olkoon!»

SISÄLLYS:

	Siv.
Esihistoria	5
1. <i>Dytiscus marginalis</i> herättää ajatuksen luutnantti Lahtisessa	11
2. Talvi-ilta leskirouva Lotta Takalan, o. s. Koivun, luona	15
3. Luutnantti Lahtinen uneksii rauhassa	29
4. Pieni onnettomuus aiheuttaa odottamattoman ta- paamisen	40
5. Uteliaan miehen käynti pajasaarella	52
6. Liika on aina liikaa	61
7. Everstin mielipide luutnantti Lahtisesta alkaa muut- tua	72
8. Luutnantti Lahtisen esitelmää kuunnellaan tarkkaa- vasti	94
9. Luutnantti Lahtisen toimet herättävät itsepintaista uteliaisuutta	105
10. Lähetystövirkamies lausuu runoa	112
11. Väapeli Koskinen huomaa keksinnön epäkäytännöl- liseksi	141
12. Kapteeni Lahtinen tapaa neiti Aution muuttuneissa oloissa	154
13. Yleisesikunnan päällikkö koettaa hillitä itseään ...	204
14. Kiisket hyökkäävät haikalojen kimppuun	215
15. Leevi Geldkopf-Ivanov näkee kummituksia	242
16. Ratkaiseva voitto	261
17. Parempi myöhään kuin ei milloinkaan	280

ARVI A. KARISTO OSAKEYHTIÖN
KIRJAPAINO 1926

UUSIA ROMAANEJA

MAX BRAND

Onnen maille..... 25:—

EDGAR RICE BURROUGHS

Ajan unohtama maa..... 22:—

Ikuinen rakastaja..... 24:—

Luolatyttö..... 18:—

JAMES OLIVER CURWOOD

Jumalan maa ja nainen .. 17:—

Kultainen paula..... 15:—

Salomaiden samoilijat 17:—

Taistelu naisesta..... 20:—

J. S. FLETCHER

Lukkoneula..... 17:—

Välkehtivä Rubiini..... 17:—

MAY FUTRELLE

Yksityissihteeri..... 10:—

WILLIAM GRENVIL

»Albatrossin» kapina..... 17:—

COSMO HAMILTON

Hänen avioliittonsa..... 20:—

Kun unelma kävi toteen.. 17:—

JAMES HAY

Pimeä talo..... 17:—

E. M. HULL

Entisyyden varjo..... 20:—

Petetty ja myyty..... 18:—

Sheikin pojat..... 20:—

WILLIAM J. LOCKE

Onnettaren suosikki..... 20:—

BERTA RUCK

Himmennyt helmi..... 20:—

Suudelman rakkaimmalle.. 20:—

Sydämet sokkosilla..... 25:—

U. W. WALAKORPI

Kansan lapsi..... 14:—

E. WERNER

Kalliista hinnasta..... 20:—

Naissydämiä..... 9:—

ANNIKKI VIRVATULI

Kaarilan tytöt..... 6:—

Silkkitukka..... 14:—

P. G. WODEHOUSE

Jotakin uutta..... 17:—

Neitonen ahdingossa..... 17:—

Vaikeasti valloitettu..... 10:—

FEDOR VON ZOBELTITZ

Nuori maailmannainen... 20:—

Suom. kaunok. 1.
Pärnänen

KANSALLISKIRJASTO-KANSALLISKOKOELMA

120 102 0626

